erol toy

DORUKTAKİ ÖFKE

EROL TOY • DORUKTAKİ ÖFKE

EROL TOY

DORUKTAKİ ÖFKE

Bu kitap Ağaoğlu Yayınevi Tesislerinde dizildi, basıldı, ciltlendi, 27 73 37 Kapak baskısı, Çetin Ofset. Ekim 1977.

EROL TOY

DORUKTAKİ ÖFKE

Genel Dağıtım:
TEKİN YAYINEVİ

BİR

Gündoğmasına çok zaman var daha. Gece, karanlığını tüm gücüyle sürdürüyor. Mıstan derin uykuda. Ayakları büzülmüş, ellerini iki bacağının arasına kıstırıp, başını yastığın altına sokmuş. Anası, ocağın alazını iyice kabartmış. Sıvalı saçı yerleştirmiş üstüne. Alazın, gelgitlerinde oğluna takılıyor gözü.

Hasan Hüseyin, gözünü açar açmaz, mırıldanmıştı.

— Gayri ele geldi oğlan. Bugünden tezi yok. Baltayı eline vermeli...

Sonra, kalktığı gibi ağaçların arasında yitmişti.

Kadın, biliyordu ki, oğlu, babası dönünceye kalkmış olmalı. Yoksa, ayağının ucuyla dürtükleyiverirdi. Ama, sacı ocağa koyup, ilk bazlamayı attığı halde, bir türlü kıyamıyordu uyarmaya.

Damın alt katında tıpırtılar duyunca irkildi.

Hasan Hüseyin dönmüş, iş hazırlığına başlamıştı demek. Şimdi çıkardı yukarı. Bulamaç, göz göz kabarıp, pıhtılaşmaya yüz tutmuştu. Bir iki lokma atıştırır, yola düşerdi kocası. Biraz daha oyalansa, kuşkusuz çıkışırdı.

Dizlerinin üstünde doğruldu.

— Mıstan, dedi kısık bir sesle. Mıstan oğlum..

Mıstan aldırışsız. Derin uykusunun kucağında. Senidin üstündeki hamuru bir iki şaplaklayıp yaydı. Saçtaki bazlamayı çevirdi. Sonra elinin uğrasını silkeleyerek bir iki yekindi dizlerinin üstünde. Dürttü oğlunu.

— Kalk koçum. Kalk bak...

Mıstan, omuzlarını büzdü ilkin. Ses etmedi. Sonra, birden doğrulup oturdu yatakta. Şaşkın şaşkın bakındı. Burnuna taze bazlama kokusu gelince irkildi. Ocağın başına çöndü hemen. Anası bir süre sevgiyle baktı ona. Sonra, dirseğiyle sırtını yepeşledi.

— Oyalanma. Bugün babanla birlikte odun kesmeye gideceksin.

Gözleri ışıladı Mıstan'ın. İnanmaz inanmaz baktı anasına.

— Gerçek mi ana? Gerçekten gidiyor muyum bugün?

— Elbet.. Az önce kendi söyledi. Hazırlık görüyor. Koş yüzünü yıka gel. Nerdeyse oturur sofraya. Yetiş...

Lokması boğazında kaldı.

Bir koşu fırladı yerinden.

Ağaçların kalın gövdelerine kolunu dolayarak

uzaklaştı damdan. En kalın çamlardan birinin dibinde durdu. Uçkurunu çözüp çakşırını dizlerinin üstünde top ederek çöndü.

Bir süre öyle kaldı. Eline geçirdiği kuru bir çam yaprağıyla yerde şekiller çizdi. Sonra dikilip toplandı. Koşarak Çampınarı'nın başına geldi.

Herşey bir başkaydı bugün. Bir başka başlıyordu. Babası, sonunda, onun da bir yiğit olduğunu benimsemişti. Birlikte ormana gireceklerdi. Birlikte odun kesecekler, belki de kömür yakacaklardı. Büyümüştü artık Mıstan. Delikanlı olmuştu.

Pınarın başında dikildi bir süre...

Su, bir koca çamın, gövdesinden fışkırıyordu. Bu yüzden Çampınarı demişlerdi. Kendi köylüklerine de bu adı takmıştı Cumali Dayıları. Çampınarı köyü. Kentte öyle bilirlermiş.

Ellerini uzattı.

Mayıs ayazının keskinliği, suyun serinliğiyle birleşti. Avuçlarındaki suyu yüzüne çırptığında, yanaklarında alevlendi. Bir iki kez daha çırptı aldırmaksızın. Islak ellerini sallayarak dama döndü.

Babası çoktan çöreklenmişti sofranın başına. Ninesi de...

Birden ansıdı. Telâşla kalkınca, ninesinin yatıp yatmadığına bile bakmamıştı. Anası muştuyu verdiğinde uçmuştu sevincinden. Oysa birlikte yatıyorlardı damın bu gözünde.

Hasan Hüseyin, oğlunun gözündeki kıvancı görür görmez sırıttı. Başka çocuklar olsa, zorla giderdi ormana. Oysa bu...

Kendini düşündü bir. Anası da düşünüyor olmalı. Birden başını kaldırdı yaşlı kadın.

— Ne o Mıstan? Bayram çocukları gibisin?

— Nine... Nine babam demiş ki...

Bir türlü inanamıyordu. Gözlerini babasına dikmiş, sen tamamla diyordu. Bir kez de sen söyle ki, inanayım. Beklemedi Hasan Hüseyin. Sevgiyle baktı oğluna. Bir gülümseme geldi geçti dudaklarının ucundan. Sonra yine kaşlarını çatarak baktı bir süre;

— Kolay mı ninesi. Bugün birlikte ormana giriyoruz. Er oluyor artık. Yiğit oluyor.

Ellerini kaldırdı ninesi. Dişsiz ağzının iyice uzattığı alt çenesi sivrelip kovaldı. Bir mırıltı döküldü sonra. Belli belirsiz. Giderek yükseldi sesi.

— Tanrım!.. Bu günleri gördüm ya. Sana bin şükür. Rahmetli de bir görüverseydi. Bir bağışlayıverseydin onu da... Yine de şükür Tanrım. Torunum, elinde baltası ormana girecek. Torunum da yiğit olacak artık. En bir yüce ağacın, en bir ince dalına tırmanacak.

Birden mavi gözlerinde bir sertlik belirdi. Alazın parlamasıyla, bir kızıllık haline dönüştü mavi gözler. Ve sürdürdü sesine de aynı sertliği katıştırarak.

— Hiç yaş dal kesmiyecek! Hiç acı vermeyecek ağaçlara! Bir bir seçecek. Yalnız budamaları alacak genç ağaçtan. Ve ancak benim gibi, kurumuş ağaçların üstüne varacak. Sen gözeticisin Tanrım. Her bir şeyi gören bilensin. Eğer, yiğit torunum Mıstan, bir günden bir güne bu dediğimin dışına çıkar, orman yasasına aykırı gelirse, gayri hüküm senindir. En bir yüce ağacın, en bir yüksek yerinden töperleyiver. Eğer, bir genç ağaçtan ah alır-

sa, baltasının üstüne yıkıver bir yerlerde.

Sonra yumuşadı sesi.

— Yok eğer, yüz yılların yasasına uyar, dedesinden, babasından gördüğünü işlerse rızkını artır Tanrım. Kar göçüklerini, ölü ağaçları, budama dallarını daha baltasını kaldırır kaldırmaz önüne düşür. Bedenine peklik, koluna çeviklik ver. Hayvanlarını güçlü, malını pahalı kıl. Bereketini artır her bir şeyinin. Kısmetini Çampınarı suyu gibi bol, berrak ve de ölümsüz kıl...

Ellerini yüzüne sürdü, «âmin,» diyerek. Ötekiler de onu izlediler.

Mıstan başını eğdi. Babası sofradan kalkıncaya, bir daha kaldırmadı. Hemen ardından o da toplandı. Arka arkaya çıktılar kapıdan.

Ninesi sevecen gözlerle, uzun uzun ardından baktı... Kıvançla gelinine döndü;

— Eh, gözün aydın kızım. Gayri yiğitini yetiştirmiş sayılırsın.

— Sayende anam.

— Yok öyle deme kızım. Anası sensin. Benim ne hükmüm olur ki...

— Sen bizim her bir şeyimiz, baştutarımız değil misin? Sen olmasan, biz yanımızı yöremizi mi biliriz? Böylesine bir yiğit mi yetiştirebiliriz? Mümkünü var mı bunun?

— Analık zordur kızım. Kendimden bilirim. Pek zordur hem de. Ama, işte böyle günleri de olmasa, çekilmez diyesi gelir adamın. Ah, eski günler olmalıydı. Mıstan gibi sekiz on yiğit ilk kez giriyor bulunmalıydı ormana. Bak seyreyle o zaman gayri...

— Nasıl olurdu o zamanlar ana?

— Anlatılmaz ki...

Gelin sofrayı topluyor. Bazlamaları, ilkin sofra bezinin arasına dürdükten sonra, kalın kilimle bir güzel sarmalıyordu. Akşama değin tazeliğini korurdu böyle. Üsteledi.

— Sen bir başladın mı pek güzel anlatırsın ana. Hadi deyiver bi kez...

— Nasıl desem ki... Eskiden... Eskiden... Eski başkaydı. Pek bir başkaydı... Davullar gümbürderdi yüz bin ağacın yüz bin yaprağında. Zurnalar bülbüllerle yarışa çıkardı. Davulcu davulu döğende, yiğitler durur mu bellersin. Ne mümkün. Karakucağa bir soyunurlardı ki... Ormanın hayvanı haşatı Çampınarının alanına toplandı sanırdın. Baltalar çatılırdı silâh gibi. Yiğitler kavuşurdu birbirine, dağlar gibi. Ve tokmaklar davullara değende yiğitlerin göğsü kabarıp inerdi. Cazgırlar atışma düzmeye dururdu ilkin. Ardından yenilen yenenin elini, yenen yenilenin alnını öperdi. Sofralar düzülür, siniler dizilirdi. Sonra eller kalkardı omuzbaşlarına. Parmaklar şıkırdardı. Ve bir gün, düğün bayram yapılırdı. Oğlan anaları çörekler pişirirlerdi. Babalar, en bir taze oğlakların boyunlarına vururlardı bıçağı. Tandır kazılır, çatal kesilir, ocaklar yakılır, közler tandıra atılırdı. Ve de bir toy düzülürdü ki pınarın çevresinde. İnan gelinim, o toydan sonra köpekler bir hafta bir şey yemezlerdi. Gayri insanları hiç düşünme. Sonra mâniler, türkülerle, güreşte başı alan yiğite baltalarının en keskini, ucu en parıltılısı verilirdi. Tüm baltalar bileyli değil mi? Tümü en keskini, en parıltılısı değil mi diyeceksin? Elbet öyle. Öyle ya, başı alan yiğitin balta-

sının ucuna takılan saçı kırkörük kekliklerin bakışlarını nereye koyacaksın?

Gelini elini kucağına almış, kaynanasını dinlemeye dalmıştı.

— Ne güzel anlatıyorsun ana. Gözümün önünde canlanıyor o günler.

— O günler başkaydı kızım. Bet bereket vardı her bir şeyde. Ormanda ağaç çoktu. İnsanlarda insaf. Damlarda erzak çoktu. Erlerde masraf. Her bir fırsatta şölen, her şölende bir tören yapılırdı. Şimdi dönemler değişti güzel gelinim. İnsanlar da... Herkes kumru kuşu örneği düşünür oldu.

— Ormanda gine ağaç çok ana. Tanrıma şükür betimiz bereketimiz de yerinde...

— Hiç öyle değil benim gelinim. Hiç bildiğin gibi değil. Neden dersen, bir beni alalım ele. Bir de seni, örnek olarak. Benim Hasan Hüseyin kaçıncı çocuğumuz biliyorsun. Ya senin Mıstan?... Diyeceksin ki Tanrının işi. Her bir şey Tanrının işi değil mi? Tam on iki evlât verdi bana. On birini genç yaşımda, tam gelinlik, yiğitlik çağında gömdüm. Her hıçkırışımda sıra benimdi dedim. Dinledi mi? Dinlemedi. Bir Hasan Hüseyin'e kodu beni. Şekvam yok Tanrı için. Hiç şekvam yok. Zaten demem o deme değil. Senden de çok memnunum. Kızım olsan, böylesine kaynaşamazdık. Ama, sen bir evlâta dönendin kaldın. Neden? Bir düşün bunun hikmetini. Tanrı, kulunu yaratmadan kırk yıl önce kısmetini yaratırmış. Demek, kısmetleri kesti ilkin. Kesti ki, dağlıların dölü de bir iyice kesildi. Benim gençliğimde, damlar, vıyaklama yarışına girerdi inan olsun. Komşu damdan bir vıyaklama duyuldu

mu duyuldu, geceyi dar ederdi erlerimiz bize. Biri de bizden duyulacak diye. Şimdi öyle mi?

— Haklısın ana. Yerden göğe haklısın. Hani benim demem.

— Anlıyorum kızım. Çok bir iyi anlıyorum ya. Dönem değişti. Kan sen bana. Eh, de dediğime. Hem de çok bir değişti dönem. Bunun sonunu hiç iyi görmüyorum ben. Hani falcılık gibi gelmesin. Hani Tanrım, bağışlasın beni. Ama, bunca yaş yaşadıktan sonra, bunları görüp kestirmek, benim de gücüme gitmiyor değil. Çok bir kötü zamanlara geliyoruz. Yarından korkuyorum güzel kızım. İyi bil ki yarından ödüm patlıyor benim.

— Aman ana. Ne olmuş ki yarına? İşte yaşayıp gidiyoruz. Hem bugün üzünce yer yok. Bak torunun, yiğit Mıstan'ın baltasını alıp, babasının yanında, ormana girdi. Belki yarı yolu buldular. Belki vardılar bile göçüklerin başına. Biz burda oturmuş neler konuşuyoruz. Umutsuzlanacak, mutsuzlanacak sıra mı? Dua edelim. Dua edelim ki, damımızın artan eri, yararlı ve de uyarlı bir yiğit olsun.

*

Baba oğul ard arda yürüdüler ağaçlar arasında. Mıstan, iki elinde iki baltayla önünde giden babasını izliyor. Hasan Hüseyin, ağaçları dinler gibi yürüyor. Hışırtılar, çıtırtılar ve içten içe büyüyen bir uğultu.

Her zaman duyduğu, bildiği şeyler bunlar. Ama, nedense bu gün bir başkaymış gibi geliyor.

Uğultuların ayrıntıları yankılanıyor kulaklarında. Bir koca dev, uykusundan zamansız uyandırılmanın öfkesinde sanki. Kuş cıvıltılarına karışan rüzgâr hışırtısı, yüce çamların iğne yapraklarından bir buğu gibi süzülüyor.

Babasının elindeki baltalardan biri büyük. Biri küçük. Hayvan damının dövelerinde her zaman hayranlıkla seyrettiği küçüğü. Ninesi neler anlatırdı gözü ona takıldığında. Dedesinin dedesi, belki de onun dedesi, ilk bu baltayla girmiş ormana. Ve oğlu büyüdüğünde, balta tutacak, ağaç ayıracak, dal indirecek yaşa geldiğinde eline tutuşturmuş. Sonra ondan oğluna, derken, babasının küçüklüğüne değin öyle gelmiş görenek. Şimdi sıra sende, derdi her zaman. Baban, artık senin bu baltayı kullanabileceğine aklı kesti mi, yüzünü bıkağılatır. Çeliğini bir iyice parlatır sonra. Kente indirerek, yangısı, yongası varsa aldırır. Bilettirir. Ve sapını bir iyice elden geçirdikten sonra, bir sabah ardına takar seni.

Hep bu günü beklemişti o. On iki yaşının kavruk kısalığında, babasının damdaki dövere sokulu baltayı biletmesini gözlemişti. Ama, yine de kaçırmıştı işte. Hiç sezinlememişti baltanın ordan alındığını. İşte şimdi babasının elindeydi. Sapı yenilenmiş. Tüpürlerinden, ağacının renginden belli.

Babasının baltası öyle mi ya. Ağzı geniş. Ucunun kıvrılan yeri iyice yuvarlanmış. Keskinleşmiş. Sapı... Sapı yıllardır boynunu sıkan parmakların altında incelmiş. Parlamış. El değen yerleri iyice sararmış. Ve daha ilk tutuşta kendiliğinden avuç yerleşiveriyormuşcasına bir duygu bırakır kişide.

Güven duygusudur bu. O baltayı eline alan, sanki yıllardır odunculuk yapmıştır. Öylesine güvenir kendine.

Yürüyorlar.

«Hiç bitmeyecek mi bu yol? İşte çevre ağaç dolu. Yaşlı ağaçlar hem de... Dursalar ya artık. Tüm ormanı baştan sona dolanacaklar mı yoksa. Ne gereği var bunun. Her öteki köylüleri nerde? Hiç biri yok ortalıkta. Onlar daha kalkmamış olmalı. Öyle ya... Anası uykudan uyandırmadı mı onu? Uyandırdı. Kendiliğinden uyansa, tüm köylüsüyle birlik fırlardı damdan. Hatta bazı sabahlar, akranlarıyla yarış yapmazlar mıydı? Pınarın başına önce kim dönecek diye...

Ses de edemiyor ki. Sorsa şimdi. Baba, dese. Yeter yürüdüğümüz. Hemen kaşlarını çatar babası. Oğlum yıldı. Yanılmışım. Daha baltayı tutacak duruma gelmemiş, der. Sonra gözlerini yuvalarında döndürüp, gözkapaklarını kırpıştırarak, haydi sen dön, deyiverir. Vargit ananın yanına. Dönüp gitmek düşer ona. En iyisi ses çıkarmamak. Nasılsa duracak bir yerde. Nasılsa geldik diyecek.»

Bir ter basmıştı ensesine. Mayıs ayazı, ağaçların altında bir ince diken gibi. Buna karşın terliyor Mıstan. Yakasız dimi gömleğinin iliğini açmak geçti içinden. Basık burnunun iki yanında ince bir gıdıklanma vardı. Hınkırdı.

Bir kar göçüğü boylu boyunca uzanmış önlerine. Durdu babası. Koca gürgen, dalı yaprağı, kabuğu kökeniyle yere serilmiş. Bir tabut gibi. Uzun. Kocaman. Üç dört adamı birden sarıvermişcesine bir tabut. Dallarında yaprakları dökülmemiş daha.

Hatta tam anlamıyla kurumamış bile. Kökünün yarısı toprağın üstüne çıkmış. Öteki yarısı daha yaşama kavgasında.

Biraz ötede bir göçük daha. Toprağın diz boyu üstünden kırılmış koca ağaç. Beyaz yüzünde, sarı reçineler. Gözyaşı bunlar diye düşünüyor Mıstan. Ağlıyor öldüğüne. Ağaç, kendi ölümüne ağlıyor. Olası mı?

Onun öyle dikilip kaldığını gören babası omuzunu sıktı.

— Gel bakalım delikanlı. İşte sana iki koca ağaç. Dallarından odun, kömür yap. Gövdesinden becerebilirsen kereste.

— Kereste mi?

— Kereste ya. Kentli yeni ev yaparken ayağına düşer kişinin. Aman bana şu kadar gürgen tahtası diye. Eğer gücün yeterse götürürsün. Odundan da, kömürden de iyi para vardır. Ama, bizim için güç iş bu. İlkin kabuklarını soyacaksın tomruğun. Sonra ince ince doğrayacaksın.

— Madem çok para var. Yapalım baba.

— O kadar kolay değil Mıstan. Kolay olsa yaparız. Bu daha çok tahtacıların işidir. Onların her bir düzeni tamamdır kereste işinde. İyi bilirler. Biz kendi işimize bakalım. Her bir işi birden yapmaya kalkarsak, olmaz. Düzeni bozulur dağ yöresinin.

Boynunu büktü Mıstan. Babası sözünü bitirir bitirmez, besmele çekti. Sonra Mıstan'a vereceği baltayı denedi. Kar göçüğünün en kalın dallarından birine indirdi var gücüyle. Dal tam gövdeyle birleştiği yerden kopup düştü.

Yaptığı işten memnun, oğluna döndü. Baltayı uzattı.

— Al bakalım. Bundan böyle, bu balta senin. Dedemden, babamdan bana nasıl kaldıysa, benden de sana öyle geçiriyorum. İşte ağaç. İşte balta. İyi bir ormancı, usta bir oduncu olduğunu göstermek sana kalmış.

Baltayı aldı Mıstan. Ellerini tükürükledi. Babasının yaptığı gibi besmele çekip, hörledi dallardan en kalınının üstüne.

Balta yarısına kadar saplandı dala. Çekti çıkaramadı.

Babası gülüyordu.

Aldırmadı Mıstan. Kanırttı baltayı. Söktü. Ve başını salladı.

— Anladım baba.

— Haydi öyleyse. Mubarek olsun...

— Sağol baba.

Baltanın iniş kalkışlarına daldı bir süre Hasan Hüseyin. İlk vuruşlardı bunlar. İlk vuruşlardı ya, usta işiydi yine de... Onurlandı. Elbet öyle olacaktı. Hasan Hüseyin'in oğluydu o. Hasan Hüseyin de, bu yörenin en usta baltacısı değil miydi? Ağacın kesilmeye en uygununu, baltanın en ağırını o bulup kullanmaz mıydı? Oğlu da kendi gibi olacaktı elbet. Daha ormana girdiği gün, usta bir baltacı gibi vuracaktı. Daha bir vuruşta indiremese de dalları, giderek öğrenecekti inceliğini.

Bunun güç işi değil, kafa işi olduğunu. Baltayı vargücüyle indirmenin yerine, ağacın damarına rastlatmanın gerektiğini bir bir belliyecekti. Son-

ra yaşlı ağaç indirmeyi öğrenecekti. Hiç ziyan vermeden.

Sırası vardı her bir şeyin. Hele bir eli alışsın. Baltasının sapı biraz aşınsın. Kendiliğinden belleyemezse, öğretiverirdi. Gösteriverir.

Babasını gözlüyor yan gözle. Hiç aldırışsız. Kendinden yana bakmıyor bile. Bir türkü tutturmuş. Ağaçlardan, çiçeklerden söz eden. Bir mırıltı dudaklarında. Ve alnının çizgilerinde küçücük ışıklar.

Bir de, baltasını kaldırıp indirirken çıkardığı ıkıltı türküyü noktalıyor. Ardından, baltanın yaş ağaca girerken çıkardığı tok ses... Ve türkü... Ormanın dev uğultusunda, tatlı bir titreşim gibi uzayıp gidiyor.

Türkü çağırmak geçti içinden.

Çağıramadı.

Tüm dikkatini ağaca, baltasının ucuna vermişti. Gücünü de kaldırıp indirmeye.

Orman toprağı henüz kurumamış.

Yumuşak. Çürümeye yüz tutmuş çam yapraklarının ıslak kahverengiliğiyle kaygan.

Güneş, göçüğün üstünde her vuruşunda sarsılan incecik beyaz çizgiler halinde.

Ve babasına yetişme çabasında Mıstan.

Ne mümkün...

Babasının vuruşları giderek açılıyor, sıklaşıyor. Mıstan'ınkiler ise tersine. Giderek ağırlaşıyor. Kollarında bir kesiklik. Tam omuzbaşlarında ince bir sızı çörekleniyor. Dişlerini sıkıyor. Balta sabahki balta değil. Ağırlaşmış. Çekilmez olmuş.

Direniyor Mıstan. Bırakıvermiyor kendini.

«Daha kuşluk olmadan yılarsa, babası güvenini yitirir. Sabahleyin baltayı eline verirken nasıl kabarmıştı göğsü. Şimdi yıldığını görürse ne der?

Bir öğlen olsa.

Azık çıkınının başına bir otursalar.

Belki dinlenir biraz. Yorgunluğu gider. Daha akşama da o kadar çok zaman var ki...»

Babasının iyice daldığı bir zamanı gözledi. İşte. Sırtını dönmüştü. Bundan iyi fırsat yakalayamaz. Bıraktı baltasını. Ağaçların arasında gözden yitti.

Hasan Hüseyin, ardında tıpırtı kesilince, bir süre baktı oğlunun ardından. «Yoruldu,» dedi. «Su dökmek bahanesiyle, dinlenmeye kaytardı...»

Güldü sonra. Yıllar yıllar öncesine kaydı aklı. O da tıpkı böyle yapmıştı yorulduğunda. Hiç çişi yokken, kaç kez yitmişti ağaçların arasında. Kollarındaki sızı biraz azalır azalmaz döner gelirdi. Ya beş, ya da on dakika sürerdi bu yitiklik. Tekrar döndü sırtını. Genç çocuk, utanmasın...

İKİ

Artık köylüleriyle birlikte giriyorlar ormana. Ve gücünün durmadan arttığını seziyor Mıstan. Bedeni sızılardan arınıyor. Kollarının yeğnileşmesi canlandırıyor onu. Balta daha hafif, dallar daha ince geliyor. Yüreğinden damarlarına bir istek ağıp gidiyor. Baltacılığını duyuyor gün günden.

Tepelere tırmandıkça, kıvancı çoğalıyor. Güneş ışınlarının sevecen parıltısıyla yıkanıyor yapraklar. Alaz alaz menevişlenip, iğne iğne uzuyorlar. İnce yelin salıntısında, tel tel ayrılıp, pul pul dağılıyorlar. Yeşil kendi rengini yitiriyor. Apaydınlık bir gümüşlenmenin gülüşüyle donanıyor. Buğulanıyor ardından. Buğu top top bozlanarak, ciğerlerine yürüyor insanın. Ciğerleri büyüyor, büyüyor... Ve ses olup çıkıyor ağzından. Devingen, sevinçli türkülerin sözcükleri olup dökülüyor dallara... Uzuyor... Daldan dala, yapraktan gövdeye çarparak, yankılanıyor... Yankı kuş cıvıltılarına sarınaşıp, yaprak hışırtılarında süzüldükten sonra, balta sesleriyle noktalanıyor. Ve her nokta, seçilmiş bir kesik olarak salına salına yere düşüyor.

Mıstan, coşkusunun devinimine kapılmış. Türküsüyle, kıvancıyla, doğayla yarışmakta. Kolunun

her kalkıp inişi, çentiğini biraz daha derinleştiriyor. Dal dimdik kopuyor gövdeden. Ayrılmak istemezmiş gibi bir duraklıyor. Sonra bir alttakine, daha alttakine selâm vere vere yere iniyor.

Gövdesini çatala yerleştirmiş, aranıyordu. Güneş, uzak tepelerdeki ağaçların sivri uçlarında kızarmaya durdu. Pınarın tepesi kızıllığa boğuldu. Yaprakları sararmış bir dalı seçti Mıstan. Baltasını indirdi. Kulaklarında kendi sesinin yankısıyla, uzayan gölgelere aldırmadı. Dal koptu bedenden. Ardından bir göz attı. Babasının çağrışıyla irkildi:

— Mıstan!... Hoyn Mıstan!..

— Ey!...

— Hadi dönüyoruz gayri, in!...

— Varıyorum baba!... Gidekon!..

Dallardan akarcasına kaydı. O ininceye, kestiği son dalı da düzeltivermişti babası. Elbirliğiyle yol kıyısına taşıdılar kestiklerini. Mıstan son dalları toplarken, Cumali'yle babası, yan yana köye yöneldiler.

Yığının görkemiyle sevinçli dikildi bir an. Arkalarından seyirtti, sonra. Söyleşiye dalmışlardı. Kulak verdi... Tam anlayamadı. Hızlandı. Yanlarına vardığında, düşlerinin muştusuyla kıvandı. Cumali Dayı;

— Yarın bir insek iyi olur. Esnafın odununu şimdiden yıkarız.

— Sen bilirsin Dayı. Eğer inelim diyorsan, yarın sararız.

— Hem de kentliden odun, kömür isteyenleri bir öğreniriz de, ocakları ona göre yakarız.

— Öbürgün kentin pazarı.

— Ben de onun için diyorum. Bir güzel öğreniriz kömür isteyenleri. Gecikirsek, bağa göçmüş olurlar... Bakarsın, üzüm kesme zamanına rastlar, inmezler.

— İki eli kanda olsa, kentli pazara iner, derdin.

— İner ya, inmeyeni de olabilir. Geçen yıl, Hacıbeyleri Yarmalılara kaptırdığımızı unutuyorsun galiba. Biz erden dolanalım da ağaları.

— Olur dayı olur. Yarın sararım ben. Üç yük yıkarım kente. Hem de bir güzel dolanırım.

— Ben de gideceğim. Birlikte gideriz.

Mıstan dayanamadı. Atıldı söze.

— Baba ben de...

Babası ters ters baktı. Büyükler konuşurken söze karışması hiç doğru değildi. Değildi ya, kent sözü olunca duramamıştı işte. Hem büyüdüğün zaman dememiş miydi babası. Şimdi küçüksün daha. İşte büyümüştü. Ormana girmiş, odun kesmeyi öğrenmişti. Dönüşte kömür yakmayı da bellerdi bir iyicene. Daha ne...

Cumali, Hasan Hüseyin'e zaman bırakmaadn atıldı.

— Olur Mıstan. Gel...

Sevindi Mıstan. Tersleneceğini umarken, Cumali dayısının böyle gel deyivermesi, ummadığı bir şeye kavuşturdu onu. Babasına kalsa götürmezdi. «Yük olur belliyor herhal. Oysa yük olmaz. Hiç yük olmaz. Onlar nasıl yapıyorsa, öyle yapar o da...»

*

Sabaha değin uyuyamadı. Bir o yana döndü yatağında. Bir bu yana. Ninesi her uyanışında torununun, dönendiğini gördükçe başını sallıyordu. Sonunda dayanamadı.

— Mıstan, uyumuyor musun?

Ses etmedi ilkin. Uyuyamadığını belli etsin istemiyordu. Ama, ninesinin usta gözleri bir bakışta anlamıştı onun uyumadığını ilkin üstelemedi. Sonra birden dikildi yaşlı kadın.

— De hadi. Uyuyormuş gibi davranma ben seslendikçe. Uyumadığını biliyorum. Kente gideceksin ya gayrı. Uyuyamazsın. Bilmez miyim ben.

— Doğru nine. Bi türlü uyku girmedi gözüme. Ne var bu kentte bilmem ki...

— Görünce anlarsın ne olduğunu.

— Çok mu büyük nine?

— Büyük ya.

— Bizim ormandan büyük mü?

Bir an duraladı. Hesaplar gibi dudaklarını oynattı. Sonra, kararsız bir sesle;

— Büyük olmalı. Büyük değilse bile, en az bizim orman kadar vardır. Hem de tüm ev olarak. Gayrı insanlarını var sen hesapla. Benim aklım ermez.

— Nine. Sen hiç kente gittin mi?

— Ya'a...

— Öyleyse nerden biliyorsun büyük olduğunu?

— Gidenler anlatmadılar mı? Bilmez olur mu hiç insan?

— Olur ya. Sen demez misin görmediğine inanma diye?

— Derim demesine. Her zaman derim ya, bu başka. Babam anlattı, kocam anlattı. Üstelik oğlum da anlattı. Ha ben görmüşüm ha onlar. Daha ne...

— Şimdi ben de anlatırım ha...

— Anlatırsın ya. Her bir şeyi bir iyice bellersen anlatırsın. Neden anlatmayasın.

Uykusu açılmıştı. Ninesi abdest almaya çıktı. O yatağında uzanıyordu daha. Anası, sofrayı hazırlamaya başlarken, damdan çıktı. Canı bir şey yemek istemiyordu. Ağzının içi paslanmıştı sanki. Pınarın başında oyalandı uzun süre. Ağzını çalkaladı suyla. Acılık geçmiyordu.

Babası sofraya oturduğunda seslendi anası. Ses vermedi. Dama girerek, hayvanları hazırlamaya başladı. İlkin, semerlerini vurdu. Sonra çılbırlarını taktı başlarına. Palanlarını iyice sıktı. Urganları astı çatmaya. Yem torbalarını doldurdu, saman karışımı arpayla. Babası kente giderken doldururdu hep.

Cumali dayısı babasından önce geldi. O da hayvanlarını hazırlamıştı. Babası yukarıdan indi. Hayvanları hazır görünce yüzü güldü. Çılbırlarına yapıştılar. Ormana daldılar yine.

*

Ormanı aşar aşmaz şaşkınlıkla durakladı Mıstan. Ağaç çizgisinin bittiği yerde birden kayalar başlıyordu. Kahverengi, çıplaklığın güneş altında parıldadığı taş kütleleri. Korkuyla bakındı çevresine. Sonra güç almak ister gibi dönüp geriye baktı.

Orman duruyordu yerinde. Tüm yeşilliği, tüm canlılığıyla.

Yine de şaşkınlığını kelime olarak belirtmeden edemedi. «Aboovvv...»

Babasından önce, Cumali Dayısı atıldı söze.

— Benim gençliğimde buraları tüm ormandı Mıstan. Ama, ağaçları küstürdük mü ne, geriledi. Bir doruklar kaldı. Bir de bizim yöremiz.

— Buraları ölmüş Cumali Dayı. Baksana...

— Öldü ya. Ağaç kendini çekti mi topraktan, çok dayanmıyor. Tanrı'nın hikmeti işte. Her geçen yıl soyunuyor biraz daha. Bir de bakıyorsun, yel, yağmur ne kalmışsa sürüklemiş götürmüş. Tüm kaya kalmış. Tüm çıplak...

Patika, kahverengi kızıllığın üstünde, beyaz bir şerit gibi uzuyor. Çampınarı deresi iki tepe arasında derin bir oyuğu ışılatıyordu.

Hayvanların ardına düştüler.

Güneş, tam enselerine dikilmişti. Yanıyordu Mıstan. Ormanın serinliğinden, bu yoksulluğun çıplağına çıkınca, ter basmıştı her bir yanını. Uzaktan, tek tük ahlat ağaçları görünüyordu. Taşlık yerlerde, tulumbacılarının kabaraları, merkeplerin nal şıkırtısıyla yarışıyor. Babasıyla, Cumali Dayı yan yana yürüyorlar. Hayvanlar kendi başlarına sürdürüyor yolu. Sürdürür tabii. Onlar kaç kez gidip geldiler kente. Mıstan'ı bırakıverseler buralarda adım atamaz. Köy patikasını tutturabilirse yine de aferin demek gerek. Öylesine karışık geliyor bu açıklık.

Alışmadığından. Oysa orman daha karışıktır. Ağaçlar arasında bir yitirse bilmezin biri kendini.

Bir daha ne yol bulabilir, ne de bir iz. Mıstan, ağaçlar arasında hiç yitmez. Hiç yitirmez yönünü. Eliyle komuş gibi bulur her bir şeyi. Ama burada... Buraları başka. Yaban.

Babasının, bir yaş dal kesince neden birden öfkelendiğini ta iliklerinde duydu. Kişi bu korkunç çıplaklığı görünce, ürküyordu. Bir gün kendi yörelerinin de böyle olabileceğini düşünmek bile istemedi.

Sokuldu babasına.

— Baba buraları ekilmez mi?

— Ekilir mi? Hani toprak. Ekim için toprak gerek. Baksana bir yörene. Buraları tüm taş. Belki yıllar önce ekilirmiştir.

Cumali atıldı yine.

— Ekildiğini bilirim ben. Askere gitmeden önceleri, kente inerken yemyeşil görürdüm buraları. Yamaçlar değil elbet. Düzlükler, yaylalar adam boyu buğday verirdi. Ama, zaman, toprak komadı ki... Horzumlular olsun, daha ötede Dereköylüler olsun az mı kavga ederlerdi bu topraklar için. Bak bir de şimdi. Ne kavga kaldı, ne kavga eden. Neden dersen, toprak bitti. Gayri ahlat bile tükenecek nerdeyse.

— Neden kalmadı toprak Cumali dayı?

— Bilen var mı ki yeğen. Bir zamanlar vardı. Sonra tükendi. Kenttekilere soracak olursan, omuz silkerler. Set yapmadınız derler. Bana soracak olursan, ağaç tükendi de ondan derim.

— Ağaçla toprağın bir ilişkisi mi var ki?

— Var ya. Ağaç dediğin toprağın dibine kök salar. Binlerce, yüz binlerce dağılır toprağın di-

binde. Göçükleri kökünden devrilmişleri incelemedin mi hiç? Nasıl birlikte çıkarmış toprağı? İşte ayaktayken de öyle kavrar, tutar.

— Ama ormana bir şey ekilmez ki. Boğar ağaçlar?

— Ağaçtan iyi ürün mü olur. Bir düşünsene. Bizim gibi kaç kişiler, kaç köy ağaçtan doyunuyor. Ekmeğimiz, pusatımız, damımız ağaçtan değil mi? Daha ne... Şimdi biz bu odunları kesmesek. Götürüp kente satmasak, un mu alabiliriz. Yoksa bir parça bez, bir tutam tuz mu?

Tabakasını çıkardı babası. İlkin Cumali Dayıya uzattı. Usta davranışlarla kâğıdı iki parmağının arasında kıvırdı Cumali. Sonra, yine parmaklarının arasına sıkıştırdığı tabakadan, bir tutam tütün aldı. Büktü, sardı. Kâğıdın uçlarını tükrükleyerek, dişleriyle küçük parçacıklar kopardı. Tabakayı geri uzatırken, ıslak yerini sığazladı parmağıyla. İnce dibini düzeltip, çıkıntıları temizledi. Kav çakmağını çakmaya başladı.

Bunları yaparken hiç gerilememiş. Hiç durmamıştı. Babası da aynını yapınca, sevindi Mıstan. Cumali Dayısından geri kalmamıştı babası. «Büyüyünce... Daha büyüyünce, o da böyle yapacaktı. Yolda hiç durmadan, sarıp yakabilecekti sigarasını.»

Dere boyunu izleyerek, durmadan aşağı doğru indiler. Bir top söğütün kıyısında sığlaşıyordu dere. Oradan karşıya geçip, bu kez de yukarı doğru tırmanmaya başladılar.

— Daha yukarıdan geçseydik ya baba?

— Batardık oğlum. Yukarıları derin olur. Su

adam boyunu aşar. Dere burda genişlediği için, bileğimizi bulmadı su. Sen hayvanların izinden şaşma. Onlar kendiliklerinden bulur yolu.

Hayvanlar alışkın alışkın ilerliyorlar. Olan bitenden habersiz. Kent yolunu en iyi kendileri bilirmiş gibi. Bilirler elbet. Tüm yaşamları bu yolda geçiyor onların. Çok sürmez tüm girdiçıktısını Mıstan da öğrenir.

Kemer çizgisini geçince, birden bağlar başladı. Mıstan'ın boyunu aşan, topan ağaççıklar. Birer küçük koru gibi dizelenmişler. Aralarında setler. Dikmelerin üstüne çekilmiş tellere dizilmiş gergiler. Her bağın içinde, büyüklüğüne göre bir kule ya da çardak.

Duralıyor Mıstan. İki yanına bakıyor. Kimseler yok çevrede. Asmaların yeşil yaprakları arasında pırıl pırıl ışılayan salkımlar var. Bunların ne olduğunu bilmiyor daha. Bildiği ağaçların hiç birine benzemiyor bağ. Ürünü de...

Belki konuşurlar kendi aralarında. Cumali Dayısıyla babası. Öğrenir. Bekliyor. Ama, bir türlü bu bodur ağaçların sözü geçmiyor aralarında. Belki geçiyordur. O anlamıyor.

— Üzümler olmuş. Kentli daha bağlara göçmemiş.

— Ancak göçer dayı. Temmuz yeni başlıyor. Sen demedin mi, bağ mevsimi gelmeden inelim diye.

— Benim demem, üzümler kesilmeye başlamasın içindi. Neden geç kalmış acaba bunlar?

— Geç değil. Hiç geç değil.

— Belki üzümler erken oldu.

— Kentli bilmez mi hiç sırasını. Bilir. Hem de bizden iyi.

Söze karıştı Mıstan.

— Baba bağ bunlar mı?

— He ya...

— Üzüm yenir mi?

— Sorar mısın?

Babasından bu cevabı alır almaz, bağın birine daldı Mıstan. En sararmışlardan üç salkım üzüm kopardı. Babasıyla, Cumali dayısının dur demelerine kalmadan, çiti aşıp döndü.

Uzattı salkımları.

— Bir daha sakın yapma bunu oğlum. Kentli bir görürse, hele bağ sahibi bir yakalarsa, halin dumandır. Eşek sudan gelinceye sopa çekerler adama.

— Bağ sahibi mi? Buraları sahipli mi?

— Sahipli ya.

— Demek kentlinin buraları. Başka insanların.

— Öyle.

— Orman ne iyi değil mi baba. Kimsenin değil. Tümümüzün. Ordan ahlat kopardın, ağaç indirdin diye kimse kimseyi dövmez.

— Burası kent. Burda toprakların her bir karışının sahibi vardır. Bizim oralar gibi değil Mıstanım. Sen sen ol, bir daha elin malına el uzatma. Haramdır. Onlar görmese, bilmese bile çok bir haramdır. Günaha girersin.

Cumali Dayı kıkırdamaya başladı. Hasan Hüseyin;

— Neden güldün dayı?

— Aklıma eski bir mesel geldi de yeğen. Ona güldüm.

— Anlat hele!

— Anlatayım. Bana da kentli anlattıydı. Mıstan duymuş olsun. Eskiden buraya, bir hoca gelmiş. Ramazan cer'ine. Ağzını açtıkça, helâli haramı anlatmış adam. Ama, öyle böyle değil. Cehennem ocakları tutuşuyormuş ağzının içinde. Haram, demeye başladı mı, yaz orucunun bunalımındaki kentli, bayım bayım bayılıyormuş. Bir kişinin, haberi olmadan malının ucundan dokunmak, Cehennemin en bir derin yerinde, en bir uzun zaman cayır cayır yanmak demektir. Kolu kurur kişinin. Dili damağına yapışıp, tıkar. Siz siz olun, harama el uzatmayın. Sakının. Sakınanlardan olun ki, Tanrı acıya tümünüze... Daha böyle binlerce öğüt. Ramazan bitmiş. Cerini toplamış hoca efendi. Çömeziyle birlikte yola düşmüş. Karakaçanının sırtında, iki yanına sallanarak, dudaklarını kıpırdatarak oturur dururmuş. Birden gözü bağlara kaymış. Kaymasıyla, yalanmaya başlamış o derin hoca. Yutkunmuş. Kıpırdanmış. Sonunda dayanamamış. Bizim Mıstan gibi, zıplayıp inmiş merkebin sırtından. Zıplayıp geçmiş bağın çitinden. Ve de dolanmış çokakların çevresinden. Seçmiş salkımların en güzellerini. Dönüp geldiğinde uzatmış molasına. Molla şaşkın, hocasının eline bakarmış. Daha bir kaç saat önce, Bayram namazının hutbesinde, Cehennem ateşi saçtı bu adam. El malına dokananın... Aklı başından gitmiş mollanın. Aman, demiş. Aman Hocam. Günah... Haram... Gülmüş Hoca. Alayla bakmış çömezine. Bu, demiş, haram değil. Armağan.

Helâl ve de sevap. Korkma buyur. Çömezin de içi gidiyor zaten. Herbiri nah böyle, parmağım gibi taneli sapsarı sultaniye. Almış. Alır almaz da, haydi bakalım, demiş Hoca. Sıra sende. Sen de bana kopar gel. Karakaplıya uygunu budur...

Güldü Hasan Hüseyin.

— Ne demiş eskiler. Hocanın dediğini yap, gittiği yola gitme.

— E, yaman olur hocalar. Yaman ki... Kendi yaptıklarını karakaplıya uydururlar. Bizimkiler ise tümden aykırıdır. Onlara kalsa, Cennet'in yaşamını sadece kendileri paylaşacaklar.

— Tanrı bilir oysa kimin ne olduğunu.

Mıstan, babasıyla Cumali dayısının gülüşerek üzümleri atıştırmaya başladıklarını görünce, duraklamaktan vazgeçti. Bir günahı olsa, bir sakıncası bulunsa onlar yemezlerdi. Yediklerine göre... Parmaklarında tanelendi olmuş üzüm. Ağzına attı. Daha dişlerinin arasına getirmeden, diliyle damağı arasında eziliverdi. Böğürtlenden daha tatlı, kirazdan daha kütürdek bir yenişi var üzümün.

*

Kentin evlerinin tepesi, güneş düşmüş gibi parlıyor. Kırmızı kırmızı... Tepenin başında duraklayıp, bu değişik görünümü kucaklamak istiyor Mıstan. Evler, bembeyaz, pırıl pırıl. Damların duvarlarında, güneş vurdukça su gibi ışılayan kovuklar var. Damlardaki kızıllık kiremit, duvarlardaki ışıltı cam olsa gerek. Ninesi öyle anlatmıştı. Hiç görmeden ne anlatmışsa bir bir çıktı işte. Tüm de-

dikleri doğru ninesinin. Uzun uzun caddeler, sokaklar var demişti. Kentin evlerini bölen yollar, o dediğinden olmalı. Kumcuk gibi ev var kentte demişti. Saymakla ulaşılamaz bunca eve.

Kent damları kocaman, bizim damların bir kaç katı olur, demişti. Daha da büyüktü üstelik. Orada pazar ayrı, mahalleler ayrıdır. Bir dükkânlar vardır. İçi bez, tuz dolu, her biri bizim Çamlıpınarı alanı kadar, demişti. Vardır herhalde. Görmemişti daha onları. Ama, şimdiye değin her dediği çıkan ninesi, bir bunda yanılacak değil ya...

Doğrudur. Vardır. Her bir dediği çıkacak. Daha şimdiden inandı buna. Bir insinler şu tepeden. Bir varsınlar pazara. Daha buradan gördüğünde şaştığı insan kalabalığının arasına girsin hele bir. Bakalım nasıl afallayacak. Afallar mı? Yok afallamaz. Büyüdü artık o. Kenti gördü. Hem de tepeden. Kaynaşan insanları, yolları, beyaz badanalı kocaman hanayları gördü. Afallamadı buraya değin. Bundan sonra niye afallasın.

Dar yolu izleyerek, çarşıya indiler. Hayvanlar, hiç şaşmadan, alışkın ayaklarla, caddelerin taşlarını tıkırdatıyorlar. Manav pazarından, Belediye aralığına doğru vurdular. Çarşının ortasına geldiklerinde, esnaf seslenmeye başladı.

— Cumali hoşgeldin.

— Hoşgördük Hacı dayı.

— Kömür yok mu?

— Olmaz olur mu?

— On yük yıkıver benim eve. Kış için. Marsıksız olsun.

— Benim kömürüm marsıksız olur bilmez misin?

— Eh görelim işte. Hasan Hüseyin bu kim. Mahdum mu?

Az daha atılacaktı Mıstan. Mahdum değil, Mıstan, diye. Tuttu kendini. Babası başını salladı.

— Mahdum, Hacı dayısı, ellerinden öper.

— Allah bağışlasın. Kaç yaşında var bu.

— On iki bitiyor.

— Maşaallah. Delikanlı olmuş bu yahu. Yakında düşer ocağıma. Kadifenin alından olsun. Atlasın pembesinden Hacı dayı diye...

— İnşaallah. Hani nerde o günler.

— Baban da seni ilk getirdiğinde tıpkı böyle dediydi Hasan Hüseyin. Bildin mi?

— Bildim Hacı dayı. Bizim devranımız hiç değişmeyecek anla ki. Babamız ne dediyse, biz de tıpkısını diyoruz. Böyle gelip gidiyor işte.

— Tanrı'nın işi belli olmaz yiğitim. Devranın çarkını döndüren Feleğe bir buyruk çıkarır. Bakarsın, rüzgârlar tersinden esmeye başlamış. Ya da daha hızlı gidiyoruz. Belli mi olur?

— Doğru belli olmaz.

Hayvanlar ilerlemişti. Mıstan koştu arkalarından. Babasıyla Cumali dayısı söyleşiye dalınca, onları unutmuşlardı. Esnaf, babasıyla Cumali dayısını iyi tanıyor olmalı. Mıstan'a takılıyorlr.

— Oduncu, kaça veriyorsun yükünü?

— Bunlar ne? Odun mu, yoksa çırpı mı?

— Beş yüküne elli kuruş versem yeter mi?

— Dur yahu nereye? Pazarlık ediyoruz.

Mıstan aldırmıyor. Durmadan bakınıyor. Çar-

şının içinde gördüklerini, kafasına yerleştirme çabasında şimdi o. Bezcinin önünde renk renk basmalar. Raflarında top top dokumalar, göz alıyordu... Fırının önünden geçerken durakladı. Ninesinin, daha köyden çıkmadan ısmarladığı beyaz ekmek... Yüzlercesi yan yana dizilmiş. Kentli ne denli zengin olmalı ki, bunca beyaz ekmeği yiyor.

Bakkal dükkânlarında, çuvallar içinde çeşitli yiyecekler. Kavanozlarda şekerler... Yine söz atıyorlardı ki, babası yetişti. Cumali Dayı, hayvanların başını çevirdi. Kendi odunlarını satmıştı. Belediyenin önüne varmadan, onlar da sattılar. Alıcının evine götüreceklerdi. Babası, «Acıktın mı?» diye sordu.

— Acıkmadım.

— İyi öyleyse. Hayvanların yükünü indirip gelelim de, öyle yeriz.

— Olur baba.

— Cumali dayı da dönmüş olur. Helvacıda buluşacağız.

— Yoruldunsa sen kal.

— Yorulmadım.

— Sen bilirsin.

Birlikte yürüdüler. Mahalleleri de öğrenmek istiyordu Mıstan. Babası nereye gidecekse gidip, şimdiden bellemek istiyordu oralarını. Hiç evini sormuyorlardı alıcının. Biliyor olmalılar. O da öğrensin ki...

ÜÇ

Dere, kuytunun ıssızlığına şıpırtılarıyla uyak tutuyordu. Taşların çevresinde dönenen kabarcıklar, günışığında yakamozlanıyorlar. Duru, serin bir yel, koyağın dinginliğini titretiyor. Kıyıdaki söğütlerin yaprakları, suda eğri büğrü.

Eşe, kucağında kirli çamaşırlar, ellerinde tokmakla su kabağı, kuytuya indi. Akıntıya sokuldu. Çemrendi. Çöndü. Üçeteğini, şalvarını, kollarını sığadı. Kirlileri koyağın durgunluğuna ıslatıp, ayağını önüne gerdi.

Tek tek aldığı pusatları, tokmaklamaya durdu...

Suyun şakırtısına, tokmağın takırtısı eşlik etti bir süre. Sonra, derenin üstünde, bir türkü uçuşmaya başladı.

Meşeli, dağlar meşeli, — kül oldum ben bu aşka düşeli...

Sözcükler yele, suya, havaya karışıyor. Ezgi dalga dalga ağaçların gövdelerinden yapraklarına ağıyor. Ormanın içinde, kuş cıvıldamalarıyla, yaprak hışırtılarına sinerek, yayılıyor, yayılıyordu.

Eşe, kendini işine vermiş, türkünün hızına kaptırmıştı. Tokmak basıncıyla kirlerinden sıyrı-

lan çamaşırları, top top duru suya salıveriyordu. Bez ilkin direniyor, sonra suyun akışına uygun bir biçimde, yayılıp, genişliyordu. Tam bir döngüyle akıntıya uyacakken, kaptığı pusatı, sıkıveriyordu...

Duraksamasız, sürdürüyor işlevini Eşe... Türküsünü sürdürdüğü gibi...

*

Mıstan, yaşamı boyunca hiç duymadığı bir istek ılımasının içinde. Gözleri, Eşe'nin ellerine yapışmış. Yutkunuyor. Gırtlağından, yapışkan bir tükrük iniyor midesine. Bir ateş basıyor içine. Bir kıpırtı alazlanıyor.

Ellerinden, her avkışta titreşip oynaşan diri vücuda. Yuvarlaklıkları iyice belirmiş dik göğüslerin kıpırdanışına takılıyor gözleri. Sonra kollarına, yuvarlak, kar beyazı dizlerine takılıyor. Üçeteğin gölgesi, bir başka güzelliğin doyulmazlığını vermiş.

Çakılıp kalmış yerinde. Bir kıpırdansa, bir davransa ürkütecek. Önünde açılmış bu bilmediği dünyanın kapıları temelli kapanacak. Ama, durmak olmaz. Bakarsın, biri bu yana düşer. Dere boyunda kız gözetlediğini görür. Nasıl bakar sonra köylüsünün yüzüne. Nasıl anlatır, bunun bir rastlantı olduğunu?

İstemeyerek kalktı. Yine ağaçların arasından dolanarak, akranlarının yanına gitmek amacıyla, yola düştü. Ama, isteksizdi. Olduğu yerde dolanıyor. Pınaraltı'na yaklaşacağına, Eşe'nin yanına doğru yön tutuyor ayakları.

Sıyrıldı gürgenlerin arasından. Tam arkasında duruyordu Eşe'nin. Yaklaştı. Eşe, tokmağın her vuruşunda hışırdayan yaş bezle, kendi sesine dalmış.

— Kolay gelsin Eşe...

Kız ürktü birden. Güp diye oturdu kabasının üstüne. Şaşkın şaşkın bakındı çevresine.

— Ana kim var orda?

— Benim Eşe. Kolay gelsin dedim.

Bakındı. Mıstan'ı görünce güldü ilkin. Sonra eteğini çekiştirdi. Toplanmaya çalıştı. Tokmağı aldı ilkin. Bıraktı ardından. Bez elinde bakındı. Gözleri birleşti bir süre. İkisinin yanakları da tokat yemiş gibi al al yandı.

Uzun kirpikli, sürmeli gözlerini yere eğdi Eşe.

— Sağol Mıstan Efe.

— Çamaşır yuğmak sana mı kaldı?

— Anamın işi var da...

— Ben gelirken, damın önünde laflıyordu ya.

— Laflasın. Yorulmuştur da, azıcık dinlenesin demiştir.

Birden canlanmış gibi, avkmaya başladı yine. Mıstan, yanı başına çöndü. Sonra bağdaş kurup oturdu. Hiç ses çıkarmadan, beklediler. Artık tokmaklamıyordu Eşe... Mıstan, ayaklarını dikti. Kollarını dizlerinin üzerinden geçirerek sallandı bir iki.

— Anan ne iş yapıyordu ki, bez yuğmak sana düştü?

— Babama yardım edecek.

— Kömür için mi?

— He ya... Kömür için.

— Kömür avrat işi değildir ki... Er işidir kö-

mür. Odun düzeltmek kömür yakmak işine avrat eli bulaştı mı, bil ki hayretmez o iş.

— Eh, ne yapsınlar. Tek başına olmaz kömür. Bilirsin. Benim bir efem de yok, babama yardım etsin. Tanrı, esirgemiş bir eri babamdan. N'etsin. Anacığım sıvanıyor ister istemez.

— Öyle, çok zor babanın işi. Ananın da... Eğer sen de olmasan. Kınalı ellerinle, çamaşırda, yemekte yardımına koşmasan.

— Bizim görevimiz ne? Anababamıza yardım etmek, her bir işe koşmak değil mi?

— Öyle. Öyle ya, hani benim demem, analar kolaylıkla bırakmaz ev işlerini.

— Darda kalırsa kişi, ne yapacak. Aklım ereli, bizim evin işini ben yaparım. Hiç de yüksünmem. Dişi galeğin görevidir bu. Ha anası evinde, ha eri evinde demez mi, ninem.

— Sen nineme bakma. Aklına bir şey esti mi, hemen der çıkar.

— Ama, her bir söylediği doğru değil mi?

— Doğru...

Yeni bir suskunluk. Öğle sıcağının dere yatağını iyice kavradığı an. Ağaçların arasından bir üveyik sesi uzadı. Sonra doğa da onlarla birlik sustu. Bir, suyun, kıyılara sürtünmesinden çıkan, ince şıkırtı kaldı...

Mıstan, yeniden sallandı.

— Bak aklıma ne geldi. Bizim ocakları yaktıktan sonra babana yardım etsem olur mu?

— Bilmem ki...

«Mıstan babasına yardım edecek. Köy imecesi değil bu. Başka bir anlamı var sorusunun. Köy ime-

cesi olsa, birlikte toplanıp yakarlar kömürü. Çok alıcı olunca. Ya da bir düğün, dernek kurulacağında. Herkes birlikte koşulur işe. Bu öylesi değil. Bir Mıstan çıkıyor. Babasına yardım etmek amacıyla. Akrabalıktan, imeceden öte bir şey. Salt kendisi için.»

Düşünüyor Eşe... Sıkılıyor Mıstan.

— Desene. İyi olur mu?

— Ne diyeyim?

— He, de... Olur, de... Pek memnun kalırım, de...

«Kolay mı bunları deyivermek. Besbelli işte. Mıstan'ın amacı ortada. Çamaşır yuğarken gördü onu. Belki ardına düşmüştü... İzliyordu. Dere başının tenhalığını bilmez mi hiç. Bilir. Anasının işi olduğunu da...

O buraya gelirken, Mıstan balta biliyordu. Kömürlükler için. Demek aslında balta bilemek değilmiş amacı. Eşe'yi gözlemekmiş. Ama, böyle bir şey olsa, hiç anlamaz mıydı şimdiye. Anlardı ki...

On beşine girmiş kız o. Akranlarının tümünün bir yavuklusu var. Dere başında çamaşır yuğmaya giderlerken, orman içinde buluşup mânileşiyorlar. Bilmiyor mu bunu Eşe... Daha anaları çamaşıra el atmadan, bölük pürçük yapışıp yıkamaya sıvanmaları neden? Hep bu yavuklu işi değil mi?

Şimdiye değin Mıstan da ona göz komuş olsaydı, anlardı. Başka biri de komuş olsaydı hemen anlardı. Böyle suskun durmazdı ki sevdalı. Yapıştırırdı mâniyi. Telli kız, derdi. Allı, kız. On parmağı kınalı kız. Ah, derdi, of, derdi sonra. Yandım,

yakıldım derdi. Anlayıverirdi o da... Aptal değildi, ötekilerden bir noksanı yoktu ya...

Dememişti.

Hiç bir şey dememişti de, gürp diye yanında bitivermişti şimdi. Hem de, doğadan ve kendinden başka kimsenin bulunmadığı bir zamanda. Olası iş mi bu? Yapılır iş mi? Şaşanladı işte. Ne diyeceğini bilemedi. Bilemez. Bir belirli düzen içinde olmadı ki bu iş.

O mânilere, türkülere hazırlamıştı kendini. Bu, olur de, deyip çıkıyordu. Her zaman demez miydi Sultan ninesi. Bu benim torunum gibi ters oğlan yoktur. Hani kendi elimle çekip çıkarmasam, doğarken bile ayaklarının önce geldiğine kalıbımı basacağım...

Haklı Sultan nine. Her bir sözünde olduğu gibi, bunda da haklı. Ne diyecek şimdi o, öylesine ansız yakaladı ki... Pek sevinirim, diyecekmiş. Nasıl der. Daha yanından uzaklaşmadan, kızın içi gidiyormuş da, ben uyuyormuşum, demez mi?

Gitmesine de gidiyor hani. Kaç akranı, başkalarıyla mânileştikleri halde demezler mi? Şu sümsük Osman mâni yakacağına, Mıstan bir göz süzüverseydi ya...

Akranlarının tümünden daha iri Mıstan. Üstelik, kömürcülükte olsun, odunculukta olsun köyün en bir ustası. Cumali Dayı demiyor mu her zaman. Boynuz kulağı geçermiş. Bu Mıstan, tümümüzü geçti. Kentteki aşçılar, hanay sahipleri dört gözle bekliyorlar kömürünü. Fırıncılar, üst ateş için Mıstan'ın odununa bir buçuk katı para veriyorlar...

Hangi kızın içi gitmez böylesi yiğite.

Ama, neden şimdiye hiç belli etmedi yangımını. Neden kimselere söylemedi. Belki mâni bilmiyordur. Olsun. Bir arkadaşı atıverir onun yerine. Birlikte keserler yollarını. Mıstan adına, o söyler... Hiç birini yapmadı bunların. Şimdi de, birden hörledi üstüne.»

Mıstan, hiç bakmıyor Eşe'den yana. Bakmıyor ya, biliyor içinde kopan fırtınayı. Kendi içinden biliyor.

Onu öyle, çamaşır yıkarken göreliberi olanlara aklı bir türlü ermiyor zaten. Mıstan o sözleri söylesin. İçinden itekleyen bir şey yaptırıyor bunları. Nedenini, nasılını bilmeden dah ediveriyor sözü.

İşte şimdi bile. Kızın aklından geçenleri, kendi aklındaymış gibi bildiği halde, o şey kabarıyor. Davran Mıstan, diyor. Davran ki... Sanki kaçıcı kız. Kaçıcı ya...

«Ya bir başkası varsa gönlünde. Ya birinin alazı düştüyse içine. Şimdi olmaz der kestirir mi. Sen yan artık o zaman. Yan ki, damının dibindeki kekliği uçurmanın acısıyla, göreyim. Ama, nereden aklıma gelecekti. O benim akrabam. Hem de birlikte büyüdüğümüz, dam komşusu. Bir aykırılığını da görmedim şimdiye. Görsem...»

Göremezdi ki...

O baltasına, ağaçlarına öylesine dalmış, yiğitleştiğini, koçlaştığını bile sezinlememiş. Şimdi aklına oyun etmek gelmese, belki varmayacak da... Birden oldu olanlar. Öylesine birden ki...

Sallandı yeniden.

— De artık kız. De, ne diyeceksen.

Eşe'nin gözlerindeki ateş gülücükleşti bir anda. Başında, tuğrasının altında vücudunu yakan sıcaklık, tümüyle yüzüne vurdu. Telli bakışlarını yere indirdi yeniden. Bir fısıltılı hıçkırıkla cevapladı sabırsızlığını.

— Sevinirim ki, dağlar kadar.

Birden can geldi Mstan'a. Bu söz çıkıncaya sancılaşan, kıpırtısız sallantılarla, bekleyen oğlan, kuş gibi yeğnileşti birden. Fırladı yerinden. Bir koşu tutturdu ormana doğru. «Yaşa,» dedi. «Çok yaşa...»

Ve, ağaçlara sarılarak, daracık koridorlarda usta dönüşler yaparak, derinlere doğru koştu. Kendi ağzından çıkmış sözcüklerin yankısını yakalamak isterce...

Yoruluncaya, yorgunluktan bir ağacın dibine çöküp kalıncaya durmadı bir daha. Aklında dört kelimenin dönmesi. «Sevinirim ki...» Ve birden yaşamaya başlayan doğanın, sarsıcı gümbürtüsü...

Orman uğultusunun, böylesine güzel olduğunu anımsamıyor hiç. Yüreği dolu dolu olunca kişinin, duyarlığı bir başka. Sesler ayrıntılarını yitirmiş. Tüm türkü olmuş. Sevda türküsü.

Orman ozanlaşmış. Elinde dev bir bağlama. Dilinde, tüm eski ozanların yakımı. Çalıp söylüyor durmadan.

Varıp yanaşmalı ninesine. Anlatmalı başının içinde döneneni. Bir bir... «Nine demeli. Benim biricik ninem. Sen çare bulursun buna. Eşe'nin de ninesi değil misin? Var git. Selmiye teyzemle, Rıza amcama anlat. De ki, iki torunumun yüreği deymiş birbirine. Yıldız yıldızdı Mıstanımın gözleri.

Eşem de öyledir. Yok daha da yangın. Ay doğuyor onun gözlerinden de. Gayri bence dengi budur. Kararım da, yavuklanmaları.»

Daha demeden anlar ninesi. Anlar ve de...

*

Büsbütün şaşırdı Eşe. Yanıbaşında çekitaşı gibi oturup duran oğlanın, daha ağzından söz çıkar çıkmaz, yayı boşanmış bir ok gibi fırlamasından ürktü. «Ana,» dedi ardından bakarken. «Ana, delirdi yalım...»

Sonra, parmaklarından sızan suya aldırmaksızın, ellerini yumruk yapıp göğsüne bastırdı. «Ya benim halim, diye düşündü. Bir gören duyan olsa, aynını demez mi benim için. Bu kız delirmiş ki... Diye alay etmez mi?»

İşi olmasa şimdi. Şu bezler elini kolunu bağlamasa, o durur muydu? Durmazdı. Atardı kendini bir ulu çamın altına. Serinliğinde kendini bir güzel dinler. Sonra anlatırdı bir bir içinden geçenleri.

Dinler çam ağacı onu. Hem de gerektiği yerde hışırtıyla yüce başını sallayarak. Yüz yıllardır yaptığı gibi. Hiç cevap vermeden. Sözünün üstüne tek söz komadan. Dinler, boşalmasına yardım ederdi suskunluğuyla. Rahatlardı. Bir kez yüreğindeki düğüm çözüldü mü kişinin, yapacağını bilirdi. Beklemesini de...

Bir titreme sarstı bedenini Eşe'nin. Bir kusku girdi içine. Elleri göğsünde kavuşmuş. Tokmağı yanında boynunu bükmüştü. İrkildi. Anası, salkım sö-

ğütlerin altında ona bakıyordu. İkirciklenerek tokmağı kavradı. Görmeden vurmaya başladı. İki bez kalmıştı geride. Hele bir bitirsin onları da. Bir arıtsın. Sonra o da Mıstan'ın yaptığını yapardı. Doğru ormana atardı kendini.

Orada, ağaçların suskun güngörmüşlüğüne anlatırdı içindekileri. Onlar güçlü ve yücedir. Bin derdi, bir dalının üstünde taşıyabilir. İnsanlar gibi değildirler.

Anası, yavaş yavaş sokuldu kızına. Huylanmıştı kadın. Deminden beri kızını gözlüyordu. Ellerini göğsüne bastırmış, öyle dalmıştı ki... Bir iş vardı bunda. Vardı ya, ne?

Yanına geldi. Bir süre süzdü kızını. Yanaklarının allığına karşın, omuzlarında bir seyrime var. Yumuşak, ağız arayan bir tatlılıkla sordu.

— Bir şey mi var kızım?

Omuzlarını silkti Eşe. Direndi titremeye.

— Yok ana. N'olsun?

Daha bir yaklaştı kadın. Hotozlu tuğrasından taşan saçlarının gölgesini kızının üstüne düşürünceye. Çatlak topuklarından sıkma şalvarının hışırtısını can alıcı gibi yankılandırarak.

— Bi şey var sende... De hele...

Eşe, öfke karışığı yakarmayla baktı anasına.

— Yok bi şeyim ana.

— Hasta mısın?

— Yooo...

— Öyleyse ne süzülüyorsun kurbanlık koyun gibi?

— Süzülüyor muyum ben?

— Süzülüyorsun ki...

Sonra, elini uzattı yanına çönüp. Yanaklarına sürttü. Alaz alazdı yanakları.

— Hastasın sen. Her yanın tutuşmuş. Alaz saçıyor.

Eşe sertleşti. Bir an eli ayağı kesilmişti. Kolay değildi elbet. Hiç aklında olmayan bir şeyle birden karşılaşmak. Sonra da içini dolduran bir yangının durmadan genişlemesine dayanmak. Hasta da edebilirdi kişiyi bu. Ama, neden üstüne varıyordu anası. Sanki kendisi böyle olmamış mıydı yıllar önce.

Durmadan da üsteliyordu. Tutup anlatabilir miydi şimdi olanları. Ana, Mıstan geldi... Birden. Böyle dedi. Ben de dedim ki... Sonra...

Bir sakıncası yoktu ki olanların. Babasına yardım etmek istemişti Mıstan. İstemişti de neden gidip, kendiliğinden etmemişti. Rıza, amcası olmuyor muydu? Bunu gelip Eşe'ye söylemenin gereği neydi? Hem kendi işlerini yapmış da...

Diyemezdi. Bir türlü anlatamazdı bunu anasına. Hemen cevabı alacağından emindi. Haklıydı da hani kadın. Terslese, durup dururken bu da nerden çıktı, dese hakkı yok muydu? Vardı... Hem de dağlar kadar.

O yüzden sertleşiyordu ya Eşe. Yoksa söylenebilir gibi olsa, niye sussun. Neden gizlesin anasından. Söyleyiverirdi olanları. Rahatlardı. Söyleyemeyince...

— Bi şeyim yok dedim ana...

Selmiye kadın irkildi birden. Kızının ince sesinde, bir kaya sertliğini sezinleyince aykıverdi hemen. Yıllar yıllar öncesine kaydı aklı. Orman içi-

ne, babası kömür yakarken, azık götürmüştü. Anası taze ayran yaydım, peynir de oldu, bazlamayı pişir de, götür doyunsun, sevinir baban, demişti. Bir koşu gitmişti ormana. Dönüşte, Rızayla karşılaşmıştı. Ve mâni atmıştı Rıza ona. Baltasını yere koyup, belini hafif kamburlaştırarak, yakım yakmıştı.

Ansımak istedi. Aradan yıllar geçmişti. Unutmuş m'ola? Unutmamış. Aklında gezindi yakım. Ormandan bir ay doğdu — Karanlığı hemen koğdu — Rıza'nın yüreğini, — Tatlı sevdaya boğdu... Ih, demişti iyi ansıyor. Ih, diye kalmıştı bir süre. Elinde ayran kabı, yüzünde sözün tadıyla.

Sonra cevaplamıştı. Bir, bir yakım daha...

Uzaktan anasının sesini duymasa, onu aramaya çıktığını anlamasa, akşama mânileşeceklerdi orada. Kızının başına da aynı iş gelmiş ola... Bir kez sevdalandıysa eğer, seyreyle gayri sen. Ormana dal toplamaya gider. Bakarsın, damın önüne yığılan dalı bir kız çocuğu değil, bir koca eşek getiremez.

Sıkıştırır kardeşini. Bezini çabuk kirletsin diye. Kirletsin ki, yuğmaya gitsin. Hiç beklemez kirliler artık. Derebaşı söyleşilerinin tadı unutulur mu? Tam zamanında aykırı. Tam zamanında aklına geliverdi eski günleri. Üstelemekten vazgeldi hemen.

— Demek bi şey yok ha?

— Yok ana. Şükür Tanrıma hiç bi şey yok.

— İyi aman öyle olsun. Birden ikircinlendim ben de. Tam iş mevsiminde hasta masta olursan, dökülür kalırız.

— Olmam. Hiç bişey olmam. Tasa etme.

— Tasa ettiğim o değil kuzum. Biliyorsun. Tanrı, bir er tosundan yoksun kıldı bizi. Baban kocadı. Güç orman işi. Kocayınca daha bir güçelir. Sen dama bakarsan, ben elimden geldiğince yardım ederim. Ama, bir de sen hastalanırsan, büsbütün artar, derdimiz. Zaten oğlansızlık bitiriyor bizi. Bir de senin yardımından yoksun kalırsak, işimiz tümden yitiktir artık. N'olurdu Tanrım. N'olurdu bizim de herkes gibi elimizden tutacak bir oğlumuz olsaydı. Olsaydı da, şu kızcağız ev işi yerine kendi çeyizini düzseydi.

— Aman ana...

İlgiyle süzüyordu anasını. Sözü bir yerlere getirmek istiyor olmalı. Üstelemekle bir şey çıkaramıyacağını anladı. Şimdi alttan kaçıyor. Söz kaçırtacak ağzından. Sonra da...

Söyler mi hiç.

Meraklansın biraz. Nasılsa öğrenecek. Mıstan, babasına yardıma gidince anlasın. Kendiliğinden, gönlünde ölçüp biçsin yiğitliğini. Desin ki, Eşe'nin gönlüne düşen, dilerim ki Mıstan olsun. O zaman söyler belki. Dizinin dibine oturup, anlatır o zaman. Yoksa, hiç bir şey söylemiyecek.

Selmiye, köy delikanlılarını bir bir gözden geçiriyor. Kızının gönlüne düşen kim olabilir. Bir yakımda, aklını başından böylesine kim alabilir. Tüm damları. Damlardaki gençleri gözden geçiriyor.

Bir türlü yakıştıramıyor kimseyi kızına. Bir başka onun kızı. Hanaylara lâyık. Ona kalsa kimselere vermez. Götürür, kentin en bir yakışıklı, en bir zengin oğluna verir. Ama, hiç kente gitmedi ki

şimdiye. Kentliyi bilsin. Dağ adamı, yine dağa yaraşır.

Güldü...

Bir süre daha baktı kızına.

Sonra, hiç üstlemeden, kalktı. Dalgın bir yürüyüşle, ağaçların arasında yitti.

Sevindi Eşe.

Son bezleri avktı. Yıkadıklarını toplayarak, damın önündeki çalılara sermek için koşarak tırmandı yokuşu...

DÖRT

Sultan, damın önündeki gölgeliğe oturmuş, yün eğiriyordu. Mıstan hemen biraz ötesinde, dayak düzeltiyor. Kentli, bağ dikmeye sarmış. Durmadan, dikme istiyor Çampınarlılardan. İlk dikmeleri onlar götürdüğü için, yeni isteklerle karşılaştılar. Daha yazdan, dalların kabuğunu soyup, kurutuyorlar güneşte. Güzün indiriyorlar kente.

Kapanın elinde kalıyor.

Eskiden, bağ diken az olduğundan, ya dikmeler çürüyünce isterlerdi, ya da biri bağ dikecek de, dikme gerekecek... Şimdi öyle değil. Dediklerine bakılırsa, kentin çevrsindeki tüm tarlalar bağ olacakmış. Öylesine dalmış bu işe kentli.

Odun, kömür işinin üstüne bir de dikme binince, iyice keyifleri arttı köylünün. Gayri ninesi, her kente inişinde tembihliyor. «Mıstan oğlum. Pazar ekmeğiyle, Hacı Ali Bey helvasını unutma ha...»

Dağ köylü için en büyük armağan bu. Tazeliği kalmıyor ekmeği getirinceye. Ama, yine de gözenekleri kabarmış bembeyaz ekmekle, helva, bir başka gidiyor. Artık, bazlamanın tazesini bile dakikalarca ağzının o köşesinden, öteki köşesine dolaştıran ninesi, beyaz ekmeği eziveriyor. Bir iki töper-

liyor ağzının içinde. Helvanın susam karışını çöğen kokusunu içine sindirmek için bir duralıyor. Sonra yutkunuyor hemen. Bir yeni lokmaya yetişmek ister gibi.

Ve Mıstan, iki eli kanda olsa, dikmeleri indirip, parasını alır almaz, ninesinin isteklerini çıkın ediyor. Beyaz pazar ekmeği ve taze helva...

Sultan, kirmanını çevirdi. Küçük bir nacakla kabuk sıyıran torununa baktı bir süre.

— Gene yolculuk var galiba Mıstan?

— Üç yük düzebilirsem, niyetim var nine.

— Baban iyice gevşedi artık. Bakmaz oldu kent işine.

— Daha mı? Biz ne güne duruyoruz.

— Tanrım bağışlasın. Elbet sen de büyüdün. Yapacaksın. Ama, benim demem başka. Yarın evin ayrılacak. Kendi derdine düşeceksin. O zaman, işlere yeniden başlamak zor gelir. Adam, bir kez tembelliğe alıştı mı, bir daha çalışmak ölümden beterdir.

— Dağ adamının tembelliği mi olur nine? Babamın boş durduğu mu var?

— Büyüdün artık. Sıran geldi sayılır.

Mıstan boynunu büktü. Hırsla çekti nacağı. Kabuk, dikmenin başından sonuna ayrıldı düştü. Daldı bir süre. Sultan da...

Kaç günler vardı ki, dalgınlığından yanına varılmıyordu torununun. Kaç gece gözlemişti. Bir sayıklar, ağzından kaçırır diye. Ne mümkün. Bir şey de söylemiyor ki... Oysa belli işte. İşini yapıyor. Ama, eskisi gibi değil. Kendiliğinden gidip ge-

liyor elleri. Kendiliğinden inip kalkıyor baltası. Kaç kez gözetledi.

Demek olmadı daha. Canım zararı yok. Olmasın. O olduruverir. Bir bilse. Bir öğrenebilse, torununun gönlüne düşen kınalıyı. Kolayını bulur hemen. Suyun akarına çeviriverir yangımı. Ama bilmiyor. Bilmediği için de, kıvranıyor ondan fazla.

Kirman durmuş. Başı göğsüne düşmüş. Karşıdan bakan, uyuyor sanır. Kendisi bile öyle sanıyor şimdilerde. «Kocadım,» diye geçirdi. Bir iyice kocadı artık. Düşünürken bile uyukluyor. Başı göğsüne doğru düştü mü, aklından geçenler düş mü, yoksa düşün mü bilemiyor.

Eşe, elinde çamaşır selesiyle göründü. Damlarından çıktıktan sonra salına salına Sultan'ın yanına yaklaştı.

— Uyuyor musun nine?

İrkildi Sultan. Başını kaldıdı. Eşe, çamaşır yuğmaya gidiyordu. Bu uğrayışın nedenini kestiremedi. Dere arka yöndeydi. Ve Eşe'nin yolunun üstü değildi burası. Yine de belli etmedi şaşkınlığını.

— Ya'a, dedi. Uyumuyorum.

— Karşıdan bana öyle geldi de. Üstünü örtüvereyim, dedim.

— Sağol kınalım. Ama, uyumuyorum. Uyku kalmadı ki bizde. Kocadık gayrı.

— Olsun nine. Dalar insan.

— Eh, işte bizim dalmamız uyku sayılıyor. Bir an dalıyoruz. Sonra bakıyorsun ki uyanmışız. Bir gün temelli dalacağız. Uyku o işte.

— Allah gecinden versin ninem. Ağzından yel alsın.

— Nasılsa başımıza gelecek bir iş değil mi?

— Olsun. Daha dur bakalım...

Yutkundu. Biz varız. Mıstan'la ben. Bizim düğünümüzü kurmadan nereye gideceksin, diyecekti. Tam zamanında toplandı. Sultan, anlamamış göründü. Değiştirdi sözü.

— Bu Zelhe de amma boklu oldu ha. Neredeyse günde iki kez dereye yollayacak seni.

— N'aparsın nine. Çocukluk. Hepimiz öyleymişizdir kimbilir.

— Yok. Sen öyle değildin. Günde bir kez ya değiştirirdi anan altını, ya değiştirmezdi. Zelheyse, daha bezi takmadan kirletiyor.

İkirciklendi Eşe. Demek sezinlemişlerdi. Bez, kirlensin kirlenmesin ikide bir değiştirdiğini ninesi bile gördüğüne göre!..

— O kadar değil nine.

— Hadi senin dediğin olsun. Yuğan sensin. Daha iyi bilirsin.

Mıstan, gözucuyla düzüyor Eşe'yi. Dereye gidiyor olmalı. Haber veriyor Mıstan'a. Ben dereye gidiyorum, demek bu... Dilersen ardımdan gel. Durur mu?

Daha onlar konuşurken, nacağını, elindeki dikmeyi bıraktı. İlkin Çampınarı'na yürüdü. Ağaçların gölgesine sığınır sığınmaz da, geniş bir çember çizerek, dereye indi. Eşe'nin her zaman bez yıkadığı yere, topsöğütlerin altına çöndü.

Eşe, Mıstan'ın yittiğini görünce, oyalanmadı.

— Yıkanacak bir şeyin var mı diyecektim.

— Yok kızım. Sağol. Ellerin nurdan olsun. Yıkamış kadar hora geçti.

— Elimde kalacak değil ya.

— Olsa vermez miyim?

— Hadi kal sağlıcakla.

— İşin esen gitsin kızım. Tanrı kolaylık versin.

Yöneldi dereboyuna. Mıstan bekliyordur. Adımlarını küçülttü. Beklesin. Sabırsızlansın. Gelmiyecek sansın. Terlesin biraz.

Terliyor gerçekten. Gelmesi gerekmez mi? Ninesi lafa tutmuş olmalı. Bir başladı mı bu ninesi... Ne yapsın kızcağız. Bırakıp yürüyemez ki... Ayıp... Ninesinin konuşmasını yarım kesip yürümek, ayıpların en bir büyüğü. Kızar sonra Sultan kadın. Bir kızar ki...

Aman otursun dinlesin gerekiyorsa. Ninesini kızdırmaya gelmez. Bir kez kızdı mı, dayar topuğunu. Dayar ki... Cumali dayının katırı haltetsin.

Eşe, salına salına görününce, öfkelendi birden. O burada, yerinde duramazken...

Söğüdün yanından, görmemiş gibi geçiyor. Görmedi mi? Gördü de belli mi etmek istemiyor. Görmez olur mu? Koca Mıstan'ı görmeden nasıl geçer. O yansın tutuşsun onun için. Daha elinde sele görünür görünmez kopsun gelsin. Eşe, görmeden geçsin onu ha... Olası mı bu? Yapılır iş mi Mıstan'a.

— Kız Eşe...

Eşe, durakladı birden. Başını önüne eğdi. Yanaklarında gamzeleşen bir gülücüğü göstermek istemezcesine.

— Buyur.

— Baksana biyol.

Döndü. Gözlerinde hep o alaylı gülümsemeyle.

— Buyur Mıstan efem.

— Hele gel.

— İşim var. Bezleri yuğup dönmem gerek.

— Yine yuğarsın. Bak ne diyeceğim.

Yaklaştı. Söğüdün altında dikildi. Sevdalısına acı vermekten kıvanç duyar gibi, dimdik baktı gözlerine.

— De buyur.

— Kömür zamanı yaklaşıyor. Dedin mi anam dediğimi?

Omuzlarını silkti kız. Unutmuş gibi.

— Ne dediydin?

Düpedüz alay ediyordu bu kız. Ardına düşüp, sırnaşırsan böyledir işte. «Oysa kendi gelmedi mi? Ardımdan gel demek değil miydi o? Ne işi vardı ninesinin yanında. Ben dereye gidiyorum, sen de gel demediyse, neden uğramıştı. Yolu değildi ki...» Bir öfke vurdu başına. Eğlenmenin sırası mıydı şimdi.

— Ananın...

Sustu. Söğmenin de sırası değildi ki... Eşe anlamıştı. Hemen büzüldü. Sokuldu. Ilık bir nefes gibi fısıldadı.

— Kızına yiğitim. Hani babama yardım işi mi? Diyemedim ki...

— Diyemez olur mu insan. Beni böyle sıkıp durmak pek mi hoş?

— Seni sıkıyor muyum efem?

— Hani demem o değil. Yanlış anlama. Sıkmıyorsun. Ama, içim üzülüyor. Bir cevap almayın-

ca. Selmiye teyzemden bir olur duymayınca, ben nasıl derim nineme.

— Ninem olur deyince, anamın sözü mü geçer, babamın sözü mü?

— O da var ya. Hiç aklıma gelmedi. Ama, yine de rıza olmalı değil mi? Hiç olmazsa anan bilmeli. Babanı uyarmalı. Pek hazırlıksız gelirse ninem.

— Gelsin. Hazırlığın gereği mi var?

— Kız hınzırlık etme. Gel otur.

— Ya'a. İşim var. Hem ninem gördü. Git artık. Sezinlemesin.

— Sezinlesin. Daha iyi ya.

— Kızar sonra bana. Demek, dişi it gibi kuyruk sallamak için döneniyordun çevremde der.

— Tövbe de. Ninem öyle bi söz etmez.

— Etmez mi?

Kafası kızarsa bir ederdi ki... Sustu Mıstan. Sustular. Doğayı dinlediler bir süre.

Dallarda, ağaçların tepesinde rüzgârın belli belirsiz hışırtısı yanında, derenin şırıltısı doldurdu kulaklarını.

Mıstan kıpırdandı. Ödü kopuyordu Eşe'nin. Kalkıp gidecek diye. İstemiyordu gitmesini. Ninesi görmemiş olsaydı işte. Otururlardı. O bezleri yıkayıncaya, birlikte oturur, sevda konuşurlardı. Görmüştü. Onun her şeyi bir bakışta anlayan usta gözleri, ikisinin de aynı anda yittiğini çoktan sezinlemiştir.

Kendince bağlantı kuruyordur şimdi. Eşe'nin yanına varışını. Mıstan'ın elindekileri attığı gibi or-

manda yitişini. Sonra Eşe'nin salınarak, dereboyuna gidişini...

Bir bakışta anlamıştır.

Bu yüzden gitmesi gerek. Anlasın anlarsa. Gitmesin Mıstan. Ama, gidiyor. Kalktı bile işte. Yüzüne, bir daha göremiyecekmiş gibi bakıyor. Kimbilir, bu fırsatı ne zaman yakalıyacaklar bir daha. Dünden beri, yerli yersiz boşuna mı değiştirdi kızın altını. Buncacık konuşma için mi?

— Bugün diyeyim mi anama?

Dikildi kaldı Mıstan. Hem git diyordu ağzıyla. Hem de dur, kal, gözleriyle. Hangisine kanacağını bilmiyordu. Al yanaklarında bir gülücük vardı. Gözlerinde yakıcı bir ışıltı. Gitmese olmaz. İşini bıraktı koştu. Ninesi tafralanır. Belki Eşe'ye bir şey demez. Ama, akşama değin yer Mıstan'ı.

Bekliyor Eşe. Elinde çamaşır selesi, salınıyor durmadan.

— De ya. Bakalım nasıl karşılayacak? Ne diyecek? Ben de ona göre, açılırım nineme. Nine var git derim. Böyle böyle...

— Hemen mi?

— Niye bekliyelim Eşe. Beklemeye yeter mi yüreğimin yağı. Yoksa istemiyor musun? İstemiyorsun besbelli.

İkirciklendi Eşe. Yaklaştı. Azarlar, darılır gibi.

— O nasıl söz. İstemesem...

— İstemesen ne?

— İstemesem işmar eder miydim sana. Uğrar mıydım eli seleli.

— Essah mı? Dediğin gerçek mi Eşe.

— Gerçek ki...

Durmadı Mıstan. Birden döndü yine. Orman içinde bir koşu tutturdu. Hemen varmalıydı ninesinin yanına. Hemen anlatmalıydı.

Bir ateş sarıyordu başını. Eşe'yi gördüğünde de, göremediğinde de bir alaz yürüyordu yüreğinden. Gelip çakılıyordu başına. Yine öyle olmuştu. Ağaçların tepesine çıkmak. Oradaki yaz yeline tutmak geçiyordu içinden. Başını yele tutarsa serinleyecekmiş gibi.

Pınarın başına vardı. İmrendi. Elini yüzünü yıkadı. Soğuk su, belki alırdı ateşini.

Artırdı...

*

Zaten ikirciklenmişti Sultan.

Hiç gereği yokken Eşe'nin yanına uğramasından kuşkulanmıştı. Oğlanın birden kaybolmasıyla ayktı. Bir işaretti bu. Aralarında bir haberleşmeydi. Yoksa niye yitsin oğlan. Niye uğrasın Eşe. Vardı bir iş.

Tarttı Eşe'yi. Kendi elinde büyümüştü. Kardeş çocuklarının kızıydı. Rıza da, Selmiye de, kardeşinin çocukları olurdu. Biri ağabeyinin, biri ablasının. İkisi de öleli yıllar oluyordu. Kendi eliyle büyütmüş, kendi eliyle evermişti ikisini de. Tanrı'nın işine bak. Şimdi, bir torununun yüreği, ötekine deymişti ha.

İstediği bu değil miydi? Mıstan'ı evermeyi her düşünüşünde, Eşe'yi geçirmez miydi aklından? Geçirirdi. İşte, istediği oluyordu. Kız gelmiş, hiç gereği yokken salınmıştı başucunda. Oğlan, nacağı-

nı unutmuş, dikmeyi elinden atmıştı.

Şimdi kimbilir neler konuşuyor derebaşında. Neler anlatıyorlar birbirlerine. Alı al, döner gelir Mıstan. Nacağını, dikmesini eline alır, gözaltından süzer ninesini. Bir pundunu kollar açıkçası.

Başını kaldırdı. Öğle geçiyordu. Abdestini tazelemeli, namazını çıkarmalıydı bir an önce. Gecikirse, hesabını veremezdi. Oturduğu yerde namaz geçirilir mi?

Kalktı.

Pınarın başına vardığında, Mıstan yüzüne su çırpıyordu.

Ensesinden tuttuğu gibi çekti.

— Uğraşma oğlum. Nice ıslatsan, sevda alevi soğumaz.

İrkildi Mıstan. Utandı. Daha bir kızardı yüzü. Ayağıyla yeri eşelerken, başını öne eğdi. Hemen de bilirdi nerde ne var. Hemen çakardı lafı.

— Bunu da nerden çıkardın nine?

— Ben bilirim. Yalan mı?

Hiç bir şey demedi. Başını sallayarak döndü damın önüne.

Nacağını, dikmeyi alıp, kabuk soymaya daldı. Düşünüyordu.

Demek bir bakışta belli oluyordu ha. Yok belli olmuyordur. Ninesi anlar. Zaten açık verdi Eşe... Kendi de... Oradan anladı. Yoksa sezinlemezdi.

İyi de oldu sezinlediği. Bir yükten kurtuldu. Nasıl söyleyeceğini bilemezdi zaten. Günlerce düşünse, bir pundunu bulup söyleyemezdi aklındakileri. Kendiliğinden anlayıvermesi ne iyi. Akşam, anasıyla babası yattığında deşer ninesi. Kaç ak-

şamdır deşmeye çabalıyor zaten. Hep sözü getirip getirip, kendi evine, kendi damına dayadığına göre...

Daha önceden bir şeyler sezinlemiş. Şimdi kendiliğinden açar artık. Beklesin hele. Beklesin ki, ninesi açıldığında, deyiversin içindekini.

*

Eşe, hep Mıstan'ı düşünüyor. Yıkadığı bezler, derede akan su, elindeki tokmak, tüm Mıstan olmuş. Anana, de, demesi kolay. Nasıl diyecek? Nasıl anlatacak? Bir yeri bulunca. Anası bir kez daha yakınsa. Geçen günkü gibi. Tanrı, bir oğlanı esirgedi dese...

Der nasılsa. Yakınmadığı gün mü var. Akşama yorgun argın döner babasıyla. Belki, babası uyuduktan sonra, yanına gelir. Yakınır yine. Yakınmasa bile sorar, bugün ne yaptıklarını. Yakındırır. Yakınınca da...

En iyisi bu. Beklemek...

Öyle de zor ki... Hep Mıstan döneniyor başının içinde. Bir yerlerde, hiç gereği yokken Mıstan, diye başlayıverecek diye ödü kopuyor. Ama, yüreğinde bir yiğitlik, bir hoşluk var ki, anlatılmaz. Mıstan adı geçmiyor mu aklından, diyeceğini şaşırıyor. Bir göz kabarıyor içinde. Pınarın gözü gibi. Apaydın. Yüceliyor, yüceliyor, sonra daha büyük, daha parlak saçılıyor içine. Aydınlanıyor. Işıyor sanki. Işığını görecekler diye korkuyor.

Bir atlatsa. Bir anlatsa anasına. Dese ki, Mıstan böyle dedi. Rahatlıyacak. Sevinir anası. Mutlak çok sevinir. Ama, hemen diyemez. Bir pund bulmayınca olmaz ki...

BEŞ

Mıstan büyük bir şaşkınlıkla doğruldu göçüğün başından. Gözlerini kısarak baktı adama. Kolonyal şapkası, parlak çizmelerine değin süzdü. Sırtındaki ceket, orman loşluğunda bile parıl parıl yanıyor. Temiz gömleğinin dik yakasında kravatı, elinde bir takım araçlar. Ve en önemlisi, defter ve kalem.

Mıstan'ın yanından geçerken durakladı.

— Kolay gelsin.

— Sağol Bey.

— Demek burda köy var ha?

— Var bey.

— Neresi derler?

— Çampınarı.

— Hiç duymadım.

— Nerden duyacaksın bey. Bizim köy küçüktür. Yirmi hane. Sen ne arıyorsun buralarda sorması ayıp? Yolu falan mı kaybettin?

— Yok hayır. Ormanın durumunu inceliyorum.

— Ormanın durumunda ne varmış ki?

— Ben de ona bakıyorum işte. Ağaç sayısını, ayırımlarını, yaşlarını tesbit edeceğim.

Öyle baktı Mıstan. Ne diyeceğini bilemeden. Yepyeni kelimeler duymuş gibiydi. Ağaç sayısı, ayırımı... Mutlaka terelelliydi bu adam. Aklını yitirmişti. Niye gelsin ormana başka türlü. Neylesin ağaç sayısını. Yerinde durup duran ağacın ne zararı varki kimseye...

Adam geçip gitti.

Ağaçların önünde duruyor. Bazen kabuğunu inceliyor. Bazen kopardığı bir dala bakıyor uzun uzun. Mıstan, elinde balta, gözleri adamın davranışlarına takılmış, gülüyor kendi kendine. Nasıl geldi ki bu deli buralara? Cumali dayıya bir danışmalı. Bir zengin oğlu olmalı bu. İncitmeden kente götürmenin yolunu bulmalı. Kandırıp götürmeli. Anababası sevinir yazık. Mutlaka kaçtı. Ormanın güzelliği ve de serinliğini bulunca eğleşti kaldı. Akşama varmaz acından kıvranır.

Niye çağrılamadı? Niye konuk edinmedi? Bir dağköylüye yaraşır mı bu iş? Ne bilsin! Ormanda bir yabancı görmekten öylesine şaşkına döndü ki... Üstelik kentli bir yabancı. Kentlilerden biri iyi giyimli. Ceketi, pantolonu ışıl ışıl yanan biri. Başında kolonyal şapkası bile var.

Defteri kalemi de neci oluyor öyleyse... Sakın bir kötü olmasın? Devlete, millete zarar verecek biri. Yaban ellerinden gelip, yaban ellerine haber taşıyacak bir casus. Cumali dayısı az mı anlatmıştı seferberliği. Sonra Kurtuluş Savaşını. Birbirinin arasına casuslar, gözlemciler salarlarmış. Böyle dağlarda, bayırlarda, ormanlarda gizlenir, kim ne yapıyor bir bir gözleyip, haber iletirlermiş. Savaşın en bir güç işlerinden biriymiş o. Çünkü, bir tutul-

du mu casus, sorgusuz ipe gidermiş.

İyi aklına geldi bu. Hemen varmalı Cumali dayının yanına. Anlatmalı gördüğünü. Belki, gerçekten casustur bu yaban. Yakalarlar hemen. Götürürler, kente teslim ederler. Hem de sürüye sürüye. Anlasın casusluk neymiş.

Acaba yine savaş falan mı var ki... Biz birileriyle kapışmış olmayalım. Ne de güzel konuşuyordu adam. Tam kentli diliyle... Şıkır şıkır. Bir yabancı olsa, hemen anlardı konuşmasından. Belki yerlilerden kiralamışlardır?

Doğru Cumali'nin damına vardı.

Soluyor. Daha pınarın başından, Cumali Dayı, diye bağırıyordu.

Cumali, damın önüne indi. Köylü toplandı yavaş yavaş. Ormandakiler de dönüyorlardı. Kimi Mıstan gibi helecanlı. Kimi şaşkın.

— Ne var Mıstan? Ormanda ayı görmüş gibisin.

— Ayıdan beter.

— Yoksa canavara mı rastladın?

— Ya'a...

Birden durdu. Düpedüz alay ediyordu Cumali dayısı.

— Bir yabana rastladım Dayı. Bu yana geldi. Ama, geliş yönüne bakarsan, köyün epey altından vurmuş olmalı. Toparlak şapkalı, çizmeli, uzun boylu bi adam. Elinde araçlar, kalem defter vardı. Selâm verdi. Köy var mı burda, dedi. Var dedim. Bir iki konuştuk. Sonra yürüdü geçti.

— Göçüğü bulduğun yer yumuşak, biraz da serince miydi?

— Haha, Mıstan düş görmüş. Hayr olsun.

— Ayakta mı uyudun mubarek. Geceler çuvala mı girdi?

Mirza kalabalığın önüne geçti.

— Ben de gördüm öyle birini. Yalnız uzaktan.

Gülüşler, alaylar birden kesildi. Bakışlar, kuşkuyla Cumali'nin üstünde toplandı. Yarım Osman, yeni geliyordu. Onun orman kuytsundaki bir göçüğe gittiğini biliyorlardı. O da nefes nefeseydi.

— Basıldık mı desem, düş mü yoksa bilmem köylüler. Yabancılar gördüm ormanda. Hem de bir iki değil. Kumcuk gibi. Dağıldılar ağaçların arasında. Şimdiye değin görmediğimiz kişizadelere benziyorlar. Memur gibi, kaymakam gibi desem yeri var.

Şaşkınlık daha çok arttı. Kim olabilirdi bunlar. Demek Mıstan doğru söylemişti. Bir kişi değildi gören. Ormana girenlerin tümü görmüştü yabancıları. Ne yapmaya geldiler ki? Yüz yılların unutulmuşluğuna alışmış köylüler, olağanüstü bir olayla karşılaşmanın korkusuna kapıldılar.

Cumali, eliyle bıyıklarını buruyordu durmaksızın. Düşünceli olduğu zamanlar böyle yapardı hep. Belliydi ki bir gerekçe bulamamıştı. Bir kişi olsaydı. Bir Mıstan görseydi, haydi casus desin. Kurtuluş savaşındaki gibi, Rum casuslardan biri. Belki daha bir başkasıdır. Nedense Rum casusları, bizimkiler gibi giyinirdi. Bunun elbiseleri parlak olduğuna göre... Hükümet memuru dese, ne işi var hükümetin ormanda. Başka yer kalmadı mı? Başka iş kalmadı mı ki, sıra ormanlara geldi. Gelse bile, hükümetle ormanın ne ilişkisi var?

Bunu çözemiyor. Çözemediği için de, bir cevap bulamıyor köylüsüne. Köyün en bilge, en akıllı adamı. O bir çözüm gösteremedikten sonra. Gözleri parladı. Bıyığını buran eli durdu. Köylüsü birbirinin üstüne sokularak, bekledi. Cumali, yabancıların ne aradığını bulmuştu.

Kurtuluş savaşı aklına gelmişti. İstanbul'lu bir teğmeni vardı. Ömer efendi. Bir gün ormanda gözetlemeye çıktıklarında, büyük kentlerde böyle yeşilliğin bulunmadığını. Her bir yanın ev dolduğunu, bahçelerin giderek bina haline geldiğini. Oysa insanın yeşilliğe büyük bir gereksinme duyduğunu anlatırdı. Yaz geldi mi, evcek, mahallecek ormana gezintiye giderlermiş. Kadın erkek. Çoluk çocuk, Ve erkekler ayrı, kadınlar ayrı.

— Bir, iki kişi olmadıklarına göre, casus değillerdir. Kalabalık olduklarına göre de, devlet memuru olamazlar. Neden dersen, devletin o kadar memuru olsa, önce daireleri doldurur. Ormana salmaz. Bunlar olsa, olsa canı sıkılmış kentlidir. Büyük kentli. Canı sıkıldı mı ormana gidermiş. Sıkıntılarından kurtulur, dertlerinden arınırmış. Bunca kalabalık, dediğiniz gibi giyimli de olunca, başka ne arasın?

Kurtuluş savaşı aklına gelmişti. İstanbullu bir delerinden ve de beşikteyken ninelerinden ormana yabancı girdiğini hiç duymamışlardı ki. Hem, geçip gitmişti adamlar. Avcı olmasın. Bazen böyle kalabalık çıkar avcılar. Bakarsın, bunlar büyük kent avcısıdırlar. Ormana avlanmaya geldiler.

Mıstan düşündü bir süre.

— Yok avcı olamazlar.

— Neden olamasınlar?

— Olamazlar. Bunların hiç bir silâhı yoktu. Başkalarını bilmem. Benim gördüğümün yoktu.

— Ya ellerindeki parlak şeyler neydi?

— Git ulan. Öyle silâh gördün mü hiç sen?

— Belki yeni çıkmıştır.

— Yeni de çıksa, dağköylüyüz biz. Silâhı biliriz. Hem avcının zağarı olur. Bir tek zağar gören var mı? Bunlar yine Cumali Dayımın dediği gibi, gezgin falan olmalı.

— Ya o da var. Avcı köpeksiz olmaz. Ama, pek bildik yürüyordu adamlar yahu. Ben ona şaştım. Biz alışkın olmasak, kendi yerimiz, kendi malımız olmasa, şaşırırız bu ormanda. Onlar hiç şaşmadan, sürüp gittiler. Bunu aklım almıyor benim.

— Akıl almayacak bir şey yok ki... Orman bu demişlerdir. Bir ucundan girer, ötekinden çıkarız. El adamında akıl da çok, güç de. Hem gezmeye geldiğine göre, bundan iyi gezmek mi bulacak. Ama, defter kalem nesi oluyor? Ya Mıstan'ın dediği. Sayım, kayıt.

— Var bir iş bunda. Mutlak bir iş var ya. Tanrı sonunu hayra çıkarsın.

— Doğrusunu isterseniz, ben de pirelendim.

Cumali, sakin sakin süzdü tümünü. Defteri, kalemi düşünmemişti o. Hükümet sıkışmış olmalı. Bilmez mi? Hükümetler sıkıştı mı, köylüye sarar. Yine devlet memuru olabilir bunlar. Vergi tahsildarı olabilirler. Bir kez daha sıkışmıştı böyle de, hayvan vergisi yazmaya sıvanmıştı. Güç atlattılar. Kimbilir, şimdi de, ağaç vergisi yazacaktır orman köylülerine. Bunca ağaç. Kesip, satan sizsiniz.

Ucundan payımı verin diyecekler.

Ama, şimdiden, köylüsünün aklına sokmak doğru değil. Köylü aklı. Bir ağaç noksan olsun diye, indiriverir baltayı. Sonra, bakarsın aslı çıkmaz, yine kendileri döğünürler. Hayvan değil ki bu, sürüp götürsünler. Köy kâtibi Mehmet efendi hayvanları yazmaya geldiğinde, sürüvermişlerdi ormana. Kimsenin evinde, iki keçi, bir merkepten fazlasını bulamamıştı. Gülümsedi.

Cumali gülümseyince, dağıldı köylü. Bir yolunu bulmuştu mutlaka. Bir çıkarını bulmuştu ki, yüzünde o tilki gülmesi dolanmıştı Cumali dayılarının. Boşa gülmezdi o. Rahatlamışlardı. Ne olursa olsun, bir çıkarını seçip bulurdu Cumali'leri. Bulunca da böyle gülerdi.

Oysa, Cumali'nin aklına o eski günler gelmişti. Mehmet efendi nasıl yalvarıyordu. Etme Cumali, tutma. Yazdır şu hayvanları. Bir tamam bildir. O zaman, atılmıştı Cumali. Sen bak bakalım defterine. Hükümetin kaydında, bizim köy var mı?

Apışıp kalmıştı Mehmet efendi. Çampınarının adı ünlenmiyordu defterde. Ünlenmeyince... Bir ziyafet çekti ona. Her kış, iki yük de kömür indiriyordu evine. Mehmet efendi ölünceye sürmüştü bu armağan. Ve Mehmet efendi, yeni bir köy bulup, başına yeni bir dert açmaktansa, Çampınarında insan ve köy olmadığına karar kılmıştı. Şimdi, köy olduğunu bildirse. Kayıtlarında görünse, Sandık Emininin kayıtlarıyla tutmazdı defteri. Tutmayınca, haydi gelsin yazılar, belgeler, tutanaklar...

Üstüne üstlük, bütün bu işlemleri de ona yaptırırlardı. Bir küçük tahsildar bu. Onun için bun-

ca işi başarmak zor, demezler. Git gel. Yazılarını yaz, kayıtlarını düş. Nesine gerek. Hükümet, bu köylüden yoksul değil ya. Yirmi hanede, yirmi baş merkep. Keçiden nasılsa vergi alınmıyor. İki tane olunca, ailenin kendi besini için görünüyor o.

Vergi yazsa, her yıl, bir kaç kez, bu dağın başına çıkması gerek. Bakarsın bir gün ormanın içinde yitiklere karışmış. Devlete vergi toplayalım derken, kurda kuşa yem olmuş. Ne diyordu Cumali. Kış, bahara döndü mü, kocaman ayılar çıkar. Kurt, kuş, bir dönenir ki orman içinde, biz bile girmeye korkarız...

Bunca yol geçecek. Burayı bulacak. Sonra, topladığı vergi, atına yem parası bile olmayacak. Hem de, adı sanı bilinmeyen bir köyden alacağı için, kaytardı sanacaklar. Hile karıştırdı vergiye. Sandık emini, tüm yaşamında bir kez dolaşmış mıdır buralarını? Bilir mi? Bilmez. Onlar büyük memur. Kentlerde oturur, saygı görürler.

O da buralarda görür ya. Köylü bilmediğini, aklının ermediğini ona sormaz mı her zaman? Sorar. Hem de korkulu bir saygıyla. Hiç kızdırmazlar Mehmet efendiyi. Kızdırırlarsa, bilirler başlarına geleceği. Vergilerini vermiyorlar, diye kâğıdı yazıverir. Hemen candarmalarla dikilir başlarına. Ve, altlarındaki kilimi alır hiç acımasız.

Bildikleri için, saygı duyarlar. Kentli, kaymakama, yargıca nasıl saygı gösteriyorsa, köylü de kendisine öyle saygı gösterir. Mehmet efendi, der köyün en aklı ereni. Mehmet efendi, bunun bir çıkarı yok mu?

Gösteriverir çıkarını. Artık, ne sevinir. Evin-

de ne var, elinde ne bulunursa, dizeler önüne. Almadı. Gizliden evine götürür. Sepet, sepet. Yük yük... İşte, sizin köy kayıtta görünmüyor dediğinden, ölünceye Çampınarlılar her yıl iki yük kömür indirdiler evine. Ve Çampınarı, hiç bir zaman kayıtlarda görünmedi.

Cumali dalmıştı. Eski günleri, unutulmuşluklarının sürüp gelen geçmişini ansıdı mı hep böyle olurdu. Ormanın içinde yitiklere karışmış bir köy. Ne hükümetin haberi var, ne bir kimsenin. Kentli, Çampınarı diye bir yer olduğunu biliyor belki. Ama, durumu bilmiyor.

Nereden bilecek. Hükümet bilmeyince...

Onlar için, Çampınarı, kente odun ya da kömür indiren. Bağlara gerektiğinde gergi dikmesi yetiştiren bir yer. Bir de, manifaturacı Hacı Mehmet'in, bakkal Hacı Hafız'ın müşterileri. Kentlinin bildiği o kadar. Fazlası da ilgilendirmez ki zaten.

Söyleşine katılamazlar. Arada bir, dükkânlardan mal alırken çıtlattıkları bir iki söz dışında. Ardlarına takılamazlar. Onların yapabileceği bir işleri düşmez savcıya, yargıca. Kendi sorunlarını, kendileri çözümlemeye alışmışlardır onlar.

Ayşe, kocasının dalıp gittiğini görünce, toprak cezvede iki kahve pişirdi. Birini önüne sürdü. Orman, yavaş yavaş kararıyordu. Akşam oldu, olacak.

— Pek daldın yiğitim. Bir yaramaz iş mi var?

— Dilerim yarar çıkar kadınım. Umarım yarar çıkar.

— Köylüyü düşünmek, görev kılınmış üstümüze Ayşe. Biri seyirtip gelseydi. Biri haber ver-

seydi, gider yabancılarla kendim konuşurdum. Bir iyice anlardık işin aslını, astarını. Hiç bir haber getirmediler. Adamlar, geçip gitmiş, bizim yiğitler ondan sonra uyanmış. Ne çare...

— Bilmez misin yiğitim. Dağlı aklı... Kış geçer, bahar gelir, anca uyanır dağlı dediğin. Hele, böyle hiç bilmediği, hiç görmediği bir şeyle karşılaştı mı, büsbütün apışır kalır...

Mıstan, salınarak geldi tekrar. Çöndü Cumali'nin yanıbaşına. Bir süre sessiz beklediler. Sonra, Cumali dayanamadı.

— E, Mıstan?

— E'si dayı. Bu iş benim hiç hoşuma gitmedi.

— Hele hele...

— Helesi bu. Adamlar ormanı bizden iyi biliyorlar. Her bir ağacın önünde duruyor, kabuğunu, dalını inceliyor. Sonra da deftere yazıyordu. Bunlar bir iş açacaklar bizim başımıza. Yarından tezi yok. Sen bir kente in. Öğren bakalım. Ne arıyor bunca kişi, Tanrının bu dağ başında. Eğer, bir iş varsa, bilelim.

— Ne işi olabilir Mıstan. Dediğim gibidir. Gezmeye gelmişlerdir.

— Yok dayı. Gezmek değildi bu. Hem adamın dediği de. Köy var mı buralarda, dedi. Var, dedim. Adını söyledim bizim köyün. Hiç duymadım, dedi. Nasıl bilmeliler ki burayı, bizim köyün olduğundan habersiz. Sen derdin her zaman. Hükümetin bizim köyden haberi yok, diye. Eve varınca, aklıma o geldi.

— E, yok ya. Hükümetin bizim köyden haberi olsa, vergi salar. Asker toplar. Bunların hiç biri ol-

madığına göre. Daha ne. Sen tasa etme Mıstanım. Biz öyle bir unutulmuşluğun içindeyiz ki, adamlar bir kez daha geiseler bile, bulamazlar bizi.

— Tasamdan değil dayı. Her zaman söylemez misin? Hükümet kuluna ne buyurdu, kula yapmak düşer. Bizim hükümet görevinden kaçasımız yok. Ama, ağaçların sayılması da, hiç hoşuma gitmiyor benim. Bunu bil.

— Gitsin gitmesin. Elimizden bir gelen var da...

— Doğru. Elimizden gelen yok. Yok ya, köyün vebalı senin üstünde unutma.

Kızdı Cumali. Deminden beri, boşa koyuyor dolmuyor, doluya koyuyor almıyordu zaten. Şimdi şuncacık Mıstan gelmiş akıl veriyor. Öfkeyle dikildi bıyıkları. Sertleşti.

— Köyün vebalından şimdiye kadar kaçtıktı... Birazını sana yükledikti yalım.

— Yok dayı. Demem o demek değil. Yanlış anlama. Bilirsin köylüyü. İyi olursa Tanrı'dan bilir de, kötü oldu mu oldu, yüklenecek adam arar.

— İyi... Köylümüzü de senden öğrenelim.

Çaresizlik kızgınlığıydı bu. Belliydi ki, Cumali'nin de aklı ermemişti olan işe. Ermediği için, çatacak adam arıyordu. Anladı hemen Mıstan. Anladı ve, kalktı yerinden.

— Kusura kalma dayı. Ben de çok sıkıldım da, bir danışayım diye geldim. Elbet sen her bir şeyi bizden iyi bilir, bizden iyi düşünürsün. Bağışla. Başımdan büyük işe karıştım.

Cumali'nin cevap vermesini beklemeden, kendi damlarına yürüdü.

Dalgınlaşıvermişti. Cumali dayının böylesine kızdığını bilmiyordu hiç. Hep usuldan söylerdi gerekeni. Şunu yapalım, derdi. Köylü baş kırar, boyun bükerdi. Şimdi öyle değil. Onun da bilmediği bir düzen dönüyor ormanın içinde. Ve ikirciklenivor besbelli.

Orman adamı, kendinden başkasının tıpırtısını duydu mu huylanır zaten. Ormanın, hayvanı insanı bellidir. Bu bellilik içinde, bir başkası, bir başka ses, hemen yabancı durur. Tümünü, kuşkuyla ayağa kaldırır.

Kendi içinde nasıl bir kuşku varsa, Cumali'nin içinde de aynısı var. Hatta yalnız Cumali'nin değildir. Tüm köylü kuşkuludur şimdi. Yok... Köylü pek kuşkulanmaz. Cumali'nin bir yol bulacağını bilir köylü. Bildiği için de rahattır şimdi. O da bir rahatlayabilse...

Rahatlayamıyor.

ALTI

Sultan, geliniyle birlik sofrayı hazırlamıştı. Hasan Hüseyin, pınardan elini yüzünü yıkadıktan sonra, geldi yanaştı sofraya. Mıstan görünürde yok. Bir süre bekledi babası. Sonra bakışlarını anasına çevirerek, sorgu dolu gözlerle baktı. Sultan anlamazlığa getirdi.

Oğlu, Mıstan'ı soruyordu. Son günlerde, yemek zamanı gibi, yatıp kalkma zamanında da bir değişiklik vardı Mıstan'ın. Yaptığı işi bilmezleniyordu. Dalgın, düşünceler içindeydi hep. Bir Eşe göründüğünde canlanıyor. Yaşamı buluyor. O yitti mi, yine eskisi gibi, büzülüyordu.

Eskiden kent sözü edildiğinde, herkesten önce hazırlanırdı Mıstan. Nedense, son aylardır, hep babasının gitmesi için, bin neden buluyor. Ben dikme onarayım, diyor kalıyor. Odun, hazırlayayım. Kömür yakayım, diyor, gönderiyor babasını.

Bu söylediklerinin tümü de gerekli şeyler olduğundan, farkına varmıyor Hasan Hüseyin. Oğlundaki değişikliğin hiç farkında değil. Değil ya, Sultan'ın bilgiç bakışları, daha ilk gününden, tüm olayların tanığı olduğu için, punt kolluyor. Bir türlü de açılmıyor ki...

Kaç gece, ağzını yokladı. Hiç ses vermiyor Mıstan.

Olaylar da bırakmadı ki... Tam soracaktı her bir şeyi. Tam kararlaştırmıştı. Ormanda yabancılar göründü. Cumali kente gitti ertesi günü. Onun getireceği haber, torununun derdini unutturdu ninesine. Sonra Cumali geldi. Kentlinin de hiç bir şeyden haberi yokmuş henüz.

Bir geziydi, deyip savuşturdular. Savuşturdular ya, hâlâ içlerinde bir ikirciklenme konusu o. Ormandaki yabancılarından hiç söz açmıyorlar birbirine. Açmak istedikleri halde. Böyle bir olay, bin sevdayı unutturmaya yeter. Sevda onlardan. Bildikleri, tanıdıkları şey. Ama, ormanın içinde, orman adamı gibi yürüyüp giden yabancılar.

Bir dağ köylü için, bulunmaz değişiklik olanağı bu. Keşke konuşsaydık. Keşke buyur etseydik köye... Bir soğuk ayran, bir topan peynirimizi yeselerdi. Bir iyice dibini deşip öğrenseydik... Oysa biliyorlar tümü. Gelip, köye otursalar bile, uzun süre soramaz köylü.

Nerden geliyorsun, necisin diyemez bir yabancıya. Saygı gösterir. Konukseverliğin gereglerini yerine getirir. Ve eğer anlatırsa dinler. Töre böyle gerektiriyor. Töreler yürütmüyor mu dünyanın düzenini. Yürütüyor. Öyleyse, bir köylü, bir konuğun yanında ağız açamaz. Töreye karşı çıkmış olur. Konukseverlik saygısını bir anda çiğner. Törebilmeze çıkar adı.

Hasan Hüseyin, anasından hiç ses gelmeyince. Hatta, onun da şaşkın şaşkın bir sofrada Mıstan'ın yerine, bir yüzüne bakmasına dalarak, konuştu so-

nunda.

— Nerde kaldı bu ana?

— Sen buyur ye oğlum. Nerdeyse gelir.

— Sofra vakti denen bir şey var. Bilmezlendi mi bu iyice artık.

— Yok. Bilmezlenmekten değil. Herhal şunu da bitirivereyim demiştir. Dalıp gitmiştir. Genç çocuk. Acıktığının farkında olmaz ki...

— Laf.

— Neden laf olsun. Gençliğimizde tümümüz öyle değil miydik? Ne dur bilirdik, ne durak. Ne de acıktığımızın, uykusuzluğumuzun farkına varırdık.

— İyi ama, yine de sofra kurulmuştur, babamız başına çökmüştür diye, dört nala koşar gelirdik. Değil mi?

— Öyle. Haklısın ya. Gençlik işte. Daldı mı, kendinden geçer insan. Bekleme sen. Buyur ye...

— Bekleme olur mu?

— Olur. Babanı bekliyor değilsin ya. Gelir nerdeyse. Yetişir hepimize. Hadi ye sen. Sofra beklетilmez. Buyur.

Fazla üsteletmedi Hasan Hüseyin. Besmele çekip, sundu sofraya. Ardından, karısı da uzattı elini. Sultan, bir küçük lokma aldı ağzına. Gevelemeye başladı. Dişleri yiteli yıllar oluyordu. Dişetleri sertleşmiş, lokmaları geveliyecek duruma gelmişti. Ama, artık eskisi gibi yiyemiyordu yemeği.

Bulamaç, ayran olduğunda, ekmeğini içine doğruyor. Ağzının içinde bir iki dolaştırıp, yutuveriyordu. Ama, kuru yemek oldu mu, bir lokma, dakikalarca sürünüyordu, diliyle damağı arasında. Şimdi hem bazlama dünden kalmaydı. Hem de,

kavurma yapmıştı gelini. Nasılsa, onlar yer kalkardı. Sultan karnını doyuruncaya, ilk uykularını bile alırlardı belki. Mıstan o zamana çoktan gelir.

Bir deşmeli artık bu oğlanı. Bir söylettirmeli. Söylettirmenin gereği yok. O her şeyi biliyor. Kendiliğinden varıp, bu iş böyle olacak demeyi geçiriyor içinden. Ama, durumdan güvenli değil. Bakarsın, Eşe, aracılık yapıyordur. Mıstan'a işaret vermesi, bir başka kız içindir. Olabilir bu.

Ağzında lokma, Murtaza'yla, Emine'nin arasındaki gitgellerini düşündü. «On iki yaşında var mıydım ki,» diye geçirdi. «Yokmuşumdur. Ama, varmışımdır. Bir yıl sonraydı galiba. Mıstan'la işınarlaşmaya başladındı ya... Nur içinde yatsın. Torununun büyüdüğünü, kız ardında dolanmaya başladığını bir görseydi.»

Kocası Mıstan'ın gülüşü içten içtendi. Şimdi sağolsaydı eğer. Cumali'yle, savaşa diye gidip, onu bir başına geri göndermeseydi. Kimbilir nasıl gülerdi. Sultan anlatırdı. Kendi sevdalarını. Gönlünün, gönlüne nasıl deydiğini. Başını sallar, gülerdi. Sonra, Mıstan'ı anlatırdı. Dedesi, büyüdü torunun artık. Koçlaştı... Koçlaştı ki... O sağolsa, ardına düşerdi Mıstan'ın. Acaba, bir zamanlar, ninesinin yaptığını mı yapıyor Eşe, yoksa ikisinin yüreciği de aynı alazın yangımında mı?

Hemen öğrenirdi. Sonra bir bakmışlar. Daha onların bir şeyden haberi yokken, Rızayla, Selmiye'yi çağırıp, böyle böyle anlatımıyla kestirip atmışlar. Nasıl şaşardı Mıstan. Nine, nerden bildiniz, dedem nasıl anladı diye nasıl dolanırdı. Eğlenirdi torunuyla. Bir güzel eğlenirdi sonra.»

Gözleri dolu dolu oldu. Nedense, son zamanlarda kocasını ansıdı mı, hemen gözleri doluyordu. Sesli sesli sümüğünü çekti. Oğlunun eli, sahana uzanmıştı. Durdu. Bir süre baktı anasının yüzüne.

— Bi şey mi var ana?

— Yok n'olsun?

— Hasta falan değilsin ya?

— Değilim Allah'a şükür. Hiç bir şeyciğim yok.

— Gözlerin dolu dolu da...

— Öyle mi? Farkında değilim. Gelinim kavurmayı pek güzel yapmış. Kekik de atmış içine. Bilirsin, baban rahmetli kekikli kavurmayı pek severdi. Her ormanı aşışında, kekik toplar gelirdi. Ben de hemen kavurma yapardım ona. Aklıma geldi şimdi. Burnumun direği sızladı.

Ses etmedi Hasan Hüseyin. Gerçekten, kekikli kavurmayı çok severdi babası. Ve şimdi yedikleri de, babasının sevdiği gibiydi tam. Anası, sık sık anıyordu babasını nedense son günlerde. Bir bahane buluyor, hemen babasını sürüyordu öne. Sakın...

Ürperdi birden. Babasının yitik haberi geleli, on beş yılı buluyordu. Şimdi sıra anasında mıydı yoksa? İyice yaşlanmıştı. Kendinden önce kaç kardeşi vardı Hasan Hüseyin'in. Yaşamamış. Bir ona bakıyordu anası. Ama, yine de çok yaşlı sayılmazdı. Neden aklına düşüyordu öyleyse ikide bir babası. Neden bir bahane bulup, adını anıveriyordu?

Cevap bulamadı sorusuna. Mıstan da nerde kaldı? Bir an önce gelse de karnını doyursa olmuyor mu? Olmuyor her halde... Ninesinin de hemen

arka çıkmasına bakılırsa, bir işi olmalı oğlanın.

Karnını doyurdu. İlkin yanladı sofranın başında. Bir sigara sardı. Sonra, karısının getirdiği leğenin içinde, döktüğü suyla elini yıkadı. Hemen cezveyi ocağa sürdü Hatice. Anası, daha geviş getiriyordu ya. Kocası beklemezdi. Yemeğini yedi mi, sigarasından ikinci nefesi alırken, kahvesi eline verilmeliydi.

Kahve pişene, Sultan da doymuş olurdu nasılsa. Gözü kapıdaydı. Oğluna belli etmeden, ara sıra bakıyor. Torununu bekliyordu. Eğer gelmezse, babası yatıncaya, anası da beklerdi. Gelini için güç oluyordu bu bekleyişler. Kaç kez, yatmasını önermişti. Ana yüreği. Bilmez mi? Oğlu, gözü önünde karnını doyurmadıkça, bir şey yemediğini sanıyor işte. Oysa ninesi aç kor mu torununu hiç. Düşünse ya. Gelir gelmez yayar sofrayı önüne. Olmaz. İle bekliyecek. Görecek.

Hasan Hüseyin kahvesini içtikten sonra çok beklemedi. Benim uykum geldi, diyerek yandaki odaya geçti. Hatice ardından koştu. O soyununcaya, yatağını serdi. Çarşafladı. Yorganı açarak, bekledi yatmasını. Üstünü örttü.

— Sen yatmıyor musun?

— Bulaşıkları yuğuvereyim de efem.

— Anam yur. Hadi yat sen.

— Hemen geliyorum efem.

Dönmeye bırakmadı.

Kolundan tuttuğu gibi yatağa aldı karısını.

Sultan bir süre bekledi gelinini. Yoksa bu gün oğlunu gözlemiyecek mi? Kulak kabarttı. Belli belirsiz fısıltılar var içeride. Başını sallayarak kalktı.

Hiç kocamıyacaktı bu oğlu. Dinçliğini hiç yitirmeyecekti. Tıpkı babası gibi. Askere gidinceye, geceler dur durak verir miydi ona. Bir sağolsaydı...

Gelin, kavurma güvecinin içine koyuvermişti sahanı. Oğlununkini ayırdıktan sonra. Yapıştı güvecin sapından. Gelinden fayda yoktu. İyi bilsin bunu. Bir an önce yıkasın bulaşıkları ki, sıvaşık kap kalmasın. Günah...

Ocağın üstündeki göveçte kaynayan sudan bir kabak aldı. Bulaşık gövece boca etti. Damın önüne inerek, yuğdu sahanla güveci. Hayatın kıyısına kapadı.

Mıstan, hâlâ görünürlerde yok. Bir arasa mı? Arasa nerde bulabilir? Yeri belli olmaz ki... Ormanın bir kuytusuna sinmiştir şimdi. İçini anlatıyordur ağaçlara. Varsa pınardan abdest alıp, namazını da bir kılsa iyi olur.

Pınarın başına vardığında irkildi. Mıstan, çönmüş, öyle duruyor.

Yaklaştı.

— Ne arıyorsun burda Mıstan?

— Hiç nine. Ellerimi yıkıyorum.

— Kaç saatte ağarıyor senin ellerin. Karnın acıkmadı mı?

— Ya'a...

— İyi artık. Acından geber. İnsan bir sofra vakti bilir. Baban kızıyor ama.

— Canım istemiyor nine. İstese gelmez miyim.

Üstelemedi. Abdest almaya durdu. Oysa üstelemesini nasıl istiyordu Mıstan. Bir üstelese. Canın neden istemiyormuş bakayım diye bir sorsa. Anlatıverecek içinden geçenleri. Bir başlasa bir kez.

Bir anlatsa ninesine. Belki boşalır. Belki içinde giderek büyüyen düşünce ırmağını çağıldatarak, ferahlar.

Ama, sormuyor hiç bir şey. İşte, abdest almaya başladı. Gayri namazı bitinceye, bir kelime konuşmaz. Abdestliyken konuşmayı sevmez ninesi. Namazı bitinceye, «dünya kelâmı» konuşmayı iyi bellemez.

Abdest alması bitince, başıyla yürü işareti yapmıştı. Ardına takıldı Mıstan. Dama gelir gelmez, sofrayı yaydı Sultan. Kavurmayı ısıtıp, önüne sürdü torununun. Sonra, namazlığını yayıp, namaza durdu. O namazını kılıncaya, karnını doyururdu.

Canı yemek istemiyordu. Farkında olmaksızın, bir kaç lokma aldı. Yine daldı Mıstan. Ninesi namazını bitirmiş, ona bakıyor. Göz göze geldiklerinde silkindi. Elini uzattı. Yiyor görünmek çabasıyla, ağzını oynattı.

Zorla bir lokma attı ağzına. Boğazından geçmiyordu bazlama. Çiğnedi iyice. Ninesine baktı. Hâlâ çenesi titriyor. Duaya devam ediyor olmalı. Ocağın ışıltısı, yüzünün kırışıklarında bakır rengi gölgeler oynaştırıyor. Beyaz saçlarını, iyice bastırmış tuğrasının gölgesi tam ardına düşüyor. Dimdik oturmuş. Gözlerini tüm gücüyle Mıstan'a dikmiş.

Dayanamıyacak. Dayanamıyacaklar.

Birinden biri açacak sözü. Mıstan bekliyor ninesi açsın. Bakışlarındaki aydınlıktan herşeyi bildiğini belli ediyor. Ya da Mıstan'a öyle geliyor. Madem biliyor, o söylesin. O açsın, diyor. Töre böyle değil mi? Oğlanın yetiştiğini büyükler anlamaz mı

ilkin. Anlayıp, ağız aramazlar mı? Neden susuyor ninesi.

Konuştu sonunda. Elle tutulacak kadar belirli ve kalın bir duruma giren suskunluğu dağıttı birden. Mıstan'ın umduğu gibi değil. Ama, olsun.

— Yemiyorsun ya...

— Canım istemiyor nine.

— Ye yiğitim. Can boğazdan gelir. Yemedin mi, gücün kalmaz. Ne işe, ne eşe güç yetiremezsin.

Sevindi Mıstan. Eşe dedi. Demek yanılmadı. Ninesinin bildiğini sanıyordu. Sanısı doğru çıktı. İşte, sözü getirdiği yerden belli bu.

— Zorlan da yenmiyor ki nine?

— Yenmiyecek bir şey yok ki koçum. İnsan bu. Tanrı dert verdi mi, dermanını da mutlaka verir. Tanrıya şükürler olsun. Aç değiliz, açık değiliz. Geçinip gidiyoruz yeryüzünde. Daha neye sıkılalım. Dertlenmeye değecek başka ne olur ki?

— Dertlendiğim falan yok nine. Öyle birden iştahım kaçtı da...

— Senin yaşında öyle olur kişi.

— Herkes olur mu?

— Yok. Olmaz. Ama, yüreğinde bir kıpırtı duymaya başladı mı yiğit kısmısı, gayri ne edeceğini şaşırır. Hem öyle bir şaşırır ki...

— Bu neden ola nine?

Bilmez gibi...

Bir de sormaz mı? Ama, böyle yapmak zorunda çocuk. Dombadak gelip söyleseydi daha mı iyiydi? Hiç değil. İşte belli. Ona söyletmek istiyor. Artık üzmesin torununu. Deyiversin. Aklından geçeni deyiversin ki, bitsin bu iş. Sevinsin Mıstan'ı.

Yutkundu. Kelimeleri arar gibi sustu bir süre. Sonra birden sordu.

— Kız kim?

Şaştı Mıstan. O sözün dönüp dolaşmasını bekliyordu. Bir bir söylemeyi kuruyordu kendince. Ama, öyle bir soru sormuştu ki ninesi. Hemen cevap vermeliydi artık. Uzatmanın bir gereğini bırakmamıştı.

— Eşe...

— Oh, dedi Sultan. Tam gönlünün istediği gibiydi. Mıstan'ı evermeyi her düşünüşünde aklına Eşe geliyordu zaten. Bütün kuşkusu, Eşe'nin bir başkasına aracılık etmesiydi. Amca, teyze kızı değil miydi? Yapardı.

Ninesinin oh, demesinden bir sevindi Mıstan. Lokmasını hemen yutmakla anlattı sevincini. Karnı bir acıkmıştı ki...

Lokmaları ardardına ekliyor, yine de doymak bilmiyordu.

*

Babası yan odaya çekilip yatınca, ana kız başbaşa kaldılar. Dalgınlıklar, unutkanlıklar sürüp gidiyordu. Gidiyordu ya, bir türlü nedenini öğrenemiyordu Selmiye. Nedenini biliyordu aslında. Bir yiğit vardı. Dolanmış gelmiş, kızının yüreğine işlemişti mil gibi. Söküp atılası değil.

Kimdi bu? Öğrenmek istediği buydu. Eğer akla yatkın biriyse. Kolaylayacaktı işi. Şimdiden buracaktı babasının kulağını. Hazırlıklı olsun. Yok, hiç olmayacak biriyse, o zaman vay geldi başına.

Öğüt versen tutmaz. İlâç için hap versen yutmaz olur artık kız. İnatlaşır ki... İnatlaşınca da işler bir aksine gider ki...

Eşe, dayanamıyordu zaten.

Anasından başka kime diyebilirdi içindeki ateşin yakıcılığını. Bir uygun kelime bulamıyordu. Bir geldiğine rastlatamıyordu işte. O gün... Bez yıkarken anasının geldiği gün, deyiverseydi o birden parlayan alazı. Ama, içindeki göz böylesine büyüp gelişmemişti o gün.

Belki gelir geçer sanmıştı. İyi bilmiyor. Geçmeyince, kıvranıyor şimdi. Nasıl söylese.

Anası bir iyice durgundu bu akşam. Hasta gibi. Benzi az soluk, devinimi az gevşek. Titredi Eşe. İçi giderek sordu.

— Ana hasta mısın?

— Yok. Nerden çıkardın hasta olduğumu?

— Benzin sarardı da...

— Değil kızım. Yorgunluk. Dayanamıyorum eskisi gibi. Gençliğimde baltacılık hiç zor gelmezdi. Bilmiyor insan. Sürüp gidecek sanıyor. Değilmiş. Bir koyuyor ki şimdi. Belim ağrıyor akşam olanda. Kollarım sızlıyor. Ama, belli edemem. Baban... Baban hergün çekiyor bu kahrı. Tanrı böyle karar kılmış. Ne diyeceğiz. Çekmekten başka ne yapabileceğiz. Eğer, bizim çalışmamamızı isteseydi. Eğer, kullarım dinlensin diye düşünseydi, bir yardımcı gönderirdi. Eline çevik, gücüne yetik biri. Bir oğul...

Gözlerinde bir ışınma yandı geçti Eşe'nin. Selmiye sezinlemedi bunu. Yalnız kızının başını yere eğmesine üzüldü.

— Hani demem o demek değil. Asi geldim, isyan ettim sanma. Tanrı seni verdi oğul yerine. Zelhe'yi verdi. Kınalı keklik gibi iki kız anası olmak da hünerdir. Bir de oğlan verivereydi. Ben de öteki avratlar gibi, evimin damının işine bakaydım.

— Ben varım ya ana?

— Sen varsın evet. Ama, sen gidicisin kızım. Gidici, hazırlığını yapmak zorundadır. Ben baltacılığa dalınca, ev işi sana kalıyor. Zelhe'nin bakımı da. Oysa, bunlar benim işim. Seninki de daha çok, gidiciliğin hazırlığı olmalı. Olmuyor. Sıkıldığım, üzüldüğüm bu.

— Kışlar var ana. Kış günlerinin uzun, bungun geçmezliği var. Ne gerekse o zaman yaparız. Ne sen baltacılığa gidersin. Ne babam. Damın kıyısında oturur, odun atarız ocağa durmaksızın.

Durakladı birden. Az daha eliyle başına vuracaktı. Hay budala, diye azarlıyacaktı kendini. Bundan iyi fırsat olur muydu açmak için. Tam yeri, gediği değil miydi? Bir kez daha kaçırırsaydı bu açığı, sonra nasıl söylerdi. Kaç günlerdir beklemişti anası bir kez daha yakınsın diye. İşe yakınıyordu. Durmak olmaz.

Selmiye, Eşe'nin birden susmasından şaşkın bakıyor. Sözünü bitirmeden, başını önüne eğip duruşu bir anlamlı. Yüzü kızarmış. Uzun kirpikleri, bir iyice kararmış, yere bakarken.

Başını kaldırdı sonunda Eşe. Kararlı, kuru bir sesle, fısıltı halinde konuştu.

— Ana...

Selmiye, çok önemli bir şey duyacakmış gibi kıpırdandı yerinde.

— Buyur kızım.

— Ana Mıstan dedi ki...

Diyemiyordu bir türlü. Neden bana gelmedi. Neden doğru babana gitmedi derse. Demez. Anlamış olmalı her bir şeyi. Anladığına göre de... Baksana bir şey bile sormuyor. Sormadığından belli ki, biliyor anası. Sezinliyor durumu.

Selmiye, yumuşaklığını sürdüren bir sesle sordu.

— Ne dedi kızım?

— Bizim iş biraz kolayladı. Az biraz daha kolaylasın da, babana yardım edeceğim dedi...

Canlandı Selmiye. İlentileri, yakıntıları yerini buluyordu demek. Tanrı bir oğlan veriyordu ki, hem can bir akraba. Hem de köyün en akıllı, en çevik, en çalışkan yiğiti. Çalışkanlığı, Eşe'yi ele kaptırmamasından belli. Demek Mıstan'dı Eşe'nin içindeki. Günlerdir çözümleyemediği sır bu...

Derin bir nefes aldı. Eşe, araştırıcı gözlerle, en küçük titreşimini aklına yazma çabasında. Gözlerini anasına dikmiş. Öyle bekliyor.

— Mıstan iyi oğlandır kızım. Yiğittir. Çalışkan ve de akıllıdır. Onca akrabamız var. Onca akrabamızda, etek dolusu yiğit var. Kimsenin aklına gelmiyor Rıza dayılarına yardım etmek de, bak sen şu Mıstan'a. Zaten kimsenin akıl etmediğini eder o. Hiç kimselerin bilmediğini bilir. Sağolsun. Tanrı, tuttuğunu altın etsin.

— Bizim işimiz bitince dedi ana, sizinki de bitmiş olur. Hemen kolaylayayım biraz. Hatta söyle, onlar salt odun işiyle uğraşsınlar. Kömürü ben yakarım. Nasılsa bizimkini yakmayacak mıyım.

Biraz büyük tutarım ocağı. Kaç yük istiyorsa baban, o kadar büyük. Birlikte indiririz kente. Elimizde kalacak değil ya. Şimdiye değin akıl etmediğimiz suç. Anamı, balta işine koştuğumuz suç. Bir kadını, orman içine saldığımız, tümünden büyük suç...

— Demedim mi ben. Çok bir iyi, çok bir akıllı yiğittir diye. Şu sözlere bak. Sanırsın bir ozan konuşuyor. Elinde kopuzu, dağları söylüyor sanki. İnsanın yüreğinin bağında bir kıpırdanma başlıyor ki... Ağlayasım geldi şimdi kızım. Demek daha iyiler var dünyada. Pek sevindim. Sağolsun...

Mıstan sözü geçince, suskun Eşe bülbül kesilmişti. Sözü uzatıyor, durmadan bir şeyler anlatmak istiyordu. Ama Selmiye, öğreneceğini bellemiş olmanın kıvancıyla suskunlaşıverdi. Yüzünde bir sevincin ışığı yandı söndü. Beğeniyle kızını süzdü.

Sonra aklına birden birşey gelmiş gibi hızla doğruldu. Eşe'yi türkülerini kendi yüreğine söylemeye bırakarak yan odaya girdi...

Rıza daha uyumamıştı.

Karısının yatar yatmaz kıkırdaması, ikirciklendirdi onu. Bir süre, karanlıkta gözlerini aradı Selmiye'nin. Sonra sordu.

— Hay'rola?

— Hayır.

— Desene. Ne bekliyorsun?

— Sultan halayı gözünden al bugün yarın.

Dikildi Rıza. Bir kıpırdandı yatağında. Şaşkın şaşkın baktı karısının yüzüne.

— Sultan teyzenin gelmediği yer mi burası?

— Öylesi değil yiğitim.

Hiç böyle değildi karısı. Sözü uzattığına bakılırsa, altından bir şey çıkacaktı bunun. Ama, kızdı Rıza. Ve öfkeyle payladı onu.

— Nasılıysa de de anlayalım.

— Daha anlamadın mı efem?

— Anlamadım. Ne varmış?

Güldü Selmiye. Gerçekten anlamamıştı. Oysa o... Daha bir bakışta olup biteni sezinlemişti hemen. Er kısmı, diye geçirdi. Biraz budalaca oluyor. Sonra, gelinlik kız anası olmanın şakraklığıyla, fısıldadı.

— Bu kez, dünür olmaya gelecek.

— Dünür olmaya mı? Neyin nesi?

— Sanırsam, Eşe için.

Dikildi Rıza. El yordamıyla tabakasını aradı. Bulup bir sigara sardı. Sonra, karısına dikti gözlerini. Eşe'yi isteyecek. Şuncacık çocuk. Şaştı mı, Sultan teyzesi. Nasıl bir şaşkınlığa düşmeli ki, el kadar kızı istesin. Yok, bir yanılgısı var karısının. Kendi kendine göbek kesmişliği var mutlaka. Olmaz bu. Olamaz.

— Delirdin mi sen? Eşe, daha bir banam çocuk.

— He, onbeşini bitirecek nerdeyse.

— Onbeşini mi? Deme be. O kadar oldu mu?

— Oldu ki, geçti bile...

Bir düşündü Rıza. Selmiye'yi, kendini düşündü. Sultan Teyze'si, bu yaz iyi çalış Rıza, diyeli bunca yıl geçmiş ha. Selmiye de, kendisi de, Sultan'ın büyütmesiydi. Birbirine denk görünce, haydin bakalım demişti. Hazırlığınızı düzün. Sizi evereceğim. Onaltı yıl olmuştu ha... Koskoca onaltı

yıl... İnanamıyordu. Elini uzattı. Kütür kütürdü Selmiye'si. Kendini yokladı bir. Dedeliği bir türlü yakıştıramadı. İnanası gelmiyordu bir türlü. Bir yanılan vardı bu işte. İyi bilirdi ki, Sultan teyzesi kolay yanılmaz. Yine de direndi.

— Hadi kız. Deli deli söylenme. Bir aklından geçen var senin. Bir yakıştırman var. Düş mü gördün ayakta nedir. Geldin beni de ikirciklendiriyorsun. Gelinlik kızımız olsa, sezinlemez miyim ben? Kör değilim ya...

— Anababaların gözü kör olur yiğitim. Hele bizim gibisi olursa. Kendi alazımıza düştük yalım. Olupbitenin hiç farkında değiliz.

— Olupbiteni de neymiş ki?

— Olupbiten şu ki efem, günler geçiyor. Doğanlar büyüyor. Büyüyenler bir iyice yaklaşıyor ırağa. Ve insanoğlu, bir türlü akıl erdiremiyor buna. Düşün. Bizim kendi alazımız ocak tepelemence daha. Yürek dolusunca. Birden, feleğin şamarı uzanıveriyor. Kız büyüdü diyor. Hazırlıklı olun bakalım. Anababa olarak, bu kuşu uçurmaya hazırlanın.

— Tanrı'nın kavli böyle kınalım. Kendimiz kocamadan, babalık ağır gelirken, bir de dedeliği yükleneceksek, hoşgeldi safa getirdi. Ne diyebiliriz ki...

— Ya... Birden eski günler düştü aklıma. Ondördünde var yoktum. Düğün alayımız kurulduğunda. Oyun geliyordu her bir şey bana. Ama, bak şimdi nerden, nereye ulaştık.

Sigarasını, çulun ucundan sırıtan toprağa bastırdı Rıza. Sonra kolunu uzattı. Karısını kendine çekti. Sardı bir iyice.

— Geldiyse ölmedik ya. Çocuklar büyüyor, kızlar gelinlik oluyor diye, biz hemen kocalığımıza ferman mı alacağız. Yaşam bu. Feleğin çarkı. Dönecek ki, gidenin yerine yenisini getirebilsin. Ağaçlar bile öyle değil midir? Bakarsın, kocamış biri. Karın ağırlığına dayanamaz olmuş. Dıştan baktığında, daha bir yüz yıl yaşar dersin. Yaşamıyor. Gürppedek inivermiş aşağı. Kış, yazbahara dönende bir de bakarsın, o koca kök oyuğunda, uzanmış bir yeşil filiz. Toprağı boş komamış. Hemen doldurmuş yerini. Bizimki de o hesap.

Kocasının dediklerinin hiç biri aklına girmiyor Selmiye'nin. Beline dolanmış kol sıktıkça, Eşe'yi de, büyümüşlüğünü de unutuyor. Bir Rıza kalıyor aklında. Bir de belinden her bir yanına ulaşan alaz.

Yorgunluğunu unutmuş. Sızıları, yorgunluğu giderek eriyor. Ses etmeden, kocasının sözünü kesmeden, bir iyice sokuldu.

— Öyle ya yiğitim. Dediğin gibi ya, ben o ağaçlar gibi duyuyorum kendimi. Dallarım direnme çabasında olsa da... Dışarıdan bakanlar, daha yıllar boyu yaşar dese de, içimde bir kocamışlık, bir halsizlik büyüyor.

Rıza konuşturmadı. Birden uzattı yatağa.

— Bi daha duymıyayım bunu. Bi daha, böyle konuşursan, şaplağı ağzının orta yerine indiririm bunu bil. Bir kızımız büyüdü diye, bir dünürcü gelebilecek diye, o da tevatür ya, hemen öldük mü biz. Son olsun Selmiye. Duydun mu?...

Öyle sıkıyordu ki, ses etmedi Selmiye. Yiğitliğine söz gelir gibi oldu mu, kudururdu Rıza. İşte

kudurmuştu yine. Ve Selmiye sadece «hımmm» diye mırıltılı bir cevap verebildi.

Sonra uzadı mırıltıları. Birbirine karışan, buğulu nefeslerin hıçkırıklaşmasını bekler gibi bir iyice karardı gece...

YEDİ

Delibaş Hasan, askerliğini bitirip köyüne döndü. Kentten, köye gidinceye, yol boyunda, teskere türküleri söylemişti. Karısı bu günlerde bekliyor olmalı onu. Ama, ne zaman geleceğini bilmiyor. Birden karşısında görünce kimbilir ne şaşıracak.

Yalandı Hasan. Gün yarıyı geçmişti yolda. Akşam karanlığından sonra ancak varabilirdi köye. Kimselere görünmeden bir kapağı atsaydı damına. İki yıla yaklaşan özlemini bir giderseydi. Sabahleyin camiye çıkardı. Köylüsüne, önünden geçtiği kentlerden aldığı armağanları dağıtırdı. Ve şöyle bir, on beş yirmi gün damdan dışarı çıkmazdı.

«Kendi kendine söz vermişti. «Bir döneyim. Bir teskeremi alayım. Bilirim yapacağımı. Varacağım köye. Fadime'nin dizi dibine bir çökeleneceğim. Gaydi komutandan buyruk gelse, yerimden kıpırdamam.»

Türkülerindeki özlem, köyüne yaklaştıkça azalıyor. Yerine bir kıvanç, bir sevinç geliyor ki, kanatlanacak Hasan. Kanatlanıp uçacak. Bir an önce köyüne varmak, Fadimesine kavuşmak için, takabilse bir kanat, uçacak. Giderek, yorulması gerektiği halde, hızını artırıyor.

«Şimdi anlıyorum,» diye geçirdi. «Eşeğin dama dönerken, neden durmadan seyirttiğini şimdi anlıyorum.»

Sonra güldü. «Kendimi eşek ettim. Ama, benzetme güzeldi doğrusu...»

Kocakızı düştü aklına. Önceleri başkasına yazdırdığı mektuplarda, utanıyordu. «Hane tarafına selâm,» demekle, tümüne selâmını iletmiş oluyordu. Ama, askerlikte okuma yazma öğrenince. «Bu mektubu sizlere, Hasan oğlunuz, kendi kalemi ile, kendi elinin emeği olarak yazmaktadır. Burda, askerliğimde bize okuma yazma öğrettiler. Ben ilk mektubumu sizlere, yazıyorum,» diyebilince, selâmlar sıralandı gitti artık. Aklından geçirdi mektuplarını.

«Yüksek bir Türk gencine takdimdir,» diyordu en başa. Ve babası olmadığı için, mektupları anası adına yazıyordu. «Ey benim candan ciğerden sevgili anam. Önce selâmlarımı sunar, kardan ak, pamuktan yumuşak ve de şekerden tatlı ellerinden hasret ve hörmetle öperim. Nasılsın iyi misin?»

Ve ardından, bir bir, tüm köylüsüne, hayvanı haşadıyla selâm. Okuyan, dinleyenlere kadar. İşte o zaman, Kocakızını hiç selâmsız bırakmadı. O kocakız, ne zaman kente inecek olsalar, yolun solunu tutup, bıdır bıdır giderdi de, köye dönüyorlar mı, kanatlanır uçardı. Şimdi anlıyor onu. Neden tavlasına böyle koşuyor. Kişi, ne denli yabancılaştığını sanırsa sansın, köyünün özlemi, içinde buram buram.

Hele Fadime'nin özlemi...

O bir başka. Bir değişik. Ama, en baskını. Şu yol bir bitse. Bir sonuna varsa. Damının kapısını usulca açsa. Anası çoktan horlamıştır. Fadime... Fadime yatağında yalnızlığından büzülmüş, efesinin bir an önce askerden dönmesini bekliyor olmalı.

Nasıl irkilir şimdi. Nasıl sarılır kimbilir. İki yıl... İki yıl ersizliği bir düşündü. Kadınsızlıktan biliyordu bunun ne demek olduğunu. O iki yılın özlemiyle, buğu buğu tüterdi Fadimesi. Ateş olur yakardı kuşkusuz.

Yağmursuz yıllardaki toprak gibidir o şimdi. Her damlayı, ta derinlerine dek emmek için nasıl bekliyor ola... Koş Hasan... Durma. Var bir an önce. Var ki...

Karanlık, köyün minaresi görünmeden çok önce sardı yöresini. Yarık imamın sesi yatsıyı yankılarken, o yamacın başına varmıştı. Tam zamanı, dedi. Eğer köylü camideyken girebilirse köye, kimse görmezdi o'nu. Doğru damına gidebilirdi. Hiç bir yerde takılmadan. Kimseler gözaydına gelmeden, kavuşabilirdi Fadimesine...

Dediği gibi de oldu. Köy erkekleri, yatsı namazı için camideyken, köye girdi Hasan. Doğru damına vardı. Avlusu bir yabancı, kapısı bir yabandı sanki. Ürkerek adımladı kepir toprağı. Köpeği Bızdık, ilkin dikildi. Kuyruğunu sırtına yatırarak hırladı. Sonra, kokusundan tanımış olmalı. Gevşedi bedeni. Sarsaklaştı. Mızıldanarak yaklaştı.

Ayağına sürtündü. Kuyruğunu salladı. Eğildi. Okşadı köpeğini. Damının kapısına varınca dura-

ladı. Derin bir nefes aldı. Sonra, kapıyı açarak girdi içeri.

Anası, ocağın başında taş gibi oturuyor. Gözlerini alaza dikmiş. Bir süre bakti ona.

— Ana... Sen uyumadın mı daha?

Yarım döndü kadın. Yekindi yerinde. Sonra birden ağlamaya başladı. Başını göğsüne eğip, çırpınarak ağlıyordu. Oğlundan sakladığı bir giz, birden ortaya çıkmıştı sanki. Sevineceği yerde, bir üzünç kaplamıştı her yanını. Yerinden kalkmaya kalmadan, iki adımda anasının yanına vardı Hasan. Elini alıp öptü.

Kadın ağlamasını daha da hızlandırdı.

— Ne o ana? Döndüğüme sevinmedin mi?

— Sevinmez olur muyum benim yavrum. Dağ gibi yiğitimin, asker ocağından dönmesi ne demek. Bir an için bunca kıvanç dayanılır şey mi? Benim yiğit oğlum. Benim acılı kuzum...

Kollarını uzatıyor. Ama, bir türlü sarılamıyordu oğluna. Utandığı, sıkıldığı bir şey var gibi. Arada bir boşluk bırakmak istiyor durmadan. Ve Hasan, bu ansız görüşün şaşkınlığı sanarak, öyle bakıyor anasına.

Birden doğruldu kadın. İbrikle leğeni getirdi. Başında bekledi.

— Yun yavrum. Yorulmuşsundur. Uzak yerden geldin. Sen arınıncaya, ben sofra düzeyim.

Çöktü ocağın başına yine. Kaynak suyu, bir gövece boşalttı. Hasan, anasının bu tutukluğundan ürkmüş, bir türlü karısını soramıyor. İyi... O sormasa bile, şimdiye çoktan kalkıp gelmeli değil miydi Fadime. Uyuyor bile olsa, uyanmalı değil miydi?

Anası, yüzünü dönmeye korkuyor gibiydi. Özlemi, bilmediği, sadece sezinlediği bir umutsuzluğa dönmüşcesine mırıldandı.

— Ana...

— Buyur yiğitim.

— Ana Fadime...

Sözünü tamamlayamadı. Yeni bir ağlayış tutturdu anası. Cümlesinin sonu tıkıldı kaldı boğazında. Bir süre çırpınarak ağladı kadın.

— Başımıza bunlar da mı gelecekti Tanrım. Ben, bu yaşımda bunları da mı görecektim. Ne yaptım sana ben. Ne kusur işledim ki, askerden döndüğü gün, oğluma cevap veremez duruma düşürdün beni. Yapılır iş mi yaptığın? Bir kula böylesi acı verilir mi?

— Ana öldü mü yoksa?

— Keşke ölseydi Hasan'ım. Keşke yer ayıbımızı örtseydi. Bir mezarı olurdu kabarmış toprağıyla. Gelinim burda Hasan, diyebilirdim sana.

— Eee...

Yine döneniyor. Bir türlü söylemiyor. Tükrüğü yumruk oldu boğazında Hasan'ın. Sonra dikenler çıktı bu yumruktan. Boğazının her bir yanında sızılar belirdi her yutkunuşunda. Ama, öylesine saplanmış ki dikenler, ne denli yutkunursa yutkunsun, bir türlü kurtulamıyor acıdan. Ölmediğine göre, kaçmış olmalı. Sürüp, babası evine gitmiş olmalı. Olsun. Gider alır. Hemen varır. Ben geldim, der. Yürü bakalım.

Kalktı. Anası hemen döndü ocaktan.

— Nereye?

— Babamgillere. Fadime ordaysa alıp geleyim.

Acıyarak baktı kadın. Her şeyi açıkça söylemekten başka yol olmadığını gördü bu davranış üzerine. Bir de oradan acılı dönecekti oğlu. Söyleyiversindi işte. Olupbiteni bir bir anlatıversindi.

— Orda yok.

— Peki nerde ana?

— Kızışmış kancık. Adı batası. Bir dağlının ardına düştü Hasan'ım. Hiç beklemedik. Südü bozuk çıktı. Mayası ekşi... Kimin aklına gelir? Kim düşünebilir böyle bir şeyi...

— Anlat ana.

— Anlatacak bir şey yok ki oğul. Altı ay var ola... Bir gün pazara birlikte indik. Yağ yoğurt götürdük. Hayvanı Nalbant Mehmet'in hanına bağladık her zamanki gibi. Pazarda açtık yoğurt tenceremizi. Bekliyoruz. Bu kancığın, içi çıktı sanki. Birden kötüledi. Yüzü yanmaya, karnı guruldamaya başladı. Kentin suyu kötü. Belki ondandır dedim. Vargit, handa eğleş. Ben yağla yoğurdu satar satmaz, yetişirim. Gitti. Dağköylünün biri odun indirmiş kente. Erkenden satıp, alışverişini tamamlamış. Handa dirseğine dayanıp, hava birazcık serinlesin dermiş. Hancı öyle dedi. Senin kancık varmış hana. Kent pazarı. Hancının işi başından aşkın. Dağlı, bir bakmış buna. Bir iki dolanmış çevresinde. Hana vardım ki, gelin yok. Ararım. Çırpınırım. Seni düşünürüm hep. Bunca yıl korudum. Bir erkek sinek dolandırmadım çevresinde. Ama, bir saatin içinde. Bir anın içinde yitirdim oğul. Nerden bilirdim ersizlikten kudurduğunu. Nerden

bilirdim ki, Kıtırın kızı, bir bakışta er ardına düşecek. Bilemedim oğul. Bağışla beni.

«Ya,» dedi Hasan. Dikildi kaldı damın ortasında. Anasının ilk cümlelerinde anlamıştı başına geleni. Ama, hiç sesini çıkarmadan, sonuna değin dinledi. Sonunda ya, dedi ve döndü yine. Kapıya doğru bir iki adım attı.

— Nereye Hasanım?

— Ben gelmemiş olayım ana. Bu dediklerini duymamış olayım. Yalnız de bana güzel anam. Dağlı kimmiş? Kimliğini bırak. Hangi köydenmiş?

— Bilen yok ki. İlk geldi hanıma diyor Mehmet efendi. Südübozuğun biri olduğunu bilemedim. Bilsem alır mıyım? İlk geldi. Hemen geçiciyim ağa, hayvan terini alsın, dedi. Hatta, bir ayağının da nalı düştü. İşin bitince bir bakıver, dedi. Kandm. Bir de baktım ki, dağlı ortada yok. Benim han parasını bile vermeden savuşmuş kahbenin dölü...

— Hiç arayıp etmedin mi ana? Sorup soruşturmadın mı?

— Bir kanı bozuk için ben niye uğraşayım hay oğul. Babası anası bile uğraşmadı. Bir görsen Kıtır karısını, bitti.Şu altı ay içinde, en azından altmış yaş kocadı kadın. Benim kızım bunu etsin, diyor. Hasan'ıma bu oyunu oynasın.

Hasan kapıya yöneldi. Anası koşup yapıştı paçasından.

— Dur oğul. Bir sürü bozuk için değer mi kahretmeye. Dur nereye. Kancığın köküne kıran girmedi ya. Ben yenisini hazırladım bile. Daha sen gelmeden. Hele bir yarın olsun. Evet yarın. Hemen yarın everirim seni istersen. İş ki, gitme sen. Kah-

retme. Tanrı'nın yazdığından başkası olmaz. Köyünün, benim suçumuz ne?

— Yok ana. Hiç kimsenin bir suçu yok. Yalnız bir dileğim var senden. Ben gelmemiş olayım. Köye hiç uğramamış olayım.

— Biliyordum böyle edeceğini. Bildiğim için gizledim senden. Yalvardım öğretmene. Ya, yeni okul açıldı bizim köye. Sen askere gittikten hemen sonra. Anlamışsındır. Haber verdim değil miydi? İlkin arzuhalci Osman efendiye yazdırıyordum mektuplarını. Seninkileri Bakkal Ali dayı okuyuveriyordu. Ama, sonraları, köy öğretmeni çok bir iyi çıktı. Mektuplarınızı ben yazar okurum. Köylü bunun için ayrıca masraf etmesin, dedi. O yüzden yalvardım öğretmene. Sakın ol ki, oğlumun durumunu yazma asker ocağına. Başka köylülerim de, haber diye yazdırmak istediklerinde yazma. Bir duyarsa. Bir kulacığına giderse, gelmez bir daha buralara. Gelmez ki, ben tek başıma taşıyamam bu yaşamın yükünü, dedim. Yazmadı. Kimseciklere duyurmadı sağolsun. Şimdi gelmişsin. Bir anlık öfkeyle, bırakılır gidilir mi? Bırakır mıyım sen gitmek istesen bile.

Hasan, sesini çıkarmadı. Köylü görünce şimdi... Alaylı alaylı bakardı. Boynuz ararlardı alnında. Öyle bir iş etmişti ki Fadime... Edilesi değil. Bir buçuk yıl dayanmıştı. Altı ay daha duruverseydi. O neler çekmişti askerde. İki yıl özlem. Fadime'nin sıcaklığını uykusunda, nöbette gözleri açıkken az mı aramıştı. Yine askerliktir, deyip katlanmıştı.

İzin alıp gelebilseydi. Bir kez olsun gelebilseydi. Özlemini giderirdi Fadime'sinin. Ama, verme-

mişlerdi. Her izin isteyişinde bir neden bulunmuş, köyüne gelmesi engellenmişti. Askerlikti bu. Olurdu... Doğru muydu Fadime'nin yaptığı. Biliyordu. Anlıyordu ersizlik zor. Ama, koyup kaçması mı gerekirdi. Ne kalmıştı şurada? Altı ay. Altı ay direnirdi kişi. Direnir, kendi erine sarılırdı döndüğünde.

Bunca özlemi, bunca düşü bir anda sönüp gitmişti Hasan'ın. İçinde bir küskünlük. Bir kırıklık dolandı. Gitmeliydi köyden. Durulmazdı artık burda. Köylünün yüzüne bakmıyacaktı. En yakınlarının bile gözlerinde bir alay okuyacaktı durmaksızın. Fadime'nin ettiği oyun katlanılır gibi değildi.

Bir an önce kavuşmalıydı kente. Nalbant Mehmet'i bir iyice sıkıştırmalıydı. Belki bulurdu dağlıyı. Bulur. Öcünü alırdı. Karısını kaçırmak nasıl bir işmiş, öğretirdi o'na. Fadime'de de komazdı öcünü. Görsünlerdi bir. Bulup, öğrensindi hele de...

Anasının yakarışlarını duymadı bile. Tek şey vardı başının içinde. Torbası armağan doluydu. Asker aylıklarından artırabildiğini armağana yatırmıştı. Okuma yazmayı öğrendikten sonra, onbaşı yapmışlardı onu. Doksan üç kuruş aylık alıyordu. Yeme içmesi devletten olunca, onbeş liraya yakın para biriktirmişti iki yıl içinde. Tümüyle de armağan almıştı köylüsüne. Daha çok da Fadimesine... Fadimesine...

İğrenerek düşündü bu adı. Fadimem, sözü aklından geçtikçe, tiksintisi, öfkesi daha çok artıyordu.

Anasının yakarışlarına aldırmaksızın kapıyı açtı. Torbasını olduğu gibi bırakmıştı. Döndü. Torbanın içinden, Fadimeye getirdiklerinin tümünü

ocağa attı. Sonra papuçlarını giyip çıktı.

Anası bir süre daha çırpındı ardından. Zorlayamamıştı. Zorlamak istemişti ama, dinletememişti. «Bir gözüm gördü, biri görmedi yavrumu. Hiç bir şey demem Fadime. Dilerim ki, Tanrından bulasın,» diye yakınarak ağlamaya oturdu.

Hiç durmaksızın yürüyordu Hasan. Kent, başının içinde döneniyor. Bir yaklaşıp, bir uzaklaşıyordu. Bir varsa oraya. Bir öğrense Nalbant Mehmet'ten dağlının kimliğini. Sonrası kolaydı. Ama, geceyi yolda geçirirse, ancak kuşlukta varabilirdi kente.

Durmadı. Uykusuzluğunu, yorgunluğunu duymuyordu. Başının içinde, sadece bulunca yapacakları geçiyordu. Bağlarım dağlıyı bir ağaca. Sonra Fadime'yi oturturum bir dalın üstüne. Döner gelirim. Anlasınlar ki, Hasan'a oyun etmek mümkün değil. Anlasınlar ki, Delibaş'ın olmayan, kimsenin olamaz. Delibaşı kızdı bir yol. Öcünü almadan bırakmaz artık. Kazıklayacak Fadime'yi. Ve temizleyecek Dağlı'yı. Ancak öyle kurtulabilir bu lekeden. Ancak öylelikle sıyrılabilir.

Nalbant Mehmet, Delibaş Hasan'ı karşısında görünce irkildi birden.

— Hasan... Hoşgeldin. Nasılsın? Nasıl geçti askerlik?

— İyi Mehmet emmi. Sen nasılsın?

— Allah'a şükürler olsun. Geçinip gidiyoruz işte.

Sonra, baştan ayağa süzdü Hasan'ı. Toz toprak içinde, hasta gibiydi. Uzak yoldan geldiği için öyle sanıyor Mehmet.

— Çok yorgunsun Hasan. Geç yukarı. Kimse yok. Dinlen biraz. Sonra konuşuruz. Köye sonra varırsın. Hadi çık yat.

Dikildi Hasan. Bir başkası söyleyince anladı yorgunluğunu. Demek hemen anlaşılıyordu. Yorgunluk sanıyordu onlar. Sansınlar. Daha iyi. İçinden kopup giden yaşam isteğinin farkında değillerdi ya... Yutkundu. Dudakları kıpırdıyor konuşamıyordu. Çabaladı bir iyice. Boğuk bir ses çıktı ağzından. Bir mağaranın derinlerinden, yankılanarak geliyormuş gibi. Ürküntü verici bir ses.

— Köye vardım emmi. Akşam vardım.

— Hiç eğlenmedin mi Hasanım. Biraz dinlenmedin mi?

— Alnımdaki lekeyi temizlemeden, köy bana haram olsun emmi. O yüzden geldim sana. Ne oluyorsa senden olur. Anamın dediğine göre, senin burda olup bitmiş iş. Bu kentin kırk köyünün kırkını da tanırsın sen. Deyiver hele kim olduğunu. Ben gideyim.

— Anan anlatmadı mı Hasan. Dinim hakkı için bilmiyorum. İlk kez gelmişti. Yüzünü ilk gördüm. Belki bi daha görsem tanımam bile. Şöyle bir konuştuk. İş arasındaydı. Hayvan nallıyordum. Sonra baktım ki, yok... Anan gelesiye Fadime'nin onunla birlik olduğunu bile farketmedim.

— Emmi...

Elini kalbine bastırdı adam.

— Dinim hakkı için söylüyorum Hasan. Bilsem derim. Öyle imansızların yeryüzünde bulunması bile günahtır. Ama, inan bilmiyorum. Sen geç

hele. Geç biraz dinlen. Sakin kafayla yine konuşuruz bunu.

Uyuyacağını sanmıyordu. Başının içinde dönenip duran acı, bir an gözlerini kapasa, onu boğacakmış gibi geliyordu. Korkuyordu gözlerini kapamaya. Yine de giderek artan bitkinliğine dayanamadı. İstemeyerek geçti hanın içine. Yukarıda, saman yığınlarının yanında, ot minderler vardı. Birinin üstüne boylu boyunca uzandı.

Farkında olmadan daldı.

*

Uyandığında, içindeki burukluğun büyük ölçüde azaldığını görerek şaştı. Beynindeki acı, ince bir sızı haline gelmişti. Öfkesinin nedenini unutmuş, salt öfkeye kapılmışlar gibi kendi kendinden utandı. Dişlerini sıktı. Yok. Akşamki, hatta sabahki öfkesi yok. Bir uyku herşeyi silip süpürmüş gibi...

Mehmet'in yanına indi. Onun uyandığını, kıpırdanışından anlamış, çırağını kahveye koşturmuştu Mehmet. Kahveci, askının içinde soğuk küp suyuyla dolu bardaklar ve iki fincanla sokuldu. Kana kana içti suyu Hasan. Sonra kahveyi eline aldı.

Mehmet, gözlerini kısarak bir süre süzdü.

— Şimdi nasılsın?

— Biraz iyiceyim emmi. Sağol.

— Sen uyurken çok düşündüm. Ne denli kızsan sana hak veriyorum. Ama, değer mi diye sordum kendi kendime. Erini iki yıl bekleyemiyecek bir kaltak için, dağ gibi yiğitin gidip başını belâ-

ya sokması değer mi? Ve cevabını da verdim bizim oğlan. Tanrı tanığımdır, dağlının kim olduğunu, hatta hangi köyden olduğunu bilmiyorum. Ama, bu cevabı verdikten sonra, bilseydim de, söylemezdim.

— Yapanın yaptığı yanına kâr mı kalacak emmi?

— Niye kâr kalsın. Senin gibi adamı, iki yıl bekleyemeyen kancık, o dağlıyı bir günde yaldızlatır inan olsun. Bir gün ardını dönsün dağlı, bulamaz. Dönemez de korkudan. Çünkü, kendi ardına nasıl düştüyse, bir başkasının ardına da öyle düşeceğinden emindir. Ne demektir bu biliyor musun? Ölümden beter bir erkek için. O dağlıya kırk yıl düşünsen bundan büyük bir ceza veremezdin.

Karşıda olan için ne kolay özürler bunlar. Akıl vermek kolay. Kolay ya, işin garibi, o da hak veriyor Mehmet'e. İçindeki öfke giderek soğumuş. Bir uyku arasında. Olası değil bu. Bunca gevşek değildir Hasan. Öyleyse neden?

Umutsuzluk. Öfkesi, özleminin bir anda yitiklikle karşılaşmasından geliyordu. Tüm umudunu yitirince, geçiverdi. Nalbant, Hasan'ın biraz gevşemiş, renklenmiş yüzüne baktı bir süre.

— Sen okuma yazma biliyorsun değil mi?

— Askerde öğrendim.

— Bak aklıma ne geldi. Burada bir Orman Bölge Şefliği kuruluyor. Şef at meraklısı galiba. Bak şu kula onun. Burda duruyor. Biz bakıyoruz. Geçen gün, okuması yazması olan, koruculuk yapabilecek gibi birini bulursan, haber ver, demişti. Avratı kışladığına göre, bekâr sayılırsın. Ne dersin

bu işe. Ayda yirmi lira maaş. Giyim kuşam devletten. Şöyle kendini toplayıncaya kadar, orman havası alırsın. Düzelirsin biraz. Hem de, o yanlarda dolaşırken, belki seninkine rastlarsın. Ama, söz ver. Sadece yüzüne tüküreceksin. Başka bir şey yapmak yok. Tamam mı?

Boynunu büktü Hasan. Hiç sesini çıkarmadı. Daha çok, belki rastlarım umudu ağır bastı. Yine geldi çakıldı o öfke başına.

— Oldu emmi. Ne yanda o dediğin. Hemen varayım.

— Otur bekle. Yarım saate kadar, atına bakmaya gelir. At delisi herifin biri. Bölge binası yapılacakmış. Yerini falan buldular. Temelli geliyor bunlar senin anlayacağın. O zaman kendisi bakar. Ama, bu arada ahbap olduk biz. Çok tanıdığım olduğunu öğrenince... Her hancının tanıdığı çoktur oysa. Böyle böyle dedi. Bul bana birini. Tam üstüne geldin. Nasılsa bir kaç zaman köye gitmezsin. Bakarsın, devlet memurluğu iyine gelir. Kalırsın temelli. Ne demiş eskiler. Devletten aylık, Tanrı'dan sağlık. Daha ne...

SEKİZ

Sultan, yemeğini yer yemez, damın hayatından sarktı.

— Selmiye, diye bağırdı. Kız Selmiye... Evde misin?

— Buyur Hala... Evdeyim...

— İyi. Ben varacaktım da biraz.

— Buyur gel. Efem de evde...

Gelini, şaşkın şaşkın bakıyor kaynanasının yaptıklarına. Günde üç kez gider o Rıza'nın evine. Hiç birinde de, böyle bağırtılı çağırtılı haberler iletmez. Pınara gidiyormuş gibi çıkar damdan. Bir uğrayıp döner. Şimdi bu törenin ne gereği var?

Yoksa...

Ya... Ana olacak bir de. Oğlunun dalgınlığı, kaçırdığı yemek zamanları. Hay Allah... Gördün mü sen işi. Kaynanası, daha anababasının haberi yokken işi kotaracak. Olası iş mi bu. Demek Eşe ha... Bak sen Mıstan'a. Kardeş gibi büyüdükleri kızın gönlünü ne çabuk çeldi kendinden yana. Dahası, ne çabuk haber verdi ninesine de...

Kendiliğinden anlamıştır Sultan ana. Her zaman öyle olmaz mı? Anlamış, sıkıştırmıştır oğlanı. Ne iyi. Kendine kalsa, anlayamıyacaktı. Hiç

bir zaman da sıkıştıramıyacak. Şu Sultan olmasa başlarında... İnsana kendi çocuğunun evlenmesinden haberdar etmiyordu ama, onun bilgeliği olmasaydı. Yaşam daha bir güçleşecekti.

Kocası, Hasan Hüseyin de şaşkın şaşkın bakıyor. Mıstan bağdaş kurmuş. Sırıtıyor durmaksızın. Ninesi gidince, usullacık o da kalktı. Merdivenlerde ayak sesini dinlediler bir süre. Sonra, karı koca birbirine bakıştılar.

— Sen bi şey anladın mı bu işten avrat?

— Sen anlamadın mı?

— Yo...

— Anam, Eşe'yi istemeye gidiyor.

— Eşe'yi mi? Eşe bana gerekli. Olmaz...

— Belki bize istemeye gidiyor.

— Bize mi? Mıstan'a ha. Hiç haberimiz olmadı ki bizim. Vay domuz oğlan.

— Eh. Bizim olmadı ama, anamın olmuş işte.

— Ya olmuş. Bak sen işe. Bende de öyle olduydu. Sana gönlüm düşünce, aştan ekmekten kesilmiştim de. Otur bakayım yamacıma, demişti bir akşam. Sonra da...

Güldü. Karısı da...

*

Selmiye, kocasını dürtükledi. Sultan'a ses verdikten hemen sonra, nasılmış gibilerden gözlerini süzerek, baktı.

— Demedim mi sana?

— Dur bakalım avrat. Şimdiden heveslenme hemen. Hele dur.

Kızını süzdü bir. Küçüğü kucağına almış, sallıyor, uyutmaya çalışıyordu. Bir ana gibi. Aklından, bir ana gibi düşüncesi geçer geçmez dudağını büktü. Ne de çabuk büyüyordu kızlar. Ne de çabuk sıvanıveriyorlardı analığa. İşte, çocuk gözüyle gördüğü kızı bile, birden büyüyüvermişti. Sultan teyzesinde bir sezgi gücü vardı. Kimin ne olup kaldığını bir bakışta anlayan. Ya da kimin zamanının geldiğini kendinden bile önce bilen bir deney gücüydü bu.

Bilmiyor. Ne olduğunu bilmiyor ama, kestiriyor. Demek Sultan teyzesinin de görevi bu. Hangi meyvenin geliştiğini gözlemek. Hangi kızın zamanının geldiğini, hangi erin koçluğa eriştiğini kararlaştırmak. Sanki, içlerindeymiş. Sanki onları onlardan daha iyi bilirmiş gibi. Gibisi bile fazla. Biliyor işte. Eğer karısı daha önceden haberlememiş olsaydı, şimdi tüm köye duyurarak geldiği halde bile, niye geldiğini anlayamazdı Rıza.

Sultan, ayaklarını sürüyerek geldi. Damın merdivenini zorlanarak çıktı. Kapıdan girer girmez, yüzü aydınlandı. Demek, Rıza'nın da, Selmiye'nin de niye geldiğinden haberi vardı. Kıpırtılı bekleyişlerinde, aranan bakışlarında sezinledi bunu. Öylesi daha iyiydi. Haberli oldu mu kız evi, kızı kapmak kolaylaşır.

Tümü ayağa kalkmışlardı. Karşıladılar. Selmiye, kızı davranmadan cezveyi ocağa sürdü. Sultan, bir iki baktı çevresine.

— Nasılsınız?

— Sağol Sultan Hala...

— Sağol teyze. Bildiğin gibi işte. Şükürler olsun.

— Allah iyilik versin. İşler sıkıştırdı bu yaz.

Murtaza başını salladı. Hani ya. Demiyordu bir şey. Karısı yanılmış olmalı. Eşe, kuşkulanmış Sultan ninesinin böyle bağırarak gelmesinden. Bir şeyler geçiriyor aklında. Geçiriyor ya ne? Bir sezinlese Eşe... Bir düşündüğü gibi çıkıverse...

Kendini düşünceye salınca, çocuk elinde yanladı. Sultan, böyle bir fırsat arar gibi, yekindi hemen.

— Ne o kız. Çocuk böyle mi uyutulur. Hadi bakayım. Götür yatır yatağına. Uyut bir güzelce.

Zıpladı kalktı Eşe. Kucağında çocuk, yan odaya geçti. Yatakları serip yatıracaktı. Bir uçuş vardı ayaklarında. Öyle bir uçuş ki, kucağında ağırlık eden bebek olmasa, göklere fırlayıp çıkacak gibi... Anababasının yatağını seriyor. Şimdiye değin yanından ayırmazdı o'nu Sultan ninesi. Dama geldi mi geldi, gel bakayım yamacıma derdi hemen. Dizinin dibine oturtur, saçlarını örükler. Bozar yeniden örerdi.

Şimdi, kovaladığına göre, mutlak Mıstan söyledi içindekini. Mutlak istemeye geldi Eşe'yi... İsterse alır. Ne babası, ne anası, cık diyemezler.

Kız çıkar çıkmaz onlara döndü Sultan.

— Aferin sana Selmiye. Sana da Rızam. Maşallah, büyüttünüz kızı iyice...

Selmiye boynunu büktü.

— Oysa bana hiç büyümemiş gibi geliyor.

Kaşlarını çattı Sultan. Ters ters baktı Selmiye'ye.

— Tüm analara yavrusu öyle gelir. Büyümez, anababanın gözünde evlât. Ama, neylersiniz ki, Tanrının kuralı bu. Büyükler yaşlanıp göçecek. Bebekler gelişip güçlenecek. Düzeni böyle kurulmuş feleğin. Çarkı böyle dönmüş bir kez. Topraktan gelen insanoğlu, bak nahal hazırlanıyor anasına dönmeye. Gelip, gideceğimiz yere bir an önce varmak için nahal koşuyor.

— Öyle hala. Ne mutlu yaşamını iyilikle yüceltebilene.

Söz açılmıştı. Tam istediği yere de gelmişti. Birden deyiverdi aklındakini. Kısa bir hazırlık bile yapmadan.

— İyiliklerin en bir büyüğü de yuva kurmaktır yavrularım. Bir yuva kurmak, insanın içinde gizlediği özlemini, mutluluk duygusunu dürtüp çıkarmaktır. İnsanı mutlu etmek kadar büyük bir sevap olabilir mi? Bir kişiyi mutlu kılmak, bir kez hacca gitmekle eşittir. Bunu bilesiniz. Ben bildiğim için geldim buraya.

Rıza atıldı hemen.

— Hayır olsun teyze. Hayır olsun. Sen hiç bir kötü iş yapmazsın.

— Hayır elbet. Kötülükle ne ilişkim olabilir benim.

Selmiye, gözlerinin içinde menevişler uçuşturarak baktı Sultan'a.

— Sen Tanrı'nın Cennetine girecek kulların başında gelenlerdensin teyze. Elbet her işinde, bir değil bin hayır olacak. Buyur, eğit. Eğer, işleyeceğin hayırda, bizim de bir karınca bacağı kadar payımız olacaksa, hemen koşunalım o işe. Buyur...

— Olacak tabii. Tümümüz birlikte işleyeceğiz o hayrı.

Durakladı. Yutkundu. Öylesine rahat bekliyorlardı ki söyleyeceklerini. Ardını hemen getirdi sözlerinin.

— Düşündüm. Kendi kendime dedim ki, Eşe büyüdü. Çok geçmez, kınalandığını görürler. Köy yiğitlerinin gözünde tavuk karası yok a... Biri dadanır eşiğime. Sultan nine diye başlar çevremde dönenmeye. Siz bir evlâtlarımsınız benim. Eşe bir torunum. Olur desem, içim götürmez. Benim evimde dağ gibi yiğit ağzı köpüklenmeye yakın höpürderken. Olmaz desem, Sultan kadın, yokuşa koşuyor bizi, derler. Daha kimsenin aklına kıbramak gelmeden, ben bir varayım dedim. Varayım ki, kızıma da, oğluma da ileteyim düşündüğümü. Eğer onlar da yatkın gelir, benim baba yarısı halalık, ana yarısı teyzelik hakkımı sayar, senin isteğin bizim isteğimizdir. Senin kantarın ne tartarsa, bizim çuvalımıza o dolar, derlerse. Ben dengi budur ki, Eşe'yi Mıstan'a verdim, derim. Eh, derler. Tanrı'nın buyruğu, Peygamberin isteği. Yok, gönüllerinde bir başka aslan yatıyorsa, bir başka yiğitle söz keşissin istiyorlarsa, o zaman da, kız onların ya, dilediklerine verirler, derim. Derim ya, bence dengini bulmamış olur torunum. Eşe... Sizin ne dersiniz?

Gereksizdi bu soru. Sultan, şimdiye değin kimin evine kız istemeye gitmişti de geri dönmüştü. Şimdi, babasının teyzesi, anasının halası olduğu bir kızı isteyip geri çevrilsin. Mümkünü var mıydı bunun Çampınarında. Bir mümkünü olur muy-

du? Eğer dengi olmasa, sorup soruşturmuş bulunmasa, kendisi gelmezdi istemeye. Bir ilintisi bulunsa içinde, üstüne tüm köylü düşse, yerinden bile kıpırdamazdı. Anlaşılıyordu ki, bu iş böyle kesilecek.

Rıza, boynunu büktü. Ellerini dizleri üstünde yumruk yapıp, sürüştürerek cevapladı.

— Sen birimizin halası, birimizin teyzesi. Ama, ikimize de analık ettin. Atalık ettin. Yıllar önce, edepsizlenmek yok, sizi birbiriniz için büyüttüm ben, dedin. Dediğin gibi oldu. Şimdi, yıllar geçti. Bir torununu, ötekine vermek geçmiş içinden. Biz nahal kötü kişiler olmalıyız ki, sen dengi budur dedikten sonra, kalkıp üstüne bir söz koyabilelim. Oğlan senin teyze, kız senin. Bize hakkı düşmez ki...

— Ya hala. Hiç bir söz hakkı düşmez ki bize. Al hayrını gör. Dilerim tüm yaşamları mutluluk içinde geçsin. Geçeceğine inanmasan, araya girmezsin sen. Ama, bizimki bir dilek işte.

— Sağolun kuzularım. İkiniz de beni çok hoşnut ettiniz. Dilerim, Tanrı sizi iki cihanda mutlu kılsın. Hiç acı göstermesin. Biliyordum zaten. Bildiğim için, ne geçiyorsa içimden, olduğu gibi dedim. Tanrı, yavrularımızı mutlu kılsın.

Selmiye, kahvesini uzattı kocasıyla, halasının. Cezvenin sapından tutarak, kendisininkini yudumladı, onlar ilk yudumlarını aldıktan sonra. Kahveler bitinceye, sustular. Damın içinde, fincanlardan ve cezveden kahve çeken dudakların sesi yankılandı bir süre.

Sonra Sultan, boynunu uzattı iç bölmeye.

— Kız Eşe...

— Buyur nine?

— Uyutamadın mı kız daha çocuğu?

— Uyuttum nine.

— Öyleyse ne duruyorsun. Gel elimi öp bakayım.

Koşarak çıktı. Yapıştı ninesinin eline. Öpüp başına koydu. Sevgiyle süzdü onu Sultan. Bir elini, saçlarının örüğünde gezdirirken,

— El öpenlerin çok olsun. Otur bakayım yamacıma, dedi...

*

Anababası, horlamaya başlamışlardı. Babasının horultuları, durduğu yerden bile duyuluyor. Ninesi, haberi gittiğine göre, Eşe'yi isteyecek ona. Rıza amcası olmaz derse. Selmiye teyzesi bir punt bulursa. Ninesini geri çevirebilirler mi? Niye çevirmesinler. Tutsalar, deseler ki ninesine, «bizim durumumuzu sen bizden iyi bilirsin. Şimdi kızı versek, el ulağımız yitecek. Odun kesilmek, ayıklanmak ister. Kömür ocağı bir ayrı dert. Evde, şuncacık bebe... Biz sana kız vermekle onurlanırız. Ama, durum ortada. Bilirsin yeni gelin, kendi işine güç gelir. Nerde kaldı ana babasına yardım ede. Eğer kıyarsan en küçük torununa, buyur al...»

Ninesi hak verir. Hiç kuşkusuz, «doğrusunuz,» der. «Kız nasılsa benim. Küçük, kendi başını becerinceye kadar kalsın bu iş...»

Korkusu bu. Ninesi bir kez gittikten sonra, hayır diyemezler de, ancak böyle bir engel koyar-

lar önlerine. Yıllar boyu sürecek bir özlemi, duvar gibi geriverirler.

Bunaldı Mıstan. Sıkıntıyla bakındı. İçinden, bildiği tüm acılı türküleri okumak geçiyor. Sanki ninesi dönmüş. Dönmüş de aklından geçenleri, bir bir deyivermiş. Ve üstelik, «ben haklı gördüm. Bekleyeceksin Mıstan. Küçük büyüyünceye bekleyeceksin...»

Ninesi böyle deyince, boyun bükmek düşer ona. Şimdiden bükmüş boynunu. Kalkıp gitmeli. Bu acı haberi duyacağına, ormanın içinde, ağaçlarla söyleşmeli. Acılı acılı. Ah'larını, of'larını onlara anlatmalı. Şimdi kaldırsa türküyü burda, anababası uyanır. Uyanır da, şaşkınlıktan ikisi de başına dikilirler. Bizim oğlan uğrulara çarpıldı diye, köy içinde dört dönenirler durduk yerde.

Gözüne, babasının tütün kesesi ilişti. Tütünü kurusun diye olmalı, ocağın kıyısında bırakmış. Aldı keseyi. Acemi titreyişlerle kâğıdı koparıp, iki parmağının arasına sıkıştırdı. Bir tutam tütün aldı keseden. Kâğıdın arasına koyarak, sarmaya çabaladı. Kâğıt bir türlü babasının elinde olduğu gibi, bükülüp sarılıvermiyor. Bir ucu başka yere, öteki başka yöne kaçıyor. Düzelteyim derken tütünler saçılıyor kucağına. Yeniden başlıyor.

Sigara sarma çabası, başındaki umutsuzluğu biraz hafifletti. Daha bir hırsla sarıldı kâğıda. Başparmaklarıyla yuvarlarken yırttı. Ocağın içine atıp, yeni baştan başladı. Başarmıştı. Gevşek, yamrı yumru ama, sarmıştı sonunda sigarayı.

Ocaktaki küllenmiş közlere sürterek yaktı. Ağzına duman doldurdu. Avurtlarını şişirerek, bir sü-

re dolandırdı dudaklarının arasında. Sonra, üfledi dumanı. İkinci nefesi içine çekti. Bir öksürük sarstı ciğerlerini. Kuşkuyla baktı yan odaya. Horultu devam ediyordu.

Yeni bir nefes daha aldı. Öksürmemişti. Dizlerini dikti. Kollarını dolandırıp kenetledi. Sallanarak, sigarasını içmeye başladı. Bir acılık yayıldı ilkin boğazından midesine. Sonra alıştı. Dumanlara daldı bir süre. Koyu karanlıkta, gri bir bulut uzuyordu ocağa doğru. Her nefeslenişinde, içindeki umutsuzluğu biraz daha atıyor, yerine bir sevinç yerleşiyordu.

Ninem, «her bir şeyi baştan sona düşünmüştür,» diye geçirdi. «Akarını, kokarını hesaba katmıştır. Bir olmazlığı vardıysa, baştan kestirir atardı. Hiç bir şey demediğine bakılırsa, oldu sayılır bu iş. Ninem istedikten sonra, kim hayır diyebilir ki... Cumali dayı bile, boynunu büker onun karşısında. Sen bilirsin Sultan abla, der. Sen dengidir dedikten sonra.»

Sigarayı ocağa attı. Yandaki çubukla bir iki karıştırdı ateşi. İlkin yeşil bir duman çıkardı sigara. Sonra, kıvranarak yanmaya başldı.

Ninesi geldiğinde, kıvılcım sıçratan ateşlere dalmıştı Mıstan. Sezinlemeden bir iki dal atmış ocağa. Alevler, sacayağın üstündeki gövecin çevresini sararak yükseldi. Bakır rengine büründü yüzü. Giderek artan bir sevinç sırıtmasıyla, tam ortasından ikiye bölünmüş yüzü.

Sultan, torununun geçirdiği düşünceleri bilirmiş gibi baktı Mıstan'a. Sert sert çıktı sorusu.

— Uyumadın mı daha?

— Uykum gelmedi de nine...

— Uykun gelmedi mi? Hasta falan değilsin ya?

Sırasıydı sözü uzatmanın. Yoksa ilk aklına gelenler doğru muydu? Ninesine olmaz dediler de, hiç bir şey yokmuş gibi mi davranmak istiyordu? Niye uzatıyordu sözü başka türlü olsa. Gözlerini kırpıştırarak baktı ninesine.

— Yok Tanrıma şükür. Hiç bir şeyim yok.

— İyi aman iyi. Sakın hastalanma. Tam seni evereceğim zaman, hasta olursan, illetli oğlana kız vermeyiz derler.

— Verdiler de...

Daha bir sertleşti Sultan. Onuruna dokunuyordu torunu. Nasıl bir ikirciklik içinde olmalıydı ki, kendini umutsuzluğa kaptırmıştı.

— O nahal söz? Ben hangi kızı istedim de alamadım? Densizlik etme bakalım. Hadi yat uyu da, er kalk. Hem biraz çok çalış bu yaz. Biraz da Rıza amcana yardım et. Kolay değil, düğün yapacak adam.

Şaşkın şaşkın bakıyordu Mıstan. Beklediği, istediği bu haber değildi sanki. Torununun böyle durduğunu görünce, daha bir öfkelendi.

— Aval aval ne bakıyorsun? Yat dedim sana. Hadi yat...

Olduğu yere uzandı Mıstan. Bir kıpırdanıp, döndü. Kıvancından, içinde büyüyen bağırmak isteğinden uykusu kaçmıştı. Gözlerini sımsıkı kapadı. Sonra, birden doğruldu. Ninesinin elini kapıp öptü. Ve hiç bir şey olmamış gibi duran Sultan'a sırtını dönerek, tekrar uzandı yatağına.

DOKUZ

Bulut rengi kumaş topunu Hasan'ın koltuğuna sıkıştırdı şef. Birlikte terziye girdiler. Ölçüsünü aldı terzi. Sonra bir marangozla konuştu. Yeni kiralanan Bölge Şefliği binasına gerekli rafları ve dolapları yapacaktı marangoz.

Hasan, bir adım ayrılmıyor binadan. Marangozun başında, ev yaptıran meraklı titizliğiyle gözlüyor her şeyi. Arada bir şef uğruyor. Rafları, dolapları bir gözden geçiriyor. Hasan'a yapılması gerekenleri söyledikten sonra, evine gidiyor.

Yeni memurluğun yabancılığı, çekingenliği var daha üstünde. Kasabalıyla pek ilişkisi yok. Öteki memurlarla da... Kaymakam, hükümet konağının içinde dolaştırıp, tanıttı eski memurlara şefi. Ama, bir yakınlık kuramadı daha. Yakında kurar.

Şimdi, tüm gücünü bir an önce binanın dilediği gibi olmasına vermiş durumda. Hasan, raflar bittikçe, dolaplar çakıldıkça bir hoş oluyor. Yapılan her şey kendisi içinmiş gibi okşuyor, marangozlar gittikten sonra. Şef, evden bir battaniye verdi ona. Korucular için battaniye gelecekmiş Ankara'dan. Ama, gelmemiş daha. Şimdilik bununla yetinsin.

Havalar sıcak. Battaniyenin bile gereği yok.

Ama, çok iyi bir kişi olmalı bu şef. Bir korucusunu böyle düşündükten sonra. Korucu sayılmam daha. Hele, elbiselerini bir geçirsin sırtına. Aynı kumaştan şapkasını bir giysin. Korucu ondan sonra. Bir de tabanca sallandıracakmış beline. Şef, kumaş topunu terziye verirken göstermişti. Yönetmelikte çakı gibi bir korucu vardı. Elbisenin modeli tıpkı ona uyacağı için, terziye gösterilirken gözucuyla süzmüştü Hasan.

Kalın plaskasının yanında, bir de kocaman tabanca sallandırmıştı korucu. Bunları alsın bir kez. Bakalım bir tek kişi sokuyor mu ormana. «Bir kimsecikler adım atabiliyor mu?»

Dolaplarla raflar bittikten sonra, yeni yeni masalar yapılmaya başlandı. Masalar bitmeden, durumu bildirmiş şef. Bir sabah, binanın kapısını yenice açmıştı Hasan. Kravatlı, uzun boylu, esmer bir adam, kaşlarını oynatarak dikildi önüne. Çekinerek bakıyordu binanın pencerelerine. Hasan'ı karşısında görünce, tepeden tırnağa bir süzdü.

— Affedersiniz. Bölge Şefliği burası mı?

— Burası.

— Acaba şef içeride mi?

— Yok bey. Bir şey mi vardı?

— Evet. Ben sayman olarak buraya atandım da, kendisiyle konuşacaktım.

— Nerdeyse gelir bey buyur.

— Siz kimsiniz?

— Ben mi? Şey... Korucuyum ben. Korucu Hasan. Köylülerim Delibaş Hasan der.

Adam değişti. Bir kez daha süzdü Hasan'ı.

— Peki evlâdım. Göster bakalım bana odamı.

— Odanı mı? Vallahi bey ben bilmem. Bilse bilse Şef bilir. Ama, buyur sen. Hele gelsin. Gösterir neresi olduğunu.

— Nasıl bir adam Şefimiz. Sen tanıyor musun?

— Tanımaz olur muyum. Her gün beraberiz. Çok iyi bir adam. Sağolsun. Beni de pek sever.

— Ya. Sevindim buna.

Yol verdi Hasan. Her halde bu sayman, büyük memurlardan biri olacak. Acaba, şef kadar büyük bir memur mu ki... Değildir ama. Şefimiz dediğine göre, en büyük o. Bu, olsa olsa, ondan sonra olabilir.

Yol verdi. Birlikte girdiler binaya. Marangoz, çıraklarıyla son masaları yapıyordu. Adam şöyle bir baktı.

— Şefliği yeni baştan mı kuruyorsunuz böyle?

— Baştan değil bey. Yeni kuruluyor.

— Ya, öyle mi?

— Evet. Her bir şeyini Şef ısmarladı. Ne gerekiyorsa, bir bir sayıyor. Yaptırıyor.

— Desene daha epeyce sürer binanın işi?

— Yok. Pek sürmez. Hemen hemen bitti diyordu dün şef. Masalar bitti mi, bir sandalyeler kalıyor. Marangozda hazırları var. Dizeledik mi onları da, seyreyle artık sen. Her şey pırıl pırıl.

— Acaba, diğer memurlardan kimse geldi mi?

— Gelmedi.

— Bana bir ev bulabilir miyiz dersin. Şöyle ucuzundan.

— Kira mı, satın mı?

— Kira tabiî. Mülkü neyleyim. Bu gün burdaysam, yarın kimbilir nerdeyim.

— Buluruz Bey. Hiç tasalanma sen. Tanrı'nın izniyle bir çıkarım çarşıya, akşama kalmaz istediğinden iyi bir ev bulurum sana. Kaça kadar olsun.

— Pek pahalı olmasın da...

— Pahalı ne kadar? Sen onu de bana Beyim. Gerisine karışına.

— Eh, şöyle on lirayı geçmemeli değil mi?

— On lirayı geçmeyecek. Çoluk çocuk?

— İki, ya da üç oda olsa yeter bana.

— Olur beyim. Hemen bakarım.

Bu arada şef geldi. Adam, Hasan'ın şef geliyor demesiyle dikildi. Önünü iliklediği. Ellerini göbeğinin üstünde birleştirerek, hafif kamburlaştı. Hasan, onun davranışlarını izliyordu. Şef, gencecik, biriydi. Bu adam en azından onun iki yaşında. Ama, yine de nasıl karşılıyor hiç tanımadığı şefi.

Kapıdan girer girmez, selâmı bastırdı Hasan. Sonra, kulağına doğru eğilerek,

— Bir bey var içerde. Sayman atanmış. Seni görmek istiyor beyim.

— Ha... Her halde Tahsin Bey olacak. Nerde?

— İçerde. Bekliyor.

Birlikte yürüdüler. Şef kapıdan girerken gördü yabancıyı. Yöneldi ona doğru. Elini uzattı. Bir yandan hafif gülüp, başını eğerek selâmlarken, bir yandan, «Tahsin Bey mi?» diye sordu.

— Bendenizim efendim.

Cebinden bir zarf çıkarıp uzattı.

— Buyrunuz efendim. Atanma emrim.

Şef, zarfı geri verdi. Bakmadı bile.

— Dün dosyanız gelmişti efendim. Resminiz vardı orda. Görür görmez tanıdım. Hoşgeldiniz.

— Hoşbulduk efendim. Ama, galiba hemen işe başlayamıyacağım.

— Hangimiz başlayabildik ki? Biliyorsunuz, örgütümüz yeni kuruluyor. Bütün yönetim doğrudan doğruya bakanlık kanalından yapılıyor. Bu bakımdan bazı güçlüklerle karşılaşacağız. Ama, kısa zamanda toparlanırız umarım.

— Mutlaka efendim. Zat-ı âliniz böylesine çırpınarak çalıştığınıza göre...

— Aman Tahsin Bey. Ne yaptım ki daha?

— Böyle söylemeyin efendim. Şimdiye değin pek çok yerde, pek çok şefle çalıştım. Ama, bürosunun tüm işleriyle, böylesine ilgilenenini görmedim daha.

— Göreceksiniz. Daha neler göreceksiniz Tahsin Bey. Biz ormancılar, büro işine alışmadık. Dağda, bayırda dolaşmaktan, masa başı işi nasıl yapılır pek bilmeyiz belki. Ama, elimizden geldiğince, bir şeyler yapmaya çalışacağız. Elbirliğiyle olunca...

— Beni utandırıyorsunuz efendim. Bendeniz de orman işinden hiç anlamam.

— Eh. Bir sorunumuz yok öyleyse. Ben orman işini üzerime alayım, siz büro işini. Olsun bitsin. Ne dersiniz?

— Rica ederim efendim. Lütfen benim zayıf omuzlarıma böyle ağır bir sorumluluk yüklemeyiniz. Çok rica ederim.

Hasan, bir birinin ağzına, bir diğerinin yüzüne bakıyordu. Konuşmalarından pek bir şey anlıyor sayılmazdı. Ama, Şef'in düpedüz alay ettiğinin farkına varmıştı. Tahsin Beyin, çıtkırıldım memur niteliğiyle, durmadan ezilip büzülmesi, gencecik şe-

fi kızdırıyor olmalı ki, alaya alıyor onu.

O farkında değil. Eğilip bükülüyor. Kıvranıyor. Bir yandan da, Hasan'a bakıyor. Tepeden. Duydun, gördün işte. Burada şeften sonra ben gelirim. Ona göre davran dercesine. Hasan, dikiliyor birden. Meydan okurcasına yanlıyor Tahsin Bey'i. Şefin alay ettiğini bile anlamayan adam, ona büyüklük taslayacak ha...

Ya, bir de alay etmiyorsa şef. O yanılıyorsa. Yanılsın. Bir şey demedi işte. Üstelik, askerde yaptığı gibi, dikildi. Göğsünü kabartıp, karnını içeri çekerek, başını dikti. Pek sıkışırsa, «hazırol durumuna geçtim ya beyim,» der çıkar işin içinden.

Şef, Tahsin Bey'i ardına takarak, öteki odaları gezdirmeye götürdü. Nasılsa daha birkaç gün sürerdi büronun kurulması. O da bu arada ev arar. Karısını çocuklarını yerleştirirdi. Tahsin Bey, Hasan'la o işi bu günden çözümlemek üzere sözleştiklerini anlattı.

Hemen izin verdi Hasan'a şef. Gidip ev baksın kasabada. Tahsin Bey'in isteğine uygun birini bulunca, hemen haber getirsin. Bir an önce tutsunlar evi. Bir an önce yerleşsinler. Büro işlerine sonra başlarlar.

*

Bulut rengi elbiseyi sırtına geçirdi Hasan. Gelirken, şapkacıdan, korucu kasketini de almıştı. Tam siperliğinin üstünde, ortada yeşil bir dal bulunan, yeşil bir kordela ile, çevrelenmiş yeni kasketini kucağında tutuyordu. Terzi elbiseyi giydikten

sonra aynanın önüne saldı onu. Hayranlık karışımı bir şaşkınlıkla baktı kendine Hasan.

Yeni giysileri, daha bir irileştirmiş, daha bir güçlendirmişti sanki. «Resimdeki adama benzedim bütünüyle. Bir de yandan tabancayı sarkıttım mı, anam görse tanıyamaz. Tıpkı o kitaptaki adam olurum ki...»

Kendini salıvermişti düşüncelerine. Onu bu haliyle Fadime görmeliydi. Bin pişman olurdu yitip gittiğine. Korucu karısı ne demek. Korucu ne demek? Devlet adamı. Memur demek. Memur karısı olmayı hayalinden geçirebilir mi hiç Fadime? Geçiremez.

Oh olsun işte. Bu pusatla hangi kadına bıyık bursa, ardına düşürür kuşkusuz. Görsün bir. Daha iyisi duysun. İçindeki eski öfkenin bir an tüm kaslarını gerdiğini sezinledi. Yüzünde belli belirsiz bir tik dolandı. Sırıtmıştı...

Şef, omuzunun üstünden aynaya baktı bir süre. Sonra terziye döndü.

— Nasıl buldun Hasan çavuşu?

Terzi ellerini oğuşturdu. Yan gözle bir süzdü.

— Tuvana bir yiğit oldu ki beyim. —Gözlerinde bir kuşku yanıp söndü.— Acaba istediğin gibi olmuş mu? Beğendirdik mi yaptığımızı?

— Eline sağlık usta. Yönetmeliğe uygun. Bundan sonra da, bu model üzerinden yaparsınız.

Terzi, topun kalan kısmını sarmaya sıvanırken, eliyle engelledi şef.

— Dursun. Daha korucu alacağız. Ben sadece buraya gönderirim. Siz, dediğim gibi. Tıpkı bu modele uygun olarak dikersiniz. Sonra, uğrayın Böl-

geye, makbuzunuzu yazıp paranızı ödeyelim.

— Aman beyim, acelesi ne. Hele bir hepsini dikelim.

— Siz bilirsiniz.

— Bilmek değil beyim. Madem arkası gelecek. Sizi zahmete sokmayayım.

— Ne zaman isterseniz gelin. Makbuzunuzu yapar, hemen öderiz paranızı, diye yinelediğinde, keyifle sırıttı.

— Acelesi yok beyim. Hiç acelesi yok. Bir kez de bizim hükümette alacağımız kalsın ne çıkar. Kaçıcı değilsiniz ya...

— Kaçıcılıktan değil.

— Biliyorum beyim.

Üstelemedi daha fazla. Şef, bir şey demedi ama, Hasan homurdandı. Yolda şefininin üç adım sol gerisinden yürürken, kendi kendine mırıldanıyordu. İlkin sezinlemedi Hasan'ın birden öfkelendiğini şef. Sonra bir süre kulak kabarttı dediklerini anlayabilmek için. Anlayamayınca, sordu.

— Ne o Hasan Çavuş. Beğenmedin mi yoksa?

— Beğendim beyim. Beğendim ki, nasıl desem. Benim demem o değil.

— Öyleyse ne mızıldanıyorsun?

— Mızıldanmayacak gibi mi beyim. Deyusun halini görmediniz mi?

— Ne var ki adamın halinde. Niye söğüyorsun durduk yerde?

— Demek bi şey anlamadın ha beyim? Hiç bi şey anlamadın ha?

— Ne anlayacaktım? N'oldu ki?

Dişlerini sıktı Hasan. Başını salladı bir süre.

— Görmedin mi beyim? Hükümetten alacaklandı diye nasıl sırıtıyordu o kara dinli. Hani sen olmasaydın orda. Başımda dikilmeseydin, parmaklarımı ağzına sokup, cartdak yırtıverecektim. Utanmaz arlanmaz. Kırk yılın başı hükümetten alacaklı kalacakmış. Ulan ırzı kırık. Sen kim, hükümet kim ki, alacaklı kalmayı kuruyorsun. Olur iş mi bu beyim? Düşünülür akıl mı?

Şef bir şey anlamamıştı. «Ne çıkardı bundan. Terzi bir iş yapmıştı. Bu işin karşılığını da, hemen almak istememişti. Niye kızıyordu bu Hasan acaba? Yoksa, kendini tanıtırken nalbantın dediği gibi, sahiden delinin biri miydi? Olmasa, Delibaş demezler adama. Nerden bulmuştu elin delisini başına. Ortada fol yok yumurta yokken böylesine şişinen biri, kimbilir ne dertler açardı yarın başına. Yok. İyiydi böylesi. Tut dedin mi, yırtan kişiler olmalıydı kolcu dediğin. Yarın, öbürgün kaçakçı kovalayacak kişide yürek gerekliydi herşeyden önce. Deli adamın yüreği de, mangal kadar olurdu kuşkusuz.»

Bu karara varmasına karşın, yine de eşelemeden duramadı.

— Hiç bi şey anlamadım Hasan. Hele anlat şu işi bakalım.

— Beyim sen bizi bilmezsin öyle ya. Düşün bir. Kasaba terzilerinden biri Hükümetten alacaklı oluyor. İlk kez... Oysa hep Hükümet alacaklıdır. Hükümet her bir şeyimizdir bizim. Anamız, babamız ve de korkumuz. Bir adam borçlusundan korkar mı? Korkmaz. İşte terzi bu yüzden şimdilik dursun diyor. Domuzluğundan. Hükümetten alacaklı olmanın keyfini sürdürecek. Nasıl kızmam a beyim? Na-

sıl kızmam ki, ben o hükümetin bir neferiyim. Bir memuru ve de korucusu. Korucusu ne demek, Hükümetin malına melâline olduğu kadar, onuruna da gölge düşmesini önliyen kişi demek. İşte kızgınlığım bundandır. Ve de yerden göğe haklıdır.

İnanmaz gözlerle baktı bir süre şef. Biraz önce düşündüklerinden utanır gibi süzdü Hasan'ı. Hiç aklına gelmemişti bu. Aklına gelmediği için de, deliliğine vermişti Hasan'ın. Ama, giderek ürktü. Devlet nasıl bir tabuydu ki bu ulusun gözünde, ondan alacaklı olabilmeyi biri onur aracı, öteki öfke nedeni sayıyordu. Ve küçük bir fırsat elde etmenin, biraz önce dost gülümseyişlerle sırıtan iki insanı karşı karşıya getirmesi ürkütüyordu onu.

Hasan, kendi yargılaması açısından haklıydı. Terzi de... Yıllar yılı hep devlete borçlu olmuştu onlar. Tahsildar gördükçe ürpermenin acısını çıkartırcasına, bir dikiş parasını sallıyordu. Orada anlamamıştı bunu. Hâlâ anlamış sayılmazdı bütünüyle. Ama, Hasan'ın uyarısı da yabana atılır gibi değildi.

Hasan'la terzi, birbirini iyi tanırlar. İyi tanıdıkları için, Hasan yanılmaz.

— Belki de senin kuruntundur bu Hasan. Belki öteki dikişleri de o'na verelim diyedir.

— Nasılsa verdin ya beyim. Topu orda bıraktın ya. Bizim kasaba esnafı, alacağında canalıcı gibidir. Ben bilirim. Hele hasadı biraz geçsin, ödemen. Adamın başına bir dikilir ki... Şimdi hazır parayı bulmuş. Yürüse gelse bizimle... İşine kıran girmedi ya. Trink diye alsa parasını. Neden almıyor? Salt domuzluk...

Başını salladı şef. Yine doğruydu dedikleri. Hasan'ın görevine böylesine sarılacağını hiç ummazdı. Yedek subaylığını daha yeni bitirmişti. İyi biliyordu askerleri. Pundunu buldular mı, bir kaytarırlardı ki, kimseler bulamaz. Angarya gönüllüsü bulmaya geldi mi iş, koca bölükte herkesin bir işi çıkardı. Boşuna dememişler. Angarya pilâv yemek olsa, araziye uy, görünme diye. Ama, şimdi karşılaştığı bağlılık...

Birden ayıldı şef. Aslında, terzinin davranışını kendine karşı saymıştı Hasan. Kendini bir devlet memuru saydığı için, devlete gösterilen küçük bir saygısızlığı, kendine karşı işlenmiş bir suç saymıştı. Tüm öfkesinin nedeni buydu. Güldü.

— Demek çok kızdın ha Hasan çavuş?

— Kızılmaz mı beyim. Sen olsan kızmaz mısın? Karşısında koskoca bölge şefi sen varsın. Bir de ben. Korucu Delibaş Hasan. Adam hiç aldırmadan, devletten alacaklı olmayı kuruyor kendince. Nasıl yediririz bunu devlete. Yediremeyiz. Devlet demek ne demek? Biz demek herşeyden önce. Onbaşım, talimde öyle derdi bize. Askerdeyken. Sonra onbaşı olunca da ben dedim hep. Devlet demek...

Sözünü kesti şef. Bölgeye gelmişlerdi. Daha masalar düzeltilecek, memurların işe başlamasına hazır edilecekti. Sözü uzatmadan, Hasan'ı işe koşmak gerekiyordu.

— Anladım Hasan. Hadi bakalım, sen şu ortalığı bir düzene koy.

ON

Yaz, baharda alınan bir nefesin salıverilmesi kadar çabuk geçti Mıstan için. Odunluklardan ayırdıkları kömürlük dalları yakmanın zamanı gelmişti artık. Durmadan kente inip çıkmışlardı. Durmadan odun taşımışlardı. Kışlık giysilerini, yiyeceklerini aldıktan başka, düğün vardı güzün. Düğün parası için kömür yakacaktı Mıstan. Kendileriyle birlik, Rıza amcasınınkileri de...

Çampınarı'nın küçük alanı yetmezdi düğünlük kömür ocağına. Orada köylüleri, küçük öbekler yakarlardı. On-onbeş yüklük. Oysa, Mıstan usta kömürcülüğünü ispatlıyacaktı. Dağ gibi bir ocak hazırlayacaktı ki... Görenin parmağı ağzında kalsın. Sonra, kente götürecekti kömürü. Kapış kapış satabilirse... Satardı. Mıstan'ın kömürüne nasıl müşteri çıkıyordu kentli...

Tüm sorun, koca kömür harmanını kente taşımaktaydı. Yazın çoğu, oduna gittiği için, önlerinde zamanları azdı. Kömür, yağmura, yaşa dayanmaz. Dağ, Eylül girerken, ağaçların dalından toprağa indirmeye başlar rahmetini. Bir an önce ocakları yakıp, bir an önce satmanın yolunu bulmak gerek.

Mıstan bulmuştu bunu. Bulmuştu ya, kimseye söylemiyordu. Hele bir zamanı gelsin. Gözleri faltaşı gibi açılacaktı köylüsünün. Gelecek yıl, eteğine asılacaklardı.

Daldı ormana Mıstan. Kar göçüğü üç ağacın açtığı bir koca alanı temizledi ilkin. Ayıkladığı çalı çırpıyı bir kıyıya yığdı. Sonra toprağı çember biçiminde derinleştirdi biraz. Babasıyla Rıza amcası, daha yazdan hazırladıkları kömürlükleri, ormanın içinden toplayarak yamacına getiriyorlardı Mıstan'ın.

Yaş dallar getirdiler. Çatı yapmak için. Odunlar yığıldıkça keyfi artıyordu. Akşama kadar sürdü taşıma ve kazma işi. Ertesi sabah, daha gün doğmadan odun yığınının başına dikildi Mıstan. Eğer akşama yakabilirse ocağı, bir daha dönmeyecekti köye.

Yığından en ince dalları ayırarak, küçük küçük budadı. Sonra bir ölçü içinde, giderek büyüttü dalları. Budaklarını, filizlerini ayıklamasına, yaşlılar da yardım ettiler. Onları savmak istedi bir kez. Dinletemedi. Yüz yük kömürü bir ocakta yakacağını söylüyordu Mıstan. Bunu görmelerine engel olamazdı. Sade onlar değil. Yığın kabardıkça, tüm köylü merak etmeye başladı. Hele, o gün akşama da yetiştiremeyince harmanı, ertesi sabah, ardına düştüler.

Otuz, kırk yükten daha büyük ocak yakmamıştı onlar. Şimdi yüz yüklük ocak göreceklerdi. Görecek, tutarsa öğreneceklerdi bu ustalığı. Tutmazsa, çekeceği vardı Mıstan'ın Tüm köylüsü alaya alacaktı artık. Köylüsünün alayına mı yansın

kış boyunca. Düğün yapamadığına mı, kendi bilir.

Ama, Cumali güveniyor ona. «Görün bakın,» diyor. «Bu oğlan yüz yüklük ocağı kurar, sonra yine hepimizden daha firesiz kömür çıkarır o ocaktan. Görün bakın.»

En alta ince dalları sıraladı Mıstan. Bir küçük kümbet gibi. Sonra, onların çevresine dikine, giderek büyükleri yerleştirdi. Bir huni oldu yığın. Giderek genişleyen ve büyüyen bir huni haline geldi. Çembere değin dolunca, beş taş yerleştirdi hava deliği yapmak için. Sonra, dalları, yapraklarıyla bir güzel sıraladı huninin çevresine. En tepeye bir koca kütük yerleştirdikten sonra, toprakla sıvamaya başladı yığını. Bu iş de bitince, babasının kav çakmağını aldı. Çalıları tutuşturarak, en alta koyduğu çubukların üstüne bıraktı alazı.

Köylüsü yerine dönebilirdi artık. Mıstan, kömür oluncaya başında bekleyecekti. Bir dal yıkılıverirdi üstüne. Ocak bozuluverirdi. Tüm kömür giderdi yine. Umudunu, emeğini de birlikte sürükleyerek. Bu yüzden bir iyice dönenmek, her bir şeyi yerinde işlemek gerek...

Babası geçerken yiyecek getiriyordu. Murtaza da boş bırakmıyordu damadını. İki ocak yakıvermişti ona. Yüzer yükten, ikiyüz yük kömür ederdi bu. Yükünü üç liradan satsa, büyük bir tören yapabilirdi kızına. İki yüz yük kömür, dünyanın parası ederdi. Tören için yeterliydi bu. Üstüne üstlük bir de dam kurarlardı. Her bir şeyi yeni. Pırıl pırıl. Yeter ki, kente indirebilsinler. Yeter ki müşteri bulabilsinler.

Haydi müşteri kolaydı. Ama, ya indirmesi. Bu-

nu hiç düşünmemiş olmanın sıkıntısı bastı Murtaza'ya. Olur iş miydi bu... Kimseye bir söz edemiyordu. Kara kara düşünmekten öteye, ağzını açıp bir şey söyleyemiyordu.

Eşe, babasının sıkıntısını anlamıştı. Anasıyla konuşurken duyunca, yerinde duramadı. Sabahleyin, güneş, küçük açıklığın karanlığını aydınlığa çevirirken, garip garip baktı anasının yüzüne.

— Ana, dedi. Ana...

Anası anladı kızının ne demek istediğini. Göreceği gelmişti Mıstan'ı. Günler geçmişti ormana gireli. Daha bir haber yoktu. Bir kez dönüp gelmemişti. İnsan bu derece gamsız olamazdı. Kızıyordu Eşe... Kızıyordu ya, bir taraftan da hak veriyordu. Kömür işi bir belâlı işti. Bir an boş bıraksan, koca bir ocak yitiverirdi. Mıstan böyle bir kahra, sırf ona kavuşabilmek amacıyla katlanmıyor muydu? Asıl suçlu kendisiydi. Şimdi kaç kez gidip görmeliydi yavuklusunu. Bir soğuk ayran götürüp, susuzluğunu gidermeliydi. Aklı ermiyordu daha canım. Yavuklanmıştı ama, daha bir türlü büyüyememişti.

Anası, babasının duyacağı kadar yüksek sesle. «Ayran yaydım akşam,» dedi. «Birazını al da Mıstan'a iletiver Eşe...» Babası, aşağıda hayvanları tımar ediyordu. Başını salladı iki yana. Anası, kızını görevlendirdiğine göre, o pek o taraflara dolaşmamalıydı artık. Oysa bugün gidecekti. Parçalanıyordu Mıstan. Ne hamarat oğlandı bu. Ocakların başında, sanki yavuklusunu kollar gibiydi. Kurda, kuşa karşı korunsun diye dededen kalma filintasını almış, boş kaldıkça kurşun sıkıyordu.

Çok atıcı olmuştu. Orman içinde tek başına bu kadar süre kalmıştı da, hiç sıkılmamıştı. İki dünür durmadan kente iniyorlardı. Odun satışını şimdiden bitirmeliydiler. Sonra tüm kömür taşıyacaklardı. Durmadan sipariş alıyorlardı. Sırayla götürüp, sözlerini yerine getirmeleri gerekti. Karısı böyle deyince, dünürüne uğradı. İsterse yine kente insinlerdi.

Hemen çattılar denkleri. Onlar yollanırken, Eşe, çoktan orman içinde kaybolmuştu. Elinde, çamdan oyulmuş ayran testisi, peynir, taze bazlama çıkını, uçar gibi gidiyordu. Günler sonra efesini görecekti. Kalbi de ayakları gibi küt küt ediyordu ormanın yumuşak toprağında. Bir an önce ulaşmak için koşuyordu.

Kan ter içinde kalmıştı Eşe, tuğrası yan kaymış, kara saçları, ışıltılı bir ıslaklıkla taşmıştı. Mıstan, ayak sesleri ormanın içinde yankılanmaya başladığında köy yönüne dönmüştü. Yüreği kütleyerek bekliyor geleceği. Çünkü, ayak seslerinin yankısından belli ki, gelen ne babası, ne de kaynatası.

Eşe olabilir bu. Böylesine koştuğuna bakılırsa, acele bir iş olmalı. Bir tekinsizlik olmalı ki, ormana giriyor yavuklusu. Bir aya varıyordu Eşe'yi görmeyeli. Odun sararken, ya da kent dönüşü, birbirlerini görüyor, karşıdan bakışıyorlardı hiç olmazsa. Ama, kömür derdi bir adım atmasına engel oluyordu.

«Katlanacaklardı buna. Bu kısa dönem için katlanacaklardı. Bunca odunu niye yaksın Mıstan? Köylüsünden, en önemlisi yavuklusundan

bunca zaman niye ayrılsın? Hep bir an önce kavuşmak için.»

Unuttu mu Eşe'yi hiç? Bir düşünüyor. Unutmadı. Unutmadı ya, babası kent dönüşlerinde, hadi bugün ben bakayım. Sen bir köye git de, anan yüzünü görsün dediğinde neden omuz silkti. Düğün harcında kimsenin eli bulunsun istemiyor. Tüm dileği bu. Davullar döğülüp, zurnalar vurulduğunda, tüm bunlar benim harcım diyebilsin.

İşte Eşe, unutmadı onu. Bu ayak sesleri onun. Başkasının olamaz. Günlerdir, ormana öylesine alıştı ki Mıstan, ağaçların ardında olup biteni görmeden biliyor. Salt kulaklarıyla.

Uzun, ağaç koridorunun başında Eşe göründüğünde, yanılmadığını anladı Mıstan. Yüreğinin kütürtüsü, göğüs kafesini çatlatacakmış gibi arttı. Ardından bir kovalayan varmış gibi koşuyordu Eşe. Koşarak karşıladı onu. Elinden testiyi, çıkını aldı. Nefes nefeseydi yavuklusu. Tıkandı, tıkanacaktı. Eliyle göğsünü bastırıyor, bir şeyler söyleyebilmek için yanıp tutuşuyordu. Yüzünün al gamzelerinden belliydi bu istek. Gülücüklerinde apaçıktı...

— Bu kadar koşmasaydın kınalım. Yorulmuşsun.

Derin derin soludu Eşe. Neler söylüyordu bu Mıstan. Yorulmanın sözü mü olurdu bunca ayrılıktan sonra. Yoksa o özlememiş miydi? Gözlerini dikti. Bir süre bakıştılar. İkisinin gözlerinde de aynı özlemin kıvılcımı tutuştu.

— Hiç yorulmadım. Hiç bile yorulmadım.

Mıstan, kabarttığı yaprakların üstüne serdiği çulda yer gösterdi.

— Otur biraz. Nefeslen.

— Yorulmadım ki ben efem. Tö'bolsun yorulmadım.

Mıstan, azığıyla ayran testisini ağacın dibine yerleştirdi. Sonra, kaşlarını çatarak sertlendi.

— Otur bakayım. Otur hadi...

Oturdu Eşe...

Haddine mi düşmüştü efesine karşı gelmek. Bir kez yorulmadım demekle suç işlemişti zaten. Şimdi daha direnirse, artardı suçu. Ayaklarını altına toplayarak oturdu. Sonra kınalı parmaklarıyla yer açtı yanında.

Mıstan bağdaş kurdu yavuklusunun dizi dibine. Elini uzattı kara saçlarına. Bir de yorulmadım diyordu. Saçlarından belli ne denli yorulduğu. Terden yapış yapış olmuş. Ağaçların aralığından sızabilen güneş ışınlarında ıslak bir parlaklıkla balkıyor.

Tuğrasını düzeltti okşayarak. Boynunu bükmüştü Eşe. Boynunu bükmüş, başını efesinin sağlam göğsüne yaslamıştı. Elleri kucağında, yüreğindeği sevgi sıcaklığını tümüyle Mıstan'a aktarmak çabasıyla sokuluyordu.

Cepkenini çıkardı Mıstan. Sırtına attı Eşe'nin. Kız, omuzlarını oynattı ilkin. Bastırıverdi genç irisi gücüyle. Ne denli güçlüydü. Kavruk zayıflığında, böylesi bir gücü sakladığı hiç belli olmuyordu. Ama, kıpırdanamamıştı bile...

Yavuklusu terlemiş. Yel alır teri. Birden so-

ğur. Hastalanır sonra Eşe'si. Hastalanmasın. Bunlar aklından geçince, daha bir sokuldu Eşe. Mıstan dalmış. Örüklerini okşuyor durmadan.

Yüce çam kıvançla salınıyor. Küçük bir tohum olarak toprağa düştüğünden beri böyle bir mutluluğa tanıklık etmediği belli. Sevgi balkımasının yelinde uçuşuyor, iğne yaprakları. Ve gövdesinin dibinde bir evren döneniyor. İki genç vücut sokulmuş birbirine, suskun suskun oturuyorlar. Bu sususş, bülbüllerin şakımasından daha anlamlı. Üveyiklerin kıkırdamasından daha sıcak.

Biri gencecik bir dağ kızı. Başında, sıraya dizilmiş küçük altınlarıyla renklenmiş bir tuğra. Sırtında al üstüne sarı dağ çiçekleri uçuşan basma entarisiyle sevda dolu. Ayaklarında sivri uçlu yemenisi, içindeki alazı kanatlandıran koşuyu, uçmaya benzeten hafiflikleriyle özlemi anlatıyor. Kınalı parmakları, yumuk yumuk. Elleri, basmanın üstünde, üç eteğinin topluluğuna uymuş. Kalın yün çoraplarında işlemeler, türkü söyler gibi.

Öyle bir öbek ki bu duruş. Orman açıklığında biten çalıların altına üveyikler yuva kurar. Keklikler yumurta bırakır. Ve çoğalmalarını yaratırlar orada. Eşe'nin başı efesinin geniş göğsünde, tuğrasının renklerini daha bir canlı gösteren kara saçlarıyla bir çiçek gibi...

Soluklanıyor.

Soluklanıyor da, Mıstan'ın göğsündeki gücü, yorgunluğunu yenice duymaya başladığı, kendi bedenine çekmek isteğiyle kıvranıyor.

Azık çıkınıyla, ayran testisi de, kendini buraya taşıyan gibi soluklanıyor sanki. Çampınarı

soğukluğu, testinin üstünde buğu olmuş.

Eşe'nin gözlerinde bir alaz. Gözkapaklarını yakıyor. Yine de yummuş gözlerini.

Bu alazı, ölesiye tatmak, yudumlamak ister gibi...

Duruşu, efesinin göğsüne kapaklanışıyla, ormanın güngörmüşlüğüne bir yenilik getiriyor Eşe. Suskunluğunda, binlerce türküyü uçuşturan bir yenilik bu.

Sevda üstüne ne türküler dinlemiştir orman. Ne ozanların ilk öykülerine kulak vermiştir derinliğinde.

Ama, bu yemenisinde özlem koşusu, üç eteğinde bahar öyküsü, tuğrasında yürek tütsüsü kızın erine sokuluşları gibisini ansıyor mu acaba?

Düşünü olsa ormanın söyler. Yüzyıllar ötesine uzanan anılarından söker çıkarır böyle öyküleri. Ama, düşün yerine sonsuz bir özgürlük ve kardeşlik sarmaşıklığında olduğundan anlatmıyor. Bakıyor ve dinliyor sadece... Topak olmuş dağ kızının susluğunu. Ya diğeri?

Diğeri, dağ soğuğundan esmerlemiş yüzü ve çıplak ayaklarıyla, bağdaş kurmuş bir dağ yiğiti. Bıyığı yeni terleyen bir orman adamı. Bütün kuşkularını, bütün gamlarını bir ince gülücüğün ılıklığında yitirmiş, salt mutluluğa kesmiş bir erkek kartal. Onların suskun sevgisi, dalga dalga yayıldı sanki ormana. Üveyikler seslerini kestiler. Uzaktan uzaktan kaynaşan ormanın öksürüklü ihtiyar nefesi, yerini dağ yelinin ince hışırtısına bıraktı.

Sevgileri suskun olmasa, bu sessizlik korkunç gelir insanlara. Onlar, yan yana birbirleriyle öyle

dolu ki, yüreklerinin tıpırtısı bütün ormanın gümbürtüsünü bastıracak ölçüde zonklatıyor kulaklarını.

Bir anda tüm yorgunluğunu unutmuştu Eşe. Bir uzun yolu koşa koşa gelen o değildi sanki. Dağ insanıydı efesi. Dağ insanıydı ya, yavuklusunun bir anda nasıl dinlenebileceğini anlayıvermişti. Anlayıvermiş ve gerekeni o anda yapmıştı. En iyisi konuşmamak. Kendi suskunluklarında bütün evreni yaşamak değil miydi? Mutluluk anlatılmaz zaten. Anlatılamaz. Yaşanır sadece. Bütün benliğiyle, bütün hayalleriyle. İşte şimdi böyle onlar. Eşe, başı efesinin göğsünde, gözleri hafif kapalı çevresine bakıyor. Dağ gibi üç kömür ocağı yan yana. Bir evleklik açıklıkta, ulu ağaçlara yetişmek isterce ağmış gökyüzüne doğru. Tıpkı ağaçlar gibi. Alt dallardan tepeye nasıl incelir gider ağaçlar. Kömür ocakları da öyle. Yerde kalın, geniş bir alanı, tepede sivri bir kümbeti andırıyor. Bir külâh gibi. Sonra ağaçlar. Kalın gövdeli, sivri uçlu çamlar. Çamlarda güneş. Işınların sızabildiği yerlerde parlayan kozalar. Ve yol yol, ince bir örgünün, renkli görünümünde ışınlar. Toprak, nemli, yumuşak yaprakların, yeşil orman otlarının üstüne vurmuş bu doğal örgüyle düğün çullarını andırıyor.

İleride bir küçük açıklık daha var. Tüm yeşil ve kırmızı birbirine kaynaşmış. İnce boyunlu gelincikler. Kısa boylu menekşeler. Bir iri zambak. Zambak nereden gelmiş buraya? Bilinmez ki ormanın gizi. Her gün yeni bir şey görür kişi. Yeni bir şey öğrenir. Orman candır. Cana can katandır. Sevdalıları başbaşa, tüm dünyanın gamlarından

uzak, yan yana oturtup, bir evreni ılıklıklarından birbirine akıtandır.

Hak âşığı olmak gerek bunları anlatabilmek için. Saz âşığı olmak gerek. Dert ağlatır aşk söyletir derlermiş. Söylemek istiyor bütün bunları Mıstan. Söylemek istiyor Eşe. Ama, bir türlü çıkmıyor ağızlarından böyle bir şey. Henüz pişmemiş onlar anlaşılan. Henüş çekmemişler sevdanın derdini. Bir kez çekseler... Onların da açılır gönül gözleri. Onların da duyar gönül kulakları. Ve de anlatır tüm yeryüzüne öykülerini. Ama, mutluluğa böylesine kolay erivermiş olmanın da bir tadı yok mu? Var ki... Anlatamadıkları o işte...

Eşe, içgüdüsüyle kendi öykülerinin hiç bir anlamı olmadığını anlıyor. Onlara bir başka geliyor. Tüm dağköylülerininkinden başka sanıyorlar. Aslında sadece onlar için başka bu. Nasıl anlayıvermişti anası? İlk bakışta nasıl sorularıyla bunaltıvermişti onu? Ve nasıl, daha Mıstan anlatmadan bilivermişti ninesi?..

Şu çam ağacı, uzun yaşamı boyunca kim bilir kaç öykünün yürek tıpırtılarını dinlemişti yüceliğinde. Hiç değişmeden oynanıp duran bir oyunun kim bilir kaçıncı tekrarıydı şimdiki yanyanalıkları.

Anababaları da bu çamın dibinde oturmuşlardı kim bilir. Onlar da, güneşin orman toprağında bir bulunmaz, motifi bilinmez halı gibi sevda dokuduğunu duymuşlardı iliklerine dek. Sonra da unutuvermişlerdi tüm geçenleri. Yarın, kendi çocukları da belki kendilerinin yaptığını yapacak. Bu yüzden hiç konuşmamak, mutluluklarını sadece

beden ısılarından, yürek atışlarından dinlemek, daha güzeldi...

Teri soğumuştu Eşe'nin. Doğruldu. Mıstan'ın koyduğu yerden azık çıkınını aldı. Çulun üstüne yayıp, kendi eliyle böldü bazlamaları.

— Acıkmışsındır efem.

İki dizinin üstüne oturup, ellerini göğsünde kavuşturdu.

Mıstan, besmele çekip bir lokma aldı. Elini ikinci lokmaya uzatırken, Eşe'ye baktı.

— Eline sağlık. Buyur.

— Sen ye efem. Ben yedim de geldim.

Seyretmek istiyordu Mıstan'ını. Lokmayı ağzında çiğneyişinden, boğazının düğümlerini aşırtıncaya kadar bellemek istiyordu. Gözlerine, yüzüne doyasıya bakmalıydı. Kim bilir kaç gün daha göremezdi onu. Özlemini böyle gidermek istiyordu.

Mıstan, elini uzatmadı sofraya. Öyle havada bekledi. Ve tatlı, inandırıcı bir sesle,

— Boğazımdan geçmez ki sensiz... Sen yemezsen, ben de yemem.

— Sağol efem. Buyur yiyelim.

Bunu bekliyormuş, böyle bir çağrıyı umuyormuş gibi kıpırdandı. Mıstan elini uzatıncaya, lokmayı ağzına koyuncaya bekledi. Sonra, kuşyemi kadar bir lokma kopardı bazlamadan. Çiğnemeye başladı.

Köyde anlatıyorlardı. Mıstan'ın ocakları gibisini hiç görmedik, diyorlardı. Abarttıklarını sanıyordu Eşe. Ama, kendisi görünce hak verdi köylülerine. Gerçekten, belki de şimdiye değin yakıl-

mamış kadar büyük ocaklardı bunlar. Yalnız, babasının dediği de bir türlü gitmiyordu kulağından. Sorsa mıydı acaba? Sorsa canını sıkmaz mıydı efesinin? Sıkmazdı.

Çekinerek sordu yine de.

— Babam diyor ki...

Sustu. Kuşkuyla baktı Mıstan'ın gözlerine. Bir bulut belirdi oğlanın yüzünde. Yoksa, düğünden vaz mı geçecekti? Bunu mu anlatmak istiyor Eşe. Buraya gelişi de bununla mı ilgili yoksa? Nineme derim, diye geçirdi içinden. O bitirir işi.

— Ne diyor baban?

— Kaç gündür düşünüyorum, diyor. Ocağı yaktık iyi. Yıkacağız. O da iyi. Ama, bunca kömürü kente nasıl indireceğiz biz? İşte buna bir türlü aklım ermiyor.

— Dıştan bakınca haklı baban. Sizinkilerle birlik, topu topu beş eşeğimiz var. Bu beş eşekle kömürü kente indirmemiz aylar sürer. Kış gelir. Yağmur kar basar. Bitirir kömürü.

— Hah işte. Babam da böyle diyor. Ve kömür elimizde kalacak diye döneniyor durmadan.

Güldü Mıstan.

— Dur hele bakalım. Ocakları bir yıkalım. Elbet indirmenin de yolunu bulacağız.

— Babam hiç mümkünü yok diyor efem. Hiç bi mümkünü yok mu gerçekten?

— Dedim ya, dıştan bakınca yok. Ama, bulacağım bir çaresini, sen tasalanma.

Yumuşayıverdi Eşe. Gözlerinde ılık bir ışıma yandı söndü.

— Elbet senin de bi bildiğin vardır değil mi efem?

— Vardır ya. Olmasa kastım mı var ormanın ağacına. Neden kesip yakayım.

— Bana söyler misin bildiğini? İki elim yanıma gelsin, kimseye demem.

— Benim senden bi gizlim olabilir mi Eşe? Olamaz.

— Olabilir efem. Er kişinin işine, avrat kısmısı karışmaz demez mi ninem her zaman. Hani benimki merak zaten. İstersen söyleme.

— Yok. Öğren. Bakma sen ninene. Her bir şeye, bir kulp bulur o. Benim bir kınalım olan sen de, aklımdan geçeni öğrenmeyecek olduktan sonra, neyliyeyim.

— Ama, Sultan ninem bi duyarsa, benim seni sorguya çektiğimi, canıma okur.

— O nerden duyacak. Bir sen varsın burda. Bir de benimle, ağaçlar ve orman mahlûkatı. Onlar, bilip duyduğunu hiç kimselere söylemezler. Benimle sen de ağzımızı yumarsak, ninem hiç bi şey duyup, bilemez. Bilemeyince de...

— Sen bilirsin efem. Madem öyle, deyiver artık. Ben de öğreneyim.

— Kentte bir Karcı Ahmet var. Sen tanımazsın. Tanımazsın ya, yazın uzaktan eşeklerinin çan sesini duyarız hani. Bizim aşağımızdan kar götürür kente. Kar kuyuları var Bozdağ yamacının alt başında.

— Bildim bildim.

— Hah. İşte o'nun tam otuz beş eşeği var. Güz geldi, kar satışı durdu mu, tümü hazır yer

bunun. Bi gün aklıma geldi. Gidip konuştum adamla. Ortak olalım, dedim. Sen hayvanları ver. Ben kömürü yakayım. Birlikte indirelim kente. Yarısı senin, yarısı benim.

Gözleri parladı Eşe'nin. Çok bir akıllıydı efesi. Yıllardır, hiç bir köylüsünün akıl edemediğini etmişti işte. İşe bak sen. Bir kentliyle ortaklık kuracaktı. Otuz beş eşekle kömür indirecekti kente. Tüm köylüsünün bir mevsimde götürdüğünü, o bir kezde indiriverecekti. Kolunu uzattı Eşe. Kolunu okşadı Mıstan'ın.

— Sonra efem. Adam ne dedi?

— Bir deneyelim, dedi. Eğer kârlı görürsem, bundan sonra temelli ortak oluruz. Daha yazın başından girersin ormana. Yakabildiğince kömür yakarsın. Güz geldi mi geldi, benim hayvanlar taşır. Kırışırız.

— Biz de mi zengin olacağız efem?

— Tanrı yazdıysa... Her yıl yüz yük kömür indirsek kente. Bir düşün Eşe, yüz yük kömür. Yarısı bizim bunun. Bir hanay kurarız Çampınarı'nın başına. Sayvanı saçağıyla. Damında kırmızı kiremidi, içinde gusulhanesiyle. Beyaz badanayı da bi çekeriz. Daha yamacın başına çıkınca, ağaçların arasından el eder. Sonra hayvan alırız. Hem, eşek de değil. Katır alırız. On yirmi...

— Tüm köylüye yardım ederiz o zaman. Bir bize gidersek, bir de onların indiririz. Ortaklığına tabii. Karcı Ahmet gibi... Bedava olur mu?

— Olur. Köylüye yardım boynumuzun borcu. Köylü olmadı mı biz yokuz. Bunu böyle belle.

— Sen bilirsin efem. Sen nasıl dilersen.

Hafif bir yel çıktı ağaçların tepesine. Hışırtılı bir salınma gezindi. Mıstan, yelin yönüne göre, taş çekti ocakların dibinden. Dumanlar iyice ağarmıştı artık. Belli ki, ocaklar soğumaya yakın. Tepelerdeki son marsıklar kömürleşiyor.

Eşe, sofrayı topladı. Çıkını, ağacın dibine yerleştirdi yine. Gitmek gelmiyordu içinden. Hiç gelmiyordu. Oyalandı daha. Mıstan, ocakları nasıl yaktığını anlatıyordu ona.

Akşam olanda, anasına anlatacaktı bunları. Babası bugün dönemezdi kentten. Anasıyla, yalnız kalınca, bir bir anlatırdı Mıstan'la konuştuklarını. Öyle bir akıllı ki, ana, derdi. Hiç kimsenin akıl edemediğini ediyor. Hiç kimsenin yakamadığı kömürü yakıyor. Bir görsen ocakları. Başı göğe ermiş sanırsın.

Hani o eski boşluktaki çam var ya... Kocaçam, deriz. İşte onun tepesi, ocağın altında kalmış. Bir düşün. Alana koca bir dev oturmuş sanırsın. Ve Mıstan, Mıstanım dört döneniyor başında. Biraz duman kesilse. Biraz kül fışkırsa yok mu, lokmasını boğazında unutuyor.

İnanmazdı anası. Biliyordu ki, anlattıklarına inanmazdı. Köylüler inanmışlar mıydı, Cumali, onaylayıncaya? Cumali, bu köyde hiç kimse böyle ocak yakamadı daha deyinceye, vardır eskilerde bir yakan, dememişler miydi? Demişlerdi. Sonra Cumali kestirip atınca, hele bir göçürsün bakalım. Hele salt kömür çıksın. Marsıksız. Anca, o zaman kanarız Mıstan'ın Bozdağ'ın en bir usta kömürcüsü olduğuna dememişler miydi?

Akşam bastırıyordu. Töreler olmasaydı şimdi.

Ormanın ılık akşamını birlikte yudumlasaydılar Mıstan'la. Olmazdı ki... Başta Sultan nine dikilirdi tepelerine. Gecenin bu saatinde ne arıyorsun kız burda? derdi. Törebilmezler sizi. Ve öyle bir hınçlanırdı ki...

Gitme zamanı gelmiş, geçiyordu. Dolanıveriyor Eşe. Mıstan, gitme kal diyecek. Diyemiyor. Ninesi bir kez törebilmez bellerse ikisini. Bir kez hınçlanırsa... Kötülerdi işleri. Hiç bir gerekçe göstermeden, bir yıl erteleyiverirdi. Gitme demek kolay. Bir gecenin sevincini çalmak isterlerken, tüm yaşamın mutluluğunu kaçırmak zorunda kalırlardı.

İstemeyerek kalktı Eşe. İstemeyerek bir iki adım attı.

— Ben gideyim efem. Gecoldu.

— Gecolmasaydı Eşe. Sen gitmeseydin.

— Ama, gitmem gerek. Töreler...

— Ya...

Daha konuşmadılar. Ağızlarını açsalar, bin özür bulacaklar. Ve kalacak Eşe. İçinden geçen o. Kalmak...

Olmaz ki...

Yürüdü birkaç adım daha.

Döndü. Ölüme gidermiş gibi son bir kez baktı Mıstan'a. İsteksiz adımlarla, başını omuzları üstüne düşürüp, gözlerini yere eğerek, köye yöneldi.

Şef, ardında tabancalarını kuşanmış kolcularıyla, Çampınarı'nın küçük alanında durdu. Köylü, bir çember çevirdi çevrelerinde. Yaşamları boyunca görmedikleri kişilerdi bunlar. Bilmedikleri, tanımadıkları yeni şeyler öğrenmek isteğiyle, tümünün gözleri parlıyor. Kimdirler? Ne istiyorlar? Bilen yok. Sadece bakıyorlar.

Şef, tüm köylülerin toplandığına güven getirince, konuşmaya başladı.

— Ben, kasabadaki Orman Bölge Şefiyim. Arkadaşlarım da, bu yöreye atanmış kolculardır. Şimdi durumu anlatacak, gerekli olanı yapmanızı isteyeceğim sizden. Biliyorsunuz. Belki bilmiyorsunuz. İlk benden duyacaksınız. Devlet, bir yasa çıkardı. Bundan böyle, tüm ormanlar kamulaştırılmıştır. Orman Genel Müdürlüğü tarafından işletilecek, bakılacak ve korunacaktır. Daha önce, belki rastladığınız uzman arkadaşlar, tüm ormanları elden geçirdiler. İnceleyip, sayısı bölgesiyle haritalarını çıkardılar. Hangi ağaçlar baltalık, hangileri koru, hangileri diğer işler için ayrılacak, kararını verdi devlet. Siz de bundan sonra, ancak bizim gösterdiğimiz yerden, izin verdiğimiz kadar odun

keseceksiniz. Bunun dışında bir tek dal koparmak yok. Eğer aykırı gelen olursa, şunu bilesiniz ki, cezası çok ağırdır. Bir yıldan başlar orman suçlarının cezası. Benim görevim, bunların tümünü size anlatmaktır. Hatta anlatmak da değil, söylediğim şeyleri uygulamaktır. Ama, aklınız ermez. Bilmezleye bir aykırı iş yaparsınız diye, baştan uyarıyorum tümünüzü. Artık orman devletin malıdır. Ve devletin malına el uzatan, bir iyice kötüler bilirsiniz.

Ses yok hiç birinde. Orman devletin malı oluyormuş. Şimdiye değin kendi malları bellidikleri bu ağaçlar, bir anda yitmiş gibi geldi tümüne. Ellerinin altından kayıyormuş gibi baktılar ağaçlara. Bir boynubüküklük sardı içlerini. Koca orman, bir anda uçup gitmişti sanki.

Cumali dayanamadı. Söze girdi suskunluğu bozmak amacıyla.

— Beyim, devletin buyruğuna boynumuz kıldan incedir. Yasa nedir, yasak nedir iyi biliriz. Devletin malının değerini de. Ben, Balkan savaşından, İzmir'e varıncaya dek askerlik ettim. Bilirim buyruğu. Devletin insanını da bir iyice düşündüğünü ve ne yaparsa iyi yaptığını da... Demem o değil. Ama, baştan bir şeyi öğrenmek istiyorum. Acaba, bize ne kadar düşüyor? Ne kadar odun kesebiliriz, ne kadar kömür yakabiliriz? Deyiverir misin zahmet olmazsa?

— Zaten onu söyleyecektim. Gelip bizden çap alacaksınız. Aile başına beş metreküp odun kesme hakkınız var. Ayrıca ev yapacak olanlara da, bir

evlik kereste izni vereceğiz. Odununuz, kömürünüz bunun içinde.

Cumali bir süre baktı şefin yüzüne. Köylüleri yüzlerini Cumali'ye çevirmişler, bekliyorlardı. Şefin dediklerinden hiç bir şey anlamadıkları bu bakışlardan belliydi.

— Beyim, biz cahil insanlarız. Aklımız, küpe gübreye ermez. Sen hele bir yük hesabı deyiver şunu. Kaç yük odun kesebiliriz?

Titizlenmedi Şef. Hangi köye uğradıysa, hep böyle yük hesabı sormuşlardı. Kaç yük eder. «Okutulmamıştı köylü. Okutulması olanağı da yoktu galiba. Niye olmasın? Devlet güçlü değil mi? Şimdi okumuş olsa bu köylüler. Ne denli kolay anlaşırdı onlarla. Ama, ilk haritaları bir düşündü. Orman bölgesinde, üç bine yakın köy görünüyordu topu. Bir de kayda çıkmışlardı ki, on iki bini aşmıştı köy sayısı. Devlet, köylerinden haberdar değildi. Daha, devlet örgütünü kuramamıştı binlerce köyünde. Okuma yazma örgütünü nasıl kursun? Bunların tümünü toplamalı bir yere. Köy olmanın olanaklarını ancak böylelikle yaratabilirler. Hele orman köylülerini. Hiç barındırmamalı orman içinde.

Okuduğu yıllarda, Avrupa ormanlarını görmedi mi o? Tüm ormanlar birer işletme. Ne köy kalmış, ne köylük içinde. Orman köyleri var. İşletmeye işçi yetiştiren depolar. Ama, bunlar gibi değil. Neden? Orası Avrupa. Sürüp çıkarmış olmalılar köylüleri. Ya da işletmelerin çevresinde yeni köyler kurup, oraya yerleştirmiş olmalılar. Avusturya or-

manlarının işletmelerinde, sinema bile görmüştü o...

Oysa bizim köylümüz. Şunun konuşmasına bak. De hele, diyor. **Kaç yük eder. Köylüden köylüye** fark var efendim. Avrupa'nın köylüsü başka. Okumuş. Ergin kişi. Bizimki, keçilerden farksız. Zararlı. Sadece, yasa ve yasaktan korkan, güçten anlayan insanlar. Tartışma olanağı bulunamıyor ki. Sen tutuyorsun, dilinin döndüğü kadar anlatıyorsun bir şeyi. Kesiveriyor sözünü. De hele bakalım, diye. Gel de anlat bunlara bir şeyi.»

Çaresiz. Yük hesabını söyleyecek. Dank etsin kafalarına.

— Otuz, otuz beş yük eder, dengine göre...

— Odunluk, kömürlük ve de kendi yakacağımız için mi bu bey?

— Evet. Tümü içinde.

Birden dikildi Cumali. Acılı acılı baktı Şef'in yüzüne.

— Bi yanlışlık olmasın beyim. Burası dağın başı. Ormanın içidir. Kış pek bir azgındır burda. Ölüm gibi eser yeli. Karı desen, bir aya varmaz yığılır. Ocak durmadan odun yer. Acıkmış bir dev gibi. Buncacık odunu biz kendimiz yakarız. Nerde kaldı ki, satacağımıza ayıralım. Mutlak bir yanlışlık var. Sen yasana bir kez daha bak.

— Yanlışlığı falan yok. Uzmanlar en ince gereklilikleri hesaplayarak, sonucu verdiler. Bir aile için dediğimden fazlası gerekmiyor.

— Olmaz ki bey. Bu dediğin hiç olmaz. Dedim sana. Otuz yük odunu, biz damımızda kendimiz yakarız. En azından bunun iki katını da satmamız

gerek. Bizim yaşamımız bu. Orman üstüne kurulmuş nafakamız. Siz gelip kesiyorsunuz bunu. Bu yıl geçti. Düzenimizi tuttuk diyelim. Gelecek yıl. Gelen yıllar? Onları ne yapacağız? Bunlar açlıktan ölür. Eğer dediğin gibiyse durum, biz hiç odun, kömür satamıyacağız demektir. Odun kömür satamadık mı biz, öldük. Bu yüzden derim ki sana beyim. Bir kez daha bak o hesaplara. Bir yanlışlık varsa düzelt. Düzelt ki, biz yaşayabilelim. Yoksa, duyur hükümete bunu. İlet devlete. Gelsin, tümümüzü öldürsün bizim.

— Vallahi orasına biz karışamayız. Bize ne buyrulduysa, yapacağımız ancak odur. Bunun ötesinde, elimizden hiç bir şey gelmez. Ben ilettim size yasayı. Buna göre, gelip bölge şefliğinden çaplarınızı alacaksınız. Bunun dışında tek dal kopartmayız ormandan.

— Tamam bey. Şimdi aklım erdi. Dal kopartmayız diyorsun. Biz zaten dal koparmayız. Budamalar dışında, tek yaş dala el sürmeyiz. Ama, kar göçüğü olur ormanda. Yüzlerce. Benim gibi yaşlanan ağaçlar, gayri dayanamaz kışın soğuğuna, karına. Bakarsın ki, bahara kalmadan yıkılıvermiş. Bizim, odunluğumuz çoğunlukla bunlardır işte. Herhal, onlara izin vardır.

— Yok. Göçüğü kocasıyla, tüm ağaçlar devletin. Size verilen izin, dediğim kadar. İster baltalıktan kesersiniz. İster göçüklerden elde edersiniz bunu.

— Bey, sen bir büyük adam olmalısın. Okumuş kişiye benziyorsun. De bana, devlet bizi gözden çıkardı mı? Öldürmek mi ister? Devletin buy-

ruğuna boynumuz kıldan incedir, dedim. Yine öyledir. Demem o ki, eğer bizim ölmemizi istiyorsa devlet. İster a... Biz onun adamı değil miyiz?

Sözünü kesti şef.

— O ne demek. Devlet insanının yittiğini ister mi?

— İster, ister beyim. Ben Çanakkale'de Gazi'nin buyruğunda çarpıştım. Bir gün öyle dedi bize. Hücuma kalktığımız gündü. «Sizden ölmenizi istiyorum,» dedi. Ve biz de ölmeye sıvandık hiç kuşkusuz. Öyle gerekiyor, dedik. Gerekmese, kumandanımız demez. Sıvandık ve kefereyi bir kattık önümüze. Durabilenimiz, ölmeden varabilenimiz kıyıda soluklandı bir daha. Yine öyle bir şey olabilir. Devlet bizim ölmemizi isteyebilir. Çekinmeden söyle. Biz, devletimize karşı ödevimizin ne olduğunu biliriz. Ölmektir. Yüzyıllardır böyle olmuştur hep. Davullar döğende, munadiler varıp gelende, hadiyin demişlerdir. Devlet için düşün yola. Düşmüş ve bir daha dönmemişizdir. Bakma benim döndüğüme. Balkan savaşına yedi kişi verdi bizim Köy. Bir ben döndüm. Ta, Kurtuluş savaşından sonra. Eğer yine öyle bir iş varsa. Çekinmeden de. Kent yönünden geldiysen bilirsin. Yarbaşı vardır yolun üstünde. Biz öyle deriz. Varıp oraya, kendimizi atıverelim.

— O nasıl söz öyle. Ben size yasayı anlatıyorum. Diyorum ki, yasaya göre tüm ormanlar devletin malıdır. Bu durumda, devletle bir ortaklığınız mı var ki, ölmekten, tümünüzün birden yardan aşağı atlamasından söz ediyorsunuz? Devlet malını korumayacak mı? Koruyacak elbet. Yine de,

bir iyilik ediyor size. Yakacağınız, yaşamınızı sürdüreceğiniz kadar kesim hakkı tanıyor. Daha ne? Bundan sonra keçileri de salmayacaksınız ormana. Tek keçi girdiğini duyarsam, cezanızı daha da ağırlaştırırım.

— Biz zaten keçi sokmayız ormana bey. Fidanın tepesini yüler keçi. Kurutur dalı. Tasa etme. Devlet, malını elbet koruyacak. Demem o değil. Ama, devlet insanını da korumakla görevlidir bilirim ben. Demem o ki, bunları anlat devlete. Sen devlet adamısın. Bunları bil. Bize yılda otuz yükten fazla odun kesmeyeceksiniz demek, öldürmekten beterdir.

— Bu bile ne kadar tutuyor biliyor musun sen. Yılda binlerce ağaç. Kuruyor ülkemiz. Ağaçsız kalıyor. Ağaçsız ülke, çöl demektir. Çöl olur. Madem bunca savaşlara girdin, bilirsin. Yemen'i, Suriye'yi iyi bilirsin. Oralar neden çöl oldu. Binlerce yıl önce, en büyük uygarlıkların kurulduğu o yerler, yeşil cennet diye anılırmış. İşte sizin gibiler, ormanları kese, yaka tüketmişler. Çöl olmuş şimdi. Kum yığını haline gelmiş.

— Biz ormanı kesip yakmayız bey. Gözümüzün bebeği gibi bakarız. Bak şu köyün yöresine. Bir dolan. Bir eksik ağaç bulur musun? Ormansızlığın ne olduğunu her kente inişimizde, kendi gözümüzle görürüz. İnsan ekmeğini teper mi? Tanrı bizim geçimimizi ormana bağlamış. Bir kez kötülersek onu, ilkin biz aç kalırız. Bilmezleniriz mi sanırsın bunu? Biliriz beyim. Hem de çok iyi biliriz. Ama, dediğinin mümkünü yok. Sen çık hele biraz daha. Şöyle, seksen, yüz yük de. İçimiz ferahlasın.

— Vallahi ben buraya, pazarlık etmeye değil. Bir kez uyarmaya geldim. Mayıs başında gelin kente. Bölge şefliğinden çaplarınızı alın. Sonra da ne yazıyorsa, o kadardan fazla kesmeyin. Benim diyeceklerim bu kadar işte.

Yürüdü geçti. Bakıp kaldılar ardından. Cumali'nin başına toplandılar.

— Cumali Dayı, şimdi bu adamın dedikleri gerçek mi?

— Hükümet adamıymış. Gerçek olmaz mı?

— Peki ama, Hükümette bizi düşünen biri yok mudur? Olur mu böyle iş.

— Hükümet bizi ne bilsin? Dedi ya işte. Sizin kaydınız bile yok dedi ya.

— İyi. Kaydımız olmasa bile, belli değil mi? Hükümet her bir şeyi bilmek zorunda değil mi?

— Değil herhal yeğen. Ben nerden akıl erdiririm Hükümet işine.

— Akıl erdirilmez. Bizim aklımız hiç ermez. Ama, sen en aklı erenimizsin. Eğer sen de bir çözüm gösteremezsen, ne yaparız biz?

— Çözüm gösterecek ne var ki? Duydunuz işte. Söyledi gitti adam. Boyun bükeceğiz. Katlanacağız. Elbet, duyup görecek hükümet. Düzeltecek bozukluğu. Ödevi bu onun.

— Hiç ummam, dayı. Hükümet bizi gözden çıkarmış olmalı.

— Çıkarmadı, dedi ya adam.

— Dedi, demesine dedi ya, asıl dediği başka. Otuz yükten fazla odun kesmeyeceksiniz. Ne yiyeceğiz biz? Ne giyeceğiz? Bunun cevabını vermeden gitti.

— Hele bu yıl geçsin bakalım oğul. Geçti zaten. Odunumuzu, kömürümüzü sattık. Yakacağımızı yığdık damlarımıza. Gelen yıla Allah kerîm.

— Kerîm ya, Kerîmin de kuyusu derin dayı.

*

Neler kuruyorlardı... Bir düğün yapacaklardı ki, orman böylesini görmemiş olsun. Bozdağ inleyecekti davul sesiyle. Ağaçların yaprakları hışırdayacaktı zurna perdelerinde. Yenilecek, içilecekti günlerce.

Orman köylerinde görülmemiş bir işi başaran Mıstan'ın düğünü var diyeceklerdi. İlk kez bir kentliyle ortak olan yiğitin düğünü, nasıl gönendirirdi köylülerini Tanrı bilir. Bu yüzden tümü yenilenmişlerdi. Çocuklar, yaşlılar bile...

Ama, ormanların kamulaştırıldığı haberi, tümünün dileğini içinde kodu. Yeni giysiler çıkarılmamak üzere tahta sandıklara yerleştirildi. Düğün harcı, tüm kasaba loncasına yatırıldı. Buğday, arpa aldılar. Saman taşıdılar günlerce. Hükümet yasağı üç gün sürer demiş eskiler. Demiş ya, bakarsın daha da uzun sürer. Orman işi olduğundan, üç gün uzayıp, üç yıla varıverir. Aç kalırlar. Köycek inilderler sonra.

Bu yüzden ne davul vurdurabildiler, ne dernek kurdular. Horzum imamı çağrılandı bir gün. Köylü toplandı bir araya. Kadınlar, kına gecesini, gelin övmesini kendi aralarında yaptılar. Kınalar yakıldı Eşe'ye. Başında yumruklar sıkıldı. Ve Sultan nine, kendisi okudu mânileri. Kaynanasını, görüm-

cesini, damadın tüm yakınlarının ölmesini dileyen mâniler söyledi. Mıstan, babaların yardımıyla, yeni bir dam kurdu. Daha yazdan hazırladığı tahtalarla. İki damın arasındaki boşluğa, yepyeni bir ev oturttu.

Eşe, kilim dokudu. Keçi kılından, yastık yatak düzdü. Ve düğüne benzemeyen bir törenle salıverdiler iki genci yeni dama.

Üzgün üzgün baktı o'na Mıstan.

— Gördün kınalım. Neler hayalledik, ne yapabildik.

— Kavuştuk ya efem. Kavuştuk ya, yeter bu kadarı. Başımıza böylesi bir dert gelince, tören mi olurmuş. Köy yıkılıyor sandım o gün ben. Bir korku düştü içime.

— Ya benim. Gitti dedim. Tüm umutların uçtu bir anda. Düğünden, dernekten beri gel, gayri buluşmamız bile olası değil. Bu üzünçte kız evermeye kalkmaz Rıza emmim. Ninem de hak verir ona. Ama, yine kavuşturdular bizi. Bekleyip, öldürmediler.

— Bu da yeter değil mi efem. Yeter.

— Benim üzüntüm, senin dileğini yerine getirememek.

— Avrat kısmının dileği, erinin yanında olmakmış. Öyle dedi Sultan ninem. Başka dilek yok bizim için kızım. Bunu iyi belle, dedi. Öyledir de. Benim için yeter yaptıkların. Artar bile. Sen ormandayken biliyorum. İçim tütüyordu. Salt duman, salt alaz olmuş tütüyordu bir görsen. Şimdi yanındayım ya...

Cumali, Hasan Hüseyin ve Rıza eşeklerini önlerine katmış, en uzun kent yolunda durmaksızın ilerliyorlar. Sabah, gün doğmadan yola çıktılar. Akşam, karanlık basarken, mola verecekler. Yarın öğleye girebilirlerse kente çok iyidir.

Bu yol, kaçak odun götürdüklerinde iyilerine geliyor. Ormandan çok uzak olduğu için kolcuya rastlama tehlikesi yok. Bir de kente girerken yakalanmadılar mı, gene en azından yedi yük odun satmış olacaklar. Şimdiye hiç yakalanmadılar zaten. Yakalanmazlardı da...

Delibaş, kaç kez kesmişti yollarını. Çaplarını gösterip geçmişlerdi. Kendi yakacaklarını satıyorlardı. On yükten fazla kömür indiremiyorlardı kente. Kendileri, kışın yaş odun yakıyorlardı artık. Budamaları, kar, fırtına koparmış gibi indirip, damlarda gizliyorlardı.

Ama, yetmiyordu yine de... Eğer üç yaz önce, Mıstan'ın ocakları yakılmamış olsaymış, köy çoktan açlığın pençesine düşecekmiş. Üç yıl destekledi onları. Giysileri, damın köşesinde dayalı duran buğday çuvalları, üç yıl yetişti onlara. Ama, bu yıl, salt oduna kömüre kaldılar. Kolcular bir nefes

aldırsalar. Bir yük çaplı indirirken, bir yük de arada sıkıştırabilseler, belki yine sürüp gidecek yaşam.

Nefes aldırmayınca... Dolanıveriyorlar. Bozdağ eteklerini, Yeniköy yönünde dolanıp, ovadan giriyorlar kente. Bir gün yitiriyorlar böyle. Ama, oduncunun günü mü olurmuş? İnip satabiliyorlar ya odunlarını. Kentliden siparişi alıp, gizlice evine indiriveriyorlar ya denkleri. Buna da şükretmeleri gerekir.

Kendi aralarında bunu konuşarak, akşamı ettiler. Ovada mola verdiler. Hayvanların yükünü alıp, saldılar çayıra. Karınlarını bir güzelce doyurduktan sonra sigaralarını telledilerler. Sabah, gündoğmadan yola çıkacaklardı. Kentin kıyısından dolanıp, yüklerini indirdikleri gibi köye döneceklerdi. Çaplı odun götürdüklerinde alış-veriş ederlerdi artık. Gelir giderken görünmemeleri gerekiyordu.

*

Tam, istasyonun altından kent yoluna sapacaklardı ki, Delibaş dikildi karşılarına.

— Durun bakalım, nereye?

— Kente iniyoruz ağa. Buyur.

— Şu odunların damgasını bir gösterin hele de sonra inersiniz.

— Bu damgalı yerinden değil. Dallarından.

— Dalı budağı anlamam. Her bir yerine kendi elceğizimle vurdum damgayı ben. Kime yutturuyorsunuz.

— Allah bir hakkı için yutturma değil. Gel

bak. Tümü çaplarımızda yazılı.

— Öyle de ne bok yemeye, ananızın hörekesinden dolanıyorsunuz kente girmek için. Sizin yol bura mı?

— Sabahleyin er çıkmışız da ağam yola. Karanlıkta yarbaşından dolanmayalım dedik. Düşer şaşarız. Horzum aşağıya da vurunca, uzak düşmüşüz yola.

— Yürüyün bakalım. Söz istemem. Bu odunların tümü kaçak.

— Etme Delibaş ağa. Bilirsin bizim kaçak mal taşımadığımızı. İyi bilirsin. Bunca yıldır hiç gördün mü?

— Göremedim. Göremediğim için de dilediğiniz gibi cirit attınız ormanın içinde.

— Yok vallahi değil. İşte gel bak. Balta sıyrığı var odunlarda. Ama, kendi damganı görürsün yine de. Görürsün, doğru söylediğimizi anlarsın.

Yaklaştı Delibaş. Sonra, sert sert baktı onlara.

— Biraz geri basın bakalım.

Gerilediler. Delibaş bir iyice inceledi odunları.

— Ulan bir de, koskoca bir köyün kocaları olacaksınız. Yalan söylemeye utanmıyorsunuz değil mi? Sakalınızdan, ağarmış kılınızdan utanmıyorsunuz hem de? Hükümet memurunu kandırmak size mi kaldı salaklar. Düşün bakalım önüme. Derdinizi şefe anlatırsınız. Hadi...

Sürdü eşekleri. Doğru Bölge şefliğinin önüne gidiyorlardı. Cumalı aldırışsız baktı köylülerine.

— Eh haklı o da. Götürecek ki, aferin alsın. Anlatırız şef'e. Deriz ki, balta sıyrığına gelmiş dam-

galar. Köydekiler tüm damgalı. Gelsin Delibaş ağa, bir bir baksın. Yalanımız varsa, o zaman hak verin ona. Ama, salın şimdi bizi. Güpegündüz, kaçak mal sokacak kadar ahmak mıyız biz? Hak verir görün. Salar bizi. Bakarız işimize gücümüze.

Hasan ters ters baktı o'na.

— Sen bu masalları, beşikteki çocuklara anlat Cumali. Ben yutmam. Ve de yarı yolda bırakmam sizi. Tümünde damgayı gösterirsiniz. Ondan sonra, paçayı kurtarırsınız elimden. Yoksa, istediğin kadar gazel oku sen. Dinlemem bile.

— Sana bir dediğim yok Hasan ağa. Sen hükümet adamısın. Emir kulusun. Git tut derler, tutarsın. Salıver gitsin derler, salarsın. Senin elinde bir şey yok ki...

— Var mı yok mu anlarsınız Bölgeye varınca. Aklınız başınıza gelir. Bıyığına tükürdüğümün herifleri. Utanmadan, kaçakçılık yapıyorsunuz ha.

— Kaçakçılık yapmıyoruz biz. Tanrı'nın ormanını bizden sakınanlar utansın, utanması gereken varsa. Şimdiye değin kaçakçılık mı yapıyorduk? Gerekli olandan bir fazla dal mı kesiyorduk? Sardılar sizi başımıza. Yine kesmiyoruz Tanrı'nın bildiği. Yasa neyse uymaya çalışıyoruz. Ama, bu nafakamızla da oynarsınız, n'olacağız biz be... Geberecek miyiz tümümüz? Cevap versene Koca Delibaş.

— Cevabımı verdim ya ben. Siz yasa ne diyorsa ancak o kadar kesebilirsiniz. Askerlik yaptım dediydin. Şefle üç yıl önce köyünüze geldiğimizde. Yasayı, buyruğu bilirim dediydin. Ama, senin bi bok bildiğin yok. Varsa yoksa menafen. Ulan

n'olur çapınız kadar odun kesseniz. N'olur buyruğun dışına çıkmasanız. Olmaz efendim. İllâ dediklerini yapacaklar. Şimdi gözünüzü çelertin mahpus damında da, aklınız biraz başınıza gelsin bakalım.

— Dam mı? Biz ne suç işledik ki? Kime vurup söğdük?

— Orman kestiniz. Hakkınızdan fazla odun indirdiniz kente. Daha ne. Bundan daha bir ağır suç var mı? Keşke kavga edip, birbirinizin kafasını yarsaydınız. Belki daha az ceza alırdınız. Ama, devlet malına göz kodunuz mu? Bitiktir haliniz, bilmiş olun.

— Etme be Delibaş ağa. Zevkleniyorsun bizimle. Şimdi Bölgeye varınca, şef salacak bizi gör bak. Diyeceğiz ki, sen görevini yaptın. Ama, bırakacak şef. Değil mi? Korkutma bizi...

— Görüşürüz. Korkutma mı, gerçek mi dediğim. Orda görürsünüz.

Bir ikirciklenme saplandı yüreklerine. Hani dediği doğru olabilirdi. Bakarsın, bir damga için, damı boylayabilirlerdi. Şimdiye değin hiç damgasız odun getirmemişlerdi kente. İlk gelişlerinde, böyle bir durumla karşılaşırlarsa, halleri tümden bitikti. Aş azalmış, un tükenmek üzereydi köyde. Eğer fazladan bir şey getiremezlerse, mümkünü yok bu kışı çıkaramazlar. Anlasın bunu Hasan. Haydi o anlamaz. O da kendileri gibi cahil köylünün biri. Ama, şef, okumuş. Yüce devlet katında, yüce bir göreve geçmiş.

O mutlak anlar durumlarını. Anlar ve salıverir onları. Bir daha yapmayın der. Yapmak zorun-

da oldukları için de, bir daha yakalanmazlar. Bir yolunu, bir pundunu bulur, sıyırırlar paçayı bir daha.

Yeter ki, şimdi kurtulsunlar. Kurtulamadılar mı iş kötü. Evdekiler umutlarını bu gidişe bağlamışlar. Evet başlarına bir kötü iş gelirse. Kendileri için yanmazlar hiç bir şekilde. Yerlerini tutacak var köyde. Ama, hayvanları kaptırırlarsa. İş o zaman kötü işte. Hayvanlar gitti mi, bir yük odun, bir denk kömür indiremezler kente. Yanarlar ki...

Bölgeye yaklaştıkça bu yüzden arttı korkuları. Yalvarırlar. Yakarmaya alışmamışlar şimdiye. Bir kez olsun, yakarmamışlar. Yalnız Cumali, tüm köylüsü adına, biraz daha fazla çap almak için, yakarmış. Olsun. Köylü adına olunca, koymuyor kişiye. Ama, şimdi kendileri için olacak bu yakarış. Ölümden beter.

Bölgeye vardılar. Hasan, bir düdük çaldı. Kendi gibi iki korucu çıktı içeriden. Hemen hayvanların çıl bırına yapıştılar. Şef'e varıp selâm verdi.

— Üç kaçakçı yakaladım beyim. Yedi yük odun vardı önlerinde. Getirdim.

— Hemen yapın tutanağını. Sevkedin mahkemeye.

— Bunlar kaçak değil diyorlar.

— Damga var mı odunlarda?

— Yok.

— Daha ne? Hadi durmayın.

Doğru aşağı indi. Cebindeki basılı tutanaklardan birini düzenledi. Odunları bahçeye yıkıp, hay-

vanları bağladılar. İki kolcunun arasına kattılar Çampınarlıları.

Cumali direndi.

— Beyi görmeden hiç bir yere gitmem. Bırakın hele. Bir gidip göreyim. Anlatayım.

— Yürü Cumali. Bey görmek istemedi sizi. İstese, çağırın bakalım, derdi.

— Bir kez. Bırakın da, bir kez göreyim. Anlatayım.

— Yürü dedim sana. Bey ne yapabilir. Yasaya aykırı gelen adam, derdini savcıya, yargıca anlatır gayri. Direnme hadi. Delibaşım kızıyor.

— Ağa. Hasan ağam, bırak bi yol.

Dürtükledi Hasan.

— Uzattın ya. Eğer kaçak değilse odunların, yargıca anlatırsın bunu. Bizim elimizden bi şey gelmez. Tutanağınız tutuldu, Bölge defterine kaçakçı kaydınız düşüldü. Hadi bakalım.

Daha dirense, şirretleşecekti Hasan. Ses etmedi Cumali. Üçü birlik yürüdüler. Hükümet konağı, bölge şefliğinden biraz ötedeydi. Suçlu suçlu girdiler. Ve daha ilk sorgularında, davalarının tutuklu olarak görülmesi için, karar çıktı savcıdan. Jandarmaların arasında, hapishaneye giderlerken, Hasan'a sordu Cumali.

— Hayvanlar n'olacak?

— Köylüleriniz geldiğinde veririz. Bana kalsa vermem. Yanlış iş tutuyor Hükümet. Sizi dama tıkacağına, size bedava ekmek vereceğine, hayvanları alacak elinizden. O zaman bi yük bile odun indiremezsiniz ya... Bana soran yok. Yasayı yapanlar, nerden bilsin sizin candamarınızı.

Köy acı içinde. Giden üç kişiden hiç haber yok. Üç güne kalmaz, döneriz demişlerdi. Hafta dolmak üzere. Yiğitlerin tümü ormanda. Çaplı odun kesiyor, damga vurduruyorlar. Delibaş da, dağ yönüne çıkmıyor bir haftadır. Çıksa haberi iletir.

Sonunda, Cumali'nin küçük kardeşi Ömer, yola düştü. Efemi bir arıyayım, diye. Ölüp kalmadılar ya bunlar. Mutlak bir yerlerdedir. Odun yükledi hayvanlarına. Damgalıları dengin üst yanına getirip, sardı güzelce.

Kente girerken, öğrendi başlarına geleni. Kiremitli kapıda, Delibaş'la karşılaştı.

— Ulan tüm köy geberdi sandım. Adam, akrabasını bir hafta geçer de, aramaz mı?

— Hayr'ola Hasan ağa. Bir aksilik mi var?

— Aksilik ki?.. Hem de nasıl? Sizinkilerin üçü de damda. Arpacı kumrusu gibi düşünüyorlar.

— Damda mı? Ne işleri var orda?

— Sardığın odunlar damgasız olmalı ki, anlarsın ne işleri varmış? Hele göster bakayım.

Gösterdi Ömer. Yayıldı Delibaş.

— Ha şöyle. Var git. Malını indirir indirmez, birkaç paket sigara alıp, uğra dama, Seninkilerin gönlü gözü açılır.

— Senden mi çıktı bu iş. Hasan ağa?

Diklendi Hasan. Ters ters baktı:

— Benden çıktı. Bir diyeceğin mi vardı?

— Yok ağam. Ne deyebiliriz ki? Biz kuluz, siz Hükümet. Dilimiz varır mı bi şey demeye.

— Hele varsın. Varacak dili koparmayı biliriz biz.

— Koparırsınız ağam. Gün sizin gününüz.

— Sizin gününüz demekle, neyi kasdediyorsun?

— Hiç bir şeyi ağam. Hani demem söz gelişi.

— Hadi oyalanma. Burda çene döğeceğine, bir an önce var. Hatırını sor akrabalarının.

Doğru Hapishaneye vurdu Ömer. Hayvanın yüküne aldırmaksızın, damın önüne vardı. Üç koca da, çömelmişler dikenli telin köşesine, bakınıyorlardı. İlkin görmediler Ömer'i. Sonra, köylerine kavuşmuşlar gibi, kıvançla doğruldular.

Olanları anlattılar Ömer'e. Yakalanmalarını, sorgusuz, yargılanmasız buraya atılmalarını anlattılar. Savcının karşısında bir boy göstermişlerdi. Hasan'ın uzattığı yazılı kâğıdı alıp bir bakmıştı savcı. Sonra, candarmaların arasına katmıştı onları.

Hayvanları götürsündü giderken. Onların ne zaman kurtulacağı hiç belli olmaz. Bakarsın üç ay sürermiş, bakarsın bir yıl. Buradaki eski orman tutukluları öyle demişler. İnkâr gelecek, yemin vereceklermiş. Eğer, diyorlarmış. Eğer, yakalanan odunların arasına, bir tane damgalı atmak mümkün olsa, belki kurtulursunuz bile. Keşif istersiniz. Keşif kalkarsa, o damgalıyı bulurlar. Ötekiler, balta sıyrığı der çıkarsınız.

Ama, Bölge şefliğine yıktıktan sonra, bu olanak da bulunmazmış. Odunları kilitli depoda, gözcülere bekletirlermiş.

— Bizden geçti, dedi Cumali. Sen oyalanma. Hayvanları götür. Zaman geçmeden, elimizdekileri bari satalım. Çoluk çocuk aç kalmasın.

Ömer, yükünü indirdikten sonra, sigara aldı. Damdakilere götürdü. Sonra Bölge şefliğinden, hayvanları almaya gitti. Bir haftada, iki yük odun parası yem yemiş hayvanlar. Parasını say, götür git dediler. Para ne gezer. Ağasıgile bıraktığı için, çarşıya döndü.

Tüm, alışverişlerini yaptıkları Avralı Hacı Mehmet'in yanına sokuldu. Anlattı başlarına geleni. Ve köy adına, kendi adına ilk kez borçlandı Manifaturacı'ya. Gidip hayvanları aldı. Köy birbirine giriyordu. Tümü ürkmüşlerdi. Demek şakası yoktu ormancıların. Hemen tıkıyorlardı dama. Damgalı odunları bile götürmekten ürküyorlardı. Damdakiler olmasa, belki götürmezlerdi de...

ON ÜÇ

Eşe dört dönüyordu eski sandıkların başında. Yama yapacaktı. Ama, yamalık bulamıyordu. Ne bez kalmıştı, ne tuz. Bir parça bez buldu mu, yüzünde gülücükler beliriyordu hemen.

Sultan ninesi, üçeteklerden artan parçaları toplar, namazlık, bohça yapardı. Eşe de ondan öğrendiklerini uyguluyordu kaç zamandır. Boşuna değilmiş Sultan ninesinin öğütleri. Bir parça bez bile, zamanı gelince, büyük yararlar sağlar kızım, derdi her zaman. Bir fazlalık oldu mu, tutup atma. Haramdır. Koy bir kıyıya. Gerektiği bir zaman olur.

Oldu işte.

Geçen yamalık günü, namazlığı söktü. Şimdi bohçayı. Ama, yetmeyince ne yapsın. Döneniyor. Sandıkların dibinde, bir eski parça buldu mu, sevincinden yerinde duramıyor. Sanki, bir top bez bulmuş gibi...

Bir ahlat kurusu kalmıştı yiyecek. Gayri ne un var ne de bazlama. Arpa ununu bile unuttular. Üç yıldır, arpa buğday karıştırmışlardı. Salt arpaya kalalım, o da yeter dediler. Ama, daha kışın sonu varmadan, ne un kaldı ne tuz. Giyimi unut-

muşlardı. Eskileri çevirip, tekrar giyiyorlar. Yeni diye sakladıkları bile, parçalanmaya yüz tutmuş.

Un, tarhana, tuz, kahve, şeker torbalarını ters çevirip yıkadı Eşe. Kurusunlar diye damın ardındaki çalıya serdi. Mıstan, o yana geçmişti. Bunları görünce, bir kötüleşti. Öfkeyle karardı yüzü. Döndü. Damın önünde dikildi bir süre. Sonra, babasının yanına gitti.

Hasan Hüseyin, dünürü ve Cumali birlikte, tam üç buçuk ay yatmıştı. Alacağı ceza, yattığından az olduğu için salıvermişlerdi. Köye bir gelmişti üç koca. Bir daha, kent adını ağızlarına almıyorlardı. Kenti batsın. Odunu, kömürü batsın diyorlardı. Cumali, her bahar, köyün çaplarını alma zorunluğunda olduğundan, yemini bozmuştu sonunda. Ama, Rıza ile Hasan Hüseyin, kıllarını bile kıpırdatmıyorlardı.

Mıstan vardı yanına. Dalmıştı Hasan Hüseyin. Gözlerini ağaçlara dikmiş öyle bakıyor. Oturdu Mıstan. Bir süre o da baktı. Sonunda,

— Acımızdan ölecek miyiz baba? Kahrımdan ne yapacağımı şaşırdım bugün. Eşe, tüm torbaları ters çevirmiş. Herhal göreyim diye. Ahlat kurusu yemekten, torunun Hasan Hüseyin'in boynu çöp gibi kaldı. N'etcez böyle biz?

— Bilmem ki?

Bu cevapta takılıyorlardı her zaman. Ne yapacağız diye sordu mu biri, bilmeyiz ki, diyorlardı. Bir bilen olsa da öğrensek. Ormancı binmişti tepelerine iyice. Bir yük bile sektirmiyorlardı. Arada sıvıştırsak deseler ne fayda. Nerdeyse yükleri indirtip, tek tek bakacaklar odunlara. Kömürler...

Kömürler daha bir zorlukla yakılıp götürülüyor.

Mıstan öfkeyle mırıldandı.

— Ben biliyorum baba. Biliyorum yapacağımı...

— Başına bi iş gelmesin oğlum.

— Gelirse gelsin artık. Yetti baba. Hasan Hüseyin'in ağlamasına bir türlü dayanamıyorum. Hayvan haşat da kalmadı ki. Kesip etini yiyorduk. Tükendi. Orman otu haram edildi hayvancıklara. Biraz süt alayım diyorsun, memesi çürüyüp düşecek gibi oluyor.

Hak verdi babası. Başını salladı.

Babasıyla konuştuğunun ertesi sabahı, baltasını kaptığı gibi ormana daldı. Eşe, tutmak istedi. Engellemek istedi efesini. Tutamadı. Kimse tutamazdı. Oğlu ağlıyordu açlıktan. Yiyecek bir damla bir şey kalmamıştı. Oğlağın son parçalarını akşam tüketmişlerdi. Babasında da kalmadı artık bir şey. iki keçisi kaldı. Onu da kesseler, ne yağ var bundan sonra, ne de ayran. Ölüm iyi bundan. Ölüm çok daha iyi.

Bir kesimlik kömürle, tüm köyünü üç yıla yakın sıkıntıdan kurtarmış Mıstan, şimdi açlıktan kıvranıyor. Olacak iş mi bu... Yapılır iş mi hükümetin işi... Bakalım hükümet onları biliyor muydu? Varlıklarından haberli miydi? Ne demişti ormancı bey. Yeni yeni köyler türemiş buralarda dememiş miydi?

Köylü sanki bir önder bekliyordu. Mıstan'ın kendiliğinden ormana dalışı, bir yasağı bir tabuyu yıkıvermişti. Baltasını kapan koşuyordu ormana. Daha Çampınarı'nı geçer geçmez saldırmıştı Mıs-

tan. Artık ne kurusuna bakıyordu ağacın ne yaşına. Hırs, bir nöbet gibi sarmıştı hepsini. İndirdikleri her ağaçtan, açlıklarının öcünü alır gibi kıvanç duyuyorlardı. Şimdiye değin gençlerin başında, bir yaş dal kesilecek diye kolculuk eden Cumali Dayı, gücünün yettiğince indiriyordu en sevdiği Köknara baltayı. Koca ağaçlar direnemiyordu baltaların çelik uçlarına. Önce, gövdelerinin topraktan yarım metre kadar yukarıları inceltiliyor, sonra usta vuruşlar, istedikleri yöne indiriyordu ağaçları.

Akşam olduğunda köy yiğitleri acılı gözlerle baktılar yaptıkları işe. Otuz ağaç kesmişlerdi. Görülmüş işitilmiş şey değildi bu. Otuz ağaçlık ziyan, sadece Çampınarı köyünde değil. Bütün Bozdağlar orman köylerinde ayıplanacak bir kayıptı. Ama, açlık. Yıllar boyu süren yalvarışların hep hapis tehdidiyle, duvarlaşmış sert yüzlerden geri çevrilişi. Sonunda bu korkunç öfkeyi yaratmıştı. Kendi yaptıklarından pişmanlık duyar gibi bir burukluk sardı içlerini. Sonra bir korku sıtması kapladı bedenlerini. Ürperdiler.

Mıstan, önderliğin sorumluluğunu bütünüyle yüklendiğini sandı. Omuzları göçtü. Kamburlaştı. Yüzü kırıştı. Çampınarının hemen arkasında en azından üç evleklik yerde kalın ağaç kökleri acılı acılı bakıyordu yüzlerine. Balta izlerinde, kendini korumak isteyen bir acıyla, reçineler belirmişti. Zavallı çamlar. İnsanoğlunun acısından sarı sarı ağlıyordu sanki. Dayanamadı Cumali Dayı. Kıyamadı Hüseyin. Gözlerini çevirdi tüm köy ağaçlardan. Olan olmuştu. İnsanlarla, ağaçların önemi-

ni tartışacak durumda değillerdi. «Hun oldu içime» dedi Cumali Dayı. Fısıltılı bir sesle. «Şuramdan bi şey koptu sanki...» diye göğsünü gösterdi.

Hepsi birden Mıstan'a bakıyorlardı. Ne yaparsa yapacaklar. Öylesi bir unutmuşluk var başlarında. Keçeleşmiş sanki. Biraz önce öfkeyle var güçlerini baltalarının ucunda toplayanlar onlar değil. Biraz önce indirdikleri her ağaçtan kıvanç duyanlar gitmiş, yerlerine ormanın kesilmesinden acıyla kıvranan kişiler gelmiş. Mıstan'ın ağzı kurumuş. Dili dudaklarına yapışıyor. Bir şeyler söylemek istiyor. Söyleyemiyor. İçinin gizli bir yerlerinde yıllarca uyumuş bir sevgi baş veriyor. Ağaçları sadece ekmeği olduğu için sevdiğini sanırdı. Değilmiş. Damarında dolaşan kan gibi, ciğerinde akımlaşan nefes gibi içinden bir parçaymış bu ağaçlar. İçinin bilinmez bir köşesinde bir şeylerin kırıldığını seziyor. Ağlamak istiyor. Kestiği ağaçlardan birinin köküne kapanıp, hüngür hüngür ağlamak istiyor.

Baltaları yere uzanmış. Elleri baltalarının sapında, başları eğik. Düşünüyorlar. Kurumuş dudaklardan tek ses yok. Uzaktan bir yabancı görse, bir büyük felâketin anıtlaştırdığı insanlar sanır bunları. Ağaç köklerinde sarı sarı sırıtan reçineler gibi yüzleri. Oysa orman insanının yüzünden kan damlar.

Mıstan, son direnciyle ağaçlardan birini yükleniyor. Kaldırmanın mümkünü yok. Hemen buduyor dallarını. O ne yaparsa köylüleri de onu yapıyorlar. Sonra Pınaraltına kadar sürüklüyor ağacı. Orada, derebaşına indirerek bırakıyor. Dalları top-

luyor. Aynı usançla. Pınaraltında bir koca yığın oluyor ağaçlar. Gecenin karanlığı çökerken, birbirlerine bakıyorlar. Getirdiler buraya kestiklerini. Şimdi ne olacak? Ya ormancılar gelirse. Kolcular yakalarsa onları. İçlerinde bir ikirciklik. Sabaha uyuyamıyor hiç biri. Tek kelime de konuşmuyorlar ki, açılsalar. Dönüp duruyorlar yataklarında.

Daha sabahın alacakaranlığı başlamadan, tümü evlerinin önüne çıkıp, Mıstan'ı gözlemeye başlıyorlar. Ne yapacak? Nasıl kalkacak bu işin altından. Bekliyorlar. Mıstan, gözleri kanlanmış olarak doğruluyor yatağında. Eşe de sabaha dek uyumamış. Onun gözleri de kanlı. «Uyumadın değil mi efem,» diyor. Mıstan'da ses yok. İyice parçalanmış cepkenini sırtına geçiriyor. Mavileri beyazlaşmış, göğsünün sağ tarafıyla, sırtı boydan boya Eşe'nin eski entarilerinden birinin parçalarıyla yamanmış dimi gömleğinin sedef düğmelerini ilikliyor. Damının önüne çıktığında şaşıp kalıyor. Köyün tüm erleri hazır onu bekliyorlar.

Yürüyor Mıstan. Babasıyla kayınpederi hemen ardına düşüyorlar. Sonra yürüdükçe kalabalık artıyor. Mıstan'ın mutlaka bir şeyler yapacağını biliyorlar. Şimdiye değin neden harekete geçmedi. Kömürcü o... Yaktığı kömürler gibi, geç kızdı. Geç kızdı ya, adamakıllı tutuştu artık. Bırakmaz bu işin peşini. Bir şeyler yapar. Yapar ve köylüsünün başından bu açlık belâsını kaldırır.

Çok değil. Hemen şöyle adam başına beşer ölçek arpa alabilseler. Unları çıksa bir. Tuzları gelse. Gerisi kolay. Zararı yok üst başları olmasın. Biraz daha idare ederler. Ama ah o kör boğaz. Ona

lâf anlatmanın mümkünü yok ki...

Pınaraltına geldiklerinde, daha alacakaranlık geçmemişti. Dalları dereye atmaya başladı. Köylüleri de aynı işi yaparken, «Ben deveboynuna iniyorum,» dedi. «Siz bu dalları yollayın oraya. Sonra tomrukları saklayın. Bir kaç kişi kürek alıp gelsin yanıma. Bir kuytu bulur kömürü orda yakarız.»

Karanlık devam ediyordu. Gökyüzü henüz güneşe kavuşmamıştı. Ama, Çampınarı köylülerinin yüreğinde bin güneş doğmuştu o anda. Umut güneşi. Açlığın son bulduğunun muştusu. Kömür olacakları ayırdıktan sonra, odun indirirlerdi kente. Mıstan bulurdu bir yolunu onun da. Gelirdi hakkından. Ağızlarını açmaya fırsat vermeden çekip gitmeseydi, sarılacaklardı. Alnından öpeceklerdi köycek. Durmak olmazdı. Bekletmek olmazdı. Yaşlılar yaparlardı buradaki işleri. Gençlerin tümünü köye gönderdiler. Çabucak kürekleri alıp insinlerdi Mıstan'ın yanına. Yalnız koyup yormasınlardı yiğiti. Eğer onun aklı olmasaydı, bu yıl da açtılar. Durmuş durmuş, köylüsünün tam kırılacağı zaman davranıvermişti. Böyle bir yiğite sahip oldukları için ne kadar övünseler azdı.

Cumali bir kuşku kattı yine içlerine. Kömür yakacaktı Mıstan. İyi hoştu. Ama duman. Dumanı örtmenin mümkünü yoktu ki... Uzaklardan görünürdü duman. Çok uzaklardan. Nasıl önleyecekti bunu. Kolculara işaret vermek olurdu. Kolcular, uzaktan dumanı gördüler mi gördüler, damlarlardı başlarına. Pisi pisine yakalanmak da vardı bu işte.

Tekrar ikirciklendi köylü. İşte Mıstan olsaydı yanlarında şimdi, bunun cevabını verirdi. Yoktu

ki... En iyisi oraya gidinceye kadar sabretmek. Hele şu dalları da bir atsınlar suya. Tomrukların ince yerlerini kesip göndersinler. Geri kalanı bir güzel saklasınlar. Gider sorarlardı. Bunca işi akıl eden bir er kişi, gerisini de düşünmüş olmalıydı. Hiç düşünmese kalkar, tüm köylüsünün başını yakar mıydı? Sanki Mıstan eyleme geçirmişti onları. Kalkın, şöyle şöyle yapacağız demişti. Ormana nasıl girdiklerini, ağaçları nasıl indirdiklerini unutmuşlardı. Bir şey vardı şimdi akıllarında. Kömür yakacaklardı. Yasa çıktıktan üç yıl sonra, tüm umutlarını yitirince ilk kez kaçak kömür yakacaklardı.

Çünkü, tümünün kente inecek yüzü kalmamıştı. Hacı Mehmet'e borçlanmışlar, borçlarını ödeyememişlerdi. Buğday, tuz gibi besinler zaten veresiye satılmıyordu. Gülerlerdi adama. Bir de savaş varmış şimdi. Herşey durmadan pahalılanıyormuş. Arpa bile, bir liradan, beş liraya fırlamış bir anda. Kaç para olursa olsundu ama. Onlar bir kez kömür indirsinlerdi de, isterse, bir yük kömüre bir ölçek arpa versinler. İsterlerse yarım ölçek desinler. Bir şinik desinler. Alıp gelecekler. Yeter ki, bir kez yolu açsınlar. Her gün gider, her gün alır dönerler bir şinik arpa. Yine de hakkından gelirler, yaman dağ kışının. Yeter ki, bir kez gidebilsinler.

Mıstan, deve boynundaki çakıllı düzlüğe çekiyor gelen dalları. Akranları, ellerinde küreklerle göründüklerinde, bir tek sektirmemişti. Onlar gelince, sudan dal çıkarmayı bıraktı. Çıkardıklarını düzeltmeye başladı. Yardım ettiler. Bir iş elbirliğiyle yapılınca, çabuk bitiyordu. Bir an duraksalar, «Durman» diyordu Mıstan. «İşimiz acele...»

Tekrar çevikleşiyorlardı. Uzun bir süre çalışmamış olmanın hamlığını atamamışlardı henüz. Kollarında, bacaklarında belli belirsiz bir sızı, bir kesiklik duymaya başlamışlardı akşam olurken. Başlamışlardı ya, Mıstan oyduğu ocak yerlerine, üç ulu harman dikmeyi başarmıştı. Her biri en azından yüz denk kömür verirdi bu harmanların. Yaşlılar, köy tarafından dolaşıp geldiklerinde, akşam karanlığı çökmek üzereydi. Ne bir lokma bir şey yemişti gençler, ne eğilip su içmişlerdi dereden. Öylesine bırakmışlardı kendilerini işe. Öylesine dalmışlardı ki Mıstan'ın çalışmasına, harmanların nasıl örüldüğünü, akşamın nasıl olduğunu farketmemişlerdi bile...

Yaşlı kadınlar, yeni bir umudun sevinciyle, eski yiyeceklerden artırıp sakladıkları son un torbalarını ortaya çıkarmışlardı. Son bir umutla bazlamalar yapılmış, bir kaç öğün daha doymanın düzüne dalmışlardı. Mıstan, yaşlılar gelince,

— Hayvanları indirseydiniz, dedi.

Şaşıp kaldılar. Hayvanları ne yapacaktı ki Mıstan. Daha kömürün olmasına en azından bir ay vardı. Hadi, biraz erken davranıp, yirmi günde indirsindi ocakları. Şimdi hayvanın ne gereği vardı. Mıstan, daha fazla merakta bırakmadı onları. Kömürden artanları odunluk olarak ayırmıştı. Eğer gece yol almayı göze alabilirlerse, yarın kentte olurlardı.

Bugün ay yoktu. Yollar çok karanlık olacağı için, kolcular göremezdi onları. Yeter ki, karanlıkta yola çıkmaktan yılmasınlar. Göze alsınlar bunu.

Sözü mü olurdu göze almanın. Hemen giderlerdi kente. Hem de şimdi. Gençler koştular. Gece karanlığını bekleyeceklerdi. Mıstan öyle demişti. Ocakları tutuşturmak için geceyi seçmeleri gerekiyordu. Deveboynu üç yanından tepelerle çevrili bir düzlüktü. Kolcular, ocaklar yanıncaya, hiç bir şey göremezlerdi. Bir düşündükleri ilk yakılışın alazıyla dumanıydı. Ondan sonrasını gizlerler.

İşte onların düşünemediğini Mıstan bulmuştu bile. Gece karanlığına karıştıracaktı dumanı da alazı da. Çukur olduğu için alaz görünmezdi zaten. Karanlıkta dumanı görmenin ise hiç mümkünü yok. Meğer koku ala kolcunun burnu. Meğer çok yakında bulunalar. O da mümkünsüz. Orman yok ki buralarda, kolcu olsun.

*

Birden bir canlanış oldu köyün içinde. Yiğitler bir koşu yettiler. Kimseyle konuşmadan, damların alt katlarına girdiler. Hayvanların semerini vuran, fırladı dışarı.

Sultan dayanamadı sonunda.

— Hasan Hüseyin... Oğlum bu ne hazırlığı böyle?

— Kente ineceğiz ana.

— Başınıza bi iş gelmesin.

— Gece karanlıkta gideceğiz. Sabah gün ışımadan kente girmiş oluruz. Baksana karanlığa, adam burnunu görmez. Bizi nereden belliyecek?

— Kurda kuşa yem olmayın da...

— Kurdu kuşu görsek, onlar bize yem olur ana. Tasalanma sen.

*

Mıstan, ocakları tutuşturma çabasındayken, onlar odun denklerini sarıp, hayvanları yokuş aşaşı salıverdiler. Bir kez başarırlarsa. Bir kez varabilirlerse kente bir uğruya çarpmaksızın. Bundan sonra tüm aysız gecelerde giderlerdi artık. Mıstan da göstermeden ocakların işini bitirebilirse... Dört bir yanını dönendi ocakların. Bir küçük alaz belirecek diye korkuyla bekledi sabaha kadar. Sabah olmadan, tüm ocakları yakıp, sıvamıştı kovuklarını. Sonra yöresinde dolanıp, yardım eden akranlarına baktı uzun uzun. Tümü demek istediklerini, sözcük olmadan anlamışlardı. «Gözlerini dört açmalıydılar bundan öte. Gündüz gözüyle bir nefeslik duman çıkmamalıydı buradan. Kolcular bir kez kuşkulandılar, bu tarafa gelmeye başladılar mı, bütün umutlarını yitirdiler demektir. Kışı gene aç geçirmek zorunda kalırlar. Çünkü, üç aya varmaz, dağ yöresinin yağmurları, karları başlar. Gayri ne ocak yakmanın olanağı vardır, ne ağaç kesmenin. Çam dalları, yağan kara dayanamaz olur. Kimisi kopar kendiliğinden iner dibine. Kimi de üstü dolunca altına verir karı. İlkin çamur keser her yan. Sonra ayaza çekti mi donar. Üstüne yığılır yığılabildiğince kar artık. Orman içinde yürümek büyük bir güç, büyük bir ustalık ister. Değil ağaç kesmek, kömür yakmak.

Bu yüzden, iyi korumalılar emeklerini. Can-

larını vermeliler burada, kömürlerini vermemeliler. Bir gelen, bir gören olursa, hiç gözünün yaşına bakmamalılar. Kimseye bir şey farkettirmeden indirdiler de, satıverdiler mi, deyme keyfine gayri. Bütün kış, çıtır çıtır yanan meşe odunlarının karşısında kar helvası sohbeti düzsünler. Kimsenin umuruna girmez. Bir teneke pekmez alırlar kentten. Taze, beyaz karları kürüyüverirler elleriyle. Bir tahta sahanın içine koyar, üstüne boca ederler pekmezi. Yenmeye doymaz. Damda un, tuz, hayvanların samanı da oldu mu, niye düşünsün dağköylü. Bir pusadı mı? Eh, borçlarını biraz kapatabilirlerse, Hacı Mehmet ne güne duruyor. Dağlıları sever o. Kendi de bir dağlı. Tam karşı tepelerden. Yıllardır kentte Hacı Mehmet. Bütün dağ köylülerin otağı dükkânı. Ve de bütün dağ köylülerin tek alacaklısı...»

Gün ışırken, Mıstan'ın gözleri kendiliğinden kapanı kapanıvermeye başlamıştı. Başı ağırlaşmış, boynunun üstünde bir değirmen taşı gibi dönüyordu sağa sola. Bir hoşluk beliriyor başının içinde. Gözlerini kendi haline bıraksa, olduğu yerde uyuyakalacak. Köye varıp bir uzansa iyi olur. Gençler, akranları bakarlar nasılsa ocaklara. «İyi bakın ha...» dedi. Gerisini onlar anlarlar artık. Bir kıynam duman çıkmaz. Şöyle bir ince delikten sızayım dese, yama üstüne yama, hemen kapatırlar orasını. Rahat rahat uyuyabilir evinde. Gece gelir. Gece tümünü gönderir. Tek başına bekler o.

Akranları baş salladılar. Gece de yalnız bırakmazlardı onu. Bölük bölük bölünürler, bir bölük uyurken, diğeri Mıstan'la birlik beklerlerdi ocakla-

rı. Tanrı korusun, başına bir iş gelmemeliydi. Olur, dedi Mıstan. «Hele akşam olsun.» Vurdu köy yukarı.

Eşe, dört gözle onu bekliyordu. Yüzü güldü, Efesi capcanlıydı. Bunca iş yapmış, bunca umut salmıştı köye, yine eski Mıstan'dı. Hiç bir şey olmamış gibi, biraz yorgun, biraz durgun, ama, kararlı, içten içe öfkeli Mıstan. Hemen yatağını serdi. Ocakta hazır beklettiği bulamacı indirdi. Çampınarı'ndan yüzünü yıkayıp döndüğünde, sofrası da yatağı da onu bekliyordu. Üstelik güller açmıştı karısının yüzünde. Mutluydu. Efesinin bütün bir köye can vermesinden onurlanıyordu. Efesi, olmasaydı, bütün bir köy aç kalacaktı. İşte tam umutsuzluğun eşiğinde el uzatıvermişti onlara. Nasıl mutluluk duymasın.

Mıstan, sofraya oturdu. Baktı karısına,

— Sen, dedi.

— Sen buyur erim. Buyur ye...

— Sen?

— Ben yedim. Sen buyur efem.

Kızarmış gözlerinde, ince bir mutluluk ışığıyla baktı Mıstan;

— Biliyorsun, dedi. Biliyorsun, boğazımdan sensiz geçmez.

Hep böyleydi efesi işte. İki eli kanda olsa, onu düşünürdü. Ellerini göğsünde kavuşturdu hemen. Tapınır gibi erinin karşısında diz çöktü. Tapınır gibi elini uzattı. Gözlerini gözlerine dikti Mıstan'ın. Sevdasını, kıvancını, onurunu anlatmaya durdu. Tek sözcük demeden. Bakışlarının ılıklığını en gerçek sözcüklerin yerine kullanarak... Ve yüreğinin

alazını bir destan gibi akımlaştırarak.

Mıstan, çiğnemesini unuttu. Ağzındaki lokma kendiliğinden indi midesine. Yüreğine bir kütürtü saplandı. Sözcük oldu kütürtü. Köyü, köylüyü, söyleneni, gizleneni bir bir anlattı. Özlem oldu sonra... için için tüttü ciğerlerinde. Teni gevşedi, yumuşadı... Kolu kendiliğinden uzanıp döndü bulamaç tasına. Tatlı bir ılım yürüdü sinirlerinin ucuna. Kulunçları gevşedi. Göz kapakları yumuldu kendiliğinden. Sofranın yanındaki yatağa devriliverdi, Mıstan...

Devrilmesiyle, günlerdir özlem duyduğu uykunun, düş kucağında soluklandı.

Hasan Hüseyin, babasının döndüğünü akranlarından duydu. Sevinçle seyirtti dama... Kıvançla girdi kapıdan. Karnının üstünde zıplamak amacıyla, babasına yöneldi. Eşe, kaygıyla zıpladı. Bir eliyle oğlunun kolundan tutup çekiştirirken, ötekiyle çıplak kıçına şamarı indirdi. Hasan Hüseyin, acıyla parçalanmış coşkusuyla afalladı. Yumuk elleriyle acıyan yerini oğuşturarak hıçkırdı. Burnunun üstünde gök bir bıyık gibi sarkan sümüğüyle, ninesine yöneldi.

*

Hayvanların bilisine sığınan köylüler, gecenin karanlığında bir kervan kurdular. Tüm dikkatleriyle nal izini izliyorlar. Tek sözcük konuşmadan, tek sigara içmeden, yürüyorlar. Yapabildikleri tek şey, düşünmek...

«Bu yolu denemek zorundalar. Bir kez başa-

rırlarsa, gönülleri ışıyıverecek. Korkmayacaklar açlıktan. Güvenleri artacak. Bir yol olduğunu bilmek, umutlarını besleyecek. Yeter ki, kente değin bir ulaşsınlar. Götürdüklerini satıp, dönsünler. Sonrası gelir. Sonrasını bir iyice düzene korlar artık. Tüm aysız geceler onların olur. Umutlarıyla aydınlatırlar, karanlığı...

Her dönemeçte, ürküntüleri artıyor. Ve aştıkça dönemeci, güven duyuyorlar. Besbelli, kolcular uykuda. Kaçakçılığın önünü aldıklarından güvenli, yan gelip yatmışlar. Söylenenler doğru. Çoğu, karısını yanına aldı, deniliyordu. İşte... Ortada, apaçık... Nerdeyse kente ulaştılar, kendilerinden başka kimseye rastlamadılar.»

Bölge şefliğine mümkün olduğunca uzak düşecek bir yoldan kente girdiler. Sur kapılarını geçer geçmez, kollara ayrılarak, mahalle aralarına daldılar. Kentli, onları bekliyormuş sanki. Daha pazara inmeden, odunlarını tüketip, hayvanlarını yeğnilediler. Nalbant Mehmet'in hanında buluşarak, paralarını birleştirdiler. Doğru tahılcı Çallı'ya varıp, kızışkın arpaları aldılar, ucuz pahalı demeden. Sonra, Hacı Mehmet'e uğradılar. Durumlarını anlattılar. Ama, bir kez gelmişlerdi ya. Bundan sonra da gelirlerdi. Hacı Mehmet de kömürsüz kalmış meğer. Çok gereksinimi varmış. Hemen yeniden kredi açtı onlara. En azından beş yük kömür de onun eve indirmeliydiler.

Kent bir anda kaynaşmıştı sanki. Onların geldiğini, odun getirdiklerini duyan esnaf, Hacı'nın dükkânına damlıyordu. Sipariş veren verene... Eğer tümünün dediğini yapacak olsalar, en azın-

dan beş altı ocak daha yakmaları gerekiyordu. Yapamazlardı bunu. Çok tehlikeliydi. Ancak, çok iyi tanıdıklarına olur diyebildiler. Topu topu, üç yüz, üç yüz elli yük kömürleri olacaktı. Eğer fırsat bulabilirlerse, belki diğerlerini karşılarlardı. Günü kentte geçirip gece döndüler köylerine. Mutluydular.

Kentli bunlardan söz alamayınca, kendi kömürcülerine haber saldılar. Çampınarlılar burada odun, kömür satıyor diye... Bütün orman köyleri için için kaynamaya başladı. Kolcular, aniden teftişe çıkan Bölge Şefi'nin sert bakışları altında eriyip yittiler. Hemen karılarını gönderdiler köylerine. Silâhlarını kuşandılar. Taramaya başladılar ormanı. Yer yer kesiklerle karşılaşıyorlardı ama, kimseyi bulamıyorlardı. Giderken bakıyorlardı bir kesik, dönüşte iki olmuş. Şaşkına dönüyorlardı. Dağ orman kesmişti kesmeye, ama, tüm orman da eşkiya kesmişti sanki.

*

Bölge şefinin öfkesi, kolcular aracılığıyla tüm dağ köylerinin üzerine yayılıncaya Mıstan kömür ocaklarını göçürmüştü. Bütün sorun kente indirmekti bunları. Kolcular nefes aldırmıyorlardı artık. Durmaksızın ormanı tarıyorlardı. Duyulduğuna göre yolları da kesmişler. Yeni yollar, bilinmez geçitler bulmak zorunda köylüler. Aldıkları siparişleri yerine iletmek zorundalar. Mıstan'a bakıyorlar. Yine bir yolunu bulur. Bulacağı yol yok oysa onun. Onlar gibi, hayvanlarını yükleyip, ken-

dini bırakacak Tanrı'ya. Ekmek parasına her tehlikeye göğüs gerip, indirecek kömürlerini. Başka yolu yok. Başka çıkarı yok bu işin. Yürek gücüne bindi karşılıklı gözetimler. Kömürler beklemez açıkta. Neredeyse yağmurlar başlar. Ondan sonra, tümünü at dereye. Hiç bir işe yaramaz. Kimseler almaz. Eylül sonu, bilemedin ekim başında, yerine ulaşmalı kömür. Ulaşmazsa hayretmez. Yaş kömürü görünce nazlanır alıcı. Onlar nazlanırken, kolcu yapışır adamın bileğine. Bu yüzden, bir an önce taşımaları gerekiyor.

Bir akşam, ay'ın başka ülkelerin göklerinde fenerlik edeceği bir akşam, yola düştüler yine Çampınarı köylüleri. Önlerinde hayvanları, bütün dağ yolu boyunca kuşku içinde, kent kıyılarına kadar indiler. Sonra, öncü çıkardılar kimseler var mı diye. Hayvanlardan ikisini saldılar önden. Mustan arkalarına düştü. Gözden çıkarmışlardı bunları. Hiç bir şey olmayınca, tümü birden girdi. Siparişlere göre dağıttılar. Sonra teker teker ayrıldılar, dağ yolunda buluşacakları yere doğru. Hiç bir şey farketmemişti ormancılar. Kentliler, olanları yaymakla nasıl bir hata işlediklerini farketmişlerdi. Kolcular, oduncuları, kömürcüleri önlerine katıp, Bölge Şefliği'ne kadar silâh tehdidiyle götürünce. İyi bir av olmuştu onlar için. Son bir hafta içinde, kaçakçılıktan yakalananların sayısı kırkı geçiyordu. Hemen tümü de cezaevine gönderildi. Yargıç önüne çıkarılıp ceza yiyecekleri günü bekleyeceklerdi.

Bu yüzden, kasabalı ağzını açıp bir şey söylemiyordu. Kömürü gelip yığılıyordu evine. Son-

ra bir dağköylü gelip parasını alıyordu. Sonunda ateşsiz kalmak kuşkusu vardı. Geçen yıl, tüm bağ çokağı yakmışlardı. Bağını söküp indiren vardı. Ama, duman zifirinden odalarına giremez olmuşlardı. Isınacaklarına üşümüşler, kışı ateşsiz geçirmeyi yeğ bulmuşlardı. Bir daha mı, ağızlarını bile açmazlardı. Kaçak olsun, ne olursa olsun, kömürleri gelip yığılsındı da evlerine, kolcular ne derse desinler. Onlar kendi yaşamlarına bakarlardı. Onların evlerine Bölge Şefininki gibi, odun gelmiyordu, kömür yığılmıyordu dağdan. Hem de bedavasına.

Çampınarı köylüleri, yakalananlara şaşıyorlardı. İşte kendileri, hem de kaç sefer yapınışlardı da bir kolcuyla karşılaşmamışlardı. Pek şaşkındı öteki köyler canım. Gidip yakalatmışlardı kendilerini. Oysa onlar, hep karanlık geceleri kollamışlar, kaç kez kontrol etmişlerdi yolları. Diğer köyler de kendileri gibi yapsaydı, kurtulur, tüm kolcuları atlatırlardı.

Kente son inişlerinde, Mıstan'ı çağırdı Keresteci Halil. «Birkaç yıldır başladığı kerestecilik işi, birden kesatlaşmıştı. Alıcı çoktu. Çoktu ya mal yoktu. Orman idaresi, kesimlik ormanları ayırmış, tüm keresteciler arasında paylaştırmıştı. Savaş, bazı insanları zengin ediyordu. Tabiî bunların ilk yaptığı da, daha iyi, daha büyük ve güzel bir ev oluyordu. Bunun için, kereste işi de birden gelişmeye başlamıştı. Orman idaresinin verdiği tomruk yetmiyordu Keresteci Halil'e. Buna biraz tomruk eklemek gerekliydi. Eğer, kent kıyısına kadar yakalanmadan indirebilirlerse kaçak tomrukları,

iyi bir müşteri olurdu onlar için. Bir düşünsündü. Metre kübüne tam 10 lira verecekti. Kömür yakmaktan, odun indirmekten daha kârlı bir işti bu. Bir koca tomruk indirebildi mi, hepsinin yerini tutardı. Yakında, Kemer yakınındaki bağına taşıyacaktı kereste atelyesini. Oraya bırakacağı her tomruk, ne kadar tutarsa, parasını tirink diye alacaktı. Bir düşünüp taşınsındı. Bir başkasıyla uyuşursa, hiç iyi olmazdı.»

Mıstan, düşünmek için süre istedi. Haber verecekti. Yol boyunca bunu kurdu aklında. «Tomrukları, dereyle indiremez miydi? Tembihlerdi babasına, aşağıda, Yeniköy ağızlarında beklerdi. Onların yukarıdan suya attığı ağaçlar orayadek yüzerek gelirdi. Orada sudan çıkarır, Keresteci Halilin adamlarına teslim ederdi. Yok yok, bir kez bu yolu görürse, parayı kısardı Halil. Buradan, Kemer'e kadar taşırdı tomrukları. Bir iki gününü alırdı bu uğraşı onun. Kente girmek tehlikesi de olmadıktan sonra, daha ne isterdi. Ormancılar zorlamışlardı bu işe onları. Bıraksalardı rahat rahat kömür yakmalarına, odun indirmelerine, kıyamazlardı ağaçları kesmeye. Ama, bırakmadılar. Bırakmadıklarına göre en kısa zamanda, yaşam için gerekli her davranışta bulunacaklardı. Kendi kendini kınayamıyordu bir türlü. O pek sevdiği ağaçları, ekmeği belledliği ağaçları kesmekten utanç duyuyordu. İlkin ağaçlara karşı utanç duymuyordu. O ilk acemiliğinde babası uyardığı zaman nasıl utanmıştı. Yanlış kestiği için nasıl kınamıştı kendini. Giderek, bu etkiden kurtuluyordu. İndirecekti indirebildiği kadar. Yaşamın ko-

şulu buydu. Eğer o ağaçları kesmezse, ağaçlar gibi devrilip düşecekti açlıktan. Madem müşteri de vardı. Karışmazdı ötesine. Kolcular, yakalayıncaya kadar her bir türlü orman işini yapacaktı Mıstan. Durdurmanın mümkünü yoktu.»

Döndüğünde, köylülerine aktardı konuştuklarını. Keresteci Halil'le arasında geçenleri tümüne bir iyice anlattı. Hepsinin aklı yatmıştı, suyla tomruk taşıma işine. Hem tehlikesi de yoktu bu işin. Meğer ki, ya suya salarken, ya sudan alırken ya da keserken yakalanmasınlar.

Bir hafta sonra, iki yıldır özlemini çektiği bir davranışın içindeydi Mıstan. Bir tek çöp kırıntısı bile sarmadığı eşeğinin üstüne kurulmuş, bacaklarını sallayarak, kent yolunu tutmuştu. Hem de güpegündüz. Üstelik, türkü çağırıyordu yol boyunca. Sesinin tüm gücüyle, Karacoğlan'ı, Emrah'ı, Dadaloğlu'nu bağırtıyordu dağ yollarında. Çukurlara indikçe sesi yankılanıyor. Hayvanın başını hafif çekerek, kendi sesini dinliyordu.

Kolcu Hasan'la tanışması böyle oldu Mıstan'ın. Sesler yankılandıkça, ikirciklenmişti Hasan. Dağaltı bölgesi ona verilmişti son zamanlarda. Yollarda kol geziyordu. Geziyordu ya, bir şeye rastlayamamıştı. Şimdi, yar başından doğru bir ses duyunca pusuya yatmış beklemeye başlamıştı. Hiç böyle bir kaçakçı bulunacağını ummuyordu. Ama, Tanrı kulunu şaşırtmasında bir. Şaşırdı mı kişi, Hükümetin emrinden bir kez dışarı çıktı mı, ayağı dolaşırdı artık. Gündüzün ışığında türkü çağırarak giderdi. Sonra da eline düşerdi Kolcu Hasan'ın.

Eli, tabancasının tetiğinde, pusuda bekliyordu Hasan. Dereköy üstünden, Ağılı boğaza girilliverecek yerde. Tam önünden geçecekti gelen kimse. Tabak gibi yayılacaktı önüne. Adım dahi atamazdı. İyi nişancılardandı Hasan. Adım attırmazdı. Orman kaçakçılarına vur emri çıkalı çok olmuştu. İlk kaçakçılıkların alabildiğine yayılıvermesi üzerine, ölüm ölüm, demişti Bölge Şefi. Vuracaksınız, fakat kaçak mal geçirmeyeceksiniz. Sinek bile olsa, bir çöp bile olsa... Anladınız mı? Anlamışlardı bütün kolcular. Anlamışlardı ya, kış bastıracaktı neredeyse. Artık kaçakçılığın ardı kesilirdi.

Mıstan, eşeğinin üstünde kaygısız bir içtenlikle türkü söyleyerek girdi boğaza. Daha gölgesi yere düşer düşmez. Hasan bağırdı çalıların dibinden.

— Davranma yakarım.

Mıstan irkildi. Sonra yüzünde beliren belli belirsiz bir gülümsemeyle.

— Teslim ağam, dedi. Teslim.

İndi hayvandan. Beklemeye başladı. Hasan, çalıların dibinden çıktı. Hiç kuşkusuz duruyordu dağlı karşısında. Eşeğin üstünde de gerçekten bir çöp bile yoktu. İnanılmaz bir şeydi bu... Deminden beri türkülerini izlemişti. Sakın bir oyun etmesin. O burada Hasan'ı oyalarken, diğerleri başka yönden kente ulaşmış olmasınlar. Yapardı bu dağlılar. Tilki gibi, ne tilki gibisi, tilkiden bile çok kurnaz olurlardı. İndi bayırdan aşağı.

— Hayrola dağlı, dedi. Boşsun ya...

— Boşum ağam. Bi işim var şehirde de...

İkirciklendi Hasan. Bir dümen vardı bunda. Hiç bir şey belli olmuyordu ki itin yüzünden. Hiç bir şey anlaşılmıyordu. Sanki dümdüz bir duvardı. Arpa ekmeği gibi, kara, buruşuk, kavruk bir duvar. Ne kıpırdıyor, ne hafifçe titriyor. Oysa kaç tanesini yakaladı bunlardan Hasan. Kolcu sesini duydular mı, ya eşeklerini bırakır, kaçmaya başlarlar can havliyle, ya da kaçamıyacaklarını anladılar mı, titrerler oldukları yerde. Bu hiç birine benzemiyordu. Ne eşeğini bırakıp kaçıyordu. Ne de, titriyordu korkusundan. Öyle, Hasan nasıl bakarsa tam onun gibi dimdik bakıyordu gözlerinin içine adamın.

— Ne işiymiş bu?

Mıstan, umursamaz bir davranışla omuzlarını silkti. Onun davranışları büsbütün pirelendiriyordu Hasan'ı. Tam karşı karşıya gelmişlerdi. Uzun uzun süzdü.

— Biraz üstbaş alacaktım ağam.

— Üstbaş mı? Yazın aklın nerdeydi?

— Bi ansız iş için ağam. Hesapta olmayan bi iş.

— Ölüm mü yoksa? Başın sağolsun.

— Yok ağam. Dirim bu kez.

Bir çocuğu olacaktı demek. Bir dağköylünün. doğacak bir çocuk için kente inip öteberi alması, duyulmuş, görülmüş şey değildi. Doğum ve ölüm bir ağacın yetişmesi ve ölmesi kadar olağandır dağ yöresinde. Hiç inanılası gibi değil söylediği yalan. Çok olağanüstü. Budalalığın bu denliği görülmüş değildir doğrusu. Bu yalana kim olsa güler. Nerde kaldı Hasan gibi biri inansın.

— Demek bi çocuğun olacak ha? Yaşı uzun olsun.

— Sağol ağam.

— Oğlan mı kız mı?

— Tanrı ne kestiyse.

Doğru söylüyordu galiba be... Adam sarrafı olmuştu Hasan. Bu kadar ikirciksiz bir yüzle, böylesine büyük bir yalan kıvırılamazdı. Mümkünü yoktu bunun. Hemen anlardı durumu Hasan. Anlardı ya, yine de boş bırakmamak gerekti bu dağlıyı. İnat etmişti. Kente kadar birlikte gidecekti. Hangi nalbantın hanına inerse, izleyecekti. Eğer orada başka köylüleriyle buluşursa, o zaman yakmıştı işte. Usullacık Bölge Şefliği'ne çekip, anasından emdiği sütü burnundan getirmezse, yedi ceddine yuf olsun Hasan'ın.

— İnsanın bir gönlünün çektiği vardır civanın. De hele.

— Kız da oğlan da Allah'tan ağam. Hangisi olsa kayılım. Ama, bana sorarsan kız olsun isterim. Bi oğlum var nasılsa. Tanrı yaşını uzun etsin.

Üstelik bir de çocuğu vardı ha. Vay kurnaz. Atlatıyorum sanıyordu. Az daha da atlayacaktı Hasan. Salıverecekti peşini. Kül yutar mı o. İşte ağzından girdi, burnundan çıkıp, pirelenmekte ne denli haklı olduğuna iyice inandı.

— Demek bi oğlun var ha?

— Var ya. Bi görsen amcası. Koç gibi Maşaallah.

İyice Baktı Mıstan'a. Koca Delibaş'ı budala yerine mi koyuyordu yoksa. Birden şaşırtmacaya girip anlardı bunu.

— Len dağlı?

— Buyur ağam.

— Bi velet için mi tepiyorsun bunca yolu?

— N'etcen ağam. İnsan hazırlıksız yakalandı mı, elinden başka ne gelir. Eskiler ne demiş? Akılsız başın cezasını ayaklar çeker, demiş. Bizimki de o hesap işte.

— İyi iş be. Köyünüzde bi bebelik bez yok mu?

— Vardır kimbilir. Vardır ya, biz ödünce alışmamışız da...

— Bak sen şuna. Sanki kente değil de, komşu evine gidiyorsun. Sen hangi köyden, kimlerdensin?

— Çampınarı'ndan. Karakulakların Mıstan derler.

Birden irkildi Hasan. Demek bu oydu. Ünlü kaçakçı Mıstan. Dağ köylülerin, eline düşenlerin, kolcu yetişmez, kurşun işlemez dedikleri Mıstan bu ha... Vay canına. Kendi ayağıyla tıpış tıpış girdi tuzağına. Şimdi kurtulabilirse, mum yaksın dedelere artık.

Tutup götürmeli bunu şimdi Bölgeye. Şef mutlaka aferin der. Sırtını sığazlar. Ama, götüremez ki. Eşeğinde bir tek dal yok. Üstelik bir sürü de azar işitir. Seni, yoldan geçeni çeviresin diye mi tuttuk, der şef. Bunu Mıstan da biliyor olmalı. Biliyor olmalı ki, koca Delibaş'la yan yana durmaktan, ikirciklenmiyor bile.

— Demek Mıstan sensin ha?

— Benim ağam.

— Senin en bir birinci kaçakçı olduğunu söy-

lüyorlar her yanda. Doğru mu?

Mıstan, aldırışsız elini göğsüne bastırdı.

— Eğer öyle olsaydı, Delibaş Hasan ağanın tezgâhına girmeden kurtulmamın mümkünü mü var ağam? Tövbe de. Ağzından yel alsın. Kaçakçılık kim, biz kim.

— Ben ne dediğimi iyi bilirim dağlı. Herkesin dilinde senin adın. Bir baldırıçıplak yakalamıyor muyum, cinlerim tepeme çıkıyor. Bana elin yetişiyor Delibaş, diyor adam. Çampınarlıya geldi mi, ortalıkta görünmüyorsun. Ortak mısın, nesin? Bak haberin olsun. Bir elime geçirirsem seni. Bir pundunu bulursam, gayri Tanrı'na yakar ki...

— Mahsus diyorlardır ağam. İşte elindeyim. Şimdiye kadar bi şey yapmış olsam, sizden kurtulmanın mümkünü var mı? Nasılsa yakalardınız. Yakalamadınız. Neden? Bi şey yapmadım da ondan elbet. Değil mi?

— Bak benden söylemesi. Ayağını denk al.

— Sen tasa etme ağam. Dediğinizden bir kıynam fazla dal koparmam ben.

— Hep böyle diyorsunuz. Sonra da yük yük kaçak malla yakalıyorum yine de...

— N'apsınlar ağam. Od yok, ocak yok, dağın başında. Bir ağaç var. Ağaç yenmez ki. Aş ister çoluk çocuk. Ekmek ister. Sen hiç aç kaldın mı?

— Kalmadım Rabbime şükürler olsun.

— Dilerim ki, hiç bir zaman kalma. Hiç kimse aç kalmasın. Çok kötü şey açlık ağam. Ölümden beter. Hiç bi şey görmez oluyor adamın gözü. Ölüm kurtuluş geliyor.

— Demek bu kadar kötü ha...

— Kötü ki...

Birden irkildi. Düpedüz tehdit ediyordu o'nu. Aç kalınca ölüm vız gelir demekle, gözünü yıldırmaya çalışıyordu. Üstüme gelme, sonra bitiririm seni diyordu. Dedikleri kadar vardı bu it dölü. Vardı ki, hem de nasıl? Hiç kılını kıpırdatmadan koca Delibaş'ı korkutmaya çalışmak. Her babayiğitin harcı değildi.

— Ne demek istiyorsun Karakulakoğlu?

— Hiç ağam. Halimizi anlatıyorum sana. Tüm dağ köylülerin halini anlatıyorum. Sen devlet adamısın. Hükümetsin. Belki bilmezsin açlığı. Açlık bir kötü ki... Ölüm yanında bal şerbeti. Dediğim bu. Bil bunu. Bir iyicene bil ki, anla bizim halimizi.

— Bunun ardında bir gözdağı mı var bana?

— Gözdağı haddimize mi düşmüş bizim?

— Bana öyle geldi de, delibaşım kızayım dedi.

— Kızına ağam. Hiç kızma. Bizim gibi yoksula kızmak, senin gibi Hükümet adamlarının şanına yaraşmaz. Koyuver gideyim yoluma artık. Geç kalacağım sonra.

Afalladı Hasan. Hiç böylesine rastlamamıştı. Tam dişime göre, diye geçirdi. Bunu yakaladım mı ben, tüm kente adım ünlenir artık. Tüm dağköylüler, Azrail görmüş gibi korkarlar benden. Ama, nasıl götürürüm bunu böyle. Şeften bir çuval azar yemeyi göze alıp, yine götürsem Şefliğe. Hiç olmadı bir araba sopa çeksem. Olmaz ki. Tadı çıkmaz. Suçsuz yere dövmeye kalktın mı, başına iş gelebilir. Kendimi savunuyordum der. Şef her zaman söyler. Köylünün haklı olduğuna kıl kadar

inandınız mı, canınızı tehlikeye atıyorsunuz demektir.

Kentliden tanık toplamaya kalkışsa. Biri olsun gelmezdi. Her kim ki, Hükümeti atlatabiliyor, hemen öyküleşiyordu köylerde, kentlerde. Hükümete kafa tuttu mu biri, seviyorlardı. Sevdikleri için de, hiç bir tanık bulamazdı karşısında. Yine de bırakmadı ardını.

— Ben de kente gidiyorum. Birlikte gidelim mi?

Mıstan, zaten inmişti hayvanından. Yeniden binmedi.

— Gidelim ağam. Buyur.

Yan yana kente yöneldiler. Hasan, silâhını kolunun altına kıstırmış, kayışını bir iyice dolayarak, namluyu Mıstan'ın göğsüne denkleştirmişti.

— Bayağı sesin güzelmiş senin.

— Eh, ne olsa Çampınarı'nın suyunu içiyoruz. O kadar olsun gayri.

— Yaman türküler de biliyorsun ha.

— Bizim dağ yakasında, tüm bebeler türküyle büyür ağam. Bir ağaçları biliriz, bir dağ yolunu, bir de işte bu türküleri. Bizim varımız yoğumuz bunlardır.

— Kim öğretti bu türküleri size?

— Ninemiz, babamız. Dedim ya, türküyle büyürüz biz.

— Şaştım ben bu işe. Hem kente pek sık inmezsiniz. Hem de hiç kimsenin bilmediği türküleri bilirsiniz. Nasıl oluyor bu iş?

Mıstan hiç boşluk vermiyordu. Hasan'ın niyetini çoktan anlamıştı. Kendisini konuşturup bir

şeyler öğrenecekti. Uğraşsın bakalım. Mıstan'ın kim olduğunu bir iyice anlasın. Dağ köylerine «kıran kodular» yıllardır. Çocuklar aç, büyükler perişan oldu. Hiç bir köyün, ötekinden haberi olmuyor sanıyorlardı. Oysa, hemen haberleniyordu onlar. Nereden bilsinler dağları. Bunlar ovalı.

Ovalı olmasa bile, bir yamaca çıkmış oturmuşlar. Dağların havasını, suyunu kolcu olduğunda görüyor. Orada geçen serüvenleri ne bilsinler. Sanıyorlar ki, türküler kentlerde söylenir. Anlatmalı bunu ona.

— Biz dağ adamıyız. Tüm ozanlar da dağ adamıdır bir iyice bakarsan. Türkülerin ocağı, otağı dağlardır. İlkin orada çözülür diller. Açılır bağırlar. Gür pınarlar nasıl dağlardan çıkar. Ozanlar da öyle... Ağaçların bağrı nasıl açıktır yele... Ozanların da öyle. Mayasını dağdan alır ozan. İlkin dağlara, o suskun ve yüce yalnızlığa söylerler türkülerini. Beğendirdiler mi suskunluğa. Gayrı her bir yana uzanır giderler. Köyden obaya, daldan ağaca. Canı çekerse, bir dağ doruğundan, ova aşağı da vuruverir. Kentler, ova köyleri türküyü ancak o zaman öğrenip belleyebilir. Yoksa...

— Deme be?

— Dedim gitti. Yakında sen de görürsün bunu. Alışırsın. Kaç yıl oldu dağlara tırmanıyorsun şurda. Hele bir iyice alış. Dinlemeyi bir iyice öğren. Bak neler belleyeceksin.

— Alışacağız Mıstan. Belleyeceğiz. İş edindik kolculuğu. Dağlara alışmak zorundayız.

— Zaten bir kez alışmaya bağlıdır bu iş. Sonra indirdiler mi seni ovanın bu kara sıcağına, bo-

ğulur gibi olursun. Bir haftaya varmadan her bir yanın gidişken olur. Eğer ekmek derdi olmasa, inan yıllarca adım atmam bu ovaya ben.

— Nasıl? İşler iyi mi?

— İşler, iyiydi. Geçinip gidiyorduk.

— Şimdi geçinemiyor musunuz?

— Halimiz ortada ağam. Halimiz apaçık. Gayri var sen karar ver.

Susku yeniden bir kandil gibi asıldı aralarına. Kendi ayak sesleriyle, hayvanınkileri dinleyerek yürüdüler. Hasan, «Kişi, çevresine uyuyor,» diye düşündü. «Eskiden konuşmadan duramazdım ben. Bu yüzden delibaşa çıktı adım. Oysa kolcu olduğumdan beri, konuşmayı unuttum. Ben de bunlara döndüm. Bir laf edip, susuveriyorum. Ya da her sesinde pek çok anlam taşıyan sözcükler ediyorum. Dağın etkisi mi bu? Ormanın gümbürtülü suskusu mu? Uyuyor işte insan. Uyuyor ve bunlar gibi olmaya başlıyor. Suskun... Düşünceli... Ve kurnaz. Evet... Kurnazlıktan az konuşuyorlar. Sorarsan yanıtı hazır. Ama sormaz, seslenmezsen, bin yıl suskun durur karşısında. İnsanı da ağaç gibi ormanın. Ya da orman adamı insanı da ağaç gibi görüyor. Suskunluğuyla aldatıyor karşısındakini.

Şimdi şu yanıbaşımda yürüyen Mıstan, tilkiden beter. Kaçakçıların başı, başkanı. Bir kez düşmedi elime. Bir kez kıstıramadım. Nasıl da güveniyor kendine. Nasıl da meydan okuyor suskusuyla. Onca kaçakçılığı yapan o değil. Hiç ikirciklenmiyor. Belki de bu yüzden en ustaları ya. Başkası olsa, ya eşeğini bırakıp kaçmıştı şimdiye. Ya bir punt kollayıp, saldırmıştı. Bunun aldırdığı yok.

Aldırmasın ama. Atlatacağını sansın. Böylesi daha iyi. Delibaş Hasan'ın kurnazlığını kıstığında anlar...»

Kasabaya girmişler, sezinlemedi. Çarşıyı geçtiler. Nalbant Mehmet'in hanında kimse yoktu. «Şöyle bir Çampınarlı daha olmalıydı ki... Yoktu... Olmadığına göre, bu deli gerçekten bez almaya gelmişti demek.» Dayanamadı;

— Len dağlı, dedi. Desene ünün gibi, sevdan da yaman senin.

Mıstan omuzlarını silkti. İçtenliğini dişlerine yansıtarak güldü;

— Bizim her bir şeyimiz yaman olur ağam, dedi. İşimiz ve de sevdamız. Dağ gibi, orman gibi... Onların tepesinde esen yelimiz, dallarında eğleşen kar'ımız gibi... Orman gibi yanarız biz. Yeter ki bağrımıza ateş düşmesin. Yanar kavruluruz. Yakar kavururuz... Şaştın mı?

İrkildi Hasan. Sevdayla övünmeyi bilmezdi onlar. Çekinirlerdi sevmekten. Sevmekten değil. Konuşmaktan sakınırlardı. Oysa bu dağlılar. Övünüyorlar. Hem de, yıllar sonra... İkinci çocuğunun doğumunu beklerken. Olası mı?

— Şaşılmayacak gibi değil ki...

— Şaşma ağam... Ağaç, ölünceye canlıdır. Ölünceye özsuyu yürüyüp gider en uçtaki yaprağa. Yepyeni filizler verir. Taptaze yapraklar sürer. Dağ buna alışkındır. Dağ insanı da. Dağlar gibidir gönlümüz. Ne aldığını unutur, ne verdiğini anımsar. İyiliği de kötülüğü de dağlar gibi saklar. Ancak deşildiğinde verir gizini. Ancak o zaman açar yaban gözlere...

ON DÖRT

Mıstan, Delibaş Hasan'ın ardında gölgelendiğini bilerek, ilkin manifaturacıya uğradı. Hacı Mehmet'in büyük oğlu tezgâhın ardına oturmuş, sokağı seyrediyordu. Mıstan'ı görünce kıpırdandı.

— Hayrola Mıstan. Güpegündüz kentte işin ne? Yoksa ormancılarla barış mı imzaladın?

— Yok Ali Dayı... Bizim onlarla barışımız mümkün değil. Hükümet, bir iyice mısmılladı bizi. Hiç yaşam hakkı tanımaz oldu. Delibaş, şefinden zılgıtı yedikçe bize sarıyor. Ama, bana sorarsan salt zılgıt işi değil bu. Bir gocunması var gibi geliyor bana.

— Ne gocunması olacak Mıstan. Bilmez misin bizim insanımızı. Hükümete odacı olsa, orduya mareşal oldum sanır. Tafralanır. Hep bu...

— Pek buna benzemiyor dayı. Bakarsan iyi bir adam. Ama, bir yerde delilenivériyor ki...

— Gene ne oldu. Yoksa enseledi mi seni?

— Yok. Tanrıma şükürler olsun, henüz o fırsatı vermedi onlara. Ama, böyle gitmez ki bu.

— Düzelir be Mıstan çavuş. El'bet düzelir bir gün. Bakarsın, Hükümet de sizi düşünüvermiş. Yahu ağaç iyi hoş ama, benim bunca insanım var

orda, bi de bunları gözeteyim demiş.

— Sanmam. Hükümet bizi bilmiyor bile. Var mıyız, yok muyuz farkında değil. Bu bakımdan, gözden çıkarmış olmalı. Ölüme kardık yıllarca. Sen biliyorsun. Geleneklerimizi, göreneklerimizi tümüyle yitirdik.

Ali, başını salladı. Susturdu Mıstan'ı.

— Borcun sözü olmaz. Elbet düzelecek bunlar. Tümümüz Muhammed ümmetiyiz. Sıkıştığımız zaman birbirimizin yardımına koşmazsak, insan olmamızın ne değeri kalır. Açık kalacak, acınızdan ölecek değilsiniz ya. Biz olmasak, bir başkası el uzatacaktı size. Sıkılmayın. Bakarsın ortalık düzelir yine. Bakarsın dönem değişmiş. Yüz yüklük ocakları yakan sen değil miydin? Bi yılda öder, temizlersin borcunu.

— Kaç yıl bu Ali Dayı. Kaç yıldır hep bu sözlerle avunuyoruz.

— Ölmüyorsunuz da ama. Bakıyorsunuz, Tanrı, hükümet adamının üstüne ölü toprağı saçıvermiş. Görmemiş sizi. Odunu, kömürü ama kaçak, ama gizli getirip indirmişsiniz yine de...

— Öyle. Orası doğru. Ama, biliyor musun Ali Dayı, adamın zoruna gidiyor bu. Yüzyıllardır o ormanı bizim bellemişiz. Bir yaş dalını yersiz olarak koparacağız diye ödümüz patlamış bizim. Sonra bir bakıyorsun, tek yaprağını esirgiyorlar senden. Olası mı bu? Düzen mi denir bunun adına. Kendi malını çalıyormuşsun gibi geliyor adama. Bir dolanıp, kurumuş, çürümüşüne bakamıyorsun. Kovaltıya geleni, yol kıyısına en yakını hangisiyse onu indirmek zorundayız. Kaçırması kolay ol-

sun diye. Sonra eşek izinde geçiyorsun Bozdağ'ın dibi görünmez yarlarını. Gecenin en koyu zamanında, önünü görmeksizin, bir karış yolu izliyorsun, kolculara yakalanmamak amacıyla. Ama, yine de bizim köyün tümü dama girdi çıktı. Tümümüz sabıkalıyız artık. Bir düşün.

— Sen yakalanmadın ya daha.

— Bi ben ölmeyinen dünya bozulmaz, demiş Pir Sultan. Şimdi bu seninki de o hesap. Ben yakalanmamışım. Ne önemi var bunun?

— Var. Hem de çok bir önemi var. Neden dersen, sen tüm dağköylülerin dayanağısın. Mıstan yakalanmadığına göre, diyorlar. Kaç kez kulaklarımla işittim. Bir çıkarı var bu işin. Bir kurtuluşu var. Biz de akıllansak. Biz de onun yaptığını yapsak, hiç birimiz yakalanamayız. Bu güç veriyor onlara. Eğer sen de yakalanırsan yok mu, tümü umudunu yitirecek ve işte o zaman başlayacak asıl yıkım. Bu bakımdan tetik ol sen. Sakın yakalanma.

— Mümkünü var mı bunun Dayı. Hükümetin eli uzun, adamı çok. Daha yarı yolda önünü kesiyorlar kişinin. Elini başı üstüne kaldırtıveriyorlar.

— N'oldu? Yoksa bir aksilik mi var?

— Yok. Aksilik falan yok da... Hani söz gelişi diyorum. Kente Delibaş Hasan'la birlikte geldik. Bir görsen, kırılırdın gülmekten. Aynı ipe çıkmış iki cambaz gibiydik.

— Benim fikrimi sorarsan, Delibaş oyuna gelmiş. İpten düşmüş derim. Elini kolunu sallaya sallaya burda olduğuna bakılırsa...

Bir an durdu. Dikatle Mıstan'ın omuzu düze-

yinden dışarı baktı. Kaşını, gözünü oynatarak süzdü dışarısını. Delibaş Hasan, Mıstan'a belli etmemek istercesine hızla geçmişti dükkânın önünden. Hemen yana sapıp, hızlı hızlı, Bölge Şefliği'ne doğru yürümüştü. Daha Mıstan başını çevirmeden, devam etti Ali.

— Seninki kös kös gidiyor.

— Delibaş mı? Sanmam. Yeni bir gözetleme yeri arıyordur.

Ali, yerinden kalktı. Bankoyu dolanıp, dükkânın önüne çıktı. Ardına bakmadan gidiyordu Delibaş. Döndü.

— Yok. Bu gidiş, şeflikte mola verir ancak. Gene sıyırdın paçayı.

— Zaten bi şey yoktu ki Ali dayı.

— Bilmem artık.

Delibaş'ın gittiğine inan getirince sardırdıklarını koltuğunun altına aldı. Ali, kalemini tükrükleyerek, verdiklerini hesaba yazarken, havuzlu kahvenin önünden, Keresteci Halil'in mağazasına vurdu Mıstan.

Halil, mağazanın önüne taban tahtalarını, kirişleri dayamış, yazıhanesinde nargile tokurdatıyordu. Hiç duraklamadı Mıstan'ı görünce. Kaşlarıyla, içeri geçmesini önerdi.

Mıstan, kapıdan girip, yandaki küçük oymaya geçti. Halil, yazıhanesinin camlarından çevreyi süzerek yerinden kalktı. Mıstan'ın yanına geldi. Yüzü gülüyordu.

— Hoşgeldin.

— Hoşgördük emmi.

— Demek sonunda kayloldun tomruk işine?

— Çaresizlik, boynumuzu kıldan ince etti bizim. Sen nasıl istersen.

— Başlıyor muyuz?

— Baharın.

— Teslim işini ne yapacağız?

— Sen bilirsin.

— Bilmesi yok. Ne gördük birbirimizi, ne görüştük. Ben baharın, hızar atölyesini bağa taşırım. İzin verirlerse. Gayri alması benden ya, neyse. Sen oraya getirirsin tomrukları. Kaç tomruk yıkarsan hesaplarız. Sonra gel, paranı al. Hatta burda olmaz. Bir haber salarsın, benim tahtacılarla. Ertesi gelişinde, alırsın paranı. Bir arada görülmeyelim. Bir iyice sıkıştırıyorlar.

— Sen nasıl istersen.

— Benim isteğim bu.

— Öyle olsun.

— Görünmeden çık şimdi.

Tekrar yazıhanesine döndü. Bakışlarıyla, köşeleri, caddeyi taradı. Yine kaşıyla işaret verdi Mıstan'a. Sıyrılıp çıktı mağazadan.

Hızlı hızlı yürüyerek, hana uğradı. Hayvanının çalbırını çözüp, bindi üstüne. Köy yoluna düştüğünde, Halil'le konuşmalarını bir kez daha evirip çevirdi kafasında. Çaresizlik, demişti. Çaresizlik, böylesine zorlamasa, tomruk kaçakçılığına kalkışmazdı. Ama, odun, kömür kaçakçılığından daha fazla gelir sağlıyacaktı bu iş onlara.

Dağınık değildi hiç olmazsa. Tehlikesi de diğerinden azdı. İş ki, umduğu gibi yürütsün tomrukları. Umduğu gibi çıksın Halil...

*

Şef, mağazanın önünden geçip, eve gidiyordu. Halil fırladı. Önünü kesti.

— Böyle geçmek var mı beyim? Bir kahvemizi içmeden.

— Eve alınacak bazı şeyler vardı da...

— Sen buyur geç şöyle. Aldırırız.

Kolundan asıldı Şefi. Zorla yazıhaneye oturttu. Ve hammalı Mahmut'a bağırmaya başladı.

— Mahmut oğlum... Ulan kulağına çüşlediğimin Mahmut'u. Yetişsene...

Mahmut koşarak geldi. Ellerini göbeğinin üstünde kavuşturarak, bekledi.

— Koş beyime az şekerli bir kahve söyle. Sonra da çabuk gel. İş çıktı sana.

— Başüstüne ağam.

Şefe döndü gülerek.

— Darıldım size bey. Bunca dostluğumuz var. Bu çarşının esnafını bilmez gibi. İnsan bir haber gönderir. Bana şunlar gerekli diye. Bir hükümet memurunun, çarşıya gidip, kendi eliyle alış-veriş etmesi iyi karşılanmaz bizde. Mahmut var işte. At gibi besliyoruz. Gitsin alsın, teslim etsin yengesine. Hiç yakışır mı... Biz burada duruyorken...

— Teşekkür ederim Halil Bey. Çok teşekkür ederim. Ama, zahmet oluyor size.

— Zahmet ne demek. Ne olsa, meslekdaş sayılırız biz. Üstelik, en iyi dostlarınız sanıyorduk kendimizi. O güvenle, bizim köroğlu bugün size gitti. Akşam yemeğine beklemeyin bizi diye tembihlemiştim. Yenge hanım ne der bilmem ama, epeydir özledik söyleşinizi. Karılar gibi evde oturup, sohbet kuracak değiliz a... Bizim Osman'-

la kararlaştırdık. Nasılsa, saat yediden önce daireden çıkmaz. Şuna bir baskın verip, Enver'de masayı kurduralım diye.

— Gerçekten, epeydir oturup konuşamadık. Ama, dediğim gibi. Alacaklarım vardı. Bu gün erken çıktım. Madem, hanım bizde. Ne yapalım? Uyarız...

— Hah şöyle.

Mahmut, kapının önünde dikilmiş, bekliyordu. Halil baktı Şef'e...

— Neler aldıracaktınız beyim.

Şef, cebine davrandı. Görmezleye getirdi Halil. Bu yeni memurların ne onurlu olduğunu biliyordu. Cüzdanını çıkardı şef. Mahmut'a alacaklarını söyledi. Adam giderken, ardından bağırdı Halil.

— Benden selâm söyle. Götür eve ver. Bizimki de beylerde olacak. Bizi merak etmesinler diye tembihle. Sonra gel, mağazayı kapat. Biz Enver'deyiz. Paranın üstünü oraya getirirsin.

Mahmut koşarak gitti. Şef, sıkılarak baktı Halil'e.

— Zahmete giriyorsunuz.

— Zahmet ne demek. Bir ahbabımıza yararlı olabiliyorsak ne mutlu bize. İşi ne keratanın. Burda sorutup duracağına, biraz çalışsın. Zaten işler iyice kesatlaştı bu günlerde. Haftalarca oturduğumuz oluyor. Bir türlü aklım ermiyor bu gidişe bey. Bir bakıyorum yeni bir evin temeli atılıyor. Sonra tavan çıkıyor, bize uğrayan yok. Şaşıyorum doğrusu.

— Hiç şaşmayın. Kaçakçılık aldı yürüdü yi-

ne. Kentin dört bir bucağını tutturuyorum. Ama, yel olup geçiyor herifler. Adamlarımı tanımasam, tümü kaçakçılarla ortak diyeceğim.

— Benim de şaştığım bu Bey. Onca namuslu adamsın. Yüzüne karşı övmek gibi olmasın ama, çok da bilgili bir insansın. Adamların da neyime gerek, gerçekten hırsıza ortak olacak gibisinden değil. Ama, bu bizim köylüyle başetmenin olanağı yok.

— Biraz daha sıkıştırmak gerek. Yeni kadrolar istedim yukarıdan. Hele bir gelsin. Kolcuları bir iyice artırayım. O zaman görürüz.

— Gidelim mi?

— Siz bilirsiniz. Yalnız, biliyorsunuz, bu kez sıra bende.

— Aman beyim. Sözü mü olur.

— Yok öyle değil. Neyime gerek, ben sizin ne kadar samimi olduğunuzu biliyorum. Ama, dışarıdan görenler öyle demezler. Ne olsa, aynı meslekteniz. Bakarsın, durduk yerde kara çalarlar. Değmez.

— Haklısın beyim. Çalarlar ki, hem de nasıl. Sen bilirsin. Senden olsun. Ne yapalım?

Osman'a haber iletti kalkıp. Üçü birlikte, çarşıyı geçtiler. Enver'in meyhanesine oturdular.

*

Dumanlı kafalarla, Şehir Kulübü'nün salonunda bir masanın çevresine toplandılar. Kulüp kahvecisi, poker kâğıtlarını uzattı önlerine. Kâğıtları dalgın dalgın karıştıran Halil, şefin yüzüne bakarak, söylendi.

— Epeyce öğrendik sanıyoruz. Öyle değil mi Osman?

— Öyle. Zararları çıkarmaya başlamalıyız artık.

— Oyun bu belli olmaz ki. Bakarsınız, beni çırılçıplak göndermişsiniz eve.

— Yok, o kadar değil ama Bey, şöyle bir rakı parası çıkaracak kadar yutabilsek bir kez seni. Bu oyunu iyice öğrendiğimize inanacağız. Kes bakalım.

— Siz öyle pek acemi sayılmazsınız canım. Yalnız, çektiğiniz blöfleri ben yutmuyorum. O kadar. Bir de bunu öğrendiniz mi, yandığımın resmidir.

— Bey nerde öğrendin sen poker oynamasını?

— Staj döneminde. Derslerden başalabildikçe, dinlenmek için, bir kuruşuna oynardık. İşte o zamandan kaldı. Pek biliyorum sayılmaz ha...

— Demek daha ustaları da var bunun?

— Ne demezsiniz. Bizim bir Blöf Ali'miz vardı. Tümümüzü soyar, soğana çevirirdi, bir kuruşlarla. Düşünün. Adını Blöf Ali koyduk sonunda.

— Vay anasını. Bir dördüncü bulsak da biz de başlasak.

Bakındı Halil. Üzümcü Necip, kahvesini yudumluyor. İşaret etti. Nazlandı Necip. Bir iki kıpırdandı. Osman üsteledi.

— Senin bankacılar gelmiyecek anlaşılan. Hadi nazlanma. Gel işte.

— Ya gelirlerse. Biz dörtlümüzden çok memnunuz oğlum. Sizin sayman bey nerde? Yok mu?

— Bu gün gelemedi. Hadi nazlanma da tamamla şu dördü.

Kalktı Necip. Gelip, masaya oturdu.

— Beyin ününü duymuştum. Çok iyi oynuyormuş. Ben pek bilmem bu mereti. Yoksa kaz mı belliyorsunuz beni.

— Yok ne münasebet.

Bankacılara yolunmaktan sakınmıyorsun ama, diyecekti Halil. Yutkundu. Göz kırptı.

— Allah versin. Kentin bir numaralı tüccarı oluyorsun bu gidişle. Duyduğuma göre, kredin artıyormuş.

— Artar tabii. Benim gibi adamı nerde bulacaklar. Acyoya ses çıkarmayız, komisyona eyvallah deriz. Daha vade gelmeden, faizi bi tamam ödenmiş borcu kapatırız. Bankacı dediğin güvenli adam arar. Eh, Tanrı'ya şükür, bizim de bir kötülüğümüz yoktur.

— Bu körfezde ne kötülüğümüz olur ki. Kentin bir başından öksürsen, ötekinde davul çalmışsın gibi yankısını duyarsın. İşte birkaç kuruşa poker, bir de Enver'in meyhanesi değil mi tüm aykırılığımız.

Şef atıldı söze.

— Aykırılık sayılmaz ki bu. Zorunluluk. Başka bir eğlencemiz yok.

— Siz yine bulursunuz eğlence Ormancı Bey. Okumanız, yazmanız var. Kaymakam Bey gibi, elinize bi kitap alıp, dünyayı unutabilirsiniz. Sahi ne yazıyor o kitaplarda kuzum?

— Kitabına göre. Kaymakam Bey çok kültürlü. Durmadan okuyor.

— Bir gün aklını bozmazsa iyidir. Bizim Kel Hafız, okuya okuya kaçırdıydı. Bizim öyle bir derdimiz yok şükürler olsun.

— Okumak gerekli. Ben de severdim eskiden. Ama, okul bitip de, iş başa düşünce, biraz güçleşti okumak.

— Yok. Uzun kış gecelerinde, sen de okuyorsun ya beyim. Kaç kez geldik size de alıkoduk.

— O düzenli bir okumak değil ki...

Osman kâğıtları dağıttı.

— Boşver be beyim. Okuyacağın kadar okumuşsun. Bundan ötesi var mı? Bizim Necib'in dediği gibi, fazla okumak adamın aklını sulandırır. Neyine gerek senin. İşte, kulübümüz var, meyhanemiz de. Daha ne isteriz?

— Bir de sinema olsa...

— Hani şu canlı resimler mi?

— İşte onlar.

— Eh, bir gün gelir o da olur be beyim.

*

Necip, mağazanın yazıhanesine girip oturdu. Mahmut, kahveciye koştu hemen. Halil, nargilesinden derin bir nefes çekti.

— Gel bakalım ağanın oğlu. Buyur.

— Geldik. Ver bakalım, elli kâğıt.

— Biz almıyoruz ama senden.

— Laf. Anam ağladı herife zorla kazandıracağım diye ulan. Elime öyle kâğıtlar geliyordu ki... Arkadaş hatırına neler yapıyoruz be. Floşu öldürdüm namussuzum. Bir usta kumarbaz duysa

bizim yediğimiz haltı, sopayla kovalar tümümüzü.

— De sus. Bizimki kumar mı salak. Yatırım oğlum. Sen kaç papel yutuldun krediyi artırmak için. Ne yaparsın? Bizim elimizden gelen de bu.

— Asıl zoruma giden nedir biliyor musun Halil ağa?

— Ne?

— Heriflerin sahiden bu bokyiyeni bildiklerini sanmaları. Ulan, kazanmak, bile bile kaybetmekten daha kolay be... Bir bilseler bunu...

— Aman bilmedikleri daha iyi. Bilirlerse, bakarsın birinin içi çürür. Set çeker önümüze...

— Hiç sanmam. Bir adam, bu denli avanak olmaz. Bir düşün. Her oyunda durmadan o kazanıyor. Benden elli gitti. Osman'la ikinizden mutlaka yüz ellişer gitmiştir. Adam, avanak bile olsa, ulan bu herifler deli boku yutmadı ya. Durmadan yutuluyorlar, yine de dört dönüyorlar çevremde diye düşünür. Bana sorarsan, bu memur kitlesinin tümü ne halt yediğimizi biliyor bizim. Biliyor da, üstelik matrak geçiyor bizimle. Benim zoruma giden bu.

— Yok canım. Bilmiyorlardır. Bilseler kısa zamanda yüz göz olurduk.

— Hah, işte benim dediğim de bu. Adamlar bizimle yüz göz olmamak için, bildikleri halde, bilmezliğe getirip, işletiyorlar bizi.

— Sanmam Necibim. Sanmam, çünkü kumarın mayasında vardır, yutulduğun adamı yutuncaya kadar debelenmek. Hem bunların çoğu kentli. Okumuş. Böyle kurnazlıkları bilmezler. Bizi, ellerinde sandıkları için, güvenlidirler. Kişi gü-

venli olunca, kuşku aklına gelmez. Şimdi bizim Şefi alalım ele. Ben, kaçak tomruk indirtmedikten sonra, Halil parmağını kıpırdatamaz diyordur, değil mi?

— Öyle...

— Bir adam bunu söyledi mi, karşısındakinden kuşkulanmaz artık. Biz aslında kaybettiğimiz haftada, on günde bir bile bile uzattığımız o küçük paralarla bu güveni satın alıyoruz. Adam şef ama, olsun olsun maaşı altı yüz, bilemedin yedi yüz liradır. Bir o kadar da bizden yüledi mi, dünyalar onun olmaktadır. Düşün bir, adam bir ayda altı, yedi yüz lira kazanıyor. Sen bir çırpıda yüz elli, iki yüz lirayı kumar masasında bırakıveriyorsun. Ne demektir bu?

— Zengin adam, büyük adam demektir.

— İşte bu kadar. Bir kez bunu dedi mi devlet memuru, sana krediyi, bana da izni çoğaltır hemen. Kaçakçılık gibi, batakçılık gibi tehlikeli işlere girmeyeceğimize güvenir. Anladın mı ağanın oğlu.

— Anlamasına anladım ya, bizim ellilik gitti hiç yoktan.

— Nedenmiş. Bunca akıl aldın bir. Senin bankacılar gelseydi, daha fazlasını kaybetmek zorunda kalacaktın iki. Şimdi o artanla bize bir ziyafet borçlandın üç... Ne haber?

— Selâm verdik borçlu çıktık. Boşuna ad takmamış sana kentli. Boşuna Zamzam Halil dememişler.

— Eh, yiğit ünüyle anılır aslanım. Biz de,

her bir işin ucunu hesaba dayamaktan hoşlanırız.

Necip kalktı.

Halil bir an düşündü.

Akşam iyi oturtmuştu kaçak kereste sözünü Bunun etkisi belirirdi yakında. Nargilesinin ateşini ölçerdi. Derin derin nefesledi tokurdatarak.

*

Sabahleyin masasının başına düşünceli oturdu Şef. Keresteciler, kaçakçılıktan yakınıyorlardı. Haklıydılar da... Orman yönetimi, baltalıkları, kerestelikleri ayırdığından beri, tomruğu kendisi veriyordu. Ama, kaçakçılar, ucuz pahalı demeden yine de tahta satıyorlardı. Adamlar, bunca mağaza açmış, atelyeler kurarak, doğru yoldan para kazanmaya uğraşıyorlar. Bir iki baldırıçıplak, tüm kazançlarına el koyuyor.

Bir yakalasalar...

Yakalamıyorlar mı? Yakalıyorlar. Atıyorlar içeri. Ama, bir türlü önlemenin mümkünü olmuyor kaçakçılığı. Yazık değil mi adamların çabalarına. Orman yönetimine parayı sayıp, tomrukları alsınlar. Masraf edip, kereste haline getirsinler de, sonra ellerinde kalsın. Olası değil bu. Hiç olası değil. Hani iyice bilip tanımasa Halil'le Osman'ı onlardan kuşkulanacak. Geçen akşam ne demişti bir ara. Hani, alışmış olmasam, meslek edinmiş bulunmasam, bırakacağım bu kerestecilığı. Kârından geçtim, kuşku da uyandırıyor insanlar üzerinde. Neyime gerek. Bağım var, evim mağazam var. Bunları icara versem, yaşamımı sürdürürüm...

Haklı adam. Haklı ya, köylüyü önlemenin de mümkünü yok ki...

Ankara daha cevap vermedi kadro isteğine. Bahar geliyor yine. Orman mevsimi başlayacak neredeyse. Hiç olmadı, biraz daha artırabilse kolcuların sayısını. **Belki bu yıl önler kaçakçılığı.**

Zile bastı.

Gelen odacıyla, yardımcısını çağırtıp, yeni kadrolar için yazdırdığı yazının, bir kez daha tekrarlanmasını istedi. Yardımcı, yazıyı yazmak için çıkarken, durdurdu onu.

— Başka türlü kaçakçılığı önleyemiyeceğiz galiba. Böyle giderse, her ağacın başına bir kolcu dikmemiz gerekecek.

— Yine fırsatını bulurlar diye korkuyorum beyefendi. Bu bizim köylümüz, hele yapacağı iş uygunsuzsa, şeytana papucunu ters giydirir. Kurnazlığının üstüne oyun oynanmaz. Benim kuşkum bu. Her ağacın başına bir adam da diksek, önliyemiyeceğiz diye korkuyorum.

— Bir çare geliyor mu aklına?

— Gelmesine geliyor ya efendim, uygulamak olanaksız.

— Neden olanaksız olsun.

— Kolcu almaktan daha güç de ondan.

— Neymiş...

Gözleri parladı şefin. Yer gösterdi yardımcısına.

— Oturun da anlatın bakalım. Nasıl bir iş bu.

— Diyorum ki efendim, orman köylülerinin tümünü sürelim yerlerinden. Hangi köye bağlı gö-

rünüyorlarsa, orada oturmak zorunda bırakalım. Ormanlar kamulaştırıldığına göre, tüm oturdukları yerler de devlete ait. Herhangi bir kayıtları da olmadığından, zaten orada bulunmaları yasaya aykırı. Buna dayanarak, çıkarabiliriz onları.

— Bu fikir giderek gelişiyor galiba.

— Demek siz de okudunuz Falih Rıfkı Bey'i. O ne yazıydı efendim. Yıllardır içimizde çöreklenmiş tüm acıları dile getiriyordu. Orman köylülerinin keçilerden daha beter ve çok daha zararlı mahlûklar olduğunu, nasıl anlatmış.

— Anlatmış ama, böyle bir davranışa gücümüz yetmez bizim. Candarma istemeye kalksak, kıyam var sanırlar. En iyisi yine bizim akıl ettiğimizdir.

— Ya sırayla dayaktan geçirsek köylüleri. Belki akıllanırlar. Hapis onlar için dinlenme gibi geliyor. Zaten kış ayları. Köyde olsalar, kendi ekmeklerini yiyecekler. Oysa üstelik devlete besletiyorlar kendilerini. Bazen, biz yakalamıyoruz da, acaba kendileri mi gelip yakalanıyorlar diye kuşkuya düşüyoruz.

— Yok canım. Aslında onlar da korkuyorlar. Korkuyorlar ya, sanırım çaresizliklerinden.

— Ne çaresizliği efendim. Yakacakları, hatta bazen satacakları kadar izin veriyoruz. Ev kuracağız diyorlar. Kestikleri ağaçları indirip satıyorlar. Nerdeyse, daha doğmamış çocukları everecekler, ev için kereste izni koparsınlar diye.

— İyi ama, bak aşağıda kaç tane sahipsiz hayvan var. Kolcuyu görünce, yükü kaçaksa neden hayvanını bırakıp kaçıyorlar öyleyse?

— O da aynı hikâye efendim. Bize baktırmak için. Sonra sattığımızda kaça alıyorlar hayvanları? Yem parasından çok ucuza değil mi? Neden? Çünkü birinin merkebini öteki almıyor da ondan. Ova köylüleri alıştırabilsek. Onlara satabilsek.

— Onlar da kendileri yetiştiriyorlar merkeplerini. Hatta, bizden ucuza veriyorlar.

— Bu da doğru. Hele bağ zamanı geçince, kentli bile dolduruyor hayvan pazarını. Kışın beslemektense, satmak iyidir diye. Her yandan bağlamış durumdalar bizi. Kolcularımız da uyuyor mu ne? Durmadan gidiyor ağaçlar. Durmadan azalıyor.

— Ben bir dolaşayım ormanları. Siz ne kadar zahmetse, eve bir haber iletirsiniz.

Zile bastı tekrar. Atını hazırlamalarını söyledi. Yardımcısı boyun kırıp, selâm vererek kendi odasına geçerken, hazırlanan hayvana atladı şef. Orman yolunu tuttu.

*

Mahmut, Halil'in yazdığı dilekçeyi getirmişti Bölge Şefliğine. Kentte, hızar atelyesi için çok ağır kira istediklerinden, atelyeyi bağda ğuracağını bildiriyordu Halil. İstedikleri zaman denetleyebilecekleri gibi, masrafları Halil'den olmak üzere devamlı bir denetmen de atayabilirlerdi. Şef, atına binerken, gözucuyla baktı dilekçeye. Güldü. Birkaç kez yakınmışlardı kiralardan. Geniş topraklarımız var, ama kente uzak olduğu için, kullanamıyoruz diyorlardı. Şef önermişti bunu. Atel-

yeyi bağlarınızda kurun o zaman. Topraklarınızda kurun. Hem, eğer orman yoluna yakınsa, masrafınız da azalır. Hiç olmadı, kabuğa taşıtma ücreti ödememiş olursunuz. O mu önermişti? Yok, şimdi ansıdı. Enver'in meyhanesinde konuşulmuştu bunlar. Keresteciler söylemiş, onlar da, akla yatkın bulmuşlardı. Şimdi perçinliyordu Halil. Bir de denetmen tutun isterseniz diye.

Bir an bu insanlardan kuşkulandığı için kendini bağışlamıyacak. Böylesine iyi niyetli kişiler, hile yapmazlardı. Devletin yasaları dışına hiç bir zaman çıkmazlardı. Dilekçenin altına, iznin verilmesini, gerekli kontrolun yapılacağının bildirilmesini yazıp, imzaladı. Sonra atına atlayarak, orman yönüne yola düştü.

Mahmut, sırıtarak girdi Halil'in yazıhanesinin kapısından.

— Ağam, Bölge Şefi yine ormana çıktı.

— Vay geldi bizimkilerin başına desene.

— Bilmem ağam. Gelmiştir herhal.

— İyi iyi. Sıkıştırsınlar biraz. Sıkıştırsınlar ki, bize eyvallah etmeyen dağlıların aklı başına gelsin. Bizden ayrı olanları bir yakalayıp tıkmalılar ki deliğe. Rahat edelim.

— Bir ikisini bildirivereyim ağam. Geçen yıl olduğu gibi.

— Öğrendin mi kimler yapıyor.

— Öğrenmez olur muyum. Sen buyurdun, ben de araştırdım hemen.

— İyi öyleyse. Şef döndüğünde, bildiririz onları. Kolcular bir iyice ardlarına düşer, bir ikisini atarlar. Biz de rahatlarız biraz.

Mahmut mağazanın önüne çıkıp oturdu. Halil daldı bir an. Şimdi yine bir fırtına eserdi dağ yöresinde. Yılardı dağlılar. Yılınca, kaçak kereste indiren azalırdı. Yakalanan keresteler, yığılırdı Orman Bölge Şefliğine. Önemli olan bir kez ağaçların indirilmesiydi. Ondan ötesi Halil'in artık. Ya da Osman'ın. Bir kez ağaç kesildikten sonra, ha Orman yönetimi orda, yüklemiş hayvanlara. Ha köylüler getirmiş ya da satmadan yakalanmışlar. Çünkü her iki durumda da, tomruklar onların avuçlarına düşecektir. Birinde orman idaresi koyduğu fiatlar üzerinden satacak, pazarlığa binecektir iş, diğerinde köylüden yarı fiatına alınacaktır.

Halil, Hüseyin'in istediği arabayı donattı. O çıkınca haber gönderdi hızarcılarına. Gidip bağının sergi yerine bir iskele kursunlar, bundan sonra orada yatıp kalksınlar diye. Hızarcılar, iki ettirmediler ağalarının haberini... Bir araba dolusu keresteyle gidip, hızar iskelesini kurdular, sergi yerine. Beklemeye başladılar.

Babası arabayı kentten getirene, Mıstan, yol başına inmişti. Yanında köy gençlerinden iki kişi daha vardı. Babasıyla birlikte dört kişi ediyorlardı. Yeterlerdi şimdilik. Köylüleri tam tembihlediği gibi, yarımşar saat arayla tomrukları salı salıvermişlerdi dereye. Sabah olmadan, birikmeye başlardı. Başında kimse bulunmadığı için yollarda takılanlar olurdu. Kıvrıntılarda kalanlar olurdu. Olsundu artık. Zarara bakamazlardı. Zarara bakalım derlerse, Delibaş Hasan'ın eline geçmek, tümünden olmak vardı tomrukların.

Daha sabah alacalığında, tomruklar göründü.

Mıstan, soyunmuş, derenin içine dalmıştı. Su boynunu aşıyordu. Gelen tomruğu çeviriyor, kıyıya uzatıyordu. Babasıyla akranları, çektikleri gibi arabanın içine atıyorlardı tomrukları.

Altı tomruk koyduklarında, araba dolmuştu. Onlar, gelenleri alırlarken, babası Keresteci Halil'in bağına kadar götürsündü bu arabayı. Hüseyin hiç sesini çıkarmadı. Mıstan'ın beklerken hazırladığı otları attı tomrukların üstüne. Gören bahar zamanı ot taşıyor sanırdı. Kolcular dağda, elleri tetiklerinde, kulakları balta sesinde orman kollarken, Mıstan ve akranları, durmadan tomruk taşıdılar Keresteci Halil'in bağına. Bir hafta süren su kabarıklığı bittiğinde, taşıdıkları tomruğun sayısı iki yüzü aşmıştı.

Hem arabasını teslim ettiler Halil'in. Hem hesap gördüler. On tane yüzlük vermişti Keresteci Halil. Mıstan, ilkin Hacı Mehmet'e olan borcun bir bölümünü kapadı. Gerisini koynuna soktuğu gibi, köyün yolunu tuttu. Kalan parayla, kömürleri de satınca tahıl alırlardı. Böyle giderse, yine buğdaya dönebilirlerdi. Hem kömür, hem odun, hem de tomruk kaçırıyorlardı. Ah ne olurdu dere bir haftada çekilmeseydi de, şöyle bir ay aksaydı. Ormanı tüketiriz biz diye düşündü. Gözümüz doymaz, tüm ormanı tüketir çıkarız. Böylesi iyidir. Hiç yoktan bin lira girmişti köye. Ekmek parası çıkmıştı. Ötesine Allah Kerim'di. Aç gözlülük iyi değildir. Aza katlanmayan, çoğu bulamaz.

Köye döndüklerinde, ormanın çamuru kurumaya yüz tutmuştu. İlkin kömürlüğü hazırlamalıydılar. Geçen yıl geç kalmışlar, az daha kaçıra-

caklardı kömür mevsimini. Bu yıl, erkenden kömürlerini yakmalı, kente indirmeliydiler. Son partiyi götürdüklerinde de buğdaylarını, alamazlarsa arpalarını öğütüp taşıdılar mı, bir yıl daha rahat ederler. Yakalansalar bile, kışı hapiste geçirmeleri bir anlam taşımaz. Ama, evin ununu tuzunu hazırlamadan, bir ele geçerlerse, acıların en büyüğüne düşerler.

*

Delibaş Hasan, köyün kıyısına kurmuştu karargâhını. Şu Mıstan için şefinden yediği küfürler yeterdi artık. Bu kez mutlaka yakalıyacaktı onu. Yakalıyacak, tüm Çampınarı köyünün elini ayağını bağlıyacaktı. Mıstan bir kez girerse kapana, tümü korkudan bırakırdı kaçakçılığı. Mıstan bile yakalandıktan sonra, hiç biri parmağını kıpırdatamazdı.

Eğer bu yıl da fırsatını bulur, kömür kaçakçılığını becerebilirse bu Mıstan, tüm orman köylerinde bir efsane haline gelecekti. Ona kolcu gözü değmezmiş, kolcu eli yetişmezmiş. Görsünlerdi bakalım, Delibaş Hasan'ın elini. Nasıl kan kusturmuştu karşı dağ köylerine. Nasıl kıskıvrak bağlamıştı tümünü. Güldü Hasan. O yakalıyor götürüyordu. Dama atıyorlardı dağlıyı. Ama, kaçakçılık durmuyordu. Sanki artıyordu. O önderleri yakaladıkça, yenileri yetişiyor, bu kez kıyıma giriyorlardı. Hep bu Mıstan'dan cesaret alıyorlardı. Mıstan dama girmedikçe kolculara rahat yoktu yeryüzünde.

Çampınarı'nın arkasında, kestane ağaçlarının arasından köye dikmişti gözlerini Hasan. En küçük kıpırtıyı izliyor, köylülerin davranışlarını bir bir ölçüyordu. Aralarından biri boşalmak için ağaçların arasında kaybolsa, uzaktan gözlüyordu onu. Yalnız kadınlar ağaçların arasında kaybolurken dönüp bakmıyordu bile. Eğer kadınlara bakarken bir yakalansaydı, hiç bakmaz öldürürlerdi. Kendisi istemeden, o yönde oturanlar olursa görüyordu tabiî. Sonra da yerinde duramaz oluyordu artık. Bir pundunu bulup ağıveriyordu dağlar ötesine. Kente iniyordu kimseye görünmeden... Bir gece kalıp geliyordu. Yine dikiyordu gözünü Çampınarı köyüne. Onun asıl aradığı Mıstan'dı. İyice kurmuştu onu yakalamayı.

Bir haftadır ortalarda görünmüyordu Mıstan. Çap almaya gitmiş olmalı. Mıstan'ın eylemini düşüncelerinde izliyor Hasan. İşte vardı kente. Elinde ruhsatı, orman köylüsü olduğuna dair ilmuhaberi, bölge şefliğinin önünde kuyruğa girmiş. Bekliyor. Ruhsatını önce havale ettirecek şeften. Sonra, yalvaracak. Biraz daha fazla versinler diye. Şef, sert sert bakacak yüzüne. Her yıl fazla versinler, her yıl biraz daha artsın istekleri. Orman ne olacak sonra. O zaman mazeretleri hazır. Yiyecekler pahalılandı. Yetmiyor getirdikleri odunla kömür. Kendi yakacaklarını bile satıyorlar, yine doymuyorlar. Biraz daha fazla vermeliler. Kesmeyecekler yeni ağaç. Göçükleri indirecekler. Yeter ki, izin versinler. Nasılsa çürüyüp gitmiyor mu o ağaçlar ormanda.

Böyle bir çığır açılırsa, dalacaklar ormana kı-

şın soğuğunda. Göçürü göçürüverecekler ağaçları. Bunlar kar göçüğü diye tanıklık edip, indiriverecekler tümünü kente. Olmaz bu. Ormanları korumak için mi kuruldu bu örgüt, yoksa köylülere peşkeş çekmek için mi?

İyice biliyorlar ki, Şef kovalayacak onları. Ah, şimdi orada olmalıydı ki... Şef kovaladığında, içinden söğer ona Mıstan. Sövgünün binini bir anda sıralar. O zaman patlatır beynine yumruğu. Suratını asar asmaz çöker boğazına. «Ne sövüyorsun ulan,» diye bir girişir.

Hem hıncını çıkarır, hem de bağıra bağıra, «seni gidi alçak. Benim şefime nasıl söğermişsin,» diye bir nara patlatırdı ki, feleği şaşa. Şefinin de gözüne girer bir iyice. Ne var ki, tümünü dağlara sürmüştü şef. Sürmekle yetinmemiş, uyuyan var mı diye hafta sektirmeden, kolaçana çıkar olmuştu üstelik.

Şimdi şef, en azından bir hafta oyalardı onları. Her gün, şefliğin önünde yığılıp beklerlerdi. Bir hafta sonra da, kimin nereden, ne kadar ağaç kesebileceği kesinlikle belli olurdu. Tümünün eline çaplarını verirler, haydi bakalım derlerdi. Fazlasına dokunmak yok.

Bundan ötesi, Delibaş Hasan'ın işi. Çapları denetler, kesim yerlerini çapa göre düzenler ve, ağaçların üstüne basar mühürleri. Ondan sonra, denklerin arasında mühürsüz bir ağaç buldu mu, yandı artık dağlı.

Kara kara yandı hem de... Onlar bunu biliyorlardı artık. Bir iyice öğrenmişlerdi Delibaş'ı. Ödleri kopuyordu daha karşıdan gördüklerinde.

Canlarını güç kurtarıyorlardı. Önlerinde ne varsa, ellerinde ne bulunuyorsa, kodukları gibi, dağ yöresinde yitip gidiyorlardı. Kolcu Delibaş Hasan, afallıyordu ilk zamanlar. Malı mı tutacaktı, adamı mı? Malı yakalasa, köylü yitiyor. Köylünün ardına düşse, malı bırakıp, arkadan gelen biri sürüp götürüyor...

İkisini birden yakalamanın mümkünü yok tek başına. Sonunda hayvanları sürdüğü gibi bölgenin ahırına bağlıyordu. Bağlıyordu ya, sahibi çıkmıyordu hiç birinin. Çıkmayınca, üstelik hayvan bakıcılığı ediyorlardı dağ köylerine. Öfkesi giderek başına sıçrıyordu Hasan'ın. Çok kötüydü bu dağköylüler. Elinden karısını aldıkları yetmemiş gibi, durmaksızın şaşırtmaca oynuyorlardı onunla.

Adı, amanvermeze çıkmıştı çıkmaya. Çıkmıştı ya, yine de istediği gibi iş görmediğinden yakınıyordu Hasan. Yanına bir iki kişi daha verseler. Bir kez Kolcubaşı olabilse... O zaman kan kusturacaktı tüm dağköylülere. Mıstan'a bile...

Mıstan, Cumali Dayı'nın yanına vardı. Hacı Mehmet'e ödediği borçtan kalanı uzattı. Helva tenekesini önüne bıraktı. Rengi karaydı helvanın. Şöyle bir baktı Cumali.

— Bu ne Mıstan?

— Halis Hacı Ali Bey helvası dayı.

— Rengine n'olmuş bunun?

— Savaş dört bir yanı sarmış Cumali Dayı. Alaman, Rusun ciğerine varmış dayanmış. Dayanmış ya, kentte ekmek de yok, şeker, bez de... Fırınların önünü bir görsen. Tüm kentli, ard arda dizilmiş sanırsın. Birbirini çiğniyor insanlar. Hiç gözünün yaşına bakmıyorlar kimsenin. En güçlü olan, uzanıp kapıyor ekmeği fırından. Karnesini kopartıp, yapışıyor ateş gibi ekmeğe. Sanırsın ki koynuna sokacak. Isınacak.

— N'edeceğiz biz. Bizim de unumuz kalmadı sayılır.

— Sayılırı fazla. Hiç kalmadı. Arpa buğday kaça biliyor musun?

— Pahalılanmıştır. Savaş gördü mü bizim ulus, tüm soyguncuya keser.

— Soygun ki, hem de nasıl. Kırk liraya çıktı

buğdayın karaborsada fiatı diyorlar Dayı. Bir düşün, kırk liraya buğday yiyebilir mi bu insanlar.

— Arpa yeriz. Çavdar yulaf yeriz.

— Arpa buğdaydan kalır değil ki. Gidişken olduğundan öte, bir kârın yok. Ama, bulamayınca zorunlusun, bulduğunu yemeye.

— Bizim ahlat kurularını iyi gizlesin avratlar öyleyse.

— Ya bir iyice tembihlemeli.

Sonra durakladı bir an.

— Bir eziklik, bir sessizlik var köyde. Bir şey mi oldu?

— Yok be Mıstan. Senin Delibaş, bir haftadır bizi gözetliyor.

— Nerde?

— Kestaneliğin kuytusunda. Çocuklar görmüşler. Haber ilettiler. O bizim bildiğimizin farkında değil.

— Bir şey yaptı mı?

— Yok. Sadece gözetliyor. Sanırsam, seni taktı kafasına. Tüm amacı sensin. Yakalıyacak aklı sıra. Adım attırmayacak sana.

— Fena taktı bize bu Delibaş. N'etsek ki?

— Benim aklıma bi şey geliyor ama...

— De hele Dayı.

— Çocuklarla keçileri sürüverelim ormana. Kuşkusuz ardlarına düşer Delibaş. Hiç böyle bir olayla karşılaşmadı. Şaşalar. Ardlarına düşer. O, çocukların ardındayken, biz işimizi görürüz. Durumun farkına varırsa, çocukları biraz hırpalar. N'edelim. Ekmeğimizin kahrını biraz da onlar çeksin.

— Çeksinler dayı. Ölecek değiller ya.

— O zaman oldu bu iş. Delibaş, keçi ardında bir iyice delirir artık.

— Yarın mı giriyoruz şimdi?

— Yarın girelim. Geçen gün, ardımda Delibaş, ben bir iyice kolaçan ettim ormanı. Çok göçük var. Onları kaldırabilsek, bu kışı çıkarırız.

Mıstan sesini çıkarmadı. Yarın, Delibaş'ı keçilerin ardına takabilirlerse, çok iş vardı köylüye. Bir an önce gidip dinlenmeliydi. Döndü. Damına girdi.

Eşe, bazlamaları ateşe tutmuş, bir iyice gevretmişti.

Karşılıklı oturdular sofranın başına.

Özlemişti efesini. Hep böyle yapıyordu. Bahar geldi mi geldi, çobanlar gibi yaylağa çıkıyordu sanki. Bir dahaki kış gelene efesinin yüzünü göremez oluyordu Eşe. Köyde yiğit mi yoktu? Neden bir kez de onlar davranmıyorlardı? Neden tüm yükü Mıstan'ın üstüne yıkıyorlardı? Avratlarının dizi dibinden ayrılamıyorlardı da ondan olacak...

Mıstan, sevgiyle baktı karısına.

— Öyle deme kınalım. Bilmez gibi konuşma. Onlar da görevlerini yaptılar kaç kez. Dama bile girdiler. Öylesi daha mı iyi? Benim ne zaman geleceğim, ne zaman yanında oluvereceğim belli yine. Bakarsın bir gecenin ayazında koşup gelmişim. Bakarsın, gün doğumunu birlikte izliyoruz. Damdaki adam için öyle değildir ki bu... Şu kadar süre derler. Yatacaksın. Sen o süreyi geçer mi sanırsın? Geçmez. Hiç bile geçmez.

— Onlar senin yerine mi damda yatıyorlar

yiğitim? Hiç bile değil. Kolcuyu gördüler mi gördüler, elleri ayaklarına çaynaşıyor. Tümü, Şeytan aleyhilâinle karşılaşmış gibi dikilip kalıyorlar da ondan. Yakalanmasınlar. Onlar da senin gibi olsunlar.

— Kimbilir. Ben de onlar kadar kente insem ben de yakalanırım. O zaman ağzını açar beklersin günleri artık.

— Sen başkasın efem. Sen yakalanmazsın. Kolcu eli, candarma kurşunu ilişmez sana. Tüm bu dağlar ve de Cumali Dayı böyle diyor, böyle belliyor. Keşke onlar da senin gibi olabilseler. Ama, canı kızıyor insanın. Bunca sıkıştırmanın bir gereği yok ki...

— Eh, kimbilir onlara verilen buyruk öyledir. Nefes aldırmayacaksın diyorlardır. Ne yapsın emir kulu. Aldığını satacak. O da bizim üstümüze hörlüyordur hiç yoktan.

— Cumali Dayı Nalbant Mehmet Efendi'den duymuş. Bu Delibaş domuzu, karısını bir dağlıya kaptırmış vakti zamanında. Salt bunun öcünü çıkarmak için kolcu olduğu söyleniyor. İçi kararmış kinden. Salt kin olmuş. Sakının, demiş, Mehmet Efendi. Çok bir sakının. Eğer o öfkesi sürüyorsa hâlâ, nefeslendirmez. Devlet bir derse, o on yapar, bilesiniz.

— Hangisi yapmıyor ki Eşe? Hangisi rahat veriyor. Hadi Delibaş hınçlı bize. Ya ötekiler. Birinin koltuk kovalttığı mı var? Birinin az birazcık göz yumuverdiği mi var? Öyleyken, Cumali Dayı yine göçük ardına düşmüş.

— Hep öyle bu Cumali Dayı. Ama, yalnız o

değil efem. Tümümüz öyleyiz. Kaç zaman var ki, birimiz, çocuklar bile, o öfke kesiğinin oraya varmıyorlar. Saklambaç oynuyorlar, kovalamaca oynuyorlar. Bir türlü oraya varmıyorlar. Tekinsiz bir yer gibi geliyor bize orası. Utanıyor muyuz ne?

— Herhal utanıyoruz Eşe. Hıncımızı, sevgimizden almaya kalktığımız için. Eşeğini dövemeyince semerinden öfkeyi çıkarmak gibi bir işti bizim yaptığımız.

— Oldu bir kez.

— Ya oldu...

Eşe sofrayı topladı. Yatağı yaydı. Mıstan, daha karısı bulaşıkları yuğmadan uykuya daldı.

*

Delibaş, karanlık çökerken, yeşil kaputuna iyice sarındı.

Kolculuğa başlayalı, dört yılı buluyordu. Daha bir türlü alışamamıştı dağların havasına. Hele kış ayazı... Dayanılası değil.

İnce bir sızı gibi giriyor insanın içine her yanından. Yakıyormuş gibi bir acı duyuyor kişi. İlkin kanıyor buna. Kuytunun ılımanlığı diyor. Ağaçlar bir damaltı gibi yayıyor ya bu açıklığı. Ondan...

Sonra, bir titreme saplanıyor bedenine. Dişleri takırdıyor. Daha kuytular arıyor. Daha ılık bir yer bulma çabasıyla dolanmaya başlıyor. Beden kendiliğinden kızınca, artık duymuyor soğuğu. Meğer ki bir açığa düşmeye... Yoksa, aynı acıma, aynı titreme yeniden başlıyor.

Bir de övünürler dağ havasıyla.

Hiç değişmez. Tekdüzendir bizim havamız. Kışı ne zaman, yazı nasıldır bilirsin. Bir yıl önceden. Yıllar önceden. Temizdir havamız. Hele ormanla yıkanınca, büsbütün arınır. Bir de Delibaş Hasan'a sorsunlar bunu bakalım. Şu dört yıldır neler çekiyor. Alışacak ama. Geçen yıl Mıstan'a dediği gibi. Madem meslek edindi kolculuğu. Üstelik sevdi de... Değil ayazına, dondursa bile aldırmayacak.

Hem şimdi devlet görevlisi o. Bu orman içinde devlet demek. Böyle bir yüküm, böyle bir yetki sahibi olmak ne demek. Devletten korkmuş, devlet denildiğinde kaçacak delik aramış bir Hasan için, daha büyük olanak mı olur. Şimdi devlet o. Ve bir zamanlar o nasıl korkuyorsa, şimdi ondan korkuyorlar. Salt bu bile yeterli, üşümeye, aç kalmaya. Hatta ölmeye bile. Kişi, ardında bir koca devletin güvenini bulunca...

On beş gündür burada. Pusuda Çampınarlıları bekliyor. Daha çok da Mıstan'ı. Köylü farkında değil durumun. Olmadığı için de, olmuş armut gibi düşecekler avucunun içine. Aptallıklarının cezasını bir iyice çekecekler. Dağköylü değil mi bunlar. Tümü aptal oluyor işte. Oysa onlar... Ova köylüler.

Daha önceleri, kentin kıyıcığında beklerlerdi âşar memurlarını. Göründüklerinde tüm ovaya yayılırdı haber. Ekinler saklanır, yatırılırdı en azından. Tahmini az tutsunlar diye. Öyle de olurdu. Bu dağ köylüler, kuşkusuz. Güvenli. Adam bir dolanır. Bir araştırır ormanı. Kim var, neler oluyor. Hiç aldırdıkları yok.

Geçen gün, Cumali'nin ardına takıldı. Bir koca ormanı birlikte dolaştılar da, ikircîklenmedi bile. Sanki babasının malı orman. Sanki tarlasında geziniyor. Ah, bir ağaca elini sürmeliydi ki... Ensesinden yakaladığı gibi, damda aldırsın soluğu. Sadece dolandı.

Sadece göçüklerin önünde kısa sürelerle duraklamıştı. Belliydi ki, bunları nasıl kaçıracaklarını hesaplıyor. Anlamaz mı Hasan? Bilmez mi malının huyunu. Bilir. O yüzden, donsa bile ayrılmıyor bir türlü. Kaputuna sarınıyor. Titremesin diye dişlerini kenetliyor birbirine ve gözetlemeye devam ediyor.

Nasılsa sürü sepet girecekler ormana. Girince de...

Mıstan'ı bekliyor olmalıydı bunlar. Şimdi o geldiğine göre, tamamladılar. Yarın, yarından sonra, gözünden al kaçakçılığı Hasan. Sık dişini biraz daha. Çok sürmez.

Demeye kalmadan, çocuklar, köyde ne kadar keçi varsa önlerine katıp, ormana daldılar. Aklı gitti Hasan'ın. Kendi kestikleri, kaçırdıklarıyla yetinmiyorlardı da, bir de keçilerini salıyorlardı ha... Şimdi yakmıştı tümünü. Bir keçi varıp, bir dal kemirmeliydi ki... Düştü ardlarına. Düştü ya, çocuklar hiç fırsat vermiyor keçilere. Biri bir ağaca yanaşsa, hemen hörlüyorlar üzerine. Hiç bir şeyin farkında değiller. Hasan'ın ardlarında olduğunu bilmiyorlar. Bilmedikleri şurdan belli ki, türkü çağırıyorlar kendilerince. Buralarda fide az. Daha ilerilerde yeni filizler var. Tam keçi yemi. Oraya gidiyor olmalılar. Hele varsınlar bir. Şimdi

orman içinde dağılıverirler yakalamak isterse...

Açıklığa çıktıklarında gösterirdi onlara bu aldırışsızlığı. Tokadı enselerinde patladığında neye uğradıklarını şaşırırlardı. Felekleri şaşardı. Yalnız kendileri değil. Nasıl sevinirdi şefi. Otuzdan fazla keçi vardı. Hatta kırktan fazla. Tümünü sürüp götürdüğünde, deyme keyfine.

Çocuklar, boyunlarında azık kesesi, ellerinde uzun çoban sopaları ile güle oynaya yürüyorlar. Kendilerine de bir görev düşmüş olmanın büyüklüğü gelmiş üstlerine. Hasan'ı peşlerine takmış olmaktan kıvançlı, keçilere bir tek dal kopartmaksızın gidiyorlar. Cumali Dayıları bir iyice tembihledi onlara. Gün yarı olasıya gidecekler orman içinden. Sonra, yayacaklar keçileri Keltepe üstünde. Otlar iyidir şimdilik. Hasan öfkeyle geri dönmüş bile olsa akşamı bulur. Eh akşama kadar onlar; bir ocaklık odun keserler. Birkaç da göçük sürükleyebilirlerse, bu yılın «nevalesini» çıkarırlar yine.

Çocuklar, kulaklarında Cumali'nin sözleri, Hasan'ın ayak seslerini dinleyerek gidiyorlar. Vay «it encikleri» diyor Hasan. «Len heç bir yerde durmadan gidiyo bunlar.» Yoksa farkettiler mi ormanda kolcu olduğunu? Kendilerini gözlediğini anladılar mı? Çocuk yahu bunlar. Böyle bir şey olsa, korkudan ayakları birbirine dolanır. Apışır kalırlar. Hadi Mıstan, Cumali büyük. Kaç kez atlatmış böyle bir vartayı. Ama, bunlar da oyun oynayacak değil ya...

Bir karış boylarıyla koskoca adama, bütün dağ köylerinin korkudan titrediği bir adama oyun edecek değiller ya. Hele bir etsinler. Bilir yapacağını.

Tutar, «kançalarını» ayırıverir. Baksana ne kadar uslu gidiyorlar. Ödleri kopuyor bir keçi bir dala saldıracak diye. Hemen geçiyorlar önlerine. Sürüveriyorlar.

Cumali dolaşırken bir otlak bulmuş olmalı. Boşuna dolaşmadı ya ormanda. Mutlaka bir otlak bulmuştur. Şimdi oraya gidiyorlardır. Ya, güvenli olmalı durumdan. Gözüyle bir görmeli nereye gittiklerini. Bir de bakarsın alt taraftaki fidanları yedirirler.

Gün yarıyı geçeli çok oldu. Keçilerin bu kadar uzun süre bir şey yemeden yol yürümeleri görülmüş şey değil. Bilmez mi keçileri Hasan? Kendisinin de vardı. Geri dönse, akşama anca varır köy yöresine. Tepenin çevresinde kaçırmamak amacıyla birer set gibi dikilip, taze otlara bırakıverdiler. Demek buraya geliyorlarmış. Pisi pisine düştü bunların ardına. İşte bak, tam buraya kadar, hiç ziyana girmeden getirdiler keçileri. Dönebilirdi artık. Yoksa... Yoksa büyüklerin bir oyunu muydu bu?.. Vay canına. Yine atlatmıştı Mıstan onu ha... Bir koca gün gitmişti. O keçilerin ardına düşünce, bütün köy dalmıştır ormana. Sonra...

Vay namussuz oğlu namussuz vay. Kimbilir kaç ağaç gitti şimdi. Tüh, sana Hasan. Çocuk gibi, bacak boyu çocuk gibi atladın ha. Bunun acısını çıkarmalısın. Bir tek ağaç kesildiyse, bulup çıkarmalısın. Bulup çıkarmalı ve de Mıstan'ı döve döve götürmelisin kente. Yetti artık yaptığı oyunlar. Kimin aklına gelir keçiyle adam kandırmak be... Aptalın biri Hasan. Aptal olmasa kanar mı? Keçilerin bir oyun olduğunu daha orada anlamaz mı?

Yuf olsun sana. Sana da ervahına da...

Koşuyor Hasan. Ağaçların arasında, var gücüyle köye doğru seyirtiyor. «Akşam olmadan, güneş batmadan varmalı oraya. Hafsizdirler. Beklemezler bu kadar erken dönmesini. Hepsini kıstırır. Koşmalı, daha hızlı gitmelidir. Koşmak istedikçe ayaklarının ağırlaştığını seziyor. Kızıyor kendine. Kızdıkça, nefesi daralıyor. Sonunda bir adım daha atamıyor. Alışmamış bu denli koşmaya. Gün boyu yürüyebilir. Ama, rahat adım yürürse... Oysa koşunca tıkandı. En iyisi nefeslenmek.» Oturdu. Bacaklarını uzatıp nefeslendi.

«Beklesindi burada. Keçiler ormana girince sürüp götürsündü tümünü. Ormana girmesi de yasak değil miydi? Yasaktı. Ziyan yapması gerekli değildi ki... Ormana girdi mi girdi. Suç işlemiş, ziyan yapılmış demekti. Sürer giderdi. Anlarlardı o zaman Hasan'ın kim olduğunu. Anlarlardı bir iyice ona oyun edilemiyeceğini.

Keçileri elden gidince nasıl yakınırlardı. Öksürmeye başladı. Aceleyle bir sigara yaktı. İlk dumanları savururken, düşünceye daldı yeniden. Belki gerçekten bilmiyorlar burada olduğunu. Gerçekten otlatmak için götürdüler keçileri Keltepe'ye. Aksi davranmak iyi değildir. Ne demişti Mıstan kent yolunda. Açlık ölümden kötüdür. Ölüm vız gelir dememiş miydi? Demişti. Öyleyse bir aksilik yaparsa... Onlar bir ince dal bile kemirtmeden yaylağa götürdükleri halde, o tutar sürerse keçileri kente... Vururlar mıydı onu? Vururlardı kimbilir.»

Dikildi olduğu yerde. Sigarasından derin bir nefes çekerek, yere bir tükrük attı. Yaşamı her an

tehlikede değil miydi? Devlet görevlisi olmanın yükümüyle, az mı adamın canını yakmıştı. «Kıyıcı oldum, dedi. Kan içici gibi oldum. Hiç acıdım mı kimseye? Acımadım. Acımam da... Öyleyse, pundunu bulsalar, çoktan yoktum dünyada. Korkmaya değmez Hasan. Hele bir el kaldırsınlar. Devlet, yanına koca bir kırıkkale, eline İngiliz filintasını boşuna mı verdi senin. Yılgınlık göstermeyesin diye değil mi? Varsın bir köy daha hörlesin üstüne. Ne çıkar bundan. Bir eksik, bir artık...»

«İlkin keçileri götürürüm, ormana girer girmez. Sonra bir tek ağaç indirdilerse, tuttuğum gibi Mıstan'ı. Lâmı cimi yok bu işin. Yakarsınlar bakalım Tanrı'ya o zaman. Hem keçisiz, hem Mıstan'sız kalsınlar bir...»

Neredeyse dönerlerdi çocuklar. Akşam yaklaşıyor. Şuncacık çocuklar, geceyi dışarıda geçiremezler. Geçiremezler de, niye gittiler bunca uzağa... Sevindi. Gölgesi yetiyordu bu dağlara. Hasan'ın gölgesinden öylesine ürkmüşlerdi ki, keçilerini bir günlük yolda yayıyorlardı. Bu iyiydi işte. Devlet adamından korktular mı, devletten de korkarlar. O zaman, suçlar da suçlular da ortadan kalkar.

Arada bir atlatmaya çabalıyacaklar. Gözünü açarsa devlet adamı. Atlatamazlar. Açmazsa, hakları atlatmak. Onlar âşarcılara yapmaz mıydılar aynını? Yaparlardı...

Hâlâ görünürde yoklar. Oysa, gece ormanda keçi sürmek olanaksız. Biri bir sapar ağaçların arasında. Zaten koyu olur ormanın karanlığı. Akşam basmadan, göz gözü görmez hale gelir. Kara keçiyi nerde bulacaksın. Şimdiye önünden geçme-

leri gerekti bu yüzden. Akşam olmadan tümünü dama yerleştirmek gerekti.

Görmeden, o sezinlemeden geçemiyeceklerine göre, biraz daha dinlenebilir. Kaykıldı biraz. Bir ara kulağını toprağa verip, ayak sesi dinledi. Yok...

Karanlık iyice belirlendi. Uç kısımlar belirsizlenmeye başladı. Ne keçiler var ortalıkta, ne çocukların sesi... Meraklanmaya başladı Hasan. Bir iş vardı bunda. Aklının ermediği, içinin sezinlemediği bir iş vardı.

Bir keçiyi ziyana sokmadan geçirip gitmişlerdi ormandan. Keltepe üstlerine değin izlemişti onları. Sonra bir daha görünmemişlerdi. O atladım kuşkusuyla ormanın içinde dönenince, yitirmişti tümünü.

Kalktı. Bir iyice araştırmalıydı. Bakalım ne çıkacak. Bir bulursa çocukları, anlayacak o zaman. Bunca yol gelmelerinin nedenini, hemen anlayacak. Bir ikisini çekti mi kıyıya. Bir iki mısmılladı mı, bülbül olur, şakır çocuklar.

Keltepe'ye kadar duraksamadan yürüdü. Orman içinden dönmediklerine göre, burada bulunmaları gerekirdi. Karanlıkta başka bir yol yoktu ki köye... Ama, yine hiç bir ize rastlayamadı. Keçileri dağıtıp, toplayamamış olmasınlar. İşte o zaman yaktı tümünü. Doğru ormana dalmıştır keçiler. Gayri toplanmaz. Yeşil filizleri bulunca, yakalanmaz bir türlü.

Bir iyice öğrenmeli durumu. Köye gidip soruşturmalı. Açığa çıkacak. Çıksın. Bir söz kaparsa ağızlarından. Bir küçük iz yakalarsa, başlarını götürür. Mıstan'ı. Derdi o değil mi?

Köye girdiğinde, gece yarıyı çoktan geçmişti. Karanlığın suskunluğunda yitmiş gibiydi köy. Ne bir damda ışık vardı. Ne Çampınarı alanında bir kıpırtı. Cumali'nin kapısına dayandı. Bir iki tıklattı kapıyı. Cumali kuşkuyla vardı kapıya. Hafif aralıyarak, sordu.

— Kimsin? Ne istiyorsun?

— Benim Cumali. Delibaş Hasan. Kolcu. Bak hele bi yol.

Kapı aralandı. Cumali başını uzatıp baktı bir süre. Sonra, iyice açıp, yana çekildi.

— Buyur Hasan efendi kardeşim. Bir emrin mi vardı?

— Keltepe üstünde sizin çocuklar keçi yayıyorlardı. Akşam oldu, ormandan geçmediler. Kuşkulandım. Başlarına bir iş gelmesin yavruların.

— Gelmez Hasan efendi. Çok sağol. Onlar, ordan aşağıya ineceklerdi. Yarın falan da, yarı dolanıp gelecekler.

— Parmak kadar çocuklara böyle ağır bir iş verilir mi?

— Elden ne gelir Hasan efendi. Eskiden, orman otuyla beslerdik. Yasakladınız. Hayvanlar hiç olmadı birkaç hafta yaylamak ister. Kıtızlaşır yoksa. Keser sütü. Yavrulamaz. Biz kendimiz gitsek, orman mevsimini kaçırırız. Ekmek yiyen çalışmak zorunluğundadır bu durumda. Çocuklar da ekmek yediklerine göre...

— İyi ama, kurda kuşa karışırsa yavrucaklar?

— Dağköylü onlar Hasan emmileri. Bu kadar tehlikeden sıyrılmayı bilirler artık.

— Len sizin hiç insafınız yok mu?

— Dağda yaşamak zordur Hasan efendi kardeşim. Hem de pek zordur. İnsaf gezinmez oldu kaç zamandır yöremizde. Açlığın da hiç bir insafı yok. Bunu öğrendi mi kişi, ister istemez kıyıcı oluyor. Acımayı unutuyor giderek.

Hasan döndü. Başını sallayarak gitmek üzereyken, kolundan yapıştı Cumali.

— Geç buyur. Konuğumuzsun. Gecenin bu saatinde bir yere gidilmez.

— Dolaşmam gerek Cumali.

— Orman yerinde duruyor. Gündüzler çuvala girmedi ya. Gel buyur. Dinlen biraz.

Nazlanmadı. Girdi dama. Sıcacıktı içerisi. Bir gevşeme seyriyordu kişinin bedeninde. Şefe söylemeliydi. Orman içinde böyle kulübeler yapsın kolculara. Donmaktan kurtarsın. Hasan, daha oturmadan yan odaya başını uzattı Cumali. Karısına seslenerek, kalkıp, konuğa yer, sofra hazırlamasını buyurdu. Hasan direndi ilkin. İstemez, gitmem gerek diye topuk dayadı. Ama, Cumali, hazırlanan sofranın başına geçip, «Olmaz, töremiz böyledir,» diye elini uzatınca, atıştırmaya başladı.

Gitgeller arasında, karnı bir iyice acıkmıştı da, farkında olmamıştı Hasan. Sofrayı görünce anladı açlığını. Doyuncaya sesini çıkarmadı. Sonra, sofrayı hafif yanlayarak, Ayşe'yi övdü.

— Eline sağlık bacım. Pek güzel olmuş aşın.

— Önceden haberimiz olsaydı, konuğumuzun adına değer bir sofra düzerdik. Pek ansız oldu. Gayri kusura kalma.

— Aman bacım. Utandırıyorsun beni...

Onlar sigaralarını içerken, çabucak topladı

sofrayı Ayşe. Sonra çekildi kendi odalarına. Hasan utanmıştı. Düşmanıydı bunların. Eline bir geçirse tümünü hapse tıkmak göreviyle yükümlüydü. Onlar, geceyarısından sonra sofra kuruyorlardı önüne. Doğrusu bu dağ köylülerin ne yapacağı hiç belli olmuyordu. Düşmanı bile olsa, konuğunu rahat ettirmek için parçalanıyorlardı. İnsan, ekmeğini yediklerine karşı nankörlük yapmak durumunda kalıyordu. Kalıyordu ya, biliyorlardı görevini.

Cumali, iyi geceler dileyerek çekildi. Hasan, uzandı yatağa. Bir süre bu ters durumu düşündü. Sonra uyudu.

Sabahleyin uyanınca kahvaltı sofrasını hazır buldu yine. Birlikte yediler. Sonra izin istedi Hasan. Bütün köyü dolaşmak kararındaydı akşam. Yapamadı. Ormana daldığında bir rahatsızlık hissetti içinde. Görev duygusuyla, şükran duygusu çarpışıyordu. Dönüp bakması, bütün evleri araması gerekti. Buraya kadar gelmişken bomboş dönüp gidemezdi. Ama, daha akşam, daha biraz önce ekmeklerini yemişti bu insanların. Hem de her şeyden habersiz duruyorlardı. Kaçın kurrasıydı Hasan. Bir bakışta anlardı insanların durumunu. Eğer dün kaçakçılık yapmış olsaydı bu insanlar. Biraz ikirciklenirlerdi. Biraz tedirginlik duyarlardı onun köye gelişinden. Hiç bir şey olmamış gibi duramazlardı.

Yürüyüp gitti. Ormanda dolaşırken yeni balta izlerini gördü. Vay namussuzlar, dedi. Kim kesti bunları. Demek kuşkuları doğruymuş. Demek çocuklar oyun etmişler ona. Ama nasıl böylesine ikirciksiz olabiliyorlardı. Belki başkaları yapmıştır

bunu. Bir hükümet memurunun karşısında bu denli kaygısız olmalarının mümkünü yok. Mutlaka başka köylüler yapmışlardır. Onlar yapsa, bir günde bu kadar kesik bırakamazlardı. Ürkerlerdi. Ya çocukların peşine düşmemişse diye... Hem bakalım onun buralarda olduğunu biliyorlar mıydı? Çok iyi gizlemişti kendini. Daha köyden adım atarlarken izlemiş, gizlenmişti iyice. Göremezlerdi onu. Göremeyince de bu kadar tedbiri alamazlardı. Her halde başka köylüler kesmişti bu ağaçları.

Aranmaya başladı. Orman toprağı, yapraklarla kaplı olduğu için iz de tutmazdı ki. Sürüyüp götürdükleri ağaçlar varsa, belki bir iz bulabilirdi. Bir süre iz aradı. Buldu bir iz. Orman içlerine doğru sürüklenmişti ağaç. Düştü izin peşine. Iyice iç taraflara daldığında yitirdi.

Döndü yeniden. Kahroluyordu. Bir türlü yakalayamıyordu. Tek başına bir koca ormana bakmak zordu. Zor olmasına ama, diğer köylerde hiç böyle olmamıştı. Tuttuğu gibi götürmüştü kaçakçıları. Şimdi bu tarafta öyle olmuyordu. Oysa en usta kolcu olduğu için vermişti şef onu bu yöreye. Onun da ötekilerden farkı olmadığı çıkacaktı meydana. Ormanı da bırakıp gidemiyordu ki... Belki bir de açıkları dolaşsa, yakalardı bunları. Bir tek duman yoktu ormanda. Sigara dumanı olsa görürdü gözleri. Oysa görmüyordu bir şey. Mutlaka açıklarda yakıyorlardı kömürü. Çoğunlukla kesilenler meşe ağaçlarıydı. En iyi kömür meşeden olurdu. Odun da öyle. Acaba gerçekten Çampınarlılar mı yapıyordu bu işi. Bir güven duyabilse. Bir kez kuşkularını doğrulayacak bir iz bulsaydı. İz bile bırak-

mıyordu bu namussuzlar. Özellikle Mıstan. Hep onun başının altından çıkıyordu. Kentte konuşmalar sırasında şef bile onaylamıştı bunu. «Tüm kentli, en müthiş kaçakçının Mıstan olduğunu söylüyormuş. Yakalanmazmış o... Kimseler yakalayamazmış. Bilir yapacağını Hasan. Bilir yapacağını...»

Doğru döndü kente. Şefin huzuruna çıkarak, tek başına olmadığını, yanına bir arkadaş daha verilmesini istedi.

ON ALTI

Tam dükkânın önünden geçerken seslendi Hacı.

— Mıstan, hayvanı bırak gel de biraz laflaşalım.

Afalladı Mıstan. Özel bir çağrı almanın şaşkınlığıyla bakındı Hacı'ya. Her zaman uğrarlardı. Her zaman laflaşırlardı. Ama, Hacı kendiliğinden çağırmazdı onları. Nasılsa gideceklerini bilirdi. Şimdi böyle çağrılması, şaşırtıyor. Şaşkınlığı geçince yanıtladı Hacı'ya.

— Olur, başüstüne.

— Yemini de bolca ver. Söyleşimiz uzun sürebilir.

Takılıp kaldı bir süre. Hayvan kendiliğinden yürümese, daha da duraklayacaktı. Bir özel çağrıydı bu. Bir iş vardı. Vardı ya, ne? Çözemedi. Çözemeyince, bir kuşku sardı içini. Çekiştirdi eşeğini. Nerdeyse, koşaradım, bağlayıp döndü. Hacı'nın yer göstermesinde bile bir başkalık vardı. Bekledi, yine de Mıstan. Dikilip, bekledi.

— Otur, dedi Hacı. Otur bakalım, ne var ne yok?

— Bildiğin gibi Hacı dayı. Ne olsun?

— Belki sizde bi şey yok. Bizde var. Dağ yöresinde, güvenilir bir adam gerekti bize. Hiç düşünmeden seni söyledim.

— Sağol Hacı dayı. Bir buyruğun mu vardı?

— Buyruk yok Mıstan. Buyruğu kaldırmaya sıvandık biz. Ancak ricamız olabilir.

Hiç bir şey anlamadı Mıstan. Hacı, hiç bir zaman böyle laf dolandırmazdı. İçindeki neyse, «len, şunu şöyle yap,» deyip çıkardı. Oysa şimdi. Şimdi değişmişti sanki. Bir iyice değişmişti hem de...

— Buyur dayı?

— Sen bu düzenden memnun musun, değil misin? Gerektiğinde bu yurt için ölmüyor musun? Vatandaşsın ve de ölüyorsun. Öyleyse, düşünceni söylemek de hakkın.

— Vallah ne desem bilmem ki... Sen bunu bi de Cumali dayıma sorsan.

— Cumali kocadı Mıstan. Bize genç, güçlü, güvenilir insan gerekli. Cumali'nin bilgeliğine sözüm yok. Benim iyi dostumdur. Bilirim onu. O da beni bilir. Ancak, seni de biliriz bir iyice. Tuttuğunu koparırsın. Yeter ki, düzen konusunda anlaşalım.

— Bizim yoksulluğumuzu senden iyi kimse bilemez Hacı dayı. Bilemediği için de durumumuzu demenin gereği yok. Ama, kurbanın olayım, bizi büyük adam işine bulaştırma.

— Bulaşmazsan, hiç bir yere varamazsın yeğen. Büyük adam işi de neymiş?

— İşte bu dediğin. Güçsüzün gücünü çabuk kırarlar bilmez misin? Bir Delibaş dikerler başımıza, aç korlar. Yetmedi birini daha dikip, açık

korlar. Sonra da annacığımıza geçip, bunun gerekçesini bir sayarlar ki, parmağımız ağzımızda kala. Şimdi, odunu kömürü kurtaramamışken, bir de düzen işine salarsanız bizi, halimiz yamandır.

— Biz sizi düzen işine salıyorsak, dertleriniz bitsin diye bire Mıstan. Yeni yeni dert yüklemek için değil. Eskileri bitsin diye. O yüzden dirençle çağrıladım seni. O yüzden konuşuyoruz. Bu bakımdan, fikrini söylemelisin. Söyledin bile. Çektiklerimiz unutulur şeyler mi? Bir düşün savaş yıllarını. Buğday doluymuş silolarda. Kapağını açıp, bir kıynamını yedirmediler bize. Çürütüp denize döktüler. Neymiş, buğdayın büyük kısmı Alaman'a satılmış. Kendi insanın aç dururken, Alaman keferesine buğday satmak akıl. Hükümet etmek sayıyorlar bunu. Bez bulamadı ölüler. Kefen veremedik ha deyince. Bunlar unutulmaz Mıstan. Hiç bir zaman unutulmaz. Değişmeli bu düzen. Ya senin dediklerin. Bir Delibaş'ın, kırk orman köyüne kan kusturması. Devlet böyle olmaz. Devlet, insanından yanadır. İnsanını doyurmak, giydirmekten yana. İşte bu yüzden derim ki, açıkça konuşalım seninle. Konuşalım ve bir karara varalım.

Güldü Mıstan. Hacı ya alaya alıyordu onu. Ya da Delibaş Hasan'la birlik olup ağzını yokluyordu. Hiç olmadı, hükümete sövdü diye dama tıktırmak için...

— İyi ya emmi. Benim demem de o. Biz kırk dağ köyü, bir Delibaş'la başedemezken, bu senin dediğin işleri nacap onarırız. Olası mı bu?.. Değil. Hiç olası değil.

— Hele sen eh de bi yol. Bizimle birlik olmaya bir razı gel.

— Ben sizden ayrı olabilir miyim? Dedim ya emmi. Beni kötüye sürmezsiniz nasılsa. Sürmediniz şimdiye. Sıkıştığımda gelmedim mi size? Geldim. Bana şu gerekli dedim. Olmaz mı dediniz? Demediniz. Yarın gene sıkışsam. Gene bir şeye gereklilik duysam gideceğim yer nere? Sizin dükkân. Eh, daha ne?

— Yâni?

— Yânisi bu ki emmi, siz bi şey dediniz mi? Ben onu yaparım. Diyeceğim bu.

— Oldu bu iş öyleyse. Dur da kahveleri bir tazeliyelim.

— Varıp gitsem iyi olur. Köyden meraklanırlar.

— Yok. Bugün gitme kal. Akşama toplantımız var. Katıl. Gör bak. Bir iyice anla durumu.

Mıstan kalktı. Bırakmadı. Akşam yemeğini birlikte yiyeceğiz dedi.

Hiç olmayacak işler oluyordu. Şimdiye değin başına gelmedik işler geliyordu. Bir kentliyle, düğün, mevlüt yokken, birlikte yemek yiyecekti. Galiba eşitti onlar birbiriyle. Bir sofraya oturup, birlikte yemek yiyecek olduktan sonra. Birlikte toplantıya katılabileceğine göre... Hacı dediklerinde içtendi. Biz eşitiz, sen yurtdaşsın demişti. İşte somut örneklerini veriyordu bunun.

Akşam, oldu olacaktı zaten. Yan yana yürüdüler.

Enver'in meyhanesine vardılar. Bir masa donanmıştı. Kendilerinden önce gelenler olmuş. Mıs-

tan bir baktı. Kentin ileri gelenleriyle, kendisi gibi köylüler, yan yana oturmuşlar. Kimler yoktu ki... Hacı, Çavuşoğlu, Eczacı, Delilerden Ahmet, Derbent'ten Kocabaşoğlu. Daha bilmediği köylüler ve kentliler.

Bir yer açtılar masanın kıyısında. Oturdu onlarla birlik Mıstan. Hacı tümüne tanıttı onu. Rakılar gelmişti. Mezeler çoktan dizilmişti masanın üstüne. Mıstan, rakı içmemişti tüm yaşamında. Zorlamadılar. Madem içmiyorsun, sen bilirsin, dediler. Ama, baktı ki, tüm köylüler kadeh tokuşturuyor beylerle. Dayanamadı. Biraz da o koydu kadehine. Suyu verirken, dumanlanıp, beyazlaşmasına daldı bir süre.

Saat, dokuza geliyorken Eczacı hesabı gördü. Kalktılar. Meyhaneden hemen sağa sapıp, sekiz on ayak merdiven çıktılar. Geniş bir salona girmişlerdi. İçeride, köylü kentli daha birçok insanlar vardı. Onlar gelince ayağa kalktılar. Başkan geliyor diye saygıyla selâmladılar Eczacıyı. Demek başları buydu...

Mıstan bir yer buldu kendine. Büzüldü.

Köye döndüğünde, gözleri parlıyordu Mıstan'ın. Hiç duymadığı, hiç aklına getirmediği neler duyup öğrenmişti. Doğru, Cumali Dayı'nın yanına vardı. Köylü bekliyordu onu. Toplandılar çevresine. Mıstan'ı hiç böyle heyecanlı görmediklerinden, şaşkına dönmüşlerdi.

Elini önünde bağlayarak, Cumali'nin sözü açmasını bekledi. Cumali gülerek baktı Mıstan'a. Kaşlarını oynattı.

— Sende bir iş var Mıstan. Anlat bakalım.

— Bir iş var ki Cumali dayı. Coşturuyor kişiyi. Yeni bir parti kurulmuş.

— Yeni parti mi kurulmuş. Kanma sen buna. Bir zamanlarda da kurulmuştu. Serbest Fırka diye bir parti. Sonra Gazi'nin tepesini attırdılar. Bi gün içinde, ters çeviriverdiydi.

— Yok bu öylesi değilmiş. Bunu Amerika istiyormuş.

— Amerika mı? Yahu gene mi bu kefere be. Amma iş...

— N'oldu Cumali Dayı?

— Daha ne olsun be kızanlar. Biz savaştaydık. Birinci büyük savaştan yenik çıkmıştık. İlkin

Yunan'ın ardında Amerika var dediler. Sonra değişti. İngiliz var da, Amerika bizi manda yapmak istiyor. Hürriyeti getirecek, Demokrasiyi kuracak... Tabii Gazi, İsmet ve de Mareşal, Yunan'ı bir dehlediler sonunda. Tüm denilenler havada kaldıydı. Şimdi işin ardında yine o keferenin ucu sırıttığına göre, yakında bir şeyler olacak demektir. İsmet ölmüş mü?

— Yok neden ölsün?

— Peki ölmedi de, bu parti neyin nesi. Amerika sözü nereden çıkıyor. Bilmiyor mu İsmet? Biz savaştayken de aynı sözlerin yaygınlaştığını.

— Kentte söylediler. Gayri ipler İsmet'in elinden çıkmış ki... Şimdi Alamanı yere serenler, dünyanın dört bir yanında demokrasi olacak, demişler. Olmadı mı, Alaman'a yaptığımızı yaparız. İsmet korkusundan ses bile edememiş. Alamanı yenenlerin başında da Amerika var. Güçlüymüş o. Alamanı yenecek kadar. İngiliz de, Fransız ve de Rus da pesedeyazmış da, bir yüklenmiş bu Amerikan keferesi. Alamanı sürüp atmış dünyanın dört bir yanından. Ve de yıkıp geçmiş. Bu bakımdan, derler ki İsmet'in elinde iş kalmadı gayrı. Şimdi söz millete geçecek. Demokrasi gelince, öyle olurmuş. Delibaş Hasan bize karışamazmış da, biz ona karışabilirmişiz sizin anlayacağınız.

— Bak bu dediğin doğruysa, ben varım bu işte. Ama, nasıl olacakmış bu işler. Benim bildiğim, İsmet ölmeden devleti kimseye bırakmaz. Şimdi dediğine göre sağmış. E, nasıl oluyormuş da biz söz sahibi olacakmışız. Bu yüzden, bu akılları değiştirin siz. Kentli yine bir halt karıştıracaktır. Bir

zaman da öyle olmuştu. Benim askerliğimde. Kentli, Amerikan mandası, padişahcılık diye bir bölündüydü de, birbirine girdiydi ulus. Gücü gücü yetene yürüyüp vardıydı iş. Bu yüzden, biz başımızdan büyük işe karışmayalım. Büyükler ne yaptıklarını bilirler.

— Kentte söylediler. Büyükler ne yaptıklarını bilmezlermiş. Biz onlardan iyi bilirmişiz. Çünkü derdi çeken bizmişiz de, sefayı süren onlarmış. Hatta dediler ki, hani kıtlık oldu ya savaşta. İşte o kıtlık, bizim ekinimizin olmamasından değilmiş. Tanrı büyük. O yıllar her zamandan daha fazla ekin vermiş bize. Vermiş ya, büyüklerimiz ekini tümden Alaman'a satmışlar. Sonra onlara da verememişler. Hep depolarda çürümüş. Ver ulusun yesin değil mi? Senin İsmet bir korkmuş Alaman'dan dayı, bir kıynamını dokandırmayıp, denize döktürmüş. Sonra bez bulunmamış. Ölüler, kefensiz gömülüyormuş nerdeyse. Bunun yanında ne yapmış biliyor musun? Bir yandan şekeri beş liraya çıkartırken, bir yandan memurlara beleşten şeker dağıtmış da, onlar satıp para kırmışlar.

— Seni bir iyice yanıltmışlar oğlum. Bir kez şunu bilesin ki İsmet korkmaz. Ben, İnönü savaşlarında da, Garp Cephesi'nde de birliktim onunla. Hani ya, Etem vuruşmasında da... Hiç korktuğunu görmedim. Asıl korku oradaydı. Adamın yüreği ağzına geliyordu ki, nefes borusunu tıkadı tıkayacak. Orda bile korkmadı bu İsmet. Şimdi bizim otuz yıl önce anasını bellediğimiz keferenin yendiği Alaman'dan mı korkacak? Hem bilmez mi Alaman bizi. El kaldıramaz. İsmet de çok bir iyi bilir ki, Ala-

man bizden yılar. Öyleyse neden korksun. Sen şimdi diyorsun ki aç komuş ulusu. Ulan biz Yemen'de, ayağımızdan çıkarıp, çarığı kaynattık yedik. Şimdi bu senin dediğin kişiler devlet olunca her bir şey değişecek mi?

— Devlet biz olacakmışız ki? Söz bizimmiş gayri. Ne dedik, o olacakmış.

— Peki biz devlet işinden ne anlarmışız. Sen anlar mısın? Hadi bakalım gel şuraya, devlet adamı ol deseler, yapabilir misin bir şey? Yapamazsın. Neden? Çünkü devlet işi için, ilkin okuma yazma gerekli. Hani bizim okur yazarımız?

— Değilmiş. Bizim seçeceklerimiz yönetecekmiş devleti. Ve bizim dediklerimizi yapmazlarsaymış, bir daha seçmezmişiz onları ya. Şimdi öyle değil ki. Biz kimseyi seçtik mi?

— Biz İsmet'ten daha mı iyi biliriz ki kimi seçeceğimizi, böyle kötü işlere kalkışalım.

— Hem, yöneticiler bizler olmayacağız ki Cumali Dayı. Celâl Bayar varmış başta. Gaziye, hatta İsmet'e başbakanlık yapmış. Daha ne...

— Hiç. Demedim mi ben size. İsmet var galiba yine bu işin ardında. Celâl, Etem'e esir düştüydü de bir kez. İsmet bir hörlese kesecekti bunları Etem. Hörlemedi. Bekledi, onları kurtardı, sonra yaktı canını çerkezin. Bu yüzden, onun sözünden çıkmaz Celâl. İşte öyleyse durum. Sen bir iyice kurcala. Öğren, bir dahaki gidişinde. Tüm köylü birlik olalım. Ne gerekliyse yapalım.

— Yapacağımız şu. Yakında kentli gelecek buraya. Konuşmaya.

Mirza dikildi birden. Hasan Hüseyin'le Rıza da onu izlediler.

— Ne? Kentli bizimle konuşmaya mı gelecek? Bak sen işe. Bizim ayağımıza ha?

— Ya. Biz eşitmişiz. Yurtdaşmışız. Öyle dediler. Hep siz gelecek değilsiniz. Biz de geleceğiz. Hazırlanır, yetiştirebilirseniz, bu arada partinin ocağını kurarız köyde.

— Demek kentli ayağımıza gelecek ha. Ne hazırlasak ki...

— Başkan Eczacı. Dedi ki bana, hiç bir şey hazırlamayın. Yıllardır yük olduk köylümüze. Bir de konukluğumuzla ziyana sokmayalım. Biz konuşmaya geliyoruz. Başka köylere de geçeceğiz. Ben yukarılara ağacağım. Oradaki ahbaplara bildireceğim durumu. Bir günde birkaç yer birden dolaşmak istiyorlar.

— Olur mu öyle şey. Kaç kişi geleceklermiş biliyor musun?

— Bilmiyorum ama. Her halde on beş yirmi kişi olacaklar.

— Eh, çözümleriz bunu biz. İki oğlak keseriz. Sultan abla bir püryan yapar onlara. Parmaklarını yerler. Öyle mi?

Cumali, durmadan kaşlarıyla oynuyordu. Kentlinin köye gelmesinden kıvançlıydı o da. Ama, Serbest Fırka denemesini aklından geçiriyordu. Duyduğu bildiği kadarıyla. Gazi'yi öldürtmeye kalktılar, demişlerdi o zaman. Eğer bunlar da İsmet'e kastedeceklerse, önlemek gerekirdi bu işi. Savaş arkadaşıydılar. Bin zorlukla kurtarmışlardı bu ülkeyi. Ve Serbest Fırka'nın kent kurucularının ço-

ğunluğu, savaş sırasında ya Yunan'a, ya Amerikan ya da İngiliz'e sığınmak isteyenlerdi. Tümünü tanıyordu Cumali. Bu yüzden o zaman köylüsüne bildirmemişti bile. Kentte, durumun Gazi'ye aykırı olabileceğini söylemişti. Dinleyen olmadı onu. Çünkü, savaş sırasında karşımıza kim çıktıysa, bu partinin kurucuları onlar, dedi. Baştakileri bilmem. Ve köylünün haberi olmadı Serbest Fırka'dan. Şimdi de öyleyse durum. Karşı çıkacak. Engel olmaya çalışacak.

Köylüsü, kentlinin Cumali'ye değil, Mıstan'a söylemiş olmasından alındı sanacak. Önemli değil. Daha doğrusu, sanılarında biraz da haklılar. Madem bir doğru iş yapacaktı bu kentli de, neden Cumali'ye haber iletmediler. Bu köyün, ulusu atası o değil mi? Salt, bu işin olumsuzluğunu önerecek korkusundan olmasın. Bu yeni kurucuları da, Serbest Fırka'nın kurucuları bulunmasın.

Eğer öyleyse, iş kötüye varacak gibi. Ama, Celâl Bayar varmış başta. İyi tanır onu. Başlarını oynatarak, geçmiş yılları düşündü bir. O, büyük savaşın hemen ardından Demirci Mehmet Efe'nin yanında milise soyunduğunda, Celâl Bayar da Galip Hoca adıyla, efeden hemen sonra geliyordu. Sonraları, Arap İlhami'yle araları açılınca, Buldan üstünden ağıp gitmişti. Hemen ardından, bildiği kadarıyla Gazi'nin yamacında yer etmişti. Bir de Mıstan'ın dediği gibi, İsmet Paşa'ya bile başbakanlık ettiğine göre...

Şimdi ayrılıp, yeni bir parti kurmanın anlamı ne. Demokrasi...

Millicilik zamanında da en çok sözü geçen

sözcüklerden biriydi bu. Az mı dönenmişlerdi o zaman. Gelin demokrasi olalım diye. Ama, hemen yamacında bir söz daha vardı. Amerikan mandası... Şimdi yine ikisi birlik dolanıyordu çevrede. Herhalde Amerika ötekileri yenince, yine moda oldu. Yıllar yılı unutulmuş, geride kalmış istekler yine kıpırdandı...

Mıstan, Cumali'nin dalıp gitmesinden kuşkulandı. Kentli, onun karşı çıkacağını biliyor olmalıydı. Karşı çıkarsa, iyi değildi. Kendisi ne denli etkili olursa olsun, yıllardır Cumali'nin buyruğuna alışmış köylüyü inandırmak güçleşirdi.

— Daldın ya Cumali Dayı...

— Daldım, evet.

— Beğenmediğin bir iş varsa, de de köycek bir karara varalım.

— Ben oldum olası ikilikten korkarım Mıstan. Çok bir kötü bellemişim ikiliği. Neden dersen, ben asker olduğumda, subaylar iki bölüktü. Bir kısmı İttihat Terakkici, Enver'in ardında. Bir kısmı Hürriyet İtilâfcı, Damat Ferit'in eteğine üşüşmüş. Sonra ne oldu biliyor musun? Bilmezsin. Bir koca Osmanlı, güp diye oturdu kıçının üstüne, bir de baktı ki, elinde salt Anadolu kalmış. Dört bir yanını yedi düvel paylaşırken, bizimkiler içerde post kavgasına tutuştular. Sonra, Anadolu'yu kurtarabilmek için oluk oluk kan akıtmamız gerekti. Post kavgası durdu bir an. Aradan çok zaman geçmedi, hadi dediler. Ben kimseye duyurmadım. Yine particilik başlıyor. Bir de duyduk ki, İzmir'de Gazi'ye saldırmışlar. Dizi dizi sehpalar kuruldu. Birlikte silâh kuşandığımız Sarı Efe'sinden, ününü duyduğumuz

Ziya Hurşit'ine kadar kaç kişiler sehpanın altında sallandı. Bu kez bir dırnam yer kaptırmadan kurtulduk, dedik.

-- O asılanlar da çok bir değerli kişilermiş ama. Kentli öyle diyor.

— Çok bir değerli... Savaşlarda ölenler çok bir değersiz miydiler koca Mıstan? Her bir yiğitin yerine göre değerine paha biçilmez. Neler yitirdik biz savaşta bir bilsen. Ağzını açtığında bal akıtıyor sanırdın. Tüfeğini kaptığında, Çakıcı haltetsin yanında. N'oldu? Hani onlardan bir iz? Yok... İşte benim kuşkum budur. Korkarım ki, yine tefrika karışır içimize. Çünkü, bu Türk ulusu ne zaman ki, bir gâvur icadını denemeye kalkmıştır. Dönüp baktığında, ya insanını, ya toprağını kaptırmıştır.

— Bu particilik gâvur icadı mı?

— Ne sandın ya. Türk'ün aklına mı gelirdi particilik. Bir Padişah'ın çevresinde dönenmiş, vurduğumuz yerden ses getirirdik. Bize uyanı budur. Biz bir başa hiç koşulsuz uymaya alışmışız. Baş kutsaldır bizde. Bir kez bu kutsallığına olan inanç sarsıldı mı, çığırından çıkarırız işi. Gayri sanırız ki, her bir şey bizim elimizde. Gâvur, kendi düzenliğini kurmuş. İçimize böyle bir fitne salar bizim. Osmanlıya öyle etti. Paşaları aldı, ülkesinde okuttu. Bakın, bizim düzenimiz çok bir iyi düzendir, dedi. Özendik. Hadi, bi yol da o düzeni tutalım, dedik. Ve Osmanlı aklıyla, gâvur düzeni uygulamaya kalktık. Sonunda, Türk yurdunu koparmak için, yitiklerden ordu toplayıp, savaşa sıvandık.

— Ya bu İsmet'in yaptığı doğru mu? Buğdayı

denize döküp, ulusunu aç komak var mı baş olmanın şanında. Şekeri salt memurlara yedirip, halka pekmez yalatmak yakışık alır mı?

— Osmanlı Türk'e dizi dizi fabrikalar mı kodu gitti. Yoksa bir dönümünden yığın yığın buğday veren tarla mı? Elin gâvuru içimize fitneyi saldıktan sonra, en bir güçlü toprakları, en bir kârlı ülkeleri çekip aldı elimizden. Bize kala kala Anadolu'nun kıracı kaldı. Ben Dumlupınar'dan İzmir'e kadar on günde koştum. Adım adım. Dağ tepe. Bizim yöreye ininceye, ot bitmiyor topraklarda. Bir hesabet bunca kıracın durumunu. Durum böyle olunca, nerden bulup getirecek sana buğdayı İsmet? Nerden yaratacak şekeri?

— Varmış ya. Depolar doluymuş işte...

— Dolu olsun. Şimdi tutsa, kentli sana on yük kömür sipariş verse. Parasını da saysa avucuna. Diyelim kolcu dikildi başına. Kömürü götüremedin. Kendin yakar mısın onu? Köylüne dağıtır mısın?

— Sattık ya dayı?

— Öyleyse nasıl suçluyorsun baştakileri?

— Ben Türk'e satıyorum. O gâvura...

— Alış-verişte Türk, gâvur var mı? Yok...

— E, bir de öyle olsun. Alaman başına mı dikildi ki, böyle kuşkuya düştü. Olmadı çeker vuruşurduk. Ölmedi ya bu ulus?

— Çekip vuruşmak. Benim yiğit Mıstan'ım. Ben vuruştum. Tam on sekiz yıl. İnanmazsan, Sultan ninene, Ayşe teyzene sor bir bak. On sekiz yıl bir tek mektup bile gönderemeden, tüm Osmanlı yurdunu dolaştım. Daha doğrusu, Osmanlı sınırının dört bir yanında, sopa yiye yiye dönendim, kö-

yüme geldim. Kolay mı sanırsın vuruşmayı sen. Savaş görmeyen, ölüm korkusunun titreşimini yüreğinde duymayan adama kolay gelir vuruşmak. Ben, Süveyş'ten Derâ'ya İngiliz'in önünden yüzgeri ederken, ağlayan kumandanlar gördüm. Tanrı'nın, su akmaz, ot bitmez çölü için, bunca Anadolu yiğiti kırılır mı diye... O zaman İsmet te oradaydı. Gazi de... Onlar bilirlerdi savaşın ne kötü olduğunu.

— Ya bilirlerdi de, İtalyan kralına çizmemi giydirme demiş, Gazi... Nasıl diyordu bunu?

— Diyordu. Çünkü o çizmesini her giyişte, gâvura kötek attı da ondan. Hele Makarnacılara. Oy anam. Trablusgarp'ta bir girişmişler. Biz Balkan'dan duyduk sopanın bağırtısını. İşte bu yüzden, tepesi atınca hörlüyordu. Yoksa bir koca ordunun, Suriye, Irak çöllerinde zırıl zırıl eridiğini görmüş adam, kolay sıvanmaz savaşa.

— Senin kesinkes demek istediğin bir şey var Dayı. De hele...

— Demek o ki oğlum. Benim hiç hoşuma gitmedi getirdiğin haber. Hele bu işin ardında yine kefere adı dolaştığına göre büsbütün huylandım. Derim ki, biz karışmayalım böyle işlere. Bizim aklımız ermez. Kentli, kasabalı, boğuşsun kendi arasında. Biz köyler karışmayalım.

— Ya benim verdiğim söz. Buyrun bekleriz, dedim.

— Bekleriz elbet yeğenim. Bizde konuğa git demek yok ki... Buyurdular, hoşgeldiler. Karşılar, toyumuzu düzeriz. Ama, durum böyle böyle dediklerinde, biz karışmayız ağalar, deriz. Çünkü, bizim

sattığımız odun kömür, aldığımız, tuzla bezdir. Bundan ötesine bizim aklımız ermez. Siz kozunuzu paylaşın kendi aranızda. Ağamız da sizsiniz bizim, beyimiz de... Diyelim İsmet gitti, Celâl geldi. Biz alış-verişimizi kiminle yapacağız. Kasaba insanıyla. Bizim Hacı Mehmet ya da çocuklarıyla. Onlarda bir değişiklik var mı? Olacak mı?

— Sanmam.

— Sen sanmıyorsun. Ben bilirim. Kırk yıldır, hatta daha eskiden beri hiç bir değişiklik olmadı. Osmanlı varken de biz bunlardan alış-veriş ederdik. Gazi varken de... Öyleyse bizim için bir şey değişmeyecek. İsmet gelince değişti mi?

— Kolcular... Ormancılar neyin nesi?

— Bunun da vardır bir hikmeti kimbilir. Böylesi daha iyi olacaktır. Şimdi senin dediklerin gelse kalkacak mı bunlar?

— Belki kalkar dedi kentliler. Siz isterseniz.

— Biz yedi düvelin pabucunu eline verdik de, hiç bir şeyi değiştiremedik hay oğul. Sen ne diyorsun. Şimdi içimizden birini kaldırıp, ötekini koltuğa oturtmakla mı bir şey değişecek. Şaşarım senin aklına bunlara inanıyorsan. Yok inanmıyor da, bir deneyelim diyorsan. O başka...

— Koca koca beyler söyledi Dayı. Yalan konuşacak değiller ya... Adamlar ceplerinden dünyanın masrafını ediyorlar. Onca kişiye yedirip içirmek.

— Ben dediğimi bilirim Mıstan. Hele gelsin konukların. Hele biz utanacak bir davranışta bulunmayalım. Gerisini sonra öğreniriz gayri. Gelecekleri gün belli mi?

— Haftaya tatil günü gelecekler.

— Eh iyi...

Acılı acılı baktı onlara Cumali. Daha fazla konuşmadan, damına çekildi. Mıstan, bir an öfkeyle baktı ardından. Sonra, görmüş geçirmişliğine bağışlarcasına gözlerini köylüsünün üstünde gezdirdi.

— Cumali Dayı, çok olaylarla karşılaşmanın kuşkusunda. Bana sorarsanız, o kentliye güvenini yitirmiş. Onlardan bize yarar gelmez sanıyor. Ama, o toplantıda bulunmanızı isterdim. Adamlar nasıl konuşuyorlar. Nasıl bir köylü gördüklerinde boynuna sarılası geliyor. Halkçılar öyle miydi ya... İğrenir gibi bakarlardı bize. Yanlarına yanaştırmazlar. Kokarmışız gibi burun bükerlerdi. Bakın göreceksiniz. Bu adamlar nasıl iyi kişiler. Bir iyice anlayacaksınız. Konuşmaya bir başlasınlar.

— İyi ya... Cumali Dayı neden kuşkulandı böyle. Neden sarpa sardırdı işi. O bizim baştutarımız. Her bir şeyi bizden iyi bilen biri. Neden durup dururken, kırk yıl önceyi anlattı. Bilmediğimiz şeyler mi onlar bizim. Bir nedeni var bunun.

— Var tabii. Cumali Dayı, İsmet'le birlikte vuruşmuş. Ne derler, hapishane arkadaşı bir asker arkadaşı iki... Savaş yoldaşlığı etmiş kişiler, birbirine çok bağlıdırlar. Belki bu ölümü birlikte görüp korkmanın, birlikte savuşturmanın bağlılığı, sevincidir. Bilinmez. Bu yüzden, sanki komutanı öldürülmüş gibi dikildi karşımıza. Biz bir dinleyip anlayalım hele. İşimize gelmezse, Cumali Dayı'nın dediğini yaparız.

ON SEKİZ

Davulun sesi, ormanın içinde yankılandı. Yapraklarda hışırtı, dallarda gümbürtü oldu tokmağın her inişi. Zurnanın çığlığı ağaçların doruğunda inliyordu sanki.

Köy çocukları koştular. Konuklar geliyordu. Hem de bir şenlikle geliyorlardı ki... Cumali, yine kaşlarıyla oynamaya başladı. Mıstan karşıcı gitmişti yar aşağıya. Pınaraltı'ndan daha uzaklardan karşılayacaktı. Kent insanı, ormana girdi mi, kendini yitirir.

Hasan Hüseyin bir süre baktı Cumali'ye.

— Hay'rola Dayı?

— Hayır Hasan Hüseyin.

— Yine düşünceli duruyorsun da...

— Eskiden askere böyle alırlardı bilmez misin? Dağ bayır dolanır, yaşı yeten, bıyığı biten hadi ordugâha derlerdi. Şimdi de particilik davul zurnayla geliyor. O günleri ansıdım birden de...

— Sıkılma bu denli be Dayı. Bırakalım gençler kendi yollarını arayıp bulsunlar.

— Ben de bunu istiyorum. Ya sonu kötü çıkarsa, biz pek kocamış oluruz diye korkuyorum.

Konukların yaklaştığı, çocukların el çırparak,

davul zurnaya katışmalarından anlaşıldı. Zeybek havasını vurdu mu zurna, ağır ağır döğdü mü davulu tokmak, aklı başından gider dağlının. Nedendir bu bilinmez. Kendiliğinden omuzu titrer. Kendiliğinden elleri kalkar. Ve geniş adımlarla dönenir dağın tepesinde.

İşte, kaç zaman var ki, düğünlerde bile davul zurna çaldıramayan dağköylüler, bir bayram sevincinin içine dalıverdiler. Çocuklar, çoktan oynamaya başlamışlardı. Büyükler de katıldılar onlara. Bir süre, köylüsü kentlisi, aynı döngünün üstünde, davula ayak uydurdular.

Sonra, Çampınarı'nın en geniş avlusu olan, Cumali'nin damının önünde toplaştılar. Davul döğülmez, zurna bağırmaz oldu. Mıstan bir adım attı. Gelenleri Cumali'ye, Cumali'ye bakarak tüm köylüye tanıttı.

— İşte size sözünü ettiğimiz konuklarımız. Dağ bayır demeden dolanıyorlar. Bizlerle konuşmak, bize yurtdaşlığımızı, eşitliğimizi anlatmak için uğraşıyorlar. Tümü bildiğimiz, tanıdığımız ve de alış-veriş ettiğimiz kişiler. Değil mi Cumali Dayı?

Cumali ses etmedi. Başını salladı bir süre. Sonra gözlerinde sevinç kıvılcımlarıyla, konuşmaya başladı.

— Tümü konuğumuzdur. Bize bir şey öğretmek isteseler de, öğretmeseler de, hoş geldiler. Sefalar getirdiler. Bunca yolu tepmiş, bizi anmış olmaları yeter. Yer gösterin kızanlar. Yer gösterin ki, soluklansınlar.

Kentliyi anlatılanlardan bellemiş köylüler, çev-

resini almışlardı gelenlerin. Duruşlarına, giysilerine, konuşmalarına dikmişler gözlerini. İçercesine süzüyorlar. Anlatılanlardan farklı değiller. Ayaklarında çakşır yerine pantalon. Sırtlarında ceketler var. Gömleklerinin yakasına, göbeklerine kadar inen renkli bezler bağlı.

Tümünün teni ışıldaklı bir pembelikte. Elleri... Köylülerin en çok ilgisini çeken, kentlinin eli oluyor. Yumuşacık. Onların baltaya alışkın sert, küt parmaklarının yanında, pazar ekmeği gibi...

Bu benzetme güldürüyor kadınları. Bizim ellerimiz bile, bunlarınkinden daha sert diyorlar kendi aralarında. Bir başka kentli. Korkulan, sayılan ve kendilerinden üstün bellenen kişi. Daha ilk bakışta çekingenlik yaratıyorlar. Ve olağanüstü bir sevinç veriyorlar köye. Böyle kişilerin ayaklarına gelmesi, onurlandırıyor tümünü.

Cumali, köylüsüne buyruğu verdikten sonra, damının hayatını gösterdi konuklara. İçlerinden biri bir adım ilerledi.

— Biz buraya oturmaya değil, sizinle söyleşmeye geldik ağalar. Madem siz ayaktasınız. Madem, tümümüz birlikte oturabileceğimiz bir yeriniz yok, bize oturmak yaraşmaz. Çünkü biz, sizden ayrı, sizden başka kişiler değiliz. Partimizin amacı, ülkemize getireceği refahla, köylerimizin şehirler düzeyine ulaşmasını sağlamaktır. Şimdiye değin çekilmiş olan tüm dertlerin sona erdirilmesi kavgasındayız biz.

Durdu. Nefeslendi bir süre.

— Canımız, ciğerimiz Mıstan'la kentte konuştuk. Bazı köyler istemedi bizi. Ülkemize demokrasi-

yi getirebilmek için, benim konuksever köylümün, tükenmez insan sevgisine sığınmak istedik. Ama, bazı köylerde, Halkçı kışkırtması sonucu, kimseyi bulamadık. Sandılar ki biz yılarız. Sandılar ki, dertlerin bitmesi için uğraşmaktan döneriz. Hayır arkadaşlar. Demokrasi yolunda akıtılacak kan bile, savaşta akıtılmış kadar değerlidir. İşte bu bakımdan, o kışkırtmaları size şikâyet ediyorum. Bir düşününüz. Bin yıllardır, konuğunu sevgiyle karşılayan köylüm, korku belâsı, kendi kentlisini, kardeşi dostu olan bizleri karşılamamak için köyünde durmuyor. Bir ölüler ülkesi gibi terkediyor evini damını. Neden bunlar? Bizim doğru söylememiz yüzünden. Biz doğruyu söylüyoruz. Çünkü, sizinleyiz. Sizdeniz. Yeter, diyoruz. Yeter artık, söz ulusundur. Biliyorlar başlarına geleceği. Söz ulusun olunca, yirmi şu kadar yıllık iktidarlarının sarsılacağını biliyorlar. Biz doğruları söyleyince, köylümüzün, cankulağıyla dinleyeceğini. Bize hak vererek, saflarımıza katılacağını iyi biliyorlar. Nitekim, köylüsü kentlisiyle ulus el ele verdi. Halk Partisi iktidarını alaşağı etmek için öyle bir birleşti ki... Partimiz kurulalı iki yıl olduğu halde, İzmir, İstanbul, Ankara başta olmak üzere tüm illerde seçimleri silme kazandık. Manisa öyle... Ama, hile karıştırdılar seçimlere. İçi, demokrat oyu dolu sandıkları, dizi dizi İstanbul boğazından yüzerken yakaladı büyüklerimiz. Yakaladı ya, bunca hileye rağmen, seçimleri biz aldık yine de... Ne var ki, başka yerlerde söktü hileler. Silme bizim çıkan oylar, savaş yıllarında, şekeri kumaşıyla beslenen memurlar eliyle, Halkçılara yazıldı. Olsun. Bunu bırakmaya-

cağız yanlarına. Bir bir hesabını soracağız her bir şeyin. Yeter ki, siz de bizimle birlik olun. Hakkınızı aramamıza yardım edin. Birliksiniz değil mi?

Konuşanla birlik gelen kentliler, «yaşa, varol, dillerin dert görmesin,» diye bağırarak el çırptılar. Ağaçlarda şakırdayan alkışa, farkında olmaksızın köylüler de katıldılar. Adam yutkundu bir süre. Hemen yanında, ağzının içine bakan biri, elindeki mataradan su doldurarak, uzattı. Bir iki yudum içti adam. Dudaklarını ıslattı diliyle. Sonra tekrar başladı konuşmaya.

— Siz orman köylüsüsünüz. Geçiminiz, yaşamınız bu ağaçlara bağlı. En canlı örneği, buradan, vermek istiyorum. Bir fırtına esti buralarda. Yedi yıla yaklaşıyor ki, kolcu denilen kişiler türedi. Orman yönetimi denen bir örgüt musallat oldu başınıza. Siz ağacı, bizden çok fazla, sever, çok iyi tanırsınız. Ağacı gölgelik olarak bilen ova köylüleri diktiler başınıza... Ekmeğinizi kestiler. Hiç düşündüler mi sizi? Düşünmediler. Düşünmezler yurtdaşlarım. Düşünemezler. Onlar, eşraf kâhyalığı yapmaktan, sizin açlığınızı, memur sırtı sığazlamaktan yoksulluğunuzu akıllarına getirmezler ki... Onlar için siz yoksunuz. Şimdiye değin, şu yolları aşıp, hiç uğradılar mı buraya? Uğramadılar. Neden? Bu nedeni sorun onlara geldiklerinde. Gelecekler. Görün bakın. Sizin yavaş yavaş gerçekleri görerek, bizim saflarımıza katıldığınızı. Bundan böyle, haklarınızı bizim elimizle savunmaya başladığınızı görünce, sizi kandırmak için buralara gelecekler. O zaman soracaksınız onlara. Biz yüzyıllardır buradayız. Siz yıllardır iktidarda. Neden candarma, tah-

sildar ve kolcudan başka kimseniz gelmedi buraya da, Demokrat Parti çıkınca döküldünüz çilyavrusu gibi... Sadece bu bile, bizim gücümüzü ispatlamaya yeter bir delildir. Bir kez de bizimle olun. O zaman, dertlerin bittiğini görmezseniz, seçim tükenmedi ya köylüler. Candarma sopasının, kolcu kuşkusunun ve tahsildar tafrasının bitmesini istiyorsanız, seçimlerde ve her zaman Demokrat olmak zorundasınız. Sizin olan, sizin tarafınızdan yetiştirilen bu ormanların, tekrar size dönmesini istiyorsanız. Koruculuğundan, işletmesine kendi dileğinizin egemenliğini düşünüyorsanız, yeriniz Demokrat Parti'dir. Yoksa, yıllardır süren köleliğin devamını, kendi ellerinizle istemiş olursunuz. Biz buna razı olamayız. Geldik. Yine geleceğiz. Bıkıncaya, öğreninceye, bizden oluncaya geleceğiz. Ve şunu bilin ki, halkımızı, Halkçı zulmünden mutlaka kurtaracağız.

Yeni bir alkış. Yeni yaşalar... Ve adam, tüm köylüleri tepeden tırnağa süzerek, sözlerinin etkisini ölçüyor. En çok, orman dediğinde, kolcunun sözünü ettiğinde gözleri parlamıştı köylünün. Hacı, Mıstan'ı tam zamanında bulup getirmişti onlara. Daha kentte, dağköylerinde nasıl konuşması gerektiğini öğretmişti Mıstan. Orman ekmekleriydi. Ve insanları midelerinden yakalamak, kolay oluyordu. Egemenlik, iktidarın el değiştirmesi denildiğinde, bön bön bakan köylüler, orman, candarma, kolcu denildiğinde kıpırdanmaya başlamışlardı.

Bundan sonraki konuşmalarını, salt bu tema üzerine kurmalıydı. Oradan girmeliydi söze. Ve değiştirmeden, devam etmeliydi.

Hacı Mehmet'in küçük oğlu, işaret etti Mıstan'a. Mıstan bir iki adım ilerledi.

— Köylülerim ve de kentten buraya kadar zahmet edip gelen beyler. Birlikte dinledik beyimi. Öyle güzel konuştu, dertlerimizi öylesine dile getirdi ki, bize diyecek hiç bir şey bırakmadı. Zaten okumuş, bilgili kişiler. Bizim derdimizi, bizden iyi biliyorlar. Sanki orman yönetiminden çektiklerimizi, onlar çekmiş. Candarma ve tahsildarın derdini ta yüreklerinden duymuşlar. Bu bakımdan, birlik olmalıyız. Birlik olup, tümümüz hemen şimdi Demokrat kesilmeliyiz. Benim diyeceğim bu...

Deminki söylevi veren, hemen atıldı.

— Yok. Kimseyi zorlamayın arkadaşlar. Belki fikrinin bir kıyısında kuşkusu olanlar vardır.

— Aman beyim.

— Hadi kuşku demiyelim. Daha öğrenmek istediği şeyler bulunanlar vardır. Bizim görevimiz, size her şeyi açıkça söylemek. Çünkü, bundan böyle söz hakkı sizin elinize geçiyor. Gerçek yerinizi alıyorsunuz. İktidara sahip çıkmak ve bunu bizim elimizle yürütmek sorumunu yükleneceksiniz. Her şeyi sormak hakkınız. Cevaplandırmak görevimiz.

— Peki beyim. Siz bilirsiniz. Benim demem o ki, soracak hiç bir şeyimiz yok. Biz köylüler, zaten akıl erdiremeyiz devlet çarkının dönüşüne. Ama, yine de sağolun. Öyle güzel konuştunuz. Öyle açık anlattınız ki her bir şeyi. Sanırım daha aydınlanması gereken hiç bir şey kalmadı.

İçlerinde sorular kıpırdanıyordu oysa. Özellikle Cumali'nin. Orman sözü geçmişti. Yine size dönmesini istiyorsanız. Nasıl olacaktı bu? Yüzyıl-

lardır iyi bilirlerdi. Devlet aldığını geri vermezdi. Şimdi devlette bir büyük değişiklik mi olacaktı ki, aldığını geri versin. Benimsediği, yedi yıldır giderek artırdığı sahiplenmeyi bıraksın. Gayri vergi alınmayacak mıydı köylüden? Olur muydu böyle şey?.. Devlet nasıl döndürürdü çarkını? Köylü vergi vermedi mi durur o devlet.

Tam öğleye rastlamıştı konukların gelişi. Hazırlıklıydılar. Kadınlar, ayrı damlara, ayrı sofralar kurdular. Söylev verenle, öteki önde gelenler, Mıstan'ı da yanlarına alarak, Cumali'nin damına tırmandılar. Sofranın başına oturup, söyleşiyi bir iyice koyulaştırdılar.

Cumali, aklını kurcalayan soruları, daha fazla tutamadı.

— Bey, sorması ayıp olacak ama, bağışla. Tahsildar derdi dedin. Peki siz iktidara gelince, bizden vergi almayacak mısınız?

— Siz vergi verecek durumda değilsiniz. Kazancınız ne ki... Verilen çap, kendi yakacağınızı karşılamazken, üstelik satıp, yaşama mucizesini gösteriyorsunuz. Devlet, bunu bildiği halde nasıl vergi alır sizden? İnsafa sığar mı bu?

— İyi ama, vergi almazsa, devlet çarkı nasıl döner? Nasıl sürdürür egemenliğini? Asker beslemek zorunda değil mi devletimiz? Bu askere bakmak zorunda değil mi? Bunun karşılığını bizden almazsa, nasıl kaldırır bu yükü?

— Her şeyin bir çaresi vardır. Demokrasi ülkeleri birbirine yardım ediyorlar. Dünya değişti. Çağımızda, sınırlar ayrılığı pek önemli değil artık. Uluslar savaştan yıldı. Bir düşünün. Yakıp yıktık-

ları Almanya'yı, müttefikler onarıyor yeniden. Neden yakıp yıktın, neden onarıyorsun, diyeceksiniz. İnsanlık. Savaşların kökünü kazıma isteği. Bir de, durmadan yayılan Bolşeviklik tehlikesini önlemek. Komünizm derler bir âfet, yeryüzünde kızıl dilini uzatmadığı ülke bırakmak istemiyor. İşte, müttefiklerin amacı bu.

— Bu Bolşeviklik, Moskof'un düzeni değil mi?

— Evet. Nerden biliyorsunuz?

— Eh, biz az biraz savaşta bulunduk da... O zaman pek konuşulurdu. Ben, bir ara kumandana emirerliği de yaptığımdan, konuşmaların çoğuna tanık olmuştum. Ordan. Moskof düzeni kolay girmez bize. Üstelik, gâvurdan kolay yardım alamayız. Belki Alaman sağolsaydı, bir şeyler yapardı. Ama, duyduk ki, tebelleş olmuşlar onun da başına. Yakıp yıkmışlar. Şimdi onarsalar ne... Müslüman ümmetine en bir yakın gâvur bu Alaman'dır. Belki o yüzden biraz yardım eder. Ötekilere gelince, hiç ummam beyim. Etseler bile bir oyun olmasın ardında. Bağışla, aklımız ermez bizim. Hani, yine kumandanlarım konuşurken duymuştum da... Kefere borç veriyorum, yardım ediyorum diye salmış bizim içimize fitneyi. Yabancı parasıyla birlik girdi bozgun diyorlardı. Cahil aklımda oradan kalmış.

— Bu öylesi değil. Dostluk. Cahil padişahlar, gözünü açmamışlar. Namustan yoksun bazı saray erkânı, ulusu kazıklamışlarsa, suçu şimdiki dostlarımıza yüklemenin bir gereği yok. Biz, bize yaramayan, ulusa yararlı olmayan tek kuruşu sokmayız sınırlarımızdan içeri. Ama, köylümüzün başından birtakım belâları kaldıracaksa, başımızla bir-

lik. Hem sadece bu değil, bunca mal üretiyoruz biz. Dünyanın tahıl deposu diyorlar ülkemize. Unuttunuz mu savaşta sattığımız tahılları. Sattığımız ve sonra sizden esirgenip, denize dökülenleri. Kendileri has ekmek yerken, sizin süpürge koçanına namaz kıldığınızı bilmiyorlar mıydı? Siz bilmiyor musunuz? Biliyorsunuz. İşte bunlar olmayacak. Satılan, değerlendirilecek kuruşuna kadar. Bu ülkenin insanı salt memurlardan ibaret değil. Bunu anlayacaklar.

Her soruya bir cevap buluyordu adam. Ama, bir türlü içindeki ikirciklenme gitmiyordu Cumali'nin. Ben eski askerim, diye düşündü. Kumandanıma bağlılıktan geliyor bu ikirciklenme. İsmet'i nasıl bırakırım? O bizi bıraktı mı hiç bir yerde? Bırakmadı. Ben de bırakamam onu. Varsın köylüm dilediğini seçsin. Ben karışmayayım.

Bu karara varınca, sesini kesti. Mıstan ters ters bakıyordu. Kentliler de öyle. Hiç bir yerde, böylesine ince sorular soranla karşılaşmamışlardı. Halkçılar zaten katılmıyorlardı çoğunlukla. Muhtarlar. Memurlarla iyi ilişkilerini sürdürmesini başarmış olanlar.

Bu hiç birinden değildi. Mıstan'ın söylediğine göre, kaçakçılık suçunun ilk mahpuslarındandı. Yine öyleyken, karşı geliyordu.

Öteki damlarda oturanlar ne yaptı acaba? Çakıldı kaldı Mıstan. Kentli yaman konuşur ağzını açtığında. Eğer öyleyse, durum iyi olmalı.

*

Mıstan'ın damında, bakır sininin çevresinde toplananlar, kolcu derdini tartışıyorlar.

— Sorma bey. Nefes aldırmıyorlar bize. Adım attırmıyorlar. Göçük dolu ormanın içi. Ağaçlar, kendiliğinden çürüyüp gidiyor. Ve biz burda, onlara bakarak eriyoruz.

— Güç iş. Az mı yandım kente kadar indirdiğiniz odunu sürüp kaçtığınızda. Sadece bir zarar etmiyorsunuz ki bundan. Biz de zararlıyız. Horzumlu Osman, bir izin sağlamış nerden nerdense. On kuruşa satıyor kömürün kilosunu. Neden? Bir o satıyor da ondan. İki yıl içinde, kentin en zengin kişileri arasına girdi. Bir koca dükkân yaptı çarşının göbeğinde. Bir ev kurdu ki, adamın parmağı ağzında kalır. Siz burada bir yük kömür için, aylarca hapsi göze alın, el adamı bir çırpıda binlerle para vursun. Neden? Halkçı da ondan. Doğrusu dayanılır iş değil sizinki. Yine de göçük düşünüyorsunuz. Yine de koruyorsunuz ormanı. Ben olsam, dayanamam bunca sıkıya. Bir gün bir ateş atıveririm. Yanar kül olur orman. Görsün bakalım devlet. Ormanı korumak mümkünmüymüş.

— Yok bey. Bunu yapamayız biz. Bir keresinde, otuz ağaca yakın indirivermiştik de, yıllar boyu yanmıştık. Hâlâ varamayız oraya. İçimize bir ürküntü saplanır. Bunu biz mi yaptık diye, adım atamayız.

— Nedenmiş? Bırakın bu kuru sevgiyi. Sizi düşünmeyen devletin malı, düşünülmez.

— Belki haklısın. Ama, ondan değil. Kendimizden bir parça bellemişiz biz ağaçları. Biraz da kendimizi onlar gibi saymışız. O yüzden üzüntü-

müz. Devletle, yasakla pek bir ilişkisi yok aklımın erdiğince.

— Bundan sonra güç üzer sizi hükümet. Korkmayın. Partimiz avukatlar tutacak. Tutmasının bile gereği yok. Demin sizinle konuşan bey, avukattı. Nasıl konuşuyor değil mi? Kentte, yargıçların karşısında da öyle. Dilleri tutuluyor yargıçların. Partimizin ikinci başkanıdır o. Eczacı'dan sonra gelir. Sizlerin davalarını bedavaya bakacak. Hele bir zorlasınlar. Hiç yılmayın. Kolcu yakaladı mı, hemen haber iletin bize. Dama girmenizle, çıkmanız bir olacak. Şimdi sözümüz, yasa çerçevesinde geçiyor. Bir kez iktidara gelelim. Size kim eziyet ettiyse, kendini doğunun kuş uçmaz, kervan geçmez bölgelerinde bulacak?

— Avukat mı? Bizim avukatla ne işimiz var?

— Olmaz olur mu? Siz neden hapis yatıyorsunuz yok yere? Yargıca cevap veremediğiniz için. Sizin yerinize, deminki beyin yargıç karşısına çıkıp, yasadan, sizin haklarınızdan söz etmesini bir düşünün. Nasıl apışıp kalırlar.

— İyi ya, sonra bize hakkı geçmez mi adamın?

— Bunun sözü mü olur. Partimiz iktidara gelmekle, nasılsa düzeltecek bunları. Şimdiden düzeltmeye uğraşmak bir görev değil mi?

— Yani şimdi tutulunca size haber mi verelim?

— Tabii. Bir haber uçurun. Gerisine karışmayın siz...

*

— Demek öyle ha. Hay insafı kuruyasıcalar. Demek insan yerine bile komadılar sizi. Verdiler sopayı demek. Dayak atmak hangi yasanın, hangi maddesinde varmış. Dayak yasak. Verin mahkemeye deyusu. Verin ki anlasın hanyayı konyayı.

— Biz... Devlet memurunu mahkemeye vereceğiz. Olası iş mi bu bey? Gözünü seveyim, yapabilir miyiz bunu biz?

— Yaparsınız ki, oynaya oynaya. Yeter ki siz isteyin. Gözleri yılar böylelikle. Bak gör nasıl köpekleşirler. Onlar sizin bilgisizliğinizden yararlanıyor. Dayak hayvanlara göredir. Hatta şimdi, Avrupa'da Amerika'da onlara bile vurdurmuyorlarmış. Hayvanları koruma dernekleri kurulmuş. Biz insanız. Siz de... İnsan döğülmez. Özellikle siz hiç döğülmezsiniz. Bu yüzden verin mahkemeye...

— Yok bey. Mahkemeye vermeyelim. Bağışlayalım bu kez. Eğer ki bir daha döverlerse...

— Döverler. Siz sesinizi çıkarmadığınız, öcünüzü almadığınız sürece döverler de öteye bile geçerler. Bunların tümünü önlemek elinizde. Yarın, seçim günü geldiğinde, bizden şaşmayacaksın. Altıoku bir kıyıya iteceksin. Demokratı seçeceksin. Tek koşulu bu. Kurtuluş burada.

— Anladım bey. Anladım ki...

*

— Ya demek Cemile yıllardır çekiyor bu derdi. Mıstan, Mıstan bak hele. Cemile'yi niye indirmediniz kasabaya? Partimizin doktoru ne güne duruyor. Bir baktırmaz mı kişi?

— Bizim doktor paramız yok ki bey.

— Size para soran oldu da... Kalk sen bacım. Bunlar iyi bakmazlar adama. Kalk, bizimle gel. Doktor bir baksın. Bir ilâç, iğne yazsın sana. Hiç bir şeyciğin kalmaz. Görmemişe dönersin. Hadi, bakma yüzlerine öyle. Onlara aldırma. Yürü sen. Gel bizimle. Partidaş değil miyiz?

— Ama bey...

— Aması, maması bu. İnsan durur mu? Darıldım sana Mıstan. Bir hastanız var. Partimizin doktoru, köylü yurtdaşlarımıza, kentli arkadaşlarımıza bakmak için dört döneniyor da, sen köylünü kıvranır bırak. Olmaz bu. Olmayacak. Halkçı mı sandınız bizi? Siz sızım sızım sızlanırken, karşınızda çubuk tüttürecek kadar kıyıcı mı sandınız? Sizin bir damla kanınız akacağına, bizim elimiz kesilsin. Biz halk sevgisini, insan mutluluğunu böyle anlıyoruz. Hadi düş bakalım bacı önüme. Alın şu kininleri de. Sıtma mıtma olduğunda kullanırsınız. Başkanımız söyledi. Halis Alamanmış.

*

— Ne iyi insanlar. Hastamıza şifa, derdimize deva oldular bir gelişte.

— Yıllardır arayan soran yoktu bizi.

— Bir candarma, bir tahsildar, bir de askerlik dairesi bilirdi yerimizi.

— Çok bir iyi şey şu particilik.

— Cumali Dayı karşı çıktı. Çıktı ya, böyle bir şeye akıl erdiremediğinden. Dağlıyız biz. Aklımız kolay erivermez. Ama, doktor bir bakışta bilmiş

Cemile'nin illetini. Söküp almış karnından. Kente nasıl gittiğimi bilmiyorum, diyor. Dönerken bir dirildim ki...

— Bunlar iyi. Çok bir iyi... Bir günde güldürdüler yüzümüzü. Bir de kolcu kuşkusunu kaldırabilseler üstümüzden.

— Kaldıracaklarmış. Yakalandığımızda haber iletmemiz yetecekmiş. Öyle dediler.

— Görelim hele. Eğer bu da doğru çıkarsa, o zaman yanlarındayım ben.

— Tümümüz yanlarındayız.

— Bir de Cumali Dayı olsa.

— Bırakın adamı canım. O da olmayıversin.

ON DOKUZ

Bölge şefi, burnundan soluyordu. Sayman, karşısında boynunu bükmüş, şaşkın şaşkın bakıyor. Bir süre, yanaklarında tikler meydana getirerek dişlerini sıktı şef. Sonra gözlerindeki öfke korunu, saymanın üstüne boşaltmak istermiş gibi dik dik baktı.

— Demek öyle ha...

— Üzgünüm beyefendi. Fakat böyle. Fitne, bizim bölgeye bağlı köylere de sıçramış. Her pazar, davul zurnalarla gidiyorlarmış Demokratlar. Nutuklar atıyor, köylüyü ayaklanmaya çağırıyorlarmış. Yakında batar bu ülke. Ayaklar baş olmaya özendi mi, kuşkusuz batarız. Devlet yönetimi nedir, yasa ne biçim şeydir bilmeyen kişiler başa geçerse, ilkin bizler kötüleriz. Kişi aklının ermediği şeye karışmamalı değil mi? Düşünün bir. Şimdi ben, orman mühendisliğine kalkışsam, ne denli gülünç olurum değil mi? Çünkü bahçemdeki ağaçları, meyvesi olmasa ayıramam. Bu Demokratlar da öyle. Bir sürü baldırıçıplak bir araya gelmiş. Köylüleri ayaklandıracaklar da, başımıza geçecekler.

— Suç onların değil. Hiç suçlu değil onlar. Tüm suç, Paşa Hazretlerinde. Sen tut, ben tarafsızım.

Yönetim tarafsız kalsın de... Sonra böyle kıyamlar oldukça duymazlığa getir. Eloğlu boş duracak değil. Elbet koltuğun sahibi olmak için, vargücüyle çalışacak. Musallat edecek başımıza zibidileri.

— Benim asıl şaştığım, Fevzi Lütfi Bey gibi kişilerin, bunların önlerine düşmeleri.

— Ya Celâl Bayar. Devletin bunca nimetini yemiş, bunca hizmetini görmüş kişi, devleti yıkma çabasına girişsin.

— Hem sade onlar değil ki... Şemi Ergin, Samet Ağaoğlu...

— Samet Ağaoğlu, Ağaoğlu Ahmed'in oğlu değil mi?

— Evet.

— Nerden nereye. Babası, Atatürk'ün en yakınlarından biriydi. Benim bildiğimce, İsmet Paşa'nın da...

— Yok sanmıyorum. İsmet Paşa'yla uzun tartışmaları, kavgaları varmış mecliste.

— Bak sen işe yahu. Ta o zamandan bu zamana uzayıp gelen bir öfkenin içinde miyiz?

— Değerli bir yazar olduğunu söylüyorlar. Kaleminden kan damlarmış.

— Eh, şimdi de politika yazar artık. Sanatçı tayfesi de politikaya girdiğine göre...

— Al birini, vur ötekine beyefendi. Baldırıçıplakların yaptığı politikada, ağır, oturaklı adamlar yer alacak değil ya... Gazi'ye karşı gelmekten, hapislerde yatarken beli kamburlaşan bir Karaosmanoğlu ile, meyhane köşelerinden fırlayan bir hikâyeci öne düşer.

— Bizim bölgemizde önlemeliyiz beyefendi.

— Ben de onu düşünüyorum. Nasıl önleyeceğiz. Koskocaman adamlar. Utanmadan, sıkılmadan köy köy dolaşıyorlar. Köylüyle oturup yemek yiyor, konuşuyor, konuşturuyorlar. Bunu önlemek o kadar kolay değil ki ...Kaymakam Bey kolay sanıyor. Topluyor bizi, şikâyetler var, diyor. Bugün, Rasim Bey uğradı. Köyler ateş almış. Biz ne biçim hükümet erkânı imişiz...

Tekrar daldı. Bir yolunu bulmalı, önlemeliydi bunu. Köylü kaynıyordu. Yalnız orman, dağ köyleri değil. Ova köyleri de... Adamlar hiç durmuyorlar. Ekipler halinde bölünmüşler. Kodaman falan dinledikleri yok. Hiç yakışır mı bir Karaosmanoğlu'na, bir Ağaoğlu'na köylerde söylev vermek. Kentin en bir ünlü avukatlarının, doktorlarının köy köy dolaşıp, bedava ilâç dağıtması, dava toplaması... Oluyor. Düzen bozuldu. Öyle bir bozuldu ki, akıl yoluyla düzeltmenin mümkünü yok. Sopa yatıştırır bu işi.

Candarma kumandanıyla birlik olup, bir sopadan geçirtseler köylüyü. Belki yola gelirler. Bir denemeliler bunu.

Gözlerinin içi güldü. İlk yıllara gitti aklı. Daha buraya atanmadan, bir başka bölgede şef yardımcısıydı. Köylüler, orman yasağı konunca, balta elde girişmişlerdi kesime. Bir sopa, tümünü yola getirmişti. Getirmişti ya, birkaç gün sonra da orman tümüyle elden gitmişti. Kimin attığı bilinmeyen bir kıvılcım, ormanı yakıp, kül etmişti.

Ya yine öyle olursa. Olsun... Kendileri açıkta kalır. Ekip biçmeyi bilmez orman köylüsü. Öğreninceye, toprak akar. Pişman olurlar. Kıyamın ne-

reye vardığını anlarlar bir iyice. Her gün azar işitecek değil ya kaymakamdan.

— Bir sopa çektirsek, biraz durulur ortalık, dedi.

Sayman güldü birden.

— Bir denemeli beyefendi.

— Ben candarma komutanını bir göreyim. İyi bir gerekçe hazırlayıp, raporu düzelim ilkin. Sonra salarız kolcularla candarmayı...

Kalktı. Topuklarına basarak, az aşağıdaki candarma komutanlığına doğru ilerledi.

*

Delibaş Hasan, yanına yardımcısıyla candarmaları alıp köyü çevirdi. Bunların başı Mıstan, diyordu. Mıstan ya, bir suç yükleyemeyiz ona. Hiç yakalamadık. Hiç görmedik bile... Candarma onbaşısı Halil, gülerek baktı Hasan'a.

— Görmemiz, yakalamamız gerekmez ki...

— Olur mu be onbaşım. Hiç suçsuz adama bir şey yapabilir miyiz?

— Suçsuz mu?

— Hani yani resmen suçsuz. Yakalamadık. Görmedik. Ama, bana sorarsan, suçlunun domuzu. Tüm elebaşı. Ne var ki, bir kez olsun ele geçirebilmiş değiliz.

— Oho, iş bu kadarsa, bak suçlarını bir bir nasıl sayar. Hele dayağın altına bir yatsın. Sen sanıyor musun ki, anamla ben zina ettim diye bağırmaya başlıyor adam. Neden demişler dayak cennetten çıkmadır. Ve neden demişler, ulusun ba-

şından sopayı eksik ettin mi tepene çıkar diye. Boşuna mı? Elbet bir bildiği var büyüklerimizin.

— Yani şimdi sopayı çekince Mıstan'ı dama atabilir miyiz?

— Bir kaçakçılık yetmiyorsa sana, bu yörede işlenmiş ne kadar suç varsa bir bir saydırayım.

— Ummam onbaşım. O bizim bildiğimiz dağlılardan değil. Hele şimdi Demokrat'ın azılısı olduktan sonra, başımıza bir iş açar ki...

— Demokrat'ın sözü mü olur be Delibaş. Bakma sen, onların buradan havladıklarına. Hele seçim zamanına kadar havlasınlar. Tümden delirmedi ya bu ulus. Devletin yönetimini bunlara vermesi için aklını yitirmiş olması gerekir. Hadi diyelim, ulus öyle bir halt karıştırdı. İsmet Paşa neci... Elbet bulur bir çaresini. Bulur ki, ben sizi denemek istedim. Vay köpekler, der. Demek tümünüz bana karşıymışsınız ha... Yıkın şunları falakaya. Bir girişin ki, burunlarından gelsin yaptıkları.

— Değil mi ama onbaşım. Koskoca İsmet Paşa, iki zibidiye verecek değil ya devlet dümenini. Vardır bir bildiği. Vardır ki, bunlara böyle konuşma hakkı tanıyor.

— Bana sorsalar, bizi deniyor derim. Devlet çarkı paslandı mı, paslanmadı mı ona bakıyor. Bunlar böylesine havlayabildiklerine göre, paslanmış olmalı diyecek. Bize de kızacak.

— Paşa bir kızarsa, kimbilir ne yapar. Bizim onbaşı kızdığında, yüzünden ateş çıkarırdı adamın. Yüzbaşı kızdığındaysa, günlerce tabanlarımızın üstüne basamazdık. Bir de paşa kızarsa yok mu, biz de yandık, bu havlayanlar da...

Çocuklar haberi çoktan ilettiler köye. Mıstan, son aylarda alabildiğine particiliğe düşmüştü. Gene tomruk yüklemesini, gizli kömür yakımını yönetiyordu. Ama, durmaksızın kente iniyor, köyleri dolanıyordu.

Evinin yanına, bir göz dam yapmıştı. Üzerine, kenten getirdiği bir levha astı. Demokrat Parti, Çampınarı Ocağı... Yazılarına bakıp bakıp başını sallıyordu. Kentte öyle demişlerdi. Beş kişilik bir kurul bulabilirsen, tabelân bizden. Cumali dışında köyün tamamı Mıstan'ın yanındaydı. Bir kurtuluş umudu olarak bakıyorlardı Demokrat Parti'ye. Hem sadece Çampınarı da değil. Tüm dağ yöresi, Mıstan'ın ağzına bakıyordu.

Kentliler uğramıyorlardı artık. Onların yerine Mıstan vardı ya... Sorular ona soruluyor, cevaplar ondan alınıyordu. Aklı ermezse, kente gidince öğrenirim diyordu Mıstan. Ve öğrenip geliyordu da gerçekten. Tüm dağ yöresinde bir dediği ikilenmiyordu artık.

Candarmanın köyü çevirdiğini ilettiklerinde, bu yüzden aldırmadı Mıstan. Gözdağı vermek isteyeceklerdi anlaşılan. Bekliyordu bunu. Kente indiğinde, partide öyle anlatmışlardı. İlkin ova köylerinde başlamıştı korkutma çabaları. Kimseyi korkutamamışlardı. Hatta o kadar ki, tersine daha sıkı sarılmıştı köylüler. Demokrat Parti'yi daha bir içtenlikle benimser olmuşlardı. Başkan, uyarmıştı tümünü. Sizin başınıza da böyle olaylar gelebilir. Hemen tanık bulun. Candarmayı mahkemeye verelim. Onlar sopayı çekip üstümüze gelirken, biz eli kolu bağlı durmayalım. Yasalar var. Yasalara

göre, hiç bir devlet memuru, bir yurtdaşın kılına dokunamaz. Bakmayın siz candarmaya. Korkmayın.

Korkmuyordu Mıstan.

Delibaş'la, onbaşı çalımlı çalımlı geldiklerinde de korkmadı.

Delibaş açtı sözü.

— İhbar var. Kaçak mal saklamışsınız damlarınıza. Yoklayacağız.

Cumali, şaşkın şaşkın baktı çevresine.

— Kaçak mal mı? Bizim damlarda mı?

— Evet. Anlamadınız mı? Dizilin bakalım şöyle. Bir bir arayalım damlarınızı.

— Bizde kaçak mal falan yok ağalar. Bir yanlışlık olmasın.

— Hiç bir yanlışlık yok. Hem sade kaçak mal olsa iyi. Fitne de varmış köyün içinde. Kıyam hazırlığı varmış. Gidi dürzüler sizi.

Mıstan, punt aradıklarını anladı. Birinin bir aksi söz etmesini istiyorlardı. Alttan aldı.

— Yalan haber ulaştırmışlar Hasan ağam size. Bir yanılgıya düşürmek istemişler. Bilirsin bizim doğrudan ayrılmayacağımızı. Kimseler bilmese, sen çok bir iyi bilirsin.

— Bilirim senin ne domuzun başı olduğunu Mıstan. Samanın altından suyu verip, karşısına geçerek çubuk tüttürdüğünü de... Köylüne bir yanlış yolu gösterip, pişmiş kelle gibi sırıttığını da. Tüm bu Bozdağ'ın kaçakçıbaşısı, karşıma geçmiş neler söylüyor.

Onbaşı, hiç birşey bilmezmiş gibi söze karıştı.

— Kaçakçıbaşı mı? Mıstan dedikleri deyus bu mu?

— Tam üstüne bastın onbaşım. Bu ki...

— Vay vay vay... Demek ünü kentte ağızdan ağıza dolaşan başkaçakçı bu ha...

Yan yan sokuldu Mıstan'a. Elindeki kamçıyı çizmesinin tozları üstünde deneyerek, gözlerini gözlerine dikti. Dişlerinin arasından ıslık gibi devam etti sözüne.

— Ülen ırzı kırık. Ülen boynuzuna kamçımı astığımın teresi. Söyle bakalım nereye gizliyorsun bunca kaçak malı. De hadi. Sabrım tükenmek üzere.

Cumali araya girdi.

— Bak onbaşım. Bir yanlış iş işliyorsunuz...

— Sen karışma Cumali.

Delibaş Hasan hemen atılmıştı. Mıstan gözlerinde gri bir ışıkla baktı çevresindekilere. Sonra yüzünü buruşturdu.

— Delibaş ağa doğru söyledi Cumali Dayı. Sen karışma. Kaçakçılık bahane. Bunların istediği benim. Beni yıldırmayı kurarlar. Parti işi bu. Demokratız ya Elhamdülillâh. Hınç almaya geldiler. Bırak. Bildiklerini yapsınlar.

— Partiyi karıştırma ülen köpek. Particilik kim, sen kim. Koskoca devletin işi kalmadı da, baldırıçıplaklarla mı uğraşacak. Bizim ne aradığımızı sen çok iyi bilirsin. Ya elceğizinle göster yerini paşa paşa. Ya da ben göstertmesini bilirim.

— Bak ağa. Bak onbaşım. Devlet gücü nedir bilirim ben. Şimdi siz söğseniz de, döğseniz de elimi bile kaldırmam. Benim hakkımı arayacaklar

var. Tümden sahipsiz bellemeyin bizleri.

— Senin hakkını arayacaklar mı? Kimler. Kimmiş onlar? Ne hakkın varmış senin ki arasınlar.

— Cumhuriyet Hükümeti'nin hiç bir yasasında, yurtdaşa el kaldırılacağı yazılı değildir. Eğerkim siz bir azap yapacak olursanız, ben de hakkımı aramasını bilirim. Dediğim bu...

— El kaldıracağımızı kim söyledi? Hangi komünist verdi bu akılı size? Hadi gelsin kurtarsın bakalım şimdi elimizden. Paçası sıkıyorsa, yetişsin. Ünle hadi, ne duruyorsun...

Kamçı bir kez dolandı havada. Ve Mıstan'ın boynunda şakladı. Dikildi Mıstan. Dudaklarını kemirerek, öfkeyle baktı onbaşıya.

— Biz dayağa alışkınız onbaşım. Yoldaş olduk dayakla. Sen git başkasını korkut. Bir yıl değil mi tabanı. Şu seçimlere kadar daha döğersiniz bizi. Ondan sonra, söz bizim. Hele vur bakalım şimdi. Bir iyicene vur.

Eşe, ikinci kamçı inerken dayanamadı. Birden atıldı onbaşının üstüne.

— Elin kırılsın. Ne istiyorsunuz benim efemden? Kümesinizdeki tavuğunuzu mu kovaladı?..

— Kovaladı ya... Hem de nasıl...

Delibaş da vurmaya başlamıştı Eşe'nin bu sözü üzerine. Cumali tekrar araya girdi.

— Hasan efendi kardeşim. Onbaşım. Ortada fol yumurta yokken, bu dayak neyin nesi...

— Sana hesap mı vereceğiz koca Cumali? Açıl, yoksa şimdi sana da girişeceğiz.

— Girişin ağalar. Yetti artık. Kuşca canım

ağır gelmeye başladı bana da... Nedir bu çektiğimiz bire. Aha ben de ortadayım. Vurun bakalım. Dağ taş eşkiya kestiği zamanları biliriz. Zaptiyelerin, Çakıcı, Postlu, Kamalı korkusunu çok gördük. Efeler, dağın doruğunda alan ateşi yakıp, keyif çatarlarken üstüne varmaktan korkup, bizi falakaya çekerdi o eski zaptiyeler. Bunlara katlandık. Ölmedik. Sonra siz geldiniz Delibaş ağa. Yolda yakaladınız mısmıllladınız, belde kıstırdınız sopaladınız. Yetmedi mi, bir de candarmayı taktınız ardınıza.

Onbaşı, kamçıyı tekrar kaldırdığında, bir eliyle açılın işareti yaptı. Eşe, önüne gerildi Mıstan'ın.

— Çekil avrat bozması. Çekil, geliyor kamçı...

— Vur be, vur... Öldür üstelik. Nahak yere adam dövmek er işi değildir. Avrat işi bile değildir. askerağa. Nerde kaldı ki, asker işi olsun.

— Bak bakalım ne işi...

Kamçı, namludan fırlayan kurşun vızıltısıyla indi tekrar. Ve Eşe olduğu yerde sarsıldı.

— Amanin. Ben bunları er sanmıştım köylülerim. Görün bakın. Görün bakın ki, ne kılıksızmışlar.

Mıstan eliyle itti Eşe'yi. Kuru bir sesle, yutkunarak konuştu.

— Eşe. Karışma sen bu işe. Onların amacı, beni çığırımdan çıkarmak. İstedikleri bu. Öldürseler katılmayacağım diledikleri oyuna. Partiyi dağköylerinde başsız bırakmak istiyorlar. Yasalar bizden yana. Bırakın. Vursunlar bakalım şimdi. Öldürsünler isterlerse. Siz varsınız ardımda. Kente bir haber iletecek gücünüz var. Gerisini onlar çözümler.

Delibaş ve candarma onbaşısı daha bir kızdılar bu sözler üzerine. Çizmeyi aşıyordu baldırıçıplaklar. Dün kendilerini gördüğü zaman kaçacak delik arayan kaçakçı Mıstan, bugün karşılarında dikine dikine söz ediyordu. Olacak iş miydi bu? Yapılacak iş miydi? Tümden sarsılacaktı devlet çarkının dingilleri. Demokratlar başa geçerse, öyle bir dağılacaktı ki...

İkisi birden, tekrar giriştiler Mıstan'a. Ama, öylesine dik duruyor. Gözlerinde, bir çelik grisiyle öylesine dik bakıyor ki gözlerine. Acır gibi... Küçümser gibi...

— Bizi yıldıracağınızı sanıyorsunuz. Bu iş sopayı aştı ağalar. Bu iş inanç oldu gayri. Biz söz kestik. Ölmek var, dönmek yok. Bilirsiniz, köylü bir kez tükürdü mü, bir daha yalamaz onu. Dövseniz değil ya, öldürseniz biz Demokrat olduk.

— Sana partini sormadım ülen. Kaçak malın yerini göster dedim. Yoksa bitiyorsun haberin olsun. Gebereceksin...

— Siz de biliyorsunuz ki, bu damlarda, bu ormanda bir tek kaçak mal yok. Hiç bir neden bulamadınız beni dövmek için. İhbar uydurdunuz. Ama, unutmayın ki bunun yarını da var. Hesabını bir bir soracağımız günler gelir.

— Demek hâlâ konuşuyorsun ha. Ben sar sordururum. Devlet memurunu tehdit etmek nasılmış.

Mıstan dişlerini sıkıyor. Kendini tutuyordu durmadan. Giderek başına vuruyordu acı. Eşe, araya katıştıkça, kamçı yiyordu. Köylü, donup kalmıştı. Gözleriyle, kamçının devinimini izliyorlar sade-

ce. Onbaşının vınlayarak dönenen kamçısı ve Delibaş Hasan'ın tokatlarının şakırtısı.

Onlar, sopaya girişince, candarma da giderek çemberini daraltmıştı. Sonunda, içte Mıstan, Eşe, onbaşıyla Delibaş. Ortada köylüler. En dışta da candarmalardan meydana gelmiş üç halka oldular...

Onbaşı bağırıyordu durmadan.

— Demek hesap soracaksın ha. Baldırıçıplaklar... Aç köpekler. Yabanın itleri... Ülen, karnınız doydu da, devlet memurundan hesap sormaya kalkışacaksınız ha. Siz kim hesap kim. Siz kim particilik kim. Kentlinin aklına kanıp, bir bok yemeye kalkarsınız. İşte böyle yüzünüze gözünüze bulaştırırsınız. Öküzler... İndirin ülen. Beklemeyin.

Onbaşının bu sözü üzerine, ötekiler de giriştiler. Deminden beri, onbaşıyla Delibaş, Mıstan'a sıvanmıştı. Çember haline gelmiş candarmalar, gözlerinde iştahla seyrediyorlardı bu durumu. Onbaşı indirin, der demez giriştiler onlar da. Köylüyü, kendilerince bir güzel sopadan geçirdiler.

*

Ciğeri yanıyordu Sultan'ın. Kıyasıya vurmuşlardı. Şahrem şahrem kabarmıştı her bir yanı Mıstan'ın. Hemen soğan döğmeye başladı. Önüne çektiği soğanları yumrukluyor, bir bezin üstüne dizeliyordu, ilenerek.

Bezleri hazırladı. Köylünün yarılan, patlayan, ulan yerlerine saracaktı. Bire bir gelir soğan. Yaraya, özellikle bereye sarmasıyla, şişi indirmesi,

acıyı dindirmesi bir olur. O tam işini bitirmişti ki, Mıstan kent yoluna düştü.

Sultan, onca yakındı, onca didindi. Sardırmıyordu. Bir an önce kente varmalı, avukata görünüp, doktordan rapor almalıyım, diyordu. Almalıyız. Ve kolcuyla, candarmayı bir güzel uğraştırmalı, yıldırmalıyız. Böyle fırsat bir daha ele geçmez. Nahak yere bizi hırpaladıkları anlaşıldıktan sonra, Delibaş'ın yelkeni bir iyice iner. İki kez göz yumdursak korkudan, bir kışlığı çıkarırız, diyordu.

Ses edemediler. Ardına düştüler. Birlikte dayandılar parti avukatının yazıhanesine. Hemen öne düştü Erdoğan Bey... Onlarla birlik Hükümet Tabibi'nin dairesine gitti. Durumlarına göre, rapor aldı tümüne. On günlük, yirmi günlük, üç günlük...

Parti büyükleri toplaştılar. Dilekçeler yazıldı. Candarma onbaşısı ve Delibaş nahak yere köylüyü sopadan geçirmişlerdi. Hiç birinin, hiç bir suçu olmadan. Olsa bile, Türk yasalarına göre, bir yurtdaşın ya da memurun, diğer bir yurtdaşı dövmesi yasaktı. Suçtu...

Köylüler, bir şey çıkmayacağını baştan bilir gibi bakıyorlardı. Onlar davacı ha... Olası değil bu. Hem de önlerinde avukatlarıyla. Şimdiye değin, candarmanın ya da kolcunun arasında mahkemeye çıkmaya alışmışlar. İlk kez, davacı olarak geliyorlar mahkemeye. Hak aramaya. Hiç biri inanmıyor buna.

Eğer bir de Delibaş'ı yıldırabilirse Mıstan, gayri her dediğine inanacaklar. Zaten inanmıyorlar mı? İnanıyorlar. Bu kez iman edecekler artık. Ya-

nılmaz diyecekler. Particilikte de yanılmaz. Önümüze düştüğü bir iyi oldu ki...

Nalbant Mehmet efendi de, Demokrat'ın keskin üyelerinden olduğu için, avukata, Delibaş'ın kolcu olmasını anlatmıştı. Dilekçe mahkemeye verildi. Ayrıca, savcılığın da kendi yönünden kamu davası açması gerektiğini savunmaya başladı Erdoğan Bey...

Konuşuyor, örnekler, yasa maddeleri sayıyordu. Yurtdaş, diyordu. Yasalar karşısındaki eşitlik. Aramak gerekse bile, bunu kimseye el sürmeden yapmaları zorunludur. Dayak ne demek. Yıllardır çektiği yeter bu ulusun. Artık yeter...

Ve ilk duruşmada, öyle bir saldırıya geçti ki...

Delibaş Hasan olsun, candarma onbaşısı olsun kimseye el sürmediklerine yemin etmeye başladılar. Yargıç, bir elindeki raporlara baktı. Bir sanıkların yüzlerine. Sonra bakışlarını Mıstan'ın kabuk bağlamış yaralarında gezdirerek, güldü.

— Siz bunca yemin ettiğinize göre, herhalde tüm köylü birlik olup birbirini dövdü. Size iftira atıyor. Ne dersiniz?..

Onbaşı boş bulundu. Yargıç da devlet memuruydu ne olsa. Koruyordu onları.

— Bilinmez ki köylümüz sayın yargıcım. Vardır bir düşündüğü.

— Utanmıyorsunuz. Hem yapacağınızı yapıyor, hem de mahkeme karşısında yalan söylüyorsunuz. Hangi hakla, hangi yetkiye dayanarak dövdünüz bunları? Kimden buyruk aldınız?

Yargıcın birden gürlemesi, ikisini de korkuttu. Bir suçlu çıkarlarsa. Bir mahkûm olurlarsa, işle-

rini de yitirirlerdi. Bir ürküntü gelip çakıldı yüreklerine. Ağlamaklı baktılar yargıca. Ama, gerek kumandan, gerek şef, inkâr gelin demişlerdi. Bir bildikleri vardı ki, öyle söylediler. Kurtarırlar nasılsa onları.

— Yalan değil, diye mırıldandı Hasan. Hiç yalan değil.

— Suuus...

Sustu.

Hiç şakası yoktu yargıcın. Giydirecekti cezayı. Avukat öylesine yükleniyordu ki... Onların kimsesi yok. Duruşma sonuçlanınca, sokuldu Hasan. Mıstan'ın kolunu tuttu.

— Mıstan efe, biliyorsun emir kuluyuz biz. Yanıldık. Bir hata işledik. Bağışla bir kez. Bağışla ki, dostluğumuz devam etsin. Ekmeğimizle oynama. Kendim için bi şey istemem. Ama, onbaşının çoluğu çocuğu var. Biz birbirimize gerekliyiz. Kentli şimdi particilik tutturmuş. Bizi birbirimize kırdırmak istiyorlar. Gel etme, vazgel davandan.

— Ben karışmam artık Delibaş ağa. Söyledim size. Bizden çıktı bu iş. Partinin malı oldu. Tümümüz vekâlet verdik Erdoğan Bey'e... Onun işi. Gidip onunla konuşun.

Şimdiye değin boynu bükük olanlar hep köylülerdi. Kıl alınmazdı Delibaş'ın burnundan. Gelip dikilirdi başlarında. Canalıcı gibi. Şimdi yakaran o... Köylü bir dikildi. Demokrat olmanın, ilk kez onları memurlardan üstün bir duruma geçirdiğini sezinler gibi oldular.

Mıstan direniyordu.

Delibaş, konuşmalarını bir bir iletti şefine.

Nal, diyor. Mıh, demiyor dedi. Şef güldü.

— Çap alma zamanı yakın Hasan, dedi. Sen tasalanma. Buraya dikildi mi, davayı geri almayı bırak, daha ne köpeklikler eder. Bizim elimizde değil mi çap? Yaşamları bizim elimizde değil mi? Son kozumuzdu bu. Kullanmak zorunda bıraktılar bizi. Devlete böylesine karşı duran bir köy, benim yardımımım dışındadır. Görsünler bakalım. Şimdiye değin iyilik ettik. Göz yumduk. Üçer kez ev kurma izni vermişiz. Kaç ev kurdular hiç. Yönetmeliğe göre, izinleri kısıtlayıp, genişletmek bizim elimizde. Seçimlerde kullanacaktık bunu. Seçimlere varmadan kullanırız. Görsünler bir. Anlasınlar bu devletin ve bizim gücümüzü.

Sevindi Delibaş. Yine çalımla dolaşmaya başladı köyün kıyısında.

Ama, eskisi gibi değildi çalımı. Kırılmıştı. Arada bir görünüyor, sonra yitiklere karışıyordu. Pek karışmayacağım, der gibiydi.

Anladı köylüler.

Bahar suyunun kabarıklığını hiç boşa geçirmediler.

Mıstan'ın kurduğu düzen, öyle bir işledi ki... Delibaş yılar, demişti. Yılmıştı da... Şefi yılmamasını öneriyordu. Ama, yargıcın karşısında bir başına bırakmışlardı onları. Gidin, bir gözdağı verin dedikten sonra, hiç ilgileri yokmuş gibi davranmışlardı. Şimdi çap verme sırasında eziyet etseler bile, parti ardını bırakmazdı ki...

Köylünün gözüne girmeliydi.

Anlamıştı durumu.

Dağlar onların değildi. İçin için kaynayan dağ,

birden dikilivermişti karşılarına. Hangi köylüyü yakalasa, Mıstan'ı örnek gösteriyordu.

— Bak vurma Delibaş ağa, dava açarım, diyorlardı.

Açın ulan, diyecek. Diyecek ya, yargıcın haşlaması, bir türlü gitmiyor kulaklarından. Bir kez daha yinelerse aynı suçu, hiç bakmaz gözünün yaşına. Atar içeri. Bir kez de içeri girdi mi, devlet memurluğu yapamaz gayri. Soyarlar pusatlarını. Salıverirler. Bunca emek verdi. Yıllarını harcadı devletin uğruna. Şimdi cıscıbıl sokakta kalamaz.

Gördü işte. Köylü güçlü. Avukatları var. Arkası var. Doktorları var...

Onlar da farkında durumun. İlk kez önlerine bir düşen bulunuyor. Şimdiye değin uzak duranlar, nerdeyse ayağının altını öpecek. Birden efendi oldu köylü. Halkçılar bile kırdılar burunlarını. Köyleri dolaşmaya başladılar. Ama, yüz bulamıyorlar. Dah ediveriyor sözü köylü. Siz yıllardır devlettiniz. Bir arayıp sordunuz mu bizi, diyorlar. Yaşasın bizim parti. O olmasa, daha yıllarca candarma dayağı, kolcu sopasından anamız ünleyecekti...

Halil, Kara Cemil'i tam karşısına oturttu. Nargilesinden derin bir nefes aldıktan sonra gözlerinin içi gülerek konuşmaya başladı.

— Tanrı'ya şükürler olsun. Partimiz seçimleri kazandı. Bizimkiler, iktidarı aldı. Şimdi iş dönemi açılıyor. Geçen gün kaymakama gitti yönetim kurulu. Köylüler durmadan yol istiyorlar. İlkin dağ köylerine uzanan bir yol yapılmasını önerdik biz. Biz doğu yönünde Derbent'e kadar, bir de batı yönünde Çampınarı'na kadar yol açtıracağız.

— Ova köyleri ne olacak?

— Ova köylerinin yolu var. Hem onlar yakın kente. Biz ilkin, işe yarayacak yol yaptıracağız.

— Kimin işine yarayacak?

— Eğer eh, dersem seninle benim. Yediği naneye bak. Ova köyleri günübirlik gelip gitmiyor mu kente. Gelip gidiyor. Asıl güçlüğe uğrayan neresi, dağ yöresi. Eh, biz de oradan başlıyacağız. Bir makina varmış. Yarıp geçiyormuş dağları. Manisa'dan isteteyim dedi kaymakam. İlkin toprak olarak açarız yolu. Sonra gerekirse, şose yaparız.

— Toprak olarak açsınlar zararı yok. Araba inip çıkabilsin.

— Ne arabası Deli Cemil. Benim düşündüğüm başka.

— Gene bir şey var senin aklında ağa. Çıkaramadım. De hele...

— Demesi şu oğlum. Partimiz iktidarda. Tanrı ömrünü uzun etsin. Bizim parti demek, refah demek. Savaş zenginleri, paralarını yenice ortaya dökecekler. Eh, Demokrat zenginler de olacak. İnsanların zenginleşmesi demek, tahtanın bol harcanması demektir. Yani senin anlayacağın, bizim işler açılacak. Neden direttim ben yönetim kurulunda? Neden ilkin dağ yöresinin yollarının ele alınmasını savundum. Dağlıları sevdiğimden mi? Yerin dibine batsın dağlılar. Bana ne onlardan. Benim derdim başka. Eğer yol açılırsa, kamyon çıkar oralara. Çektim mi bir kamyon, köylünün haftada taşıdığı keresteyi, bir günde indiriveririm aşağı. Anladın mı şimdi seni niye çağırttım?

— Çok bir yamansın Halil Ağa... Demek köylülerin unutulmuşluğu üzerine yaktığın ağıt buraya dayanıyordu ha...

— Ne sandın budala Cemil. Nasıl yumuşadı yürekleri arkadaşların. Ben, yüzyıllardır kaydı bilinmeyen dağ köylerimize, uygarlığın birinci koşulu yolu götürmemiz gerekir derken az daha tümü mendillerine sarılacaktı. Yılımız ar yılı değil, kâr yılı oğlum. Şimdi sen boşver geçenlere de, var mısın benimle ortaklığa?

— Ne ortaklığı?

— İş ortaklığı.

— Benim meteliğim yok ki...

— Sana para soran oldu mu? Olmadı. Marşal

yardımı başladı. Duymadın mı?

— Duydum ama, öyle bile olsa para gerekli.

— Bak gene. Aklını parayla bozmuş yahu. Ben ne diyorum sana, para gerekli değil bu işte. Daha doğrusu parayı ben vereceğim. Dağ yöresinden tomruk taşıyacaksın bana. İki yıl. İki yıl sonra kamyon senin. Var mısın?

— Bu iki yıl içinde ne yiyip içeceğim?

— Canım bedava taşıtacak değilim tabii. Yine ayrıca bir şeyler vereceğim her seferine.

— Benim bu işe aklım ermedi.

— Senin her işe aklın erseydi, yer değiştirirdik dayı oğlu. Hadi bırak düşünmeyi. Varacaksın dağüstüne. Ya orman işletmesinden, ya da gününe göre köylülerden tomruk taşıyacaksın bana.

— Orman işletmesi tamam. Köylüler ne oluyor?

— Onların tomruğu yok mu diyorsun?

— Vardır kimbilir. Vardır ya, kamyon doldurur mu?

— Dolduracak. Öyle konuşacağız.

— Yani kamyonu boşuna vermiyorsun?

— Anan babana boşuna veriyor mu Kara Cemil?

— Yakalanırsam.

— Ben herkesten fazla yüzüne tükürürüm. Kamyonun kefiliyim ya, tüh, derim. Ekmeğini namusunla kazanasın diye kefil oldum sana. Tüh, beni kazıklamaya kalkıyorsun. Bana bulaştırıyorsun utanmadan. Anladın mı?

— Anladım anlamasına da, zor iş bu. Çok bir zor iş...

— Kolayı var oğlum. Kör Kemal'in kamyonlarında bir boğaz tokluğuna şoförlük etmek. Ömrünü el işinde geçirip köhnemek. Sonunda gözün görmez, elin tutmaz olduğunda, Arap Abdullah gibi dilenmek. Kolayı bu... Elbet zor olacak bazı şeyler.

— Zorluğu iyi de beyim. Tehlikesi çok.

— Kazancı da... Üç dört yıl sonra sana da bey derler bu kasabada. Kör Kemal de senin yolundan geliyor. Bak, şimdi yalnız arkasından kör, diyebiliyoruz.

— Haklısın.

— İyi düşün yine de, zorlamış olmayayım.

Daldı Cemil. El işinin ağırlığından çok, kendi kamyonunun volanına kurulmayı düşledi. Yoksa, işinin niteliği değişmeyecekti. Ha şoförü olmuş kamyonun, ha sahibi. Direksiyonda kendisi oturduktan sonra. Ama, kendi malı başkaydı insanın. Koskoca kamyon sahibi olmak, bambaşkaydı. Birden değeri artardı. Birden güçlenir, yarın kaygısından kurtuluverirdi. Doğruydu Halil Bey'in söyledikleri. Kör Kemal de, bir adamın yanında şofördü. Zengin bir adamın şoförü. Sonra bir kaza olmuştu. Adam ölmüş, Kemal kurtulmuş. Ve sonra, adamın karısını nikâhına alıp, malının üstüne oturmuş. Bilinmeyen şeyler değildi bunlar. Ama, kimse yüzüne söyleyemezdi. Tersine, herkes boynunu kırardı yüzüne karşı da, ardından demediğini komazdı. Ardından olsun varsın. O kamyon sahibi olsun da... Kendi kamyonunun direksiyonuna kurulsun da... Ardından ne derlerse desinler. Bastın mı gaza, hiç bir söz yetişemez...

Başını kaldırdı. Gözleri ışıl ışıl yanıyordu.

Avuçlarının içi kaşınıyor, durmaksızın ellerini oğuşturuyordu Cemil. Halil, daha başını kaldırır kaldırmaz, anladı durumu. Üsteledi;

— Tamam mı, anlaştık mı?

— Anlaştık. Ölüm yok ya bunun ucunda.

— Olsa bile Cemil... Ölüm bile olsa, insan geleceğini ancak böyle kurar.

— Oldu bey. Sen kamyonu al bana, ötesine karışma. Ölüm bile olsa, ikimizin arasında kalır olanlar. Tasalanma.

— Peki... Hadi gidip, yazılalım öyleyse. Çabuk versinler...

Kaçakçılık haberleri, bölge şefinin kulaklarını zonklatıyordu.

Müfettiş bastırmıştı yine. Bir yararlık göstermeli, tomruk kaçakçılarını yakalamalıydı kolcular. Çevresine toplayıp, tümünü dağa saldı. Kendilerini göstermeli, kaçakçıların kökünü kuruttuklarını ispatlamalıydılar. Müfettiş, şeften şüphelense haklıydı. İzmir'e kadar uzanan bir büyük örgüt haline gelmişti kaçakçılık. Müfettiş bunu inceliyordu. Başlangıç noktasını bulamamıştı daha. Bulamamıştı ya, bulacaktı.

Konuşmaiar, uzadıkça sıkılıyordu şef.

Geceleri, kolcularını ve ormanı kendisi gözetlemeye başladı. Belinde tabancası, elinde elektrik feneri ile, yol kıyılarında pusu kuruyordu. Bir rastlasa kaçakçılardan birine...

Bir eline geçirse. Bilirdi yapacağını. Ama, kimselere de rastlamıyor ki bir türlü.

Bu gece ay yok yine. Kaçakçıların bayramı sayılıyormuş aysız geceler. Cibine atladığı gibi, Çampınarı'na uzanan toprak yola sardı. Yarbaşı dönemecinin kuytusuna çekti cibi. Kendisi yol üstünde yürüyerek, çevreyi gözlüyor. En küçük gürültüyü

kaçırmamak için, arada bir uzanıp toprağı dinliyordu.

Bir motor gürültüsü giderek yaklaşıyor. Önüne gelince durdurdu kamyonu. Kara Cemil'di bu. Gecenin karanlığında, fenerlerini bile yakmadan, ilerlediğine göre, bir iş olmalı. Kamyon, tepeleme tomruk dolu.

Elektrik feneriyle, bir bir yokladı tomrukları. Üsttekiler mühürlüydü. Ama alttakilerde, tek mühür izi yok. Demek kaçakçı Kara Cemil'di. Atladı şoför mahalline. Silâhın namlusunu Cemil'in alnına tutarak, «Sür,» dedi.

Cemil kuşkuyla bindi kamyona. Sıcaktan iki yandaki kapıları çıkarmıştı. Yaz oldu mu, böyle çalışırdı Cemil. Yan kapıları indirir, orman meltemini içine sindire sindire, sürerdi kamyonu. İlk kez yakalanıyordu şimdiye. Hep köylüler girerdi dama. Demek şimdi sıra ona geldi ha...

Kamyon inildeyerek yola koyuldu. Ağaçlar, sıra halinde geriye doğru akıyordu. Şef gözlerini Cemil'den hiç ayırmıyordu.

— Size istediğiniz kadar tomruk veriliyor. Neden kaçakçılık yapıyorsunuz?

— Ben kaçakçılık yapmıyorum bey. Mal taşıyorum sadece.

— Peki nasıl oluyor da kamyonun yarısından fazlası kaçak tomruk doluyor?

— Ben nerden bilirim bey. Sizin dediğiniz yerden alıyorum tomrukları. Gösterdiğiniz yerden. Yazdığınız kâğıdı verip, yüklüyorum. Kaçak mı, izinli mi nerden bilirim?

— Bizim tomruklarımızın tümü mühürlüdür.

— Ben bilmem. Ne verirlerse, onu götürürüm.

— Peki canım, sinirlenme. Gider bunları bölgenin önüne indiririz. Hemen telefon ederiz yukarıya. Gelirler. Durum dediğin gibiyse, o zaman suçlu onlardır. Ama, verdikleri tomrukların tümünün damgalı olduğunu ispatlarlarsa, o zaman sorumlu sen olursun. Tamam mı?

Cemil, kurtuluş olmadığını anlamıştı. Şefin gözetlemeye çıktığını duymamıştı. Haklıydı adam. O kentte uyurken, ormanı aşağıya indiriyorlardı. Sonra da göz kırpıp, biz yakalanmayız diyorlardı. Durumu bilenler, şefi ortak sayıyorlardı. Ortaktı da... Tomrukların yarı parasını, geceleri yutulmuyorlar mıydı buna? Bilmesi gerekti bu değirmenin suyunun nerden geldiğini. Okunuş adamdı. Anlaması gerekti. Ama, paranın yüzü tatlıydı. Her gün yüz iki yüz lirayı cebe atmak, üzümün bağını sordurmazdı adama. Bir sorsa anlardı durumu. Anlamadığı nereden belliydi. Buz gibi anlamış olmalıydı. Anladığı için gelmiş, müfettiş bunaltınca, eliyle komuş gibi bulmuştu Cemil'i. Anlaşılan Kara Cemil'i bilmiyordu. Tek eşek yükü odun kaçıran çaylak dağlılarla bir tutuyordu onu. Tutuyordu ki, böyle tebelleş oluyordu başına.

Dişleri kenetli, öfkesinden yerinde duramaz bir durumdayken bile kendini tuttu Cemil. Alttan aldı.

— Ben cevabı verdim bey... Bırak beni. Git istasyonuna, kendi adamlarına hesap sor. Ne verdilerse, onu yükledim ben.

Sanki duymuyordu Cemil'in dediklerini. Yanıbaşına çöreklenmiş, ne gözlerini, ne de namluyu

ayırıyordu yüzünden. Günah Cemil'den gitmişti artık. Yapacağını bilirdi o. Bilir ve gösterirdi.

Birden sarsıldı kamyon. Şef kıpırdamamıştı. Kamyon durdu. Cemil yere atlayıp, motor kapağını açtı. Eğildi. Bakındı. Şoför mahalline dönüp, elini torpido gözüne uzattı. Arandı... Arandı... Sırtından aşağı soğuk terlerin şarıldadığını duydu. Yeniden uzandı. Elini dibe değin daldırarak, yeniden arandı. Birden tabancasını burnuna dayayıverdi şef;

— Bunu mu arıyorsun?

İrkildi Cemil. Suçüstü yakalanmanın utancı yanıp söndü gözlerinde. Çabucak toparlandı.

— Yok bey, bir kargaburun olacaktı. Ona baktım...

Sesi titriyor, kendini güçlükle tutuyordu. Adama önem vermemekle aldanmıştı. O motora bakarken, torpido gözünden tabancayı kapmıştı demek. Vay canına. Amma kısmıştı yahu. Bir de sırıtıyor ki...

— Kendin açık verdin Kara Cemil, dedi şef. Demek yanılmamışım Tomruklar kaçak. Üstelik pundunu bulsan, vuracaktın beni. Amma da gözünüz kararmış yahu... Adamı aptal yerine koduğunuz yetmiyor, canına da kastediyorsunuz.

— Yanılıyorsun bey. Ben kargaburun arıyordum.

— Gerece gereksinimin yok ki. Boşta pedala kim senin gibi abansa, motor ambale olur. Biraz bekle, tıkır tıkır çalışır araba. Anladık, usta şoförsün. Ama, az biraz bizim de direksiyon sallamışlığımız var.

Sonra eğildi. Kontağı çevirmesiyle, motorun çalışması bir oldu. Sırıtarak baktı Cemil'in yüzüne. Şakaklarını zonklatarak yerine geçti. Şaşkınlığına öfkelendi. Başını sallayarak indi. Motorun kapağını kapadı. Kamyonu sürerken, bir sigara yaktı. Çaresizliğini kabullenmişcesine gaza bastı.

Kamyon, zorlanarak bayırı tırmanmaya başladı. Daracık yol, biraz ilerde keskin dönemeçler, uçsuz bucaksız uçurumlarla sürüp gidiyordu. Olan oldu dercesine farlarını yaktı. Abandı direksiyona. Şef hiç sesini çıkarmadan, devinimini gözlemekle yetiniyordu.

Kamyon sarsılıyor. Zorlanıyor. İnleyerek yokuşa sarıyordu. Ama, şef namlunun ucunu bir türlü yüzünden ayırmıyordu.

Dönemeçler keskinleşinceye, sigarasını bitirdi Cemil. Dudağının kıyısından tükürdü. Yan gözle şefi süzdü. Kıpırtısızlığından umutlanmışcasına, yakardı;

— Bey, işte söz sana. Bir daha elimi harama uzatmam. Söz... Bırak da gideyim ha...

— Kapan da kaçan mı?

— Zaten ilkti. Acemiliğimden oldu. Kamyon taksiti yakın. Kente yürümesini bilmeyen dağ köylüler bu işi yapıyor da, ben neden yapamam, dedim. Yanılmışım. Bir kez atarsam, rahat bir nefes alırım, diye düşünmüştüm. Bağışla.

— Olmaz...

— İstersen, mühürsüzleri yolun kıyısına yıkıvereyim. Zorlama n'olursun. Çoluk çocuk insafına kaldı. Bana acımazsan, onlara acı.

— Biz de çoluk çocuk sahibiyiz. Gecemiz, gün-

düzümüze karıştı sizin yüzünüzden. Hiç bize acıyan yok.

Neresinden varsa, duvar geriveriyordu önüne. Alttan almakla olmayacağını çoktan anlamıştı. Biraz sertleştirdi sesini.

— Bak bey, sen de çoluk çocuk sahibisin, ben de... Yoksulun ekmeğiyle oynamak yaraşmaz senin gibi insana. Bir gün acısını çekersin.

— Yoksulun ekmeğiyle oynayan yok Kara Cemil. Herkes işini görüyor.

— Uyduran deveyi hamuduyla yutuyor. Siz bizim ensemize biniyorsunuz ama.

— Sizin aç gözlülüğünüz olmasa, kimse deve yutmaya kalkışmaz.

— Ah alıyorsun. Ah, kimsenin yanına kalmaz. Böylesine sıkıştırılmaz insanlar. Bir lokma ekmek için böylesine ezilmezler.

— Herkes ekmeğini yasal yoldan çıkarsın. İnsaftan alınan ekmek, kazanılmış olmaz dostum. Dilenilmiş demektir.

— Etmemeliydin. Beni rezil etmemeliydin beyim.

— Bunu önceden düşünmeliydin.

Cemil, acılı acılı baktı. Sonra bir kenetlenme çakıldı dişlerine. Şakakları motor uyumunda zonklamaya başladı. Kamyonun güçlükle geçtiği uçurum kıyısı hemen biraz ilerisinde yanıp söndü, far ışığına. Ayağını iyice yerleştirdi pedala. Basmaya başladı. O bastıkça zorlandı kamyon. Zorlandıkça hızını artırdı. Dönemeç hızla kamyona doğru akmaya başladı. Şef bir an yüzünden aldı gözlerini. Yola bakıp, çevirdi.

— Biraz yavaş ol, dedi. Ne yapmak istiyorsun?

Duymuyordu. Direksiyona iyice kapanmış, salt göz kesilmişti. Beyninin sıkıştığını, giderek kafasında zonkladığını duydu. Göğsü daralıyor, pedaldaki ayağı durmaksızın basıncını arttırıyordu. Şef yeniden yolu gözlemek istediğinde dönemece hızla girdiler. Hafif savruldu. Yan verip itiverdi Cemil. Sonra birden frene bastı. Şefin çığlığı fren gıcırtısına karışıp dağıldı. Kamyon biraz sürüklenerek durdu.

Arabadan indi Cemil. Yutkundu. Tükrüğü boğazından geçmiyordu. Dizlerinin üstünde duramıyacağını sandı. Zorlandı. Birden, tabancasının şefte kaldığını anımsadı. Arandı, uçurum kıyısında. Birlikte uçmuş olmalıydı. Gitti geldi. Bir patika, bir geçit aradı. Bulamadı. Aşağıdan dolaşmaya karar verdi. Kafasını salladı. Yeniden bindi kamyona. Sürmeye başladı. Sanki hiç bir şey olmamıştı. Sanki bir insan değil, yanlışlıkla şoför mahalline konulmuş bir taş düşmüştü aşağıya.

Kamyon durmadan hızlanıyor. Başında bir keçelenme var. Ayakları başının dediklerini uygulamıyor. Ayağını gaz pedalından çekmek istiyor. Çekemiyor. Gözleri görmüyor sanki yolu. Elleri aynı zamanda yolu görerek çeviriyorlar volanı. Öyle bir duygu var içinde. Yapmamalıydı bunu. Adam öldürmemeliydi. Şimdiye değin elini kana bulamamıştı. Bir yakalanma uğruna bu kez de bulamamalıydı. Kaç ay ceza vereceklerdi. Sonra yola bir adam dikeceklerdi hepsi hepsi. Kamyonu da alsalardı keşke. Evi de... Bölge şefi de çoluk çocuk sa-

hibi imiş. Üstelik görev yapıyordu şef. Tam görev üstündeydi.

Bir kaçış başlıyor içinde. Gitse şimdi. Ne kadar parası varsa verse, Mıstan, ben yaptım der miydi acaba? Evet, ben attım şefi uçurumdan aşağı. Kimse kimseyi yakalayamazdı ki. Kimse görmemişti ki... Bakarlardı uçurumun dibine. Düşmüş derlerdi Hatta tabanca bile kalsaydı orada çok iyi olurdu. Daha çok köylüler kullanırdı o tabancayı. Onlardan bulurlardı. Cemil'e de onlar vermişlerdi nasılsa.

Yok, içi elvermedi yine. En iyisi düşmüş olmasıydı. Haydi kaçakçılığı yüklüyorlardı köylünün üstüne. Ama, cinayeti yüklememeliydiler. Gidip almalıydı tabancayı. Kafasında meydana gelen boşluk giderek genişliyor, durmaksızın karar değiştiriyordu Cemil. Bir korku belirmişti içinde. Giderek artıyordu korkusu. Kara Cemil korkusundan ne yapacağını şaşırıyordu. Yol, kıvrıla kıvrıla iniyordu. Tepenin eteklerine geldiğinde, durdurdu kamyonu. Bir koşu indi yarın dibine. Yuvarlanıyor, tökezleniyor, çalılara tutunarak, otlara yapışarak, topuklarını fren gibi kullanarak iniyordu.

Güneş, derenin ince suyunda ışıltılar yakmaya başlamıştı. Cemil, daha yaklaşmadan gördü şefi. O uçurumdan aşağı uçarken ölmüştü daha. Yanına gitti. Başı patlamış, elbiseleri parça parça olmuştu. Yarılmış başında gözleri mavi mavi bakıyorlardı. Dayanamadı Cemil. Kapatmak istedi şefin gözlerini. Beceremedi. Daha çok korkmaya başladı. Durmamalıydı burada. Durması doğru değildi. Tabancayı almalı, kamyonuna atladığı gibi,

kentin yolunu tutmalıydı. Ölüm vardı bunun ucunda. Ölüm açlıktan kötüydü. Çoluk çocuk unutuluyordu kişinin kendi ölümü söz konusu olunca. Bir an önce uzaklaşmalıydı buralardan. Eğildi. Arandı tabancayı. Yoktu. Kendi tabancası, belinde duruyordu şefin. Cemil'inki yoktu. Aranmaya başladı. Yerlere eğiliyor, emekleyerek yokuşa vuruyordu. İnliyordu Cemil. Dişlerini sıkmış, hırıltılı bir sesle inliyordu durmadan.

Bir çalının dibinde buldu tabancasını. Beline sokarak koşmaya başladı. Artık kimse suçlayamazdı onu. Kimse bilemezdi bu işi Cemil'in yaptığını. Kamyonun yanına geldiğinde ter içinde kalmıştı. Bir an önce atelyeye varmalıydı. Tomrukları yıkıp, eve atmalıydı kendini en güvenli yerdi orası. Tüm üzüntülerini unutacağı en güvenli yer. Yok yok dağa çıkmalıydı. Dağlar daha güvenliydi. Olmazdı. Kuşkulanırlardı ondan.

Gaza bastı. Virajlar geride kalmıştı. Hoplaya zıplaya ileri atıldı kamyon. Yoldan başka bir şeyi görmüyordu Cemil. Gözlerini, kanlı gözlerini dikmiş yola, durmadan sürüyordu kamyonu. Eskiden olsa, her su başında durur, radyatörün suyunu tazelerdi. Boşverdi. Yanarsa yansındı motor. Sıcakmış. İçi yanıyor Cemil'in. Hiç bir sıcağın ısısı bu kadar içten yakmaz adamı. Sanki sıtma tutmuştu. Titriyordu. Keşke, keşke atmasaydı adamı. O vurmamıştı Cemil'i. Kaçakçısın deyip çekip vurmamıştı. Tabancası da vardı üstelik. Beni öldürmeye teşebbüs etti deyiverirdi. Devlet memuruydu o. Elbet inanırlardı. Yapmamıştı bunu. Ama, Cemil, yardan aşağı uçuruma yuvarlayıvermişti şefi.

Adam öldürmüştü. Hem de devlet memurunu. Şimdi devlet, tüm gücüyle peşine düşecekti. Kurtulmalıydı bundan. Bırakıp gitmeliydi buralardan. Başının çaresine bakmalıydı. Hayır, hiç bir yere gidemezdi. Aynı işe devam etmeliydi eskiden olduğu gibi. Kendisinden kuşkulanılmasını istemiyorsa, parmağını bile kıpırdatmamalıydı.

Hem ne yapmıştı o? Söylemişti. Bırak beni, gideyim yoluma, diye. Dinletememişti. Pekâlâ da hakketmişti ölümü şef. Kan kusturmuştu köylülere. Yakalanma korkusuyla bunaltmıştı, her çıkışında Cemil'i. Sayıyla teslim etmemişlerdi ya ormancıları. Biri giderse, yarın biri daha gelirdi nasılsa. Bakarlardı bir. Uçuruma düşmüş. Yerine yenisini gönderirdi hükümet.

Bu durumu görüp, belki biraz yumuşardı gelen. Sözden anlardı.

Kamyonu hızar atelyesinin içine çekip, eve gitti. İkinci bir defa çıkmak istemiyordu oralara. O yoldan bir kez daha geçmek istemiyordu. Eli ayağı kesiliyor, tükrüğünü bir türlü yutamıyordu. Kapıdan girerken, benzini soluk görüp, ikirciklenerek bakan karısına, «üşüttüm galiba,» dedi. «Sen üstümü örtüver.»

Yattığı yerde hırıldıyordu. Hemen sirkeli su yaptı karısı. Bezi ıslatarak alnına koydu. O zaman dolmaya başladı sanki başının içindeki boşluk. Hırıltısı giderek azaldı. Uykuya daldı. Gördüklerini, midesini bulandıran ulukluklarını, patlaklıkları geride bırakabilmek amacıyla, sıkıca yumdu gözlerini.

*

Şef gelmedi haberi ulaşınca, dönenmeye başladı Hasan. Yanında, Yusuf'la Rıza vardı. Yarbaşında durdu. Aşağıda, akbabalar uçuşuyordu. Kolcu dürbününü ayarladı. Akbabaların, dairelere çizdiği yere bir iyice baktı. Bakar bakmaz, yardan aşağı bir koşu tutturdu Hasan. Yuvarlanıyor, kayıyor, hiç durmuyordu. Çünkü, süzülmeye başlamıştı akbabalar. Ve elbisesinden, şefi tanımıştı Hasan... Arkadaşları hemen izlediler başlarını.

Bir ara durakladı. Tabancasını çekerek, boşlukta dönenen akbabaların üzerine iki el sıktı. Bir gürültü koptu aşağıdan. Kanat çırpınışlarına, kuşların bağırtısı karıştı. Yükseldiler bir süre. Sonra, yine dönenmeye başladılar.

Olmayacaktı. Bir ikisini indirmeden, rahat vermiyeceklerdi. Kurşun boşa gidince, daha bir hırslanmıştı pis kuşlar. Daha bir dikine süzülmeye başlıyorlardı. Bir yol iz de yoktu ki, yar aşağıya. Bir an önce yetişse. Ne denli hızlanırsa hızlansın, kendini kollamak zorunda kalıyordu.

Bir kayanın başında durakladı. Nişan alarak atmaya başladı. Bir ikisini düşürdü kuşların. Yeni bir havalanma, uzaklaşma oldu beyaz çemberlerde. Korkuyla kaçıştı kuşlar. Daha bir ortaya çıktı şefin ölüsü. İyice dikine geliyordu artık yar. İnmenin mümkünü yok. Bağırdı arkadaşlarına. Bir yol, iz arasınlar diye. Demeye kalmadı. Rıza bir keçi patikası buldu. Tam önlerine düşüyordu. Seyirttiler oradan.

İçleri burkuldu şefi öyle görünce. Acıdılar. Gençti daha. Ara sıra onlara bağırıp çağırsa da, çok gençti. Sarı saçları vardı. Sarı saçlarının altın-

da, mavi gözleri vardı. Şimdi iyice beyazlaşmış bir göklükle bakan mavi gözleri. Artık o canlı, diri şefleri yoktu ortada. Ölmüştü. Çoktan ölmüştü. Bir acı yükseldi Hasan'ın göğsüne doğru. Yüklendi ölüyü. Tek başına, kente yöneldi.

Rıza ardından geliyor, yardım etmek istiyordu. Ama, o daha yeniydi. Bilmezdi ormancı bağlılığını. Şef, kızar darılırdı onlara. Ama, yine de bir dertleri olduğunda çırpınırdı. Bir aileydi onlar. Her an tehlikeyle karşı karşıya, her an ölümün yaklaştırdığı babalar evlâtlardılar. Kızsalar bile birbirlerine, geçici olurdu bu.

Bu yüzden, ölüsünü görünce o ast üst kızgınlığı geçivermişti. Bir kin belirdi içinde. Kuşku sardı her yanını. Koskoca şefi öldürenler, kendisi gibi kolcuları kimbilir ne yapardı. Pek düşmüşe benzemiyordu. Kaçın kurduydu o... Cin gibiydi. Elinde haritası, elektrik feneri vardı. Yolunu görür, kurtarırdı kendini. Mutlaka öldürüp atmışlardı uçurumdan aşağı. Bir titreme geldi içinden. İyice azmıştı kaçakçılar. Artık, sert davranmanın zamanı gelmişti. Bir kez daha fırsat bulurlarsa, tümünü temizlerlerdi. Suçun çoğu da hükümetteydi ya... Kolcular, Bölge Şefi, canlarını dişlerine takıp, yakalıyorlardı kaçakçıları. Hükümet, seçim kazandım diye af çıkarıyordu. Haydi, hepsi dışarı. Korkmuyorlardı eskisi kadar. Yılmıyorlardı. Yasalardan, yargıçlardan çekinmiyorlardı. Eskiden, kolcuyu görünce, hayvanlarını bırakıp kaçarlardı. Şimdiyse, Orman Şefliği'nin tavlasında hayvanımız iyi bakılmamış diye çıkışıyorlardı. Akıl erecek durum değildi bu. Sanki asıl suçlular ormancılar, suçsuz

olanlar, hatta onları gözetleyenler köylüler. kaçakçılar.

Üstelik yargıçlar da, dayak yemişsin cezandan tenzil demiyorlar mıydı, en çok buna kızıyordu Hasan. Bir kaçakçıyı yakalamışsın. Zaten hapisten ürkmüyor adam. Cennetten çıkmayı da yasaklayınca, iyice tepene çıkar artık. Çıkıyor nitekim. Başedemez oldular. Eskiden tek başına koruduğu bölgede üç kolcu olmuşlardı şimdi. Üç kişi olmuşlardı ya, yine de başedemiyorlardı.

Şef, omuzlarını bastırdıkça, öfkesi artıyor Hasan'ın. Geçenlerde Cumali'yi yakalamıştı orman içinde. Cumali'yi yakalamış, ne aradığını sormuştu. Ne demişti Cumali? İyice beyazlaşmaya başlamış ince bıyıklarını bükerek. «Boşuna uğraşıyorsun Hasan efendi. Bunlar hep sizin başınızın altından çıkıyor. Siz tutup götürüyorsunuz bizi, hükümet salıveriyor. Gine de bıkmadınız. Ne anlıyorsunuz bize eziyet etmekten.» Öfkesi bir anda tepesine fırlamıştı Hasan'ın. Fırlamıştı ya, Cumali doğru söylüyordu.

Yusuf, Hasan'ın direnmesini dinlemeyerek, cenazeyi sırtladı. Biraz da o götürsündü. Şefi o da severdi. İşe o almıştı Yusuf'u. Şöyle bir uzaktan süzmüş, bir iki soru sormuştu. Neler sormuştu acaba o zaman? Nasıl da unutuyor kişi. Oysa bu soruları hiç unutmayacaktı o. Akrabalarından kolcu olmak isteğinde bulunanlara öğretecek, sonra gönderecekti şefe. Unuttu... Okuma yazma biliyor musun demişti bir. Askerde öğrendim cevabını almıştı. Sonra bir şeyler söylemişti şef, yazmıştı Yusuf. Gerilemiş, karşıdan bir bakmıştı. İri yarılığı dağ köy-

lerinde gösterişli bir kolcunun varlığını duyuracak ölçüde olduğu için, yeşil elbiseleri vermişlerdi ona. Sonra da Hasan'ın yanına göndermişlerdi. Üç ay staj görecekti. Stajdan sonra aslî kadroya geçecek, «hükümet memuru» olacaktı.

Nasıl sevinmişti Yusuf. Karacahil, saban tutmasını bilen topraksız bir ırgat olarak gitmişti askere. Hasan Dayı'sının da yardımıyla, dönüşünde kolcu olmuş, memur olmuştu. Bundan sonra toprağa bakmıyacaktı gözü. Göğün bulutlanmasından kıvanç ya da kaygı duymayacaktı. Ay başı dedi mi alacaktı maaşını. Biriktirebilirse, bir tarla alırdı. Kocadığında, emekli maaşıyla geçinir, tarlanın geliriyle ev kurardı. Davar beslerdi. Daha neler yapacaktı daha. Nasıl sevinmişti o gün. Bak işte, onu unutamıyor. Sevincini hatırladıkça, aynı günü tekrar yaşıyordu. Kendi yamalı sakosunu, ucu liflenmiş şapkasını, rengini atalı yıllar olmuş pantolununu çıkarıp, bu gıcır gıcır yeşilleri giymişti. Hemen tuvalet aralığına sığınıp, üstünü değişince, Hasan Dayı'sı nasıl kızmıştı.

— Kudurdun mu ulan. Adam hiç olmadı, tavlaya kadar bekler.

Kim dinlerdi onun öfkesini. İçi içine sığmıyordu. Kolcu oluyordu, kolay mı? Kaç kişinin hayaliydi, devlet memuru olmak. Askerde öğrendiği okuma yazmayla, devletin giysilerini sırtına geçirip, tabancasını eline alıyordu. Devletin malını koruma görevi veriyorlardı ona. Hem de en bir ünlü kolcunun yanında.

Delibaş Hasan, Bölge Şefliği'nin en eski, en usta ve en ünlü kolcusuydu. Onun yanına giren,

kısa zamanda, çavuş olur, diyordu öteki kolcular. Orman köylüleriyle çatışmalarda, en usta oymuş. Daha bir sıyrık almamış şimdiye. Aldırmamış da yanındakilere. Ama, ayrılıp gidenlerden, başka bölgelere düşenlerden, yaralı ve ölü çok.

Onlar, nasıl burnundan getiriyorlarsa köylünün, pundunu buldu mu, köylü de hiç yanlarına bırakmıyor yaptıklarını. İşte şef. Bir uçurumun dibinde, gözleri gök gök bakarak, yatıyordu biraz önce. Şimdi sırtlarındaydı. Bir gün onların sonuydu bu... Kimbilir hangi yarın dibinde, hangi kurşunun ucunda yitireceklerdi yaşamlarını.

*

Kente vardılar. Doğru savcının yanına götürdüler şeflerinin ölüsünü. Hükümet Tabibi seyirtti. Daha ilk bakışta, düşerek öldüğüne karar verdi. Ama, savcı bırakmadı işin ardını. O yöredeki köylüleri sıkıştırdı bir süre. Bölge Şefliği'nin ikinci cipine binip, olay yerine gittiler. Ölçtüler, biçtiler. Ve sonunda, ardına taktıkları köylüleri salıverip, şefin ailesine görevde öldüğü için, tam maaş bağlamakla yetindiler.

Deveboynu'nun başında frene bastı Cemil. Midesi bulanıyor, elleri, ayakları titriyordu. Önce direksiyondan yana sarktı. Sonra apar topar aşağı indi. Yarbaşına yürüdü. Sendeledi. Düşme korkusu zonkladı her yanında. Geriledi. Kapaklandı. Sürünerek uçurum kıyısına ulaştı. Gözlerini kapadı. Öğürdü... Ellerini yere kenetledi. Kamburunu çıkararak yeniden öğürdü. Ağzındaki acılıktan tiksinerek kalkmak istedi. Beceremedi. Midesinin derinliklerinden, beyninin ortasına değin bir sancı kıpırdanıyor. Ama, ne edeceğini bilemiyordu.

Önce dört ayak oldu. Kamyona doğru sürüklendi. Ardından güçlükle şoför mahalline girdi. Derin derin nefeslendi. Kendini toplamak için bir kısa an bekledi. Kontağı açtı. Usul usul pedala bastı. Uğraşa didine, geri döndü.

Soluklandı. Birden midesindeki sızı, beynindeki sancı dinivermişti. Vites kolunun gıcırtısı, başında gümbürdedi. Alabildiğine bastı gaza. Alabildiğine hızla, kente yöneldi.

Yarbaşından her teker dönüşü uzaklaştıkça, kurtuldu yükünden. Ellerinin titremesi, ayaklarının tutukluğu azaldı. Ağzının acılığı, yerini sigara

isteğine bıraktı. Tükrüğü çoğaldı. Bir eliyle direksiyonu kullanırken, ötekiyle sigara yaktı. Kentin sur kapısına gelince yeğnileşiverdi.

İçindeki kaçışın uyumuyla, langır lungur çarşıya vurdu. Doğru Keresteci Halil'in mağazasına yöneldi. Acı bir frenin cıyırtısıyla, zıpladı Halil. Cemil'i boş görünce ikirciklenerek başını kaldırdı. Atladı Cemil. Nargilenin marpucuyla yer gösterdi Halil. Oturmadı. Ellerini önünde kavuşturarak, ayakta kaldı. Halil'in gözlerindeki soru işaretine bakmaksızın, sayıkladı.

— Bey!.. Bey, bağışla beni.

Halil, çevresine bakındı. Yalnızlıklarından güven duyunca, yayıldı biraz;

— N'oldu ulan?

— Yapamıyacağım bağışla.

— Allah Allah!.. N'oldu, söylesene?

— Yapamıyacağım. Elimde değil. —Göğsünü sığazladı sezinlemeden.— Şurama bi şey çakılıyor. Bi sızı. Kulun kurbanın olayım bağışla beni.

— Dur hele oğlum. Dur, ne var, n'oluyor, bir öğrenelim.

— Yol kolcu dolu. Her bir yana adam dikmişler. Tümü silâhlı.

— E, her zaman kolcu vardı yolda! Şimdi birdenbire mi ürkmeye başladın?

— Ürktüm evet. Birden bir ürküntü girdi içime. Elim ayağım kesildi. Sen o yakalara hiç çıkmadın. Bilmezsin... Her bir yan uçurum. Bir an eli titrese kişinin gitti gider. Parçasını zor toplarsın.

— Orman şefi gibi he mi?

— Evet, orman şefi gibi...

— Seni hiç böyle bilmezdim. Yılmışsın.. Bir iyice yılmışsın gördüğüm.

— Yıldım. Neden bilmiyorum ama, birden yıldım.

— Şefin ölümü çok etkiledi seni.

Durup durup şeften söz etmesi, daha bir ürkütüyor Cemil'i. Bir şeyler biliyor olmalı. Bilmiyorsa da seziyor. Elbette bilir. O saatlerde, o yoldan Cemil'den başkası geçmedi ki... Daha bir sararıyor Cemil. Daha bir titriyor elleri.

Halil, uzun uzun süzüyor Cemil'i. Durumu çoktan anlamış olmanın bağışlayıcılığıyla kaldırıyor kafasını. Ciğerindeki nargile dumanlarını savurta savurta;

— Demek, yıldın... Yılgın adam tehlikeli işte zararlı olur Cemil, dedi.

— Çok bir zararlı olur beyim, diye atıldı Cemil. Çok bir zararlı olur. Bildiğimden katına geldim. Beni bağışla. Dilersen al kamyonu altımdan. Ama, bağışla.

— Sen kamyonu hakkettin bire Kara Cemil. Hakketmediğin bi şey varsa korku. Yılgınlık. Sana hiç yaraşmıyor. Toparlan hadi. Toparlan, yekin.

— Yekinemiyorum nedense. Bir titreme gelip saplanıyor her bir yanıma.

— Tamam tamam. Anlaştık. Kimseye Kara Cemil yıldı, demem. Kimse bilmez.

Dudaklarından çıkan sözcüklerle, göz kırpışlarının altında ışıldayan anlam birbirinden çok değişik. Her şeyi bildiğini, ama gizleyeceğini bundan açık belirtemezdi. Cemil daha bir yumuşadı. Kamburu iyice çıktı. Kolları kendiliğinden çözüldü. Ha-

lil'in eline uzandı. Avucunun ortasına bir şaplak vurdu Halil.

— Sağol. El öpenlerin çok olsun.

— Bağışladın mı? Gerçekten bağışladın mı?

— Elbet.

— Kamyonu almıyor musun?

— Bizde verdiğimizi almak yazılı değildir.

— Çok zarara uğrattım seni ama.

— Zarar kârın ortağıdır ticarette Cemil. Bugün zarar ederiz, yarın çıkartırız. Ölmedik ya, ölmedin ya... Elbet geçer yılgınlığın. Elbet yılgınlığa gerek olmayacak işlerimiz çıkar. Öyle değil mi?

— Buyur beyim. Buyur istediğin zaman.

— Sağol. Bu da bize yeter. Şimdi uzunca bir zaman o yanlara çıkma ki, sinirlerin düzelsin bir iyice.

— Tanrı tuttuğunu altın etsin beyim. Bir gün ölmeye adam gerekirse...

— Bize dostluk için adam gerekli Karaoğlan. Sağolasın...

Uzatmadı Cemil. Döndü. Kamyona atladı. İçinin derinlerindeki bir ağırlık, kuş olup uçmuştu sanki. Gaza basarken yeğnelmiş, dinçleşmiş, güçlenmişti...

Daha kamyon yürürken, yazıhanesinden başını uzattı Halil.

— Mahmut, dedi. Var hızarcılara söyle, akşam beklemesinler. Dönerken de, şoförler kahvesindeyse, Tombak Ali'yi çağır.

Mahmut, ikiletmeden yürüdü.

*

Rıza, orman arkasından dolanarak Deveboynu'na yöneldi. Görebildiği uzaklıkta, bir kıpırtı sezse, siniyordu. Sonunda yar kuytusuna gelince rahatladı. Bir çukura indi. Derin derin nefeslenerek bir sigara içti. Yeniden yürümeye başladı.

Deveboynunu denetimi içine alabileceği bir yer kestirdikten sonra oturdu. Dürbününü ayarlayarak baktı. Bir aykırılık göremedi. Bir an ikirciklendi. «Ulan, yoksa yanlış bir iş mi ettik? Boşuna mı debelendik buraya değin,» diye düşündü. «Eğer öyleyse, çekeceğimiz var Hasan Dayı'nın elinden. Zaten adam yerine saymaz bizi. zaten önem vermez, bir de kendi başımıza boşa debelendiğimizi öğrenirse, iyice dalga geçer artık.» Kuşku bunalımıyla, elini paketine attı. Durakladı. «Sabırlı ol oğlum. Delibaş dayımız ne buyurur her zaman, ormanda ağaç gibi sabırlı olacaksın. Olmadın mı, sonuç alamazsın. Alamayız da doğru. Eloğlu, şeytanın bile aklına gelmeyecek bir yer bulmuş, kömür yakmak için. Bin kolcu, bin yıl düşünce, akıl edemez. Bin dağköylü de akıl edemez ya... O Mıstan yok mu o Mıstan... Şeytana pabucunu ters giydirir.

Bu da onun aklıdır bana sorarsan. Demek kütükleri suya salıverip, burda da kömür ediyor. Dumanı gece karanlığına karıştırdı mı, bitti. Biz nasılsa daha yukarıyı kolluyoruz. Vay anasını be... Olur akıl değil... İyi ki şefin ölüsünü aradık, Kırk yıl geçse, o çukuru bilmezdik biz. Kıraçta kaçakçı, ışığa düşmüş yarasa gibi büzülür kalır sanırdık. Seyreyle oyunu sen... Seyreyle ki aklın şaşsın.

Ama, bu kez sıra bizde. Hasan dayım kimbilir

nasıl burkulacak, tümünü kıstırdığımda. Burkulsa ne, ondan çıkar bu iş. Yılların Delibaş'ının yakalayamadığını, Rıza pusuya düşürüverdi mi, çavuşluğu hakettin der müfettiş. Asıl çavuş olacak adam sensin. Bir de taktı mı terfileri, Bir de arttı mı maaşı... Kıskançlığından ölür dayısı. Bir daha azarlayamaz. Senin aklın ermez, demez. Sorar. Rızam, şunu şöyle mi yapalım... Yeter ki bir kıpırtı olsun Deveboynunda. Yeter ki, birkez saptasın kaçakçıları. Doğru karakola gidecek. Candarmaları ardına taktığı gibi... «Dürbünü gözlerine yanaştırdı. Sevinçle zıpladı.» Ulan... Ulan doğru düşünmüşüm Deyusların tümü burda. Ocak hazırlıyorlar. İyi ki ağzımı açıp kimseye laf etmedim. Özellikle de dayıma bişey demedim. Beni öte başlara yollayıp, kendisi yakalardı bunları. Sonra da herifler gözünüzün önünde cirit atıyor, görmüyorsunuz derdi. İyi oldu Rıza... İlkkez akıllıca bir iş ettin oğlum. Aferin. Aferin sana Rıza çavuş...»

Uzun uzun incelemesine gerek yoktu. Besbelliydi olan işler. Bir an önce davranmalı. Bir an önce, candarmaları toparlayıp gelmeliydi.

Görünmeden yürüdü. Başını salladı. «Ocakların yeri kocamandı. Sabah basarsak burayı, tümünü yakalarız. Ancak hazırlanırız biz de... İyi... Çok bir iyi akıl ettim. Hem dayım da gelir bizimle. Gelir ki, yeğeninin boş olmadığını görür bir iyice.»

Ayakları yere basmıyordu. Yıllardır kaç kolcunun aradığını bulmuştu Rıza. Artık iş tümünü yakalamaya kalıyordu. Aklından tuzaklar kurarak, karakola bir an önce yetişmek tutkusuyla hızlandı.

Mıstan, ağarmaya başlayan günle birlikte, bir kaynaşma gördü Yarbaşında. Deveboynu çukuru üstünde durmuş, aşağıları gözleyen insanlar vardı. Dikkatli bakınca anladı durumu. Demek, sonunda burasını da bulmuşlardı. Kaç yıldır gizlemeyi başardığı kömür ocakları, sonunda ele geçmişti ha... Yeni bir yer bulmak güçtü. Kolcular, yerleştikçe, dağı avuçlarının içi gibi öğrenmeye başlıyorlardı. Giderek daha güçleşiyordu durumları. Dayanacaklardı çaresiz. Kentteki büyükler öyle demişlerdi. «Dayanacaksınız bir süre. Hükümetimizi, halkçılara karşı utandırmak yok.»

Kolcularla candarmalar, bayır aşağı yol almaya başlayınca, iyice üstüne geldiklerine inandı Mıstan. Topmeşenin altında soyundu. Kendini usullacık suya bırakarak, karşıya geçti. Ağaçların altında yeniden giyinip kurşun menzilinden ileride siperlenerek, gözetlemeye başladı gelenleri.

Yedi kişi, gizlene gizlene indiler Deveboynu çukuruna. Siperlenerek yaklaştılar. Ocakların yanına gelince, anlamsız bir duraklama oldu. Bir kömür ocağı, hiç bir zaman başıboş bırakılmazdı. Yoksa, eskiden mi kalmıştı bunlar. Rıza, eliyle yokladı. Soğuktu. Hava taşlarından birini çekti. Bir duman sardı çevrelerini. Demek yeni yakılmıştı daha.

Araştırmaya başladılar... Yerde gezinmeler olmuş, dal kesilmiş, ocak yakılmıştı ama. Bundan başka iz yoktu yörede. Ocakların başında da kimseler görünmüyordu. Kim vardıysa, mutlaka gelirken görmüştü onları. Görmüş, iz bırakmadan kaçmıştı namussuz. Bir dünya yer dolaşmışlardı görünmemek için. Çıt çıkarmadan inmişlerdi bu-

raya değin. Ama yine de görmüşler, kaçmışlardı işte...

Mıstan, uzun süre seyretti onları. Candarma, taktığı süngüyle ocakları bozmaya başlayınca, dayanamadı. Köye yöneldi. «Emekler gitmişti. Bu ay içinde yeni bir yer bulup, yeniden ocak kurması gerekiyordu. Yoksa, kömürden umudu kesecekler-di. Çok sıkıştırıyorlardı kolcular. Güzelim ocakları da yıkıldığına göre...

O gözünden sakınırdı ocaklarını. Uyku girmezdi gözüne. Bir ucuna bir şey olur, bir yanının alazı fazla geliverir diye. Oysa, elin candarması, süngüyle girişmişti her bir yandan» Gözleri yaşardı Mıstan'ın. İlk kez böyle büyük bir zarara giriyordu.

Köylüler, Deveboynu yönünde duman görünce, Mıstan uykuya daldı, dediler. Hiç uyumazdı oysa. Kömür yakılandan, kente indirilene gözünü kırpmazdı sanki. Uykuda bile olsa, dumanı sezinler, tam zamanında uyanıp yamardı kovuğu. Kalın çıkıyordu duman. Kömür dumanı gibi değil. Yıkım dumanı gibi... Mutlaka bir iş gelmişti başına. Yakalanmış olmasın.

Akıllarına bu gelince, yokuş aşağı koşmaya başladılar. Mıstan, daha köyden çıkarlarken, yollarını kesti. Acılı acılı gülüyordu. Ağlamak gibi... Cumali dikildi kaldı. Daha ilk bakışta anlamıştı olanbiteni. Ama, sormadan edemedi.

— Hayrola Mıstan. Ocakları neden bıraktın?

— Kolcular, yerimizi buldular Dayı.

— N'olacak şimdi?

— Bir yeni yer bulacağız. Daha zamanımız var.

— Fırsat verirler mi?

— Yaratacağız fırsatı. Çaresizlikle yaratacağız.

— Gedikkaya'nın oraya yaksak mı dersin?

— Nasıl taşıyacağız oraya odunu?

— Tümümüz el veririz. Hayvanları koşarız. Kömürsüz olmamız mümkün mü? Değil. Kara Cemil, kamyonu ikileyeli, Keresteci Halil de yüzümüze bakmaz oldu. Haceli, borcumuz çoğaldı diye çıtlattı geçen gün. Ova köylüleri, ekini bir iyice azalttı. Ölecek miyiz?

— Bilmiyorum Dayı. Ne edeceğimizi ben de şaşırdım.

— Var hükümet kapısına. Varalım birlikte. Kaymakam mı olur, Bölge Şefi mi anlatalım, derdimizi. Çoluk çocuk aç kaldık diyelim. Eğer kömür yakamazsak, açık da kalacak. Belki bi yol bulurlar. Ummuyorum. Hükümet bizi unuttu. Ama, bakarsın bir yüreği yufkaya çatarız...

— Hükümetin bir suçu yok bunda Cumali Dayı. Hemen sıvanma hükümetimize. İster mi başımızdakiler bizim aç kalmamızı? İstemez. Ama, hep bunlar o kolcu kodoşlarının başının altından çıkıyor. Biz halkçıları, münafıkları temizledik derken, yeni bir yel esiyor bilmediğimiz yerlerden. Bir de bakıyoruz, gidenler, takım taklavatıyla yine başımızda çöreklenmiş.

— Kolcular da emir kulu oğlum. Neden durup durup onlara ileniyorsun. Ne oluyorsa büyük yerde oluyordur. Seninkiler de alıştı koltuğa. Gayri bizi unuttular. Hepsi bu...

— Hükümet bilmez ki bizim durumumuzu.

— Hükümet dediğin ne için kurulur? İnsanın,

mülkünün ve de karıncasının durumunu bilip, yarasını onarmak için. Hükümet, Tanrı'nın yerdeki gölgesidir. Biz öyle belledik. Bilmiyor, görmüyorsa, bu istemediğindendir. Bunu bilesin.

— İyi iyi, senin dediğin olsun. Eline bir punt geçti ya, kullan bakalım, kullanabildiğince. Gideceğim kente. Varacağım partinin başlarına. Biz öldük gayri, diyeceğim. Ya bir çaresine bakın bu işin, ya da çekin vurun bizi. Olmadı Halil ağa'ya uğrarım. Bir kaç kamyon da bizi gözet, derim. Bitiyoruz.

— Halil işini ayarladı yiğenim. İstediği kadar kereste indiriyor işletmeden. Neylesin kaçak malı. Neylesin bizi. O bir zamanlar idi... Az veriyorlardı, çok satıyordu.

— Bunca hukukumuz var onunla. Kaç kez uğruna dama gire yazdık. Silker atar mı adamı durduk yerde? İnsanlığa yaraşır mı bu? Bir de partimizin başkanı olacak.

— Parti marti... Sen bırak bunları. Zenginlerin oyunuydu anlaşılan o. El değiştirdiler. Eşraflar bıraktı yönetimi, vurguncular aldı. Yarın onlar bırakır, biz doyduk diye, ötekiler alır. Bu senin partici dediğin, kentin tahta biti gibidir. Handa yatarken sarar ya hani. Kanını emip, şişinceye canını yakar. Sonra kendiliğinden vazgelir. Doyar. İşte seninkiler de öyle. Bana sorarsan eğer, bir başka yol bulmalıyız biz. Bir başka umut kapısı aramalıyız.

— Var mı o dediğinden.

— Ben dağ adamıyım. En görmüş geçirmişimiz, en büyük adamlarla yan yana durmuşumuz sensin. Senin bilmediğini, ben hiç bilemem. Ama,

gidelim Haceli'ye. Anlatalım durumumuzu. Diyelim ki, bir çare bul. Bulur isterse. Kentli o. Akıllı. Particiliğin kaymağını alıp, kıyıya çekilişinden belli ki, tümünüzden bir iyice akıllı.

— Olur. Gidelim.

— Gidip danışalım hadi. Bakarsın umudumuzu kırmaz, bir yol gösteriverir bize. Kurtuluruz.

*

Candarmalar, ocakları bozduktan sonra pişman olmuşlardı. Onbaşı, Hasan'a baktı.

— Bozmayacaktık ocakları.

— Neden?

— Bozmayacaktık. Acele ettik. Bekleyecektik. Tam kömürleri doldururlarken basacaktık burayı. O zaman armut toplar gibi yakalardık tümünü.

— Bir vuruşma olurdu ki o zaman, seyreyle gümbürtüyü...

— Olsun. Daha iyi değil mi? Kaçakçıları yakalardık hiç olmazsa. Üç yığın yanık odunun başında dikilip kalmazdık şimdiki gibi.

— Olsun. Yerlerini bulduk ya, bir daha buraya ocak yakamazlar artık.

— Şimdi başka bir yer bulurlar. Bunca yıldır uğraşıyorsun bunlarla, kaçakçılıktan vazgeçirebildin mi? Hayır... İşin yoksa, yeniden uğraş yeni ocakları bulmak için. İyi etmedik.

— Hakkın var onbaşım. Acemilik ettik.

Rıza atıldı.

— Bakın bu benim hiç aklıma gelmedi.

Hasan öfkeyle baktı ona. Fesatlığından, iki

ayaklarını bir pabuca sokmuştu. Çavuş, olmayı kuruyordu galiba. Hasan'ın ayağını kaydırıp, yerine geçmeyi kuruyor olmalıydı. Neden onca çırpınsın durduk yerde. Neden tümünü telâşa verip, koşturşun boşa.

— Elbet gelmez senin aklına. Adamın elini ayağına çaynaştırdın. Ne geçti elimize şimdi. Onbaşının dediği gibi, üç yığın yanık odun. Odun tutmaya mı geldik biz buraya, kaçakçı yakalamaya mı? Suçlu olmadı mı, şunu bilki suç aracının bir değeri yoktur. Adam gibi geleydin bana. Ortalığı telâşa vermeden, bir akıl danışaydın, şimdi avucumuzun içindeydi kaçakçı.

Rıza utançla başını eğdi. Tüm hayalledikleri uçtuktan başka, bir de azar işitmişti durduk yerde. Aptal yerine konulmuş, haşlanmıştı. Bir eline geçmeliydi ki şu kaçakçı...

— Bir hata ettim dayı. Bağışla. Hemen azarlama adamı.

Onbaşı, Hasan'a söz bırakmadı.

— Bırakalım şimdi dalaşmayı da, gidelim artık. Nasılsa ocakları yıktık. Bir işe yaramaz bunlar. Gidelim, yeni kaçakçıları önlemeye çalışalım, gücümüz yeterse.

Rıza direndi.

— İsterseniz ben bekliyeyim. Bakarsınız döner gelirler. Bakarsınız yakalarım.

— Ya, senin kadar akıllıydı dağköylü. Biz onları görmedik ama, onlar bizi tabak içindeki fasulye gibi bir bir ayırıyordur. İsteseler, keklik gibi avlarlar tümümüzü. Bir tekini de görmediğimiz için, bok yoluna gideriz. En iyisi onbaşının dediği. Bı-

rakıp gitmek. Tıpkı onların yaptığı gibi. Hayretmez burası bize artık.

Boynunu büktü Rıza. Ne deseler hakları vardı. İyi biliyordu ki, bu iş Mıstan'ın başının altından çıktı. Ama, öyle bir açıkta bırakmıştı ki onu. Bir eline düşerse, bunun acısını kat kat çıkaracak.

Yarıyola varmışlardı ki, Mıstanla Cumali, eşeklerine binmiş, salına salına iniyorlar. Onları görünce, ikisi de dikildiler oldukları yerde. Yan yana gelince, Cumali gülerek baktı.

— Selâm ağalar ve de onbaşım.

— Selâm... Hay'rola?

— Kente iniyoruz da...

— Boşsunuz?

— Boşuz. Ne götürelim?

— Odun, kömür.

Güldü Mıstan. Küçük kara gözlerini, gözlerinde dolaştırarak baktı buruk buruk. Bu bakışlarda alay gördü Rıza. Dişlerini sıktı. İndiriver ulan, indiriver dipçiği kafasına da, kanını akıtarak gitsin kente, diye düşündü. Ürktü. Az mı uğraştırmıştı Hasan dayısını bir zamanlar. Mıstan, içinden geçenleri bilmiş gibi gözlerini kaçırdı. Tilki gülüşünü bozmadan cevapladı.

— Ne odun mevsimi şimdi ağam, ne de kömür. Boş gidiyoruz biz de, ne yapalım?

— Bu yıl kömür yaktın mı Mıstan?

— Daha yakmadım dayı. Hele inmişken şu çapı bir yenileteyim. Tanrı'nın izniyle dönüşte.

— Demek yakmadın ha...

Mıstan kuşkusuz gülüyordu. Dilini dişleri arasına sıkıştırarak, «cık,» dedi yine. Ve hiç bir şey-

den haberi yokmuşçasına, kuşkuyla baktı onlara.

— Nereden bu geliş?

— Deveboynunda kömür yakmışlar da... Ordan geliyoruz. Kaçakçıyı kaçırdık ama, ocaklarının da anasını belledik.

— Vay anasını be. Amma akıllıymış elin oğlu. Kırk yıl düşünsek, aklımıza orda kömür yakmak gelmezdi, değil mi Cumali Dayı?

— Gelmezdi ya yeğen. E, ne demiş eskiler, el mi yaman, bey mi yaman, demişler. El yaman elbet.

— E, adam sizi nasıl görmüş Delibaş ağa. Benim bildiğim, yukarıdan nasıl sığıntıysa orası, aşağıdan da öyledir. Top söğütler vardı benim çocukluğumda, bilmem duruyor mu?

— Duruyor Mıstan efe. Hiç bir şey değişmemiş. Sen nasıl bırakmışsan vaktiyle, işte öyle.

— Nasıl kaçtı ki?...

Rıza atıldı yine.

— Dereden kaçmış olmalı. Ben her bir yanı tarıyordum, eminimler inerken. Sonra birden bir şey hatırlamış gibi durdu. Sen yüzmek bilir misin Mıstan efe?

İlkin, «cık,» dedi Mıstan. Sonra gözlerini, Rıza'nın gözlerine dikerek, cevapladı sorusunu. Öyle dik bakıyordu ki, tek suç çizgisi belirmiyordu bakışlarda.

— Biz dağ adamıyız Rıza ağa. Sudan korkarız. Neden sordun? Yoksa benden mi kuşkulanıyorsun. Eğer öyleyse, de açıkça. Çekinme. Hasan ağa bir zamanlar az mı uğraştı benimle. Şimdi de sen başla. Gücü gücü yetene demişler. Öyle değil mi

Delibaş ağa?

Rıza yeniden kabarıyordu ki, Hasan öksürdü durduk yerde. Atıldı söze.

— Yok Mıstan, neden senden kuşkulansın. Öyle aklına gelivermiştir. Kolcu alışkanlığı. Bilmez misin. Şurda odunları veririz sana, öteki yana geçip, damgasını ararız. Bir alışkanlık bu bizimkisi. Hadi kal sağlıcakla.

— Eyvallah. Güle güle Hasan ağa... Köye de bekleriz. Buyur gel...

— Geliriz Mıstan. Uğrarız bir ayağımız düştüğünde.

Onlar, köy yönünde giderlerken, Mıstan'la Cumali, kent yönüne düştüler. Birden duraladı Mıstan. Geri döndü. Bağırdı Hasan'ın ardından.

— Hasan ağa. Delibaş dayı hooynn...

Hasan geri döndü. Durdu. Ötekiler de yanına geldiler.

— Buyur Mıstan.

— Biraz bekle beni. Sana diyeceğim var.

Beklediler. Cumali şaşırmıştı. Olduğu yerde, hayvanın boynunu dürtüklüyor, bir o yana, bir bu yana döndürüyordu onu. Mıstan yetişti gidenlere. Bir iki nefeslendi ilkin.

— Bozduğunuz ocaklardaki odunlar tüm yanmış mıydı?

— Yanmamıştı. Ne var?

— Aklıma bi şey geldi de, bir danışayım dedim.

— Ne geldi?

— Hani diyordum ki, nasılsa o odunlar ziyan olacak. İsterseniz, ben yeniden düzeltip yakayım. Yazık olmasın, yarısı benim olur, yarısı işlet-

menin. Ne dersiniz?

Cumali, sözün burasında yetişmişti. Bir süre baktı yüzlerine. Sonra, o da destekledi.

— Öyle ya. Orada çürüyüp gideceğine, bir Müslüman'ın kursağına gitsin. Yeter ki siz izin verin. Yine başında bulunun isterseniz. Siz bilirsiniz gayri.

— Vallahi bu iyi bir akıl ama, böyle işlere biz karışamayız. Şef karışır. Sormak gerek.

Onbaşı, bir süre yüzlerine baktıktan sonra, çekiştirdi.

— Gelin. Karakoldan telefon açıp soralım, dedi.

İkiletmediler. Kendilerine bir çözüm bulmanın kıvancıyla coştular. Yamacı nasıl ağdıklarını düşünmeden karakola ulaştılar. Tümü de nefes nefeseydi. Onbaşı, söve saya merkezi bulduktan sonra, orman şefliğini istedi. Delibaş, olan biteni bir bir aktardı şefe. Bir tutanak yapılması ve sürekli denetlenmesi kaydile, izin çıktı...

Mıstan'la, Cumali'nin karakol yönünden gelişi dondurdu köylüyü. Hemen karşı çıktılar. Tüm varlıklarıyla soru haline gelip, çevrelerini aldılar. Cumali, sabahtan bu yana yaşadığı olağanüstü serüveni anlatmaya durunca, yürüdü Mıstan. Eşeğini ahıra çekerek, Deveboynuna doğru yitip gitti... Yerinde duramıyordu. Bir an önce ocaklarını ölçermek, bir an önce yıkımı temizlemekten öte bir şey düşünemiyordu.

Artık açıktan yakacaktı ocakları. Belaki yarısını idareye kaptıracaktı. Ama, keyfine varacaktı kömür yakmanın. Yıllar yıllar önce olduğu gibi

apaçık, tüm ustalığını ışıl ışıl marsıksızlığına geçireceği bir rahatlıkla uğraşacaktı.

Eşe, Cumali'nin anlattıklarını dinledi. Köylüsünün beğeni, sevecenlik ve güven sözcükleriyle donandı. Her bir yanı ışıl ışıl ışıladı Eşe'nin. Bunca köylünün, bunca hoşnutluğunu kazanan Mıstan eriydi onun. Coşkusu, yüreğinden bedenine ılık ılık yayıldı. Omuzları, göğüsleri, kasıkları tutuştu. Kitleden koptu. Bir koşu damına vardı. Bir çırpıda anladı Mıstan'ın gittiğini. Bir yorgan dürdü, biraz yiyecek aldı. Hasan Hüseyin'i ninesinin eline tutuşturduğu gibi Deveboynu aşağı seyirtmeye başladı.

Mıstan, ocakların korktuğu ölçüde bozulmadığını görünce sevindi. «Candarma süngüsünden sağlam benim ocaklar. Onca debelendi, demek dağıtamadı. Yine de epeyce zarar vermiştir. Dünyanın marsığı vardır. Bir iyice denetlemek gerek.»

Deliklerden savrulan dumanlara göre bakındı. Marsıkları ayıkladı. Yanıp geçenlere el vururken, ayak sesleriyle irkildi. «Daha ocakları yakmadan gözetlemeye geliyorlar.» diye düşündü. Bir an ürperdi. Sonra ortaklığın verdiği güvenle sırıttı. Yüzünde alaylı bir gülümsemeyle döndüğünde, Eşe karşısında duruyordu.

Şaşırdı. Yüzündeki alay buruştu. Şaşkınlığı anlamsız bir ablaklığa dönüştü. Yorganı, azık çıkınını belleğinin derinliklerinde gördü. Sevinci kıl kıl yüzüne yayıldı. Eşe, ellerindekileri göstererek;

— Öyle çekip geldiğini hemen anladım. Açtır, dedim. Açık kalır akşama. Üşür. Hastalanır.

— Hiç aklıma gelmedi. Izni kopartınca, yürü-

yüp geldim.

Elindekileri bir kıyıya koydu Eşe. Ocağın kıyısından aldığı bir dalla marsık kırıklarını kürüdü. Yorganı yaydı. Azık çıkınını açtı. Mıstan'ın gözlerinde yanıp sönen buyrultuyla, karşılıklı oturdular.

Azık çıkınını toplarken, elleri kavruldu Eşe'nin. Alaz, parmaklarından yüzüne ağdı. Yanakları pembelendi hemen. Gözlerini Mıstan'a çevirince, seyredildiğinin buluncu doğrulandı. Öyle bıraktı çıkını. Öylece kaldı dizlerinin üstünde. Bir ince nefes ıkıldadı dudaklarının arasından. Dudakları yandı.

— Eşe, dedi Mıstan. Eşe!.. Biliyor musun, çok güzelsin.

— Sen deyende efem, aksini düşünmek haddim mi?

Elini uzattı Mıstan. Sokuldu Eşe. Nasırlı parmakları ışıltılı saçlarında dolandı. Örükler ocaktan yeni çıkmış kömür gibi parıldadılar parmaklarının arasında. Boynunun ince beyazlığıyla, yanaklarının pembe ılıklığı avuçlarını gıdıkladı. Bir ürperti dolandı parmaklarını. Ağdı... Omuz başına ulaştığında, tuğrasını çıkardı karısının. Saçlarının ışıltısını yüreğine içirdi göğsüne bastırarak.

Sarıldı Eşe. Sıktı erini. Sırtının kütürtüsünü Mıstan'ın yüreğinde duydu. Sert pazuların basıncı göğüslerini ezdi. Yüreği hızlandı. Kanı delice aktı damarlarında. Bedeni yeğneldi, yeğneldi.. Kendini erinin kucağında buldu.

Teninin her yanı pençe pençe tutuştu. Kınalı parmakları Mıstan'ın kıllı gövdesinde uçuştu. Yamalı sako sıyrılıp düştü. Yamalı mintan sedef düğ-

melerinden ayrıştı. Üçetek dağılıp düştü. Şalvarın direnci çözüldü. Kuytunun ıssızlığı yürek çarpıntısı, beden sürtünmesiyle şenlendi.

Eşe, dudaklarıyla tutuklayamadığı bir ıkıltıyla kendinden geçerken, yorganın ucunu kavradı. Yüzündeki doygunluk, gözlerindeki mutluluk, bedenindeki çürükler örtündü. Mıstan sakallarının dibinde ışıltılı bir ıslaklıkla çoktan uykuya dalmıştı.

Karanlık iyice açılmadan uyandı Mıstan. Doğrulup düzenli nefeslerle kıvancını sürdüren karısına baktı. Gözleriyle dürtmüş gibi uyanıverdi Eşe. Gerindi. Utançla toplandı. Doğrulurken omuzlarından tuttu Mıstan. Göğsüne çakıp kokladı. Suyun, kıyıya vuruşunu dinlediler bir an. Eşe, utangaç ama istekli başını kaldırdı.

— Ne düşündüm biliyor musun efem?

— De hele...

— Hava pek güzel. Su da tertemiz. Hazır kimse de yokken bir yıkanıversek.

— Hadi... Ortalık aydınlanmadan çimelim.

Dere kuytusunda soyunup, süzüldüler. Mıstan karısının ellerinden tuttu. Su burda bir adam boyunu aşıyordu. Eşe, derinliği sezince ürktü. Keyiflendi Mıstan. Gözlerinde ürkünün donukluğuyla eğlendi bir an. Sonra gülerek bastırıverdi suya. Çırpınıp sarıldı Eşe... Bedeninin alazı irkiltti Mıstan'ı. Kucaklayıp kıyıya attı. Eşe, bir an öyle, çırılçıplak oturdu. Erinin gözlerinde beğeninin sıcaklığını görünceye, oyaladı ürküsünü. Sonra birden toplanıp, giyindi. Çıplak ayaklarını suya sarkıtarak Mıstan'ı seyre daldı. Yanaştı Mıstan.

— Korktun mu?

— Sana tutunuyorum. Beni tutacağını biliyorum. Ama yine de ürktüm. Can korkusu nice bir korku olmalı değil mi efem?

— Can korkusu yamandır Eşe. Çok bir yamandır.

— Çık gayri, üşüyeceksin.

— İyi akıl ettin. Arınıverdik. Su pek güzel, insan çıkmak istemiyor.

İsteksizliğine karşın, gözü ocaklarına takılınca oyalanmadı. Eşe'nin uzattığı üçetekle kurulanarak giyindi. Akşamdan kalan bazlamayı ağzına atarken ocakların başına çöreklendi.

— Vardığında Cumali dayıya söyle, burasını ben idare ederim. Onlar çaplı kömürlüğü hazırlasınlar.

Köye dönmek istemiyordu Eşe. Erinin yanında, onun buğusuyla tütsülenmeyi yeğliyordu. Gün ışımaya durduğunda bile işleniyor, zamanı uzatmanın çarelerini arıyordu. Mıstan'ın anımsatması, oyalanmasını kesiverdi. Sevecen sevecen baktı erine. Yüzünde mutluluğun dingin gülümsemesiyle, gözlerini kırpıştırdı. Başını zorla köy yönüne döndürerek, dikildi.

Pınarın başında karşılaştı köylülerle. Mıstan'ın dediklerini iletti. Kısa bir duraklamanın ardından, iki işi çıkarmanın ivecenliğiyle köye döndüler. Baltasını kapan, orman içinde yitti.

Eşe, Sultan ninesinin yanına vardığında, köyün içi boşalmış gibiydi. Ninesinin gözlerini ıslak saçlarında duydu. Ilkin boynu büküldü. Yüzünde

bir alaz gezindi. Sonra başını dikti. Sultan'ın yüzündeki alay mı, sevecenlik mi belirsiz buruşuk gülümsemeye aldırmadan yürüdü oğluna. Elinden tuttuğu gibi karnını doyurmak gerekçesiyle damına yöneldi.

YİRMİ ÜÇ

Tombak Ali kamyonu tomrukların yanına çekti. Delibaş'la Rıza palangayı yerleştirirlerken, şöför mahallinden koca bir sepet indirdi. Gözlerine soka soka yanlarına taşıdı. Bırakırken;

— Beyim, çok hakları geçti bize, diyor. Ne etsek ödeyemeyiz. Bari şu son seferde bir gönüllerini alalım.

Delibaş başını salladı. Sepetin büyüklüğü keyfini artırmıştı.

— Halil Bey insan adamdır yeğenim. Sağolsun. Her zaman hatırımızı sorar, hatırımızı sayar. Biz de onun hatırını kırmayız.

— Bunu bildiğinden, az gelirse haber etsinler, dedi. Borçlanırım.

— Selâmı yeter hey bire yeğen. Borç ne demek.

İlk tomruğu palangayla kamyon düzeyine çıkarırlarken, karnını sığazladı Ali. Ellerini pantalonun kemerine atarak, ormana seyirtti. Balta seslerine doğru ağaçların arasında gözden yitti.

Delibaş, onun gitmesini beklermişcesine, sepete bir göz attı. Atmasıyla da;

— Aboov, demesi bir oldu. Abooov!... Akşama

iyi bir şölen var. Hadi sen bırak. Ben yüklerim. Sepeti Fadime gelinime atıver de, akşama püryan yapsın.

— Et de mi var?

— Var ya, hem de halisinden oğlak. Büsbütün. Tez ol. Geçerken candarmalara da haber et. Kırk yılın başı sayemizde sayeban olsunlar.

— Yükleyiverseydik dayı. Tek başına zor olacak.

— Tombak nerdeyse gelir. El veriverir. Sen bir an önce götür ki, Fadime gelinim kızmasın.

— Kime... Kemiklerini kırarım.

— Yok... Gelinime söz yok. Ama, püryan dediğin keyifli pişirildiğinde keyifli yenir. Hadi oyalanma.

— Peki... Sen bilirsin.

Ağzı sulanmıştı Rıza'nın. Üstelemedi. Sepeti yüklendi. Ağırlığına aldırmadan, bayır yukarı tırmanmaya başladı.

*

Doğru balta seslerine yöneldi Ali. Önüne ilk gelen gence soıkuldu.

— Çampınarlı mısın?

— Evet.

— Mıstan hanginiz?..

Hem sorusunu yöneltiyor, hem gözleriyle dal kesenleri süzüyordu. Murtaza, Ali'yi ilk gördüğünden ikirciklenmişti. Mıstan'ı sorunca, biraz gevşedi.

— Burda değil.

— Peki Cumali dayı? O da mı yok?

— Az önce burdaydı. Köye döndü. Bi şey mi vardı?

— Köy uzak mı? Kendisine bişey diyecektim de...

— Burdan bi sigara içimi.

— Anlaşıldı, uzak. Sana desem, iletir misin?

— Buyur, de. De ya, sen kimlerden oluyorsun?

— Beni hiç görmediniz mi buralarda?

— Bağışla, görmedik. Biz pek köyden çıkmayız da.

— Bana kamyoncu Tombak Ali derler... Bildin mi?

— Duyduydum... Buyur Ali efe. Buyur de şimdi...

Birden heyecanlanmıştı. Kara Cemil, onları boşladıktan sonra, Halil Bey'in tomruklarını Ali'ye taşıttığı yayılmıştı köyde. Şimdi Mıstan'ı aradığına göre, bir iş olmalı. Onca aradan, onca yokluktan sonra, yeni bir sipariş olmalı.

Ali, Murtaza'nın değişmesinden güvenli, çevresine bakındı.

— Beyim selâm etti. Eğer bu akşam iki kamyon tomruk verebilirlerse, bin kaime veririm diyor.

— Kara Cemil pek ucuza kapatıyormuş bizim tomrukları desene efe.

— Fiatları Halil bey bilir kardaş. Ne kara Cemil, ne ben bişey diyebiliriz.

— O da var ya. Büyüklerimize bir danışalım da, haber veririz.

— Vakit yok. Kolcular nerdeyse kamyonu doldururlar. Bu akşama eh derseniz iyi. Yoksa, öteki

köylere haber ileteceğiz.

— Ben kendiliğimden olur diyemem ki. Mıstan efem olsa, bilirdi.

— Siz de bilirsiniz. Kolculardan yana tasanız olmasın. Onlar halledildi. Varsanız, geceyarısı iki kamyon gelelim. Para da peşin.

— Hiç olmazsa Cumali dayıma soralım.

— Yani siz yoksunuz bu işte?

Murtaza'nın yabancıyla fısıl fısıl bir şeyler konuşması, tümünü kuşkulandırmıştı. İş görüyormuşcasına sokuldular yanlarına. Sokuldular ve duydukları kadarıyla bakıştılar.

Ele geçmez bir olanak duruyordu önlerinde. Bir gecede bin lira kazanacaklardı. Üstelik Mıstan'ın haberi bile olmayacaktı bundan.

Gözlerini Murtaza'ya diktiler. İçleri gidiyordu. İlkkez önemli bir iş yapacaklardı. Cumali'nin de, Mıstan'ın da burda olmaması ne iyi olmuştu. Şimdi olsalar kimbilir neler derler, işi nasıl yokuşa sürerlerdi. Olmadıklarına göre karar verebilirler. Madem kolcu, candarma tehlikesi de yok. Bitiriverirler işi. Hatta şimdiden. Nasılsa güvencede kolcular. Mıstan'ı kömürün başına diktiler. Kendileri kadar tanıyorlar onu. Kömür ocağının başına geçti mi, orman yansa yerinden kıpırdamaz. O olmayınca da, bunlar aykırı bir iş yapmaz belliyorlar. Görürler bakalım. Mıstan bir mi Çampınarı'nda anlarlar bir iyice.

Murtaza, akranlarının gözünde, içinden geçenleri okudu. Tümü bir an önce onaylaması için sıkıştırıyorlardı. Bir güç geldi içine. Bir karar dikti başını.

— Oldu efe, dedi. Nerde buluşacağız?

— Pınarbaşı size kolay gelir. Zaman darlığından bizim gelmemiz gerekiyor. İyi mi?

— İyi ki, iyiden öte.

— Oldu... Şimdilik hoşçakalın.

Ali, açıklığa doğru yürürken, onlar birbirlerinin sırtını sığazladılar. Gözleriyle aktardıklarını, sözcükleriyle yinelediler. Bir kararın sevinci canlandırdı tümünü. Aliosman, kolcuları gözetlemeye yöneldi. Nasılsa çap haklarını kesiyorlardı. Gerekli güveni sağladıklarına göre, tomruk indirdiklerini sezinleyinceye işlerini görürlerdi. Pınarüstünde buluşmak sözüyle, ayrıldılar birbirlerinden. Kolcu korkusu savuşunca, hemen işe girişmek kolaylaşıyordu. Yine de tedbirli olmaları, varlıklarını duyurmamaları gerekiyordu.

Aliosman, Ali'nin ardına düştü. Ali, ormandan çıkarken pantolununu toplar gibi yaptı. Daha uzaktan sepetin ve Rıza'nın orda olmadığını gördü. Yayıldı. «İyi iş gördük. Bey, bunların ruhunu biliyor. Kolcular şölene, köylüler paraya dayanamazlar, demişti. Dediği doğru çıktı. Binliğin adını duyunca gözlerindeki parıltı, altın ışıltısına dönüverdi. Ötekilerse, akşamı bile beklemeden sepeti yüklendiler. Vurduk ki, keyfine doyum olmaya.

Halil Bey nasıl zengin oldu, Kara Cemil iki kamyonun sahipliğine nice yükseldi anlaşılıyor. Böyle on sefer yapsam, on kamyon çekerim anam avradım olsun. Sırtıma binecek değiller ya. Çalışıp ödesinler borçlarını. Yeter ki, peşini denkleştireyim. Denkleştirmek de işten değil. Kırmızı meşin, paralar peşin. Sıkıştır kuşağına, at acentanın

önüne. Ah ulan, neden geç haber saldı bana Halil Bey. Önceden deseydi. Ormanı indirirdim dinine yanayım.»

Delibaş palangayı indirirken, Tombak tomrukları bağladı. Direksiyona geçti.

— Gelen yıla kadar hoşçakal emmi. İndiğinde beklerim.

— Sen de bu yakalara çıkarsan uğra.

— Elbette. Hadi kal sağlıcakla.

— Yolun açık olsun...

Ardından el salladı Hasan. Ellerini oğuşturarak korucu barakalarına yöneldi.

Aliosman uzunca bir süre ardından izledi. Güldü kendi kendine. «Her zaman, korucular bizi izler. Gizli açık, ardımıza düşer. Biz işi tersine çevirdik şimdi. Delibaş'ın durası yok. Yem kokusu almış eşek gibi doğru ahırına seyirtiyor. Varıp bizimkilere yardım edeyim.»

Delibaş, baraka yamacına tırmanırken döndü. Pınarüstüne yollandı.

*

Daha Murtaza olup biteni anlatmaya kalmadan karşı çıktı Cumali.

— Tam her bir şeyi yoluna komak üzereyken yasağa sıvanmamız doğru değil, dedi.

Gençler ummuyorlardı karşı çıkılacağını. Bir hevesle tomrukları Pınarbaşına indirmişlerdi bile. Şimdi Cumali olmaz deyince şaşırdılar. Murtaza üsteledi.

— İyi ama biz düzeni tuttuk dayı. Hiç bir

sakınca yok. Tomruklar kamyonları bekliyor. Bunca zamandır döneniyoruz. Hazır bir punt geçmiş elimize, kullanmayalım mı?

— Kendin dedin oğul. Bunca zamandır bizi arayıp sormayan kentli neden birden alıcı oluveriyor?

— Her zaman demez misin, onlar her bir şeyi kendi çıkarlarına göre düzenlerler diye.

— Dediğimden pireleniyorum ya. Onların düzeni, bizimkine uymazsa nice sarpa sararız düşündünüz mü?

— Sarpı yok. Adamlar sıkışmış. Bir kamyona beşyüz lira veriyorlar. Tabanı iki kamyon. Biz olmaz desek, başkasını bulurlardı.

— Bok bulurlar. Orman içinde bizden başka köy mü kaldı? Açlık sürüp çıkardı herkesi açığa. Ova köylülerine kaçak mal vermesek, biz de sürülür giderdik ya.

Aliosman güvence verdi.

— Delibaş'ı barakaya değin izledim dayı. Hemen rakının başına çöreklendiler. Onca ağaç indirdik, sezinlemediler bile. Tasalanma sen.

— En azından Mıstan'a danışmalıydık yeğenlerim.

— Mıstan efeme sorsak köyün kazancına olmaz mı der?

— Bak Murtaza, biz düzeni açığa kuralım diye uğraştık. Yeniden yasağa gireceksek, en azından fikrini almamız gerekir.

Aliosman güvenle dikildi.

— İzin ver dayı. İzin ver de, biz de Mıstan efemize yaraşır olduğumuzu ispatlayalım. Hep onun

üstüne yıkılmasın köy. Onca hüner öğretti bize. Yıllardır bildiği her bir şeyi aktardı. Bir punttur bu. Kendimizi sınayalım.

Cumali kararsızlıkla düşünceye durdu. «Doğru söylüyorlardı. Bir kişinin omuzları üstünde yürümezdi köy dediğin onlar da işgörürlüklerini ispatlamalıydılar. Hem kentlinin bir daha ne zaman sıkışacağı belli olmazdı. Madem ayaklarına gelmiş bir olanak. Madem düzen de tutulmuş bir iyice. Sınasınlar. Başarırlarsa, katkı olur. Sıçan ustalaşırsa, kapan boş kalır demiş atalarımız.»

Gençler, suskunluğun izin anlamına geldiğini biliyorlardı. Sessizce dağıldılar. Geceyi beklemekten öte yapacakları bir şey yoktu.

*

Hasan, karnına bıçak saplanmış gibi doğruldu. Var gücüyle anasını dürttü. Fadime, yorgunluğunun sızılarıyla ofladı yatağında.

— Ana, dedi Hasan. Ana kalk, karnım ağrıyor.

Bir süre ıkıldadı. Sonra birden diriliverdi. Fırladı yatağından. Yapıştı Hasan'ın eline. Kapıdan çıkarlarken, kıvrandı oğlan.

— Ana karnım çok ağrıyor.

Daha bir kaç adım atmadan da çöküverdi. Oğlanın bacaklarından akan sıvıyla, burnuna gelen koku, iyice ayılmasına neden oldu.

— Domuzun dölü, dedi. Yağlı püryanı it gibi yutarsan olacağı budur.

Öfkeyle soydu. Su arandı. Belinden aşağı yıka-

maya durdu. Gece ayazıyla, soğuk su, zıplattı Hasan'ı. Ağlamaya başladı. Ağlayınca şamarladı anası. Suçluluğun etkisiyle şamarın acısı bir an susturdu oğlanı. Susar susmaz, bir homurtu yankılandı Fadime'nin kulaklarında. Dinledi... Motor gürültüsüne benziyordu. Orman sesi yutuyordu ama, suskuya alışkanlık değişikliği hemen belirliyordu.

Afalladı Fadime. Oğlanı susturup iyice dinledi. Kirli donu yıkarken arada duruyor, sesleri ayırmaya uğraşıyordu. Birden kocasının dediklerini anımsadı. Yeni şefin delifişek biri olduğunu söylemişti. «Aklına esti mi, gece gündüz dinlemiyor, denetime çıkıyordu. Elbette, diye eklemişti. Benim de altımda makina olsa, dört dönerim. Bizim gibi taban tepsin de görelim... İster misin şimdi denetime geliyor olsun. Korucusu candarması için için sızdılar. Orman başıboş. Böyle bir görürse, hepsini kovar. Candarmalar ayrı. Belki onlara bişey yapamaz ama, kocası... Kocası gitti gider. Hasan dayı da kurtaramaz bu kez. Kendisi de okkanın altında olacak.»

Bir yandan donu tokmaklıyor. Bir yandan korkularını büyütüyordu. «Bunca rahattan sonra, yeniden işsizlik. Yeniden el tarlalarında ırgatlık, çekilir mi? Burda dağda kendilerini unutturdular. Delibaş bile, neden kolcu olduğunu, neden buralara tırmandığını unuttu. Oysa karısını anımsadıkça, gözleri yuvalarından fırlıyor. Bir elime geçirsem diye dört döneniyor. Dağ unutturduğu kadar, unutuyor da... Kaç zaman var ki, sözünü etmez oldu. Kaç zaman var ki, salt Mıstan'a öfkeleniyor. Yine kaçırdım, yine atlattı beni diye. Sanki, karısını o

kaçırdı. Sanki o aldattı onu. Zaman zaman da, biz de dağlılara döndük, diyor. Orman adamı olduk çıktık. Öfkemiz az, bağışlamamız çok oldu. Düşmana hak verir hale geldik. Olası mı? Belki siz hak veriyorsunuz, ama şef boşluğunuzu bulursa... Kovarlar, demişti bir gün. Hemen oracıkta elbisemizi soyar, bunca yabanın ortasına atıverirler bizi.» Bıraktı tokmaklamayı. Korkusu düşüncesine üstün geldi.

Ivecen adımlarla odaya girdi. Rıza'yı dürtükledi. Rıza, uyanmıyordu. Kaygılandı. Şef burunlarının ucunda bitinceye uyanacağı yoktu. Sarstı. Mırıldandı. Sövdü Rıza. Sövdü ya, esneyip gerinerek, oturdu.

— Ne var?

— Bi motor gürültüsü duydum. Bi de kendin bak. Şef olmasın?

Rıza'nın ayılmasına bu sözcük yetti.

Doğrulup oturdu. Gözlerini oğuşturdu. Kulak verdi. Pantalonunu, çizmesini giydi. Silâhını kaptı. Kapıdan çıkarak kulak kabarttı.

— Vay orospu dölü, dedi. Tombak'ın kamyonu bu. Bizi sızdırıp...

Sonunu getirmedi. Koşup, Delibaş'ı sarstı. İçkinin etkisi çabuk toparlanmalarına engel oluyordu. Yine de derlendiler. Zorlayarak candarmaları da uyardılar. Kamyon sesine yön tutturarak, orman içine daldılar.

*

Mıstan motor gürültüsüyle uyandı. Bir süre

uzandığı yerde düşündü. «Gecenin bu zamanında kim ne aramaya gelir ki... Korku yok bu şöförlerde. Yardan belden uçarız kaygısı yok. Sanki gündüzler çuvala girdi...» Sonra birden dikildi. «Yoksa... Yoksa kaçağa soyunmasın bunlar? İniltilere bakılırsa, tek kamyon değil. Ormanı indirmeye gelmişler sanki. Ses, bizim yoldan geldiğine göre... Bir haber ederlerdi. Yok canım. Başka bir iş olmalı. Gecenin sessizliğinde nasıl gümbürdüyor. Bir olumsuz işe gelseler böyle bağırtmamaları gerekmez mi? Kimbilir açıktan yapacaklardır işlerini. Gecenin yarısını aşmışken... Neresinden bakarsan bir ters iş. Bari biz ocakları bir ölçerelim.»

Denetledi işini. Herşey istediği gibi gidiyordu. Sıcaklığına aldırmadan okşadı önündeki ocağı. Kızgınlığından hoşnut, bir sigara yaktı. Bir kaç nefes çekmişti ki, motor gürültüleri daha da artarak aşağı doğru kaydı.

Zıpladı yerinden. «Bir iş var. Bizim köy yönünde bir iş var. Bir gidip bakmalı,» diye düşündü. Deveboynunu dönüp yola çıktığında, kamyonlar yanından sıyırtarak geçtiler. Arkalarından baktı. Birinin ışığında, öndekinin boş olduğunu gördü. «Kaçağa gelmişler. Bir terslik oldu ki, böyle tavşan gibi kaçıyorlar.» Düşüncesiyle hızlandı. «Treslik olduysa bizim köyde olmalı.»

Bir silâh sesi düşüncelerini kesti. Seyirtmeye başladı. Nefes nefese köye girdiğinde neye uğradığını bilemedi. Oğulu yozmuş kovana dönüvermişti köy. Damlara girdi. Bel bel bakan hayvanlardan başka canlı yok. Tüm damları dolandıktan sonra kulak verdi. Birden, ormanın her zamanki

gümbürtüsünden ayrı bir ses tortusu sezinledi. Ardına düştü duyduğu ayırımın. Karakol yönüne döndüğünü sezinledi. İlkin koştu. Sonra bir olumsuzluk varsa, önceden kestirebilmek amacıyla yavaşladı. Çevreyi kolaçan ederek ilerledi.

Koyu karanlık, ancak ustalığıyla geçit veren bir duvar gibiydi ormanın içinde. Kendi ayak seslerini gizleyerek dolandı ağaçları. İlerledikçe, sesler ayrışıyordu. Bütün bir köyün birlikte haykırdığını sandı. Arada küfürler ve bağırışlarla, kadın çığlıkları, irkiltti onu! «Böylesi bir gürültünün nedeni ne olabilirdi? Kamyonlar ne yapmaya gelmişlerdi? Neden boş dönmüşlerdi. Kaçakçılık olsa, yalnız erkekler götürürlürdü. Kadınların işi neydi? Çocuklar... Uykuda olması gereken bebeler? Onlar neden katılmışlardı bu haykırışmanın içine?» Yanıt bulamadı. Kendi sorularından ürkerek hızlandı. Sonra yine kuşkuya düşüp yavaşladı.

Ormanın karanlığı belli belirsiz açılmaya başladı. Mıstan çevresini daha bir aydınlık gördü. Haykırışların ortasından püsküren bir silâh sesiyle irkildi. «İş silâha bindiğine göre durum tehlikeli. Sen sana sahip ol Mıstan. Bir anla, dinle bakalım neler olmakta.» Uyarısıyla yavaşladı.

Kulak verdi haykırışlara. Kendince hesapladı. «Derebaşı düzlüğüne varmamış olsalar gerek. Düzlükten daha bir güçlü gelir ses. Orman bu yanda yatık... Yandan dolaşırsam açıklığı daha iyi tutarım.» Ayaklarının ucunda yürüdü. Ağaçtan ağaca siperlenerek geçti. Düzlük görüş alanına girerken, kitlenin ucunu yakaladı.

Tüm köylü, dertop olmuş sürükleniyordu. Can-

darınalarla korucular çevresini almışlardı. Durmaksızın dipçikliyor, kitleyi karakol yönünde yürütmeye uğraşıyorlardı. Ama, insanlar birbirlerine sarılmış, her adımı bin güçlükle atıyor. Açıklığa çıkınca yayıldı bir an kitle. Yayılmasıyla, korucularla candarmaların topluluğun içine düşmesi bir oldu. Yeniden kenetlendi kitle. Köy yönünde aktı bir an. Dipçikler havalandı. Bir kütürtü kapladı ortalığı... Kütürtünün hemen ardından bir haykırış yükseldi. Can acısının titreşimleri sarstı Mıstan'ı. Sindiği ağacın ardına büzüldü. Atlayıp kitleyle buluşmamak için tırnaklarını ağacın gövdesine çaktı.

Delibaş Hasan söğerek fışkırdı kitlenin arasından. Birkaç adım geriledi.

— Durun. Kıpırdayanı yakarım, durun, diye bağırdı.

Durakladı kalabalık. O gevşemede candarmalarla korucular kendilerini dışarı attılar.

— Nedir ulan, diye sürdürdü Delibaş. Canımıza mı kastettiniz alçaklar. Yürüyün karakola, yürüyün de, kaçakçılığın hesabını verin bakalım.

Cumali'nin ince sesi yanıtladı Delibaş'ı.

— Köylü, damının kıyısında kaçakçılık yapacak ölçüde delirmedi Hasan ağa. Sen git suçluyu başka yerde ara.

— Sizin sözünüze mi, bizim gözümüze mi? diye atıldı Garip. Önümüzden seyirtenler damlara dağılıverdiler.

— Bizden kimse gitmedi, kimse karışmadı diyoruz. Tüm köyü topladınız.

— Tüm köy yaptı kaçakçılığı. Hepiniz birden suçlusunuz.

— Yanılıyorsunuz, — diye üsteledi Cumali.— Bizim bişeyden haberimiz yok.

— Bunu, siz benim kulâhıma anlatın. Nerdeyse elimizle tuttuğumuz da yalan olacak.

Garip, Hasan'a baktı. Sonra kitleye çevirdi bakışlarını.

— Kadınlarla çocuklar kalabilir. Erkeklerin tümü bizimle gelecek.

İşaret verdi. Candarma Yusuf'la, kolcuların tümü kıpırdandılar. Kadınlarla erkekleri bir ayırabilseler, bilirlerdi yapacaklarını. Ama, birbirlerine kenetlenmişlerdi. Görevliler kıpırdanınca, yeniden kapandı kitle. Kapanınca da dövmeye başladılar. Dipçiklerin kütürtüsü, Mıstan'ın başına tokmak gibi iniyordu.

Kitle eğrilip bükülerek köye yönelmek istedi. Dipçik kütürtüleri önce büzdü kalabalığın ucunu. Sonra karakol yönünde yeni bir adım attırdılar. Cumali dayanamadı. Kitleden kopup çöndü;

— Yetti be zulmunüz... Hadi götürün beni. Benden hesap sorun. Nahak yere beni cezalandırın. Bırakın insancıkları...

— Biz sadece kaçakçıları istiyoruz, dedi onbaşı Garip. İşimiz ötekilerle değil. Verin kaçakçıları, siz de rahat edin, biz de... Hem vermiyorsunuz, hem direniyorsunuz.

— Kaçakçı yok dedim, dinlemiyorsunuz. Çoluk çocuk topladınız. Gecenin bir yarısından sonra damlarımızı bastınız. Namahrem tanımadınız, günah bilmediniz. Uykusundan zulümle sıçrayan insan elbet direnecek.

— Direnirseniz, hepinizi tıkarız deliğe. Hepi-

niz için tutanak yaparız. Hem kaçakçılıktan, hem de devlet memuruna direnmekten.

— Devlet memuru az biraz da bizi düşünmeli. Kaçakçıları kaçırdım diye, üstümüze hörlememeli.

Rıza, başına dikildi Cumali'nin.

— Sizin köye girdiklerini gözümle gördüm.

— Görmüşsündür. Bizim köy bir koca meydan. Geçip gitmedikleri ne belli?

— Senin kurtluğun bize sökmez Cumali dayı, dedi Delibaş. Kaç yıldır karşılıklı pusulanıyoruz biz. Yutturamazsınız. Bu sefer yutturamazsınız.

Daha Delibaş sözünü bitirirken, Cumali'yi kaptı Rıza. Sürüklemeye kalmadan, çevresi sarılıverdi. Dipçikler kalktı indi. İndi ya, Rıza kitlenin arasında sıkışmıştı. Can acısıyla bağırdı. Delibaş namlusunu havaya vererek ateş etti. Bu kez çözülmedi kitle. Alabildiğine vurdular Rıza'ya... Tümü birden ateş edince bir duraksama oldu. O an, dipçiğini var gücüyle Cumali'nin kafasına indirdi Rıza. Küt diye yere yıkıldı Cumali...

Hasan Hüseyin, Cumali'nin yere yıkıldığını görünce, atıldı. Rıza boyun boşluğuna yediği bir yumrukla yuvarlandı. Kadınlar üstüne üşüştüler, Garip, kadınları dipçiklerken, Seyfettin, Hasan Hüseyin'e hörledi. Hasan Hüseyin, alnının ortasına gelen dipçikle bir ağaç gibi devrildi. Kitle coştu bunun üzerine. İki kocanın da yere yıkılması sonucu, çevresindeki çemberi bir vantuz gibi emerek, vurmaya başladı.

Delibaş biraz daha geriledi. Silâhını doğrulttuktan sonra bağırdı var gücüyle;

— Vurun ulan. Sayıyla mı verdiler bunları bize, vurun...

Tam tetiği çekeceği anda şaşkınlıkla dikildi. Mıstan gizlendiği ağacın ardından sıyrılarak Delibaş'ın silâhını kapıvermişti.

— Durun ulan, diye naralandı. Durun be. Yakarım...

Anasıyla Ayşe kadının çığlığı suskuyu yırttı o an... İkisi de kocalarının başına çöreklenerek dövünmeye başladılar. Görevliler durdu. Kitle açılıp kağşadı. Mıstan'ın tetikteki eli karıncalandı. Sultan, ağıta katıldı hemen;

— Gitti... Yiğitlerim gitti...

Kadınlar bir ağızdan bağrışmaya başladılar. Erkeklerin tümü suskun, önlerine bakıyorlardı. Rıza, toparlandı. Doğruldu... Şapkası Sultan'ın dizi dibinde buruşmuştu. Şaşkınlıkla uzandı. Sultan, kendinden beklenmeyen bir davranışla, şapkanın üstüne bastı. Rıza sendeledi. Toparlanmaya kalmadan namlusunu doğrulttu. İki silâh aynı anda patladı. Sendeledi Sultan. Kapaklandı Rıza...

Delibaş acıyla kıvrandı. Onbaşı Garip, boşluktan yararlanmak istedi. Diz çöktü. Mıstan yeniden bastı tetiğe. Kollarını açtı Garip. Sırtüstü devrildi. Delibaş, kasıldı olduğu yerde. Kıvrandı.

Kitle kıpırtısız kaldı. Görevliler silâhlarını indirdiler. Elini omuzuna götüren Delibaş, parmaklarının ıslanmasıyla irkildi.

— Yapmayacaktın Mıstan. Elini kana bulamayacaktın.

— Elinin kan içinde yüzmesi size mi özgü?

— Yapmayacaktın. Rıza'nın çocukları vardı.

Garip'i bilmem. Rıza yeğenimdi benim.

— Hadi. Çok konuşmayın herkes ölüsünü kendi taşısın, Yürüyün...

— Yapmayacaktın Mıstan. Bunun öcü acı olur.

— Öc alan canını ortaya kor demişler. Hadi kim ne yapacaksa yapsın de görelim.

Uzatmadılar. Yusuf Garip'i yüklendi. Seyfettin Rıza'yı. Delibaş, kıvranarak ilerledi.

Alanı geçtikleri anda, doğruldu Cumali. Hasan Hüseyin kafasını tutarak kıpırdandı. Kitle korkuyla açıldı. Sultan'ın başına seyirtti Ayşe... Doğrulup oturunca, acılı acılı baktılar Mıstan'a.

Cumali suskudan ürkek kitleyi süzdü.

— Gittiler mi?

Mıstan yanıtladı Cumali'yi.

— Gittiler dayı.

— N'oldu?

Murtaza suçlu suçlu eğildi. Olanları çabucak anlattı Cumali'ye... Yaşlı adam, sevecenlikle baktı Mıstan'a.

— Oyalanma oğlum, dedi. Onlar baskın düzmeden var kente. Doğru Savcı'ya teslim ol. Kendini Salihli'ye attır. Ötesini biz çözümleriz.

— Sağol dayı. Köy size emanet. Doğru buyurdun. Hadi sağlıcakla kalın...

Silâhı çapraz astı boynuna. Geldiği sessizlikle, kent yönünde ormana dalıp yitti...

1969

SON

— Kolcular da emir kulu oğlum. Neden durup durup onlara ileniyorsun. Ne oluyorsa büyük yerden oluyordur. Seninkiler de alıştı koltuğa. Gayri bizi unuttular. Hepsi bu...

— Hükümet bilmez ki bizim durumumuzu.

— Hükümet dediğin neden kurulur? İnsanının, mülkünün ve de karıncasının durumunu bilip yarasını onarmak için? Hükümet, Tanrının yerdeki gölgesidir. Biz öyle belledik. Bilmiyor, görmüyorsa, bu istemediğindendir. Bunu bilesin.

35 TL.